

อัตลักษณ์ของกลุ่มตะวันออกวัยระดับต้นในการเผยแพร่หลักธรรมอิสลามเพื่อส่งเสริมคุณธรรม
ของชาวไทยมุสลิม: กรณีศึกษาของชุมชนแห่งหนึ่งในอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัด
ฉะเชิงเทรา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม)
คณะพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2566

อัตลักษณ์ของกลุ่มตะวันออกวัยตีปัสในการเผยแพร่หลักธรรมอิสลามเพื่อส่งเสริมคุณธรรม
ของชาวไทยมุสลิม: กรณีศึกษาของชุมชนแห่งหนึ่งในอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัด

ฉะเชิงเทรา

ประสิทธิ์ เชาวมั่น

คณะพัฒนาศึกษาและยุทธศาสตร์การบริหาร

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม)

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.มุฮัมหมัดอิลยาส หล้าปริง)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม)

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	อัตลักษณ์ของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิขในการเผยแผร์หลักธรรมอิสลาม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมของชาวไทยมุสลิม: กรณีศึกษาของชุมชนแห่งหนึ่งในอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา
ชื่อผู้เขียน	นายประสิทธิ์ เชาวมั่น
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม)
ปีการศึกษา	2566

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิขที่ทำงานเผยแผร์ศาสนาอิสลามในระดับชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา 2) ศึกษาการใช้อัตลักษณ์และการใช้สื่อของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิขในการเผยแผร์หลักธรรมอิสลาม ในชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดฉะเชิงเทรา และ 3) ศึกษาการตอบรับที่มีต่อบทบาทของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิขในการเผยแผร์หลักธรรมอิสลาม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้แก่คนในชุมชน การดำเนินการวิจัยเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมตามแนวทางชาติพันธุ์วรรณา การสัมภาษณ์เชิงลึกดำเนินการกับผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญสองกลุ่มคือ สมาชิกกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิขที่สังกัดศูนย์ดะอ์วะฮ์ระดับลิขประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา และชาวมุสลิมในชุมชนที่มีความรู้ดีเกี่ยวกับกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิข นอกจากนี้ยังมีการศึกษาข้อมูลจากเอกสารร่วมด้วย การวิเคราะห์ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา การจัดหมวดหมู่ การสังเคราะห์ และการตีความ ทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิขมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น 3 ประการ ได้แก่ 1) เป็นผู้ฝึกตนบนหนทางแห่งความศรัทธาในอัลลอฮ์ตามแนวทางของศาสดามุฮัมมัด ด้วยการเดินทางออกจากบ้านเพื่อทำกิจกรรมของกลุ่มโดยใช้ทรัพยากรของตนเอง 2) เป็นผู้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันในวิถีแห่งอัลลอฮ์ คือ การปฏิบัติตามสูตรการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละวันที่ถูกกำหนดโดยกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิข ซึ่งมุ่งเน้นการเสริมสร้างความสมบูรณ์ในการปฏิบัติศาสนกิจให้มากขึ้น และ 3) เป็นผู้สืบทอดภารกิจการเผยแผร์ศาสนาของท่านศาสดามุฮัมมัด อัตลักษณ์ทั้งสามประการนี้เป็นอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มฯ ที่เกิดจากกฎระเบียบและแนวทางที่ถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจน จึงส่งผลให้สมาชิกของกลุ่มฯ มีแนวคิดและความประพฤติไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งอัตลักษณ์เหล่านี้ยังถูกนำมาแสดงออกผ่านแนวคิดและวิธีการเผยแผร์ศาสนาอิสลามของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิขที่เดินทางไปยังชุมชนต่าง ๆ โดยใช้วิธีการสนทนาแบบตัวต่อตัวกับคู่สนทนาและไม่ใช้อุปกรณ์สื่อสารสมัยใหม่ใด ๆ ในการนำเสนอ เพราะเชื่อว่าเป็นวิธีการที่ท่านศาสดามุฮัมมัดปฏิบัติ

เพื่อส่งเสริมให้มุสลิมดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรมตามหลักคำสอนของศาสนาที่เพิ่มมากขึ้น การตอบรับจากการทำกิจกรรมของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลีสต่อชุมชนสามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะคือ 1) การตอบรับในเชิงบวก คือ ทำให้คนในชุมชนสามารถปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลามได้มากขึ้น 2) การตอบรับในเชิงลบ คือ การที่กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลีสเข้ามาพักอาศัยหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในมัสยิด อันส่งผลให้เกิดความไม่เป็นระเบียบขึ้นในมัสยิดประจำชุมชน และ 3) ผลตอบรับแบบไม่มีการเปลี่ยนแปลง คือ มองว่ากลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลีสไม่ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงหรือส่งผลกระทบต่อ เนื่องจากมุสลิมในชุมชนล้วนมีความรู้พื้นฐานด้านศาสนาอยู่แล้ว ถึงแม้ว่ากลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลีสจะเข้ามาทำกิจกรรมในชุมชนอยู่บ่อยครั้ง แต่ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มๆ กับมุสลิมในชุมชนก็ไม่ได้มีความใกล้ชิดกันมากนัก ข้อเสนอแนะสำคัญคือหน่วยงานภาครัฐและนักวิชาการศาสนาอิสลามควรเข้ามากำกับดูแลการทำกิจกรรม และสร้างความเข้าใจด้านความน่าเชื่อถือของเนื้อหาการเผยแพร่ของกลุ่มนี้ นอกจากนี้ ผู้นำกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลีสควรกำกับดูแลมิให้สมาชิกละเมิดอัตลักษณ์ของผู้อื่น และผู้นำชุมชนควรเข้ามากำหนดแนวทางการปฏิบัติขณะเข้าพักในมัสยิดของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลีสให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ABSTRACT

Title of Thesis	Identities of Da’awah Tableegh Group in the Propagation of Islamic Teaching for Morality Promotion among Thai Muslims: A Case Study of a Community in Bang Nam Prio District, Chachoengsao Province
Author	Mr. PRASIT SOHMON
Degree	Master of Arts (Social Development Administration)
Year	2023

This research has the following objectives: 1) to investigate the notable identities of the Da’awah Tableegh group that work to propagate Islam in Chachoengsao Province; 2) to find out the identity and media usage of the Da’awah Tableegh group for Islamic propagation in a community in Chachoengsao Province; 3) to find out responses to the role of Da’awah Tableegh group in disseminating Islamic teaching for promoting virtue in the selected community. This research operation was based on the qualitative research methodology in which data were collected by means of in-depth interview and participant observation following the ethnographic approach. Additionally, a documentary study was also employed. The in-depth interview was conducted with two groups of key informants: members of the Da’awah Tableegh group affiliated with the Provincial Da’awah Tableegh Center of Chachoengsao; and Muslims in the community who were highly knowledgeable about the group. Data were analyzed through content analysis, typological analysis, data synthesis, and interpretation. Data reliability was tested through data triangulation. Research findings were as follow. The Da’awah Tableegh group have three notable identities: 1) Self-cultivators who have a strong faith in Allah and following the of the Prophet Muhammad’s traditions, which reflect through performing related activities using their own resources and wearing thope and turban as their regular dress; 2) Daily practitioners who performs affairs in the Allah’s path by means of behaving themselves on schedule of daily activities prescribed by the

Da'awah Tableeigh group that are focused on enhancing the integrity of the religious practice; 3) The successor of the Prophet Muhammad in the mission of Islamic propagation. These are collective identities that arise from rules and are distinctly defined guidelines of the group. As a result, the members of this group have unidirectional conception and behavior. Furthermore, these identities form main sources of the Da'awah Tableeigh group's idea and method of Islamic propagation to Muslim communities. They perform the propagation duty by means of face-to-face conversations between interlocutors without using any media or equipment, because they believe that this method is solely used by the Prophet Muhammad for disseminating Islam to encourage Muslims to comply with religious principles. Response from their activities to the community can be classified into 3 types: 1) the positive feedback, which reflects that Da'awah Tableeigh group's methods help people in the community to increase their practices according to Islamic principles; 2) the negative feedback which reflects through Views of Muslims in the community on the presence of the Da'awah Tableeigh group in the mosque as resulted in disorder in the community mosque; and 3) the unchanged feedback that indicate no effect of the group movement as most Muslims in the community already have basic knowledge about Islam. Although, the Da'awah Tableeigh group often undertake activities in the community but their relationship with Muslims in the community is not so trustworthy. Important recommendations from this research are as follows: the state agencies and Islamic scholars should supervise activities and put some efforts to create the proper understanding and reliability in the content of messages provided by the Da'awah Tableeigh group; the group leaders should closely supervise their members for not violating the identities of others; and community leaders should provide guidelines for the Da'awah Tableeigh group to behave more orderly while staying in the community mosque.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีอาจเสร็จสิ้นลงได้หากปราศจากความกรุณาของอาจารย์ที่ปรึกษาคือ ผศ. ดร.อาแว มะแส ที่ท่านได้กรุณาช่วยตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมในเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ทั้งฉบับ และผู้วิจัยต้องขอขอบคุณ รศ.ดร.มุฮัมหมัดอิลยาส หญ้าปรัง และ ศ. ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม ซึ่งทั้งสองท่านให้คำแนะนำในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ ให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ตามหลักวิชาการมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณผู้เข้าร่วมการวิจัยทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี ตลอดกระบวนการวิจัยซึ่งใช้ระยะเวลาหลายเดือน และที่มีอาจลืมได้คือคณาจารย์ประจำคณะ พัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร ที่กรุณาให้คำแนะนำในการปรับปรุงโครงร่างวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ให้มีเนื้อหาที่ชัดเจนและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นในอีกหลายด้าน

ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณครอบครัวเซาะมันและครอบครัวมุขศรี ที่คอยให้กำลังใจและให้การอุปถัมภ์ค้ำชูผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา หากปราศจากบุคคลเหล่านี้ผู้วิจัยคงได้รับความลำบากเป็นอย่างยิ่ง และอาจไม่สามารถทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงลงได้ ถัดมาขอขอบคุณครูและอาจารย์ทุกท่านในชีวิตของผู้วิจัยที่ได้มอบความรู้ต่าง ๆ ทางวิชาการและชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต จนสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข หรืออาจกล่าวได้ว่าช่วยทำให้ผู้วิจัยรู้ถึงอัตลักษณ์ของตนเองและเคารพในอัตลักษณ์ของผู้อื่นไปพร้อม ๆ กัน พร้อมทั้งลดละความเห็นแก่ตัวและความเอาแต่ใจของตนเองลงไปบ้าง

สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าขอขอบคุณความสำเร็จส่วนหนึ่งในทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้และคำขอบคุณให้แก่ “เธอผู้นั้น” ซึ่งเป็นสิ่งเสริมแรงเชิงลบทางจิตใจให้แก่ข้าพเจ้ามาตลอดหลายปี ทำให้ข้าพเจ้าไม่ประสงค์ที่จะปฏิบัติตัวเป็นคนไม่ดีมากกว่าที่เคยเป็นมา และมีความพยายามพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการไปพร้อม ๆ กับการสามารถในการดำรงชีพในสังคมมนุษย์อันแสนวุ่นวายและทำทนาย ข้าพเจ้าอยู่ร่ำไป

ประสิทธิ์ เซาะมัน

มีนาคม 2567

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ค
ABSTRACT	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญรูปภาพ.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามงานวิจัย.....	9
1.3 วัตถุประสงค์	9
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
1.5 ขอบเขตการวิจัย	10
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	11
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
2.1 การทบทวนวรรณกรรม	12
2.1.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์และแนวทางการศึกษา	12
2.1.2 ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับการสร้างและรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่ม	19
2.1.3 ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับการสร้างและการรักษาอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล	22
2.1.4 พลวัตด้านอัตลักษณ์และแนวคิดทางศาสนาของชาวไทยมุสลิม	23
2.1.5 อัตลักษณ์ของศาสนาอิสลามกับการส่งเสริมคุณธรรมแก่มุสลิม	27
2.1.6 ความเป็นมาและแนวทางการปฏิบัติกิจกรรมของกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิข	30

2.1.7 บทบาทของกลุ่มตะอ์วะฮ์ในการสร้างอัตลักษณ์มุสลิมและส่งเสริมคุณธรรมอิสลาม....	35
2.1.8 การวิพากษ์หนังสือ กิจกรรม และความขัดแย้งของกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิซ 38	38
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	41
2.2.1 กระบวนการสร้างและรักษาอัตลักษณ์มุสลิม.....	41
2.2.2 พลวัตของอัตลักษณ์ชาวไทยมุสลิม.....	42
2.2.3 ความเข้าใจของชาวไทยมุสลิมต่อกระบวนการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม (ตะอ์วะฮ์)	44
2.2.4 ความคิดเห็นของชาวไทยมุสลิมต่อกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิซที่เข้ามาในชุมชน.....	45
2.2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่ศาสนาอิสลามในประเทศไทย	45
2.2.6 หน้าที่และบทบาทของขบวนการตะอ์วะฮ์และกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิซ.....	47
2.3 แนวคิดนำในการวิจัย	48
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	50
3.1 ระเบียบวิธีวิจัย.....	50
3.1.1 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา.....	50
3.1.2 วิธีการรวบรวมข้อมูล	51
3.1.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล.....	52
การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้.....	52
3.1.4 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล	53
3.2 แผนการดำเนินงานตลอดการวิจัย.....	53
3.3 ทรัพยากรที่จำเป็น	54
3.4 จริยธรรมในการวิจัย.....	54
บทที่ 4 ผลการวิจัย	56
4.1 ความเป็นมาของศูนย์รวมกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิซประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา	56
4.2 อัตลักษณ์ที่โดดเด่นในความเป็นกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิซ.....	57
4.2.1 ผู้ฝึกตนบนหนทางแห่งความศรัทธาในอัลลอฮ์ตามแนวทางของศาสดามูฮัมหมัด.....	57

4.2.2 ผู้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันในวิถีแห่งอัลลอฮ์	62
4.2.3 ผู้สืบทอดภารกิจการเผยแผ่ศาสนาของท่านศาสดามูฮัมหมัด.....	66
4.3 การใช้อัตลักษณ์ตะวันออกซ์ระดับลิขในการเผยแผ่คำสอนศาสนาอิสลามเพื่อส่งเสริมคุณธรรมใน ชุมชน	68
4.3.1 การเผยแผ่ศาสนาแบบ “บ้านต่อบ้าน ประตูต่อประตู”	68
4.3.2 การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่นได้พบเห็น.....	72
4.3.3 การเป็นผู้ฝึกสอนศาสนาให้แก่มุสลิมใหม่	73
4.4. ผลตอบรับจากการส่งเสริมคุณธรรมของกลุ่มตะวันออกซ์ระดับลิขที่มีต่อชุมชน	75
4.4.1 ผลตอบรับเชิงบวก	75
4.4.2 ผลตอบรับแบบไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ.....	76
4.4.3 ผลตอบรับเชิงลบ	77
4.4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตะวันออกซ์ระดับลิขกับชุมชน	78
4.4.5 การเคลื่อนไหวของกลุ่มตะวันออกซ์ระดับลิขกับความขัดแย้งเชิงแนวคิดในชุมชน	79
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	82
5.1 บทนำ.....	82
5.2 สรุปผลการวิจัย	83
5.3 อภิปรายผลการวิจัย	84
5.3.1 การประกอบสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มตะวันออกซ์ระดับลิขผ่านมุมมองของคนในและคนนอก	85
5.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของกลุ่มตะวันออกซ์ระดับลิขกับการเผยแผ่ศาสนา เพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้แก่มุสลิมในชุมชน	86
5.3.3 ผลตอบรับจากการทำกิจกรรมเผยแผ่ศาสนาของกลุ่มตะวันออกซ์ระดับลิข	92
5.3.4 การอ้างและการต่อรองอัตลักษณ์ของกลุ่มตะวันออกซ์ระดับลิขกับอัตลักษณ์มุสลิมในสภาวะ สมัยใหม่.....	94
5.3.5 ความเชื่อมโยงระหว่างอัตลักษณ์ การเผยแผ่ศาสนา และอำนาจในชุมชน	97

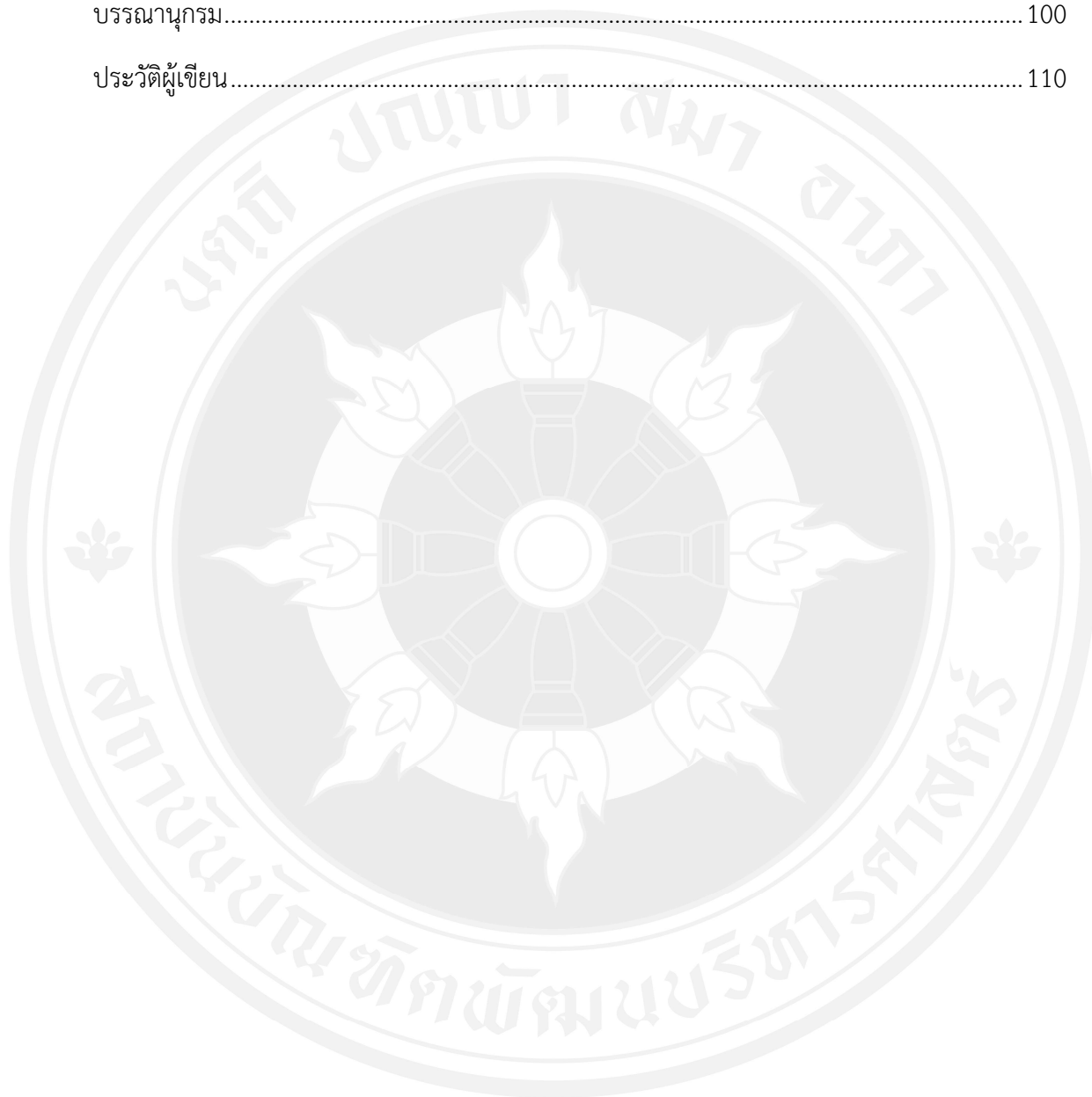
5.4 ข้อเสนอแนะ 99

    5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 99

    5.4.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 99

บรรณานุกรม..... 100

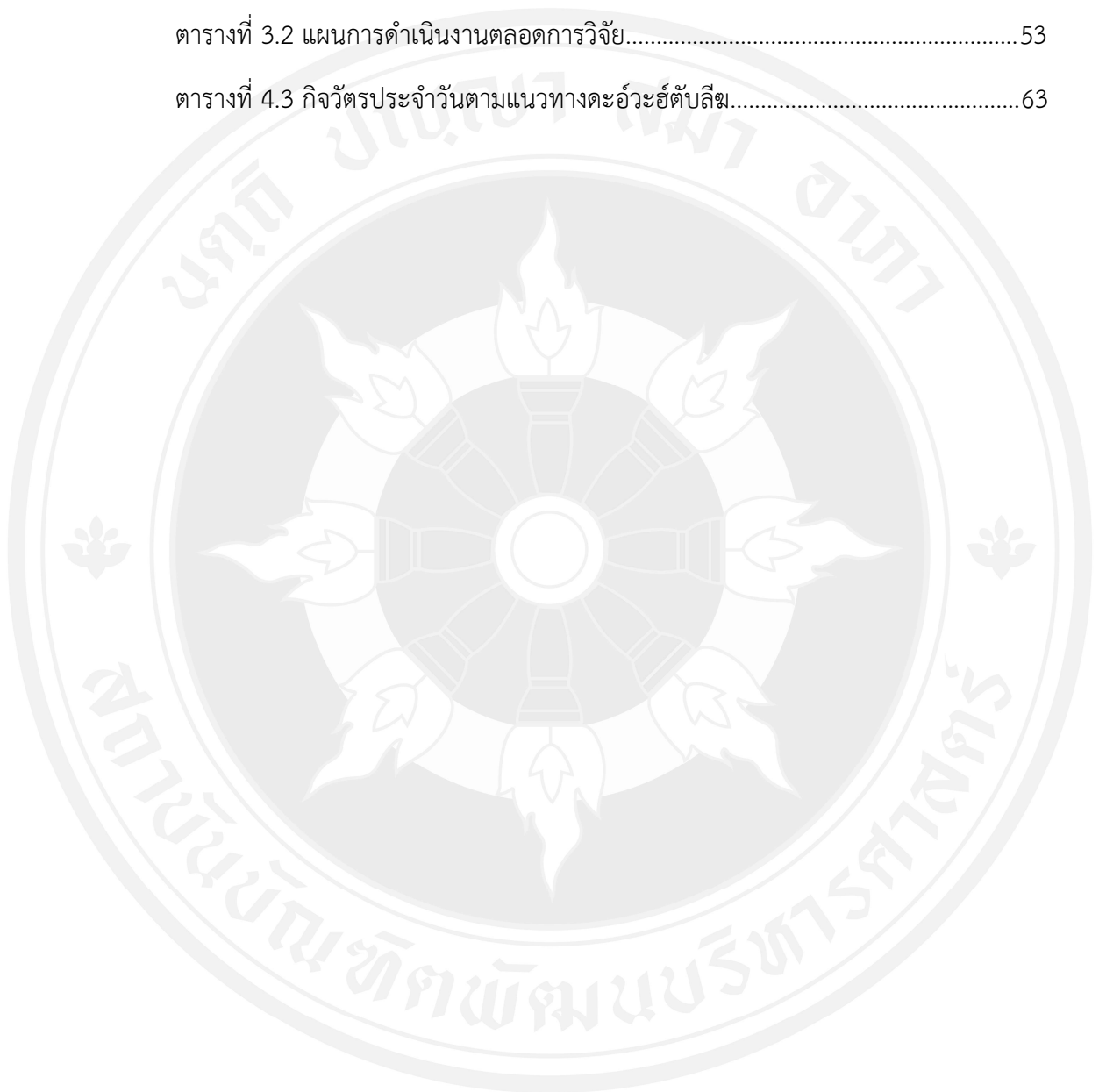
ประวัติผู้เขียน..... 110

สารบัญตาราง

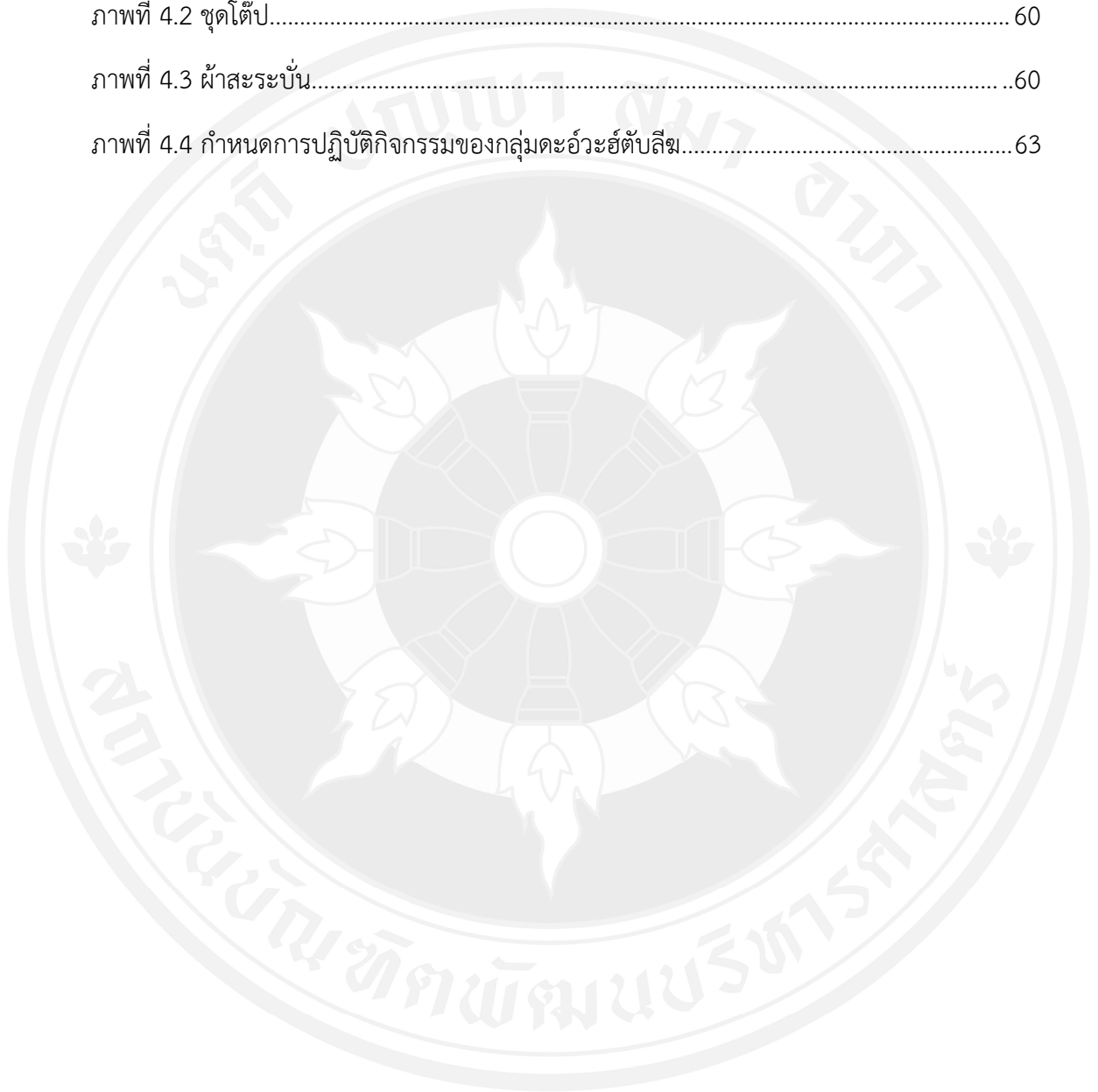
หน้า

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบความหมายของภาพลักษณ์ เอกลักษณ์ และอัตลักษณ์.....	15
ตารางที่ 3.2 แผนการดำเนินงานตลอดการวิจัย.....	53
ตารางที่ 4.3 กิจวัตรประจำวันตามแนวทางคະဝံးဟ်တံးလိခ်.....	63

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 แนวคิดนำในการวิจัย.....	49
ภาพที่ 4.2 ชุดโต๊ป.....	60
ภาพที่ 4.3 ผ้าสะระบัน.....	60
ภาพที่ 4.4 กำหนดการปฏิบัติกิจกรรมของกลุ่มตะอัวะฮ์ต้บลิฆ.....	63

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยมีลักษณะเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Society) สมาชิกในสังคมมีความแตกต่างหลากหลายในแนวทางการดำเนินชีวิต เนื่องจากประชาชนแต่ละกลุ่มมีเชื้อชาติ ประเพณี ศาสนา และความเชื่อที่แตกต่างกัน การที่จะทำให้สังคมลักษณะนี้มีความเป็นอยู่ที่สงบสุขได้ จะต้องให้อิสระแก่ประชาชนในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อหรือการประกอบศาสนกิจตามหลักศาสนาที่แต่ละคนนับถือ กล่าวคือ การปฏิบัติสิ่งเหล่านี้จะต้องไม่ถูกกีดกัน ก่อทวน ดูแคลน หรือละเมิดจากประชาชนกลุ่มอื่น ๆ ที่มีความเชื่อแตกต่างกัน (พระมหามงคกานต์ จิตธมโม, คงสฤษฏ์ พงษ์ทรัพย์, และพูนศักดิ์ กมล, 2562, น. 48) ยิ่งไปกว่านั้น การที่คนในชุมชนมีความเข้าใจ ยอมรับ หรือเคารพในอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และแนวคิดทางศาสนาที่แตกต่างซึ่งกันและกัน รวมไปถึงการสร้าง การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของการเชื่อมโยงความหลากหลายเหล่านั้นเข้าด้วยกัน และแก้ไขปัญหาด้วย การหาทางออกร่วมกัน ย่อมนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ แม้จะเป็นชุมชนที่ประชากร ส่วนมากและประชากรส่วนน้อยนับถือศาสนาแตกต่างกันก็ตาม (พระมหาสุชนันต์ สุขวฑฒโน, พระเมธีวราญาณ, และสมหญิง ลมูลพัทตร์, 2564, น. 186-187)

อัตลักษณ์เป็นสิ่งสำคัญสำหรับมนุษย์ในการดำรงชีพในสังคม เนื่องจากการกำหนดตัวตนของปัจเจกบุคคล กลุ่ม หรือสังคมให้มีความแตกต่างจากผู้อื่น และแสดงให้ผู้อื่นได้รับรู้เกี่ยวกับตัวตนของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคน นอกจากนี้ อัตลักษณ์ยังมีความเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง และเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลาหรือสภาพแวดล้อมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ (ศิริพร ภัคติผาสุข, 2561, น. 9-19) ในเชิงจิตวิทยาพัฒนาการศาสตร์มีมุมมองว่า อัตลักษณ์ของบุคคลเป็นสิ่งที่พัฒนาไปตามวัย โดยบุคคล จะเกิดอัตลักษณ์อย่างสมบูรณ์เมื่ออายุ 13-19 ปี แต่ในปัจจุบันมีงานวิจัยหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นว่า บุคคลในแต่ละสังคมบรรลุถึงอัตลักษณ์ของตนเองได้ในช่วงวัยที่ต่างกัน นอกจากนี้อัตลักษณ์ยังเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมที่แสดงออกสู่สังคม หากบุคคลใดเกิดปัญหาด้านอัตลักษณ์ หมายความว่า บุคคลนั้นอาจมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม และอาจไม่สามารถปรับตัวให้ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข (Erikson, 1968 อ้างถึงใน ดุจเดือน พันธมนาวิน, 2553, น. 134-136) ยิ่งไปกว่านั้น มนุษย์ยังดำเนินการกับอัตลักษณ์ด้วย 3 วิธีการหลัก ได้แก่ 1) การจัดประเภท (Categorize) เพื่อระบุว่าผู้ที่เรามีปฏิสัมพันธ์ด้วยเป็นใคร 2) การรับอัตลักษณ์ (Accept) เพื่อเชื่อมโยงตนเองซึ่งเป็นปัจเจกบุคคลเข้ากับกลุ่ม และ 3) การเปรียบเทียบ (Compare) อัตลักษณ์ของ

ตนเองกับอัตลักษณ์ของผู้อื่น เพื่อสร้างความดีความชอบให้แก่อัตลักษณ์ของตน และมองว่าอัตลักษณ์อื่นนั้นผิด (Turner, 1999 อ้างถึงใน นพมาศ อึ้งพระ, 2556, น. 60)

อัตลักษณ์เป็นเครื่องมือที่ใช้ประกอบการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม ซึ่งเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างจิตใจภายในตัวมนุษย์กับสังคมโดยรอบ สื่อกลางที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์คือสัญลักษณ์หรือภาษาที่มนุษย์ใช้สื่อสารกับบุคคลอื่นหรือสังคม และเมื่อมีตัวตนเกิดขึ้นในสังคมแล้วปัจเจกบุคคล กลุ่มหรือสังคมจะพยายามรักษาพื้นที่แห่งตัวตนไว้ให้ปรากฏอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ถึงแม้สังคมจะเป็นผู้กำหนดบทบาทและหน้าที่ให้แก่บุคคล แต่มิได้หมายความว่าบุคคลจะเป็นผู้ถูกกระทำฝ่ายเดียวอยู่ตลอดเวลา เพราะในบางกรณีบุคคลอาจจะมีบทบาทเป็นผู้กระทำ (Agency) ต่อสังคมได้เช่นกัน (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2559, น. 108-112; อานันท์ กาญจนพันธุ์ และคณะ, 2559, น. 49-50) ตัวอย่าง เช่น กลุ่มเยาวชนคณะอวัธต์บลิซในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ที่ต้องเผชิญกับการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของพวกเขา ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากกระแสการพัฒนาตามแนวคิดความทันสมัย ผ่านการศึกษาในระบบศึกษาตามหลักสูตรของรัฐส่วนกลาง ในขณะที่อัตลักษณ์ในท้องถิ่นของพวกเขา คือการเป็นมุสลิมผู้เคร่งครัดและการทวนกลับสู่อิสลาม การปะทะกันของสองกระแสแนวคิดนี้ทำให้เยาวชนกลุ่มนี้ต้องนำกระแสแนวคิดทั้งสองมาประยุกต์ร่วมกัน เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตและการเผยแผ่ศาสนาด้วยวิธีการต่าง ๆ (ชาگیر พิทักษ์คุณพล อ้างถึงใน เอกรินทร์ ต่วนศิริ, 2558, น. 114-115)

อัตลักษณ์มีความสำคัญต่อกระบวนการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งการศึกษาที่ผ่านมาได้สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการทางประวัติศาสตร์มีความเชื่อมโยงกับการต่อรองและสร้างอัตลักษณ์มาโดยตลอด ในขณะเดียวกันอัตลักษณ์ยังมีความเป็นพลวัต กล่าวคือมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมและบริบทในช่วงเวลาต่าง ๆ ดังนั้น อัตลักษณ์จึงถูกสร้างและถูกใช้ในการต่อรองอยู่เสมอ (ยุกติ มุกดาวิจิตร, 2555, น. 27) ยิ่งไปกว่านั้น อัตลักษณ์ยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดพลังขับเคลื่อนทางสังคม เช่น ชุมชนมุสลิมมัสยิดกมาลุลอิสลาม กรุงเทพมหานคร ที่ประยุกต์ใช้อัตลักษณ์ศาสนาอิสลาม เพื่อสร้างสวัสดิการในชุมชนให้ตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การศึกษา ความปลอดภัย การเงิน และสิ่งแวดล้อม (แสน กิรินวนันท์ และสิริยา รัตนช่วย, 2562, น. 40-48) นอกจากนี้ อัตลักษณ์ยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในหลายสถานการณ์ ตัวอย่าง เช่น ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ที่ความขัดแย้งระหว่างคนต่างชาติพันธุ์และศาสนาเกิดจากความไม่เข้าใจและไม่ยอมรับในอัตลักษณ์บางประการระหว่างกลุ่มด้วยประการหนึ่ง (บุญเอื้อ บุญฤทธิ์, 2558, น. 54) และสาเหตุอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการมีมายาคติต่อศาสนาอิสลามหรือมุสลิม ว่ามีวัฒนธรรมที่ตายตัว หยุดนิ่ง และไม่มีการปรับตัวให้เข้ากับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งยังมีการเหมารวม (Stereotype) ว่ามุสลิมเหมือนกันไปทั้งหมด โดยมองว่ามุสลิมเป็นผู้สร้างปัญหาต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นทุกที่ และไม่สามารถอยู่ร่วมกับคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมได้ (พัชรธัญรัตน์ สละหมัด, 2556, น. 61) หรือในกรณีที่รุนแรงมากขึ้นคือการเกิดอคติ (Prejudice) ต่อมุสลิมว่าเป็นผู้นิยมความรุนแรง การกดขี่ ก้าวร้าว และมักจะเช่นฆ่าผู้บริสุทธิ์ ส่งผลให้เมื่อคนไทย

บางส่วนมองเห็นผู้ที่แต่งกายแบบมุสลิม จึงเกิดความรู้สึกแปลกแยกและไม่สนิทใจที่จะมีปฏิสัมพันธ์ด้วย (นพมาศ อึ้งพระ, 2556, น. 51-52)

ความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ประเพณี ศาสนา ความเชื่อ และวัฒนธรรมในการดำรงชีพรวมทั้งลักษณะของการเป็นประชากรกลุ่มใหญ่และประชากรกลุ่มย่อยในสังคม บ่อยครั้งนำมาซึ่งการปรับตัว การผสมผสาน การกลืนกลาย และความขัดแย้งทางวัฒนธรรม โดยความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมักจะมีที่มาจากกรณีที่กลุ่มคนสองฝ่ายขึ้นไป ไม่ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ซึ่งความขัดแย้งจะพัฒนาไปสู่ความรุนแรงมากขึ้น หากเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มคนที่มีขนาดต่างกัน ด้วยเหตุนี้ ทักษะทางสังคมในการรู้จักและเข้าใจผู้อื่น จึงเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ความเข้าใจในสิทธิของการเป็นพลเมือง โอกาสในการดำรงชีพ และความอดทนต่อความแตกต่างของบุคคล หลายครั้งที่ความไม่เข้าใจในความหลากหลายด้านศาสนาและวัฒนธรรมของประชาชน ได้กลายเป็นความพยายามในการทำลายความหลากหลายในสังคม (คอลัฟ ส่วนบุละ, มาหะมะดารี แวโนะ, มัดบัสรี อูเส็ง, และมุฮัมมัดราฟิร มะเก็ง, 2559, น. 15-30) ตัวอย่างเช่น การใช้ความรุนแรงกับเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากขบวนการ BRN Coordinate ที่พยายามใช้อัตลักษณ์ของคนมุสลิมเชื้อสายมลายูในพื้นที่ที่มีความแตกต่างจากคนกลุ่มอื่นในสังคม ให้เป็นหนึ่งในเงื่อนไขที่ส่งเสริมปฏิบัติการของกลุ่ม (อัศวีรี ลาปีอี, ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, และสุธี ประศาสน์เศรษฐ์, 2562, น. 81-83) นอกจากนี้ ความแตกต่างทางอัตลักษณ์ของกลุ่มคนในสังคมยังสามารถกลายเป็นเส้นแบ่งความเป็น “พวกเขา” กับ “พวกเรา” ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกลุ่มผู้นำศาสนาที่มีแนวคิดแบบสุดโต่ง ที่มักจะนำอัตลักษณ์มาใช้สร้างความขัดแย้ง รวมทั้งมีการใช้คำสอนทางศาสนาเป็นสิ่งที่จูงใจให้ผู้อื่นสนับสนุนการเคลื่อนไหวของพวกเขา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมือง (ชนมธิดา อัยกุล, 2561, น. 78-79)

ในทางวิชาการมีการจำแนกอัตลักษณ์ออกเป็นสองระดับคือ อัตลักษณ์ส่วนบุคคล และอัตลักษณ์ร่วม อย่างไรก็ตาม อัตลักษณ์ทั้งสองประเภทนี้มักจะมีการปฏิสัมพันธ์ต่อกันอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ระดับของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์สองประเภทนี้จะยิ่งมีมากขึ้น ซึ่งอาจเป็นจุดอ่อนไหวที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนได้ ด้วยเหตุนี้การทำความเข้าใจหลักคำสอนและหลักปฏิบัติของศาสนาต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายทางศาสนาได้อย่างสงบสุข (พระครูโสภณพุทธิศาสตร์ และพระมหาสุทิตย์ อากาศโร, 2562) ดังนั้นนักวิชาการจำนวนมากจึงได้เสนอแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างมุสลิมกับผู้ที่นับถือศาสนาอื่นด้วยการดำเนินการด้านอัตลักษณ์ ตัวอย่างเช่น สุเชน เลิศวีระสวัสดิ์ (2561, น. 10-12) ที่เสนอให้ใช้ 3 วิธีการ ได้แก่ 1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของมุสลิมกับคนกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน โดยใช้การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของมุสลิมที่ถูกต้องผ่านวิทยุชุมชน ศูนย์วัฒนธรรมอิสลาม และสื่อออนไลน์ 2) การสร้างอัตลักษณ์ที่ถูกต้องขึ้นใหม่ โดยใช้การขัดเกลาทางสังคมให้แก่เยาวชนมุสลิมในโรงเรียนสอนศาสนาไปพร้อม ๆ กับการทำกิจกรรมร่วมกับมูลนิธิสร้างสุขมุสลิมไทย (สสม.) เพื่อทำให้บุคคลภายนอกได้

เห็นอัตลักษณ์ที่ดีของมุสลิมและศาสนาอิสลาม และ 3) การสร้างพื้นที่ที่พหุวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มคน โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกเข้ามาหนุนเสริม ร่วมกับการใช้ความสมัครใจหรือความเต็มใจของสมาชิกในแต่ละชุมชน ที่ต้องการเรียนรู้ถึงหลักคำสอนที่แท้จริงของศาสนาอื่น อันจะนำไปสู่การเกิดอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มคนต่าง ๆ ในชุมชน นอกจากนี้ พระครูปลัดไพรัช จนทสโร (กาญจนแก้ว) (2561) ยังได้เสนอวิธีการอื่นเพิ่มเติม คือ การสร้างอัตลักษณ์ร่วมกันระหว่างศาสนิกชนต่างศาสนา โดยใช้เครื่องมือสำคัญคือคำสอนของศาสนาที่มีความถูกต้องและปราศจากการบิดเบือน เพื่อให้ไม่ให้เกิดการพิพาทในศาสนาทั้งหลายเกิดการหลงผิด ซึ่งอาจทำให้เกิดความแตกแยกภายในชุมชนและสังคม แนวทางนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบของวิไลวรรณ จงวิไลเกษม (2551) ที่ศึกษาการอยู่ร่วมกันของคนต่างศาสนาในชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี พบว่าอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ในความเป็น “คนทรายขาว” เป็นตัวเชื่อมสำคัญ ที่ทำให้ชาวไทยมุสลิมและชาวไทยพุทธในชุมชนทรายขาว สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่มี ความขัดแย้ง อีกทั้งยังมีความสามัคคีในการทำกิจกรรมของชุมชนเป็นอย่างดี เพราะชาวไทยทั้งสองศาสนามีความเชื่อในบรรพบุรุษที่มีจุดกำเนิดร่วมกัน และมีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่ร่วมกันด้วยอีกทางหนึ่ง

ในปัจจุบัน สังคมไทยมีปรากฏการณ์การหวาดกลัวอิสลาม (Islamophobia) ที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่ดี ที่ถูกนำไปเชื่อมโยงกับศาสนาอิสลาม เช่น เมื่อเกิดเหตุการณ์ก่อการร้ายขึ้นในต่างประเทศ ก็มักจะมีคนบางกลุ่มในสังคมกล่าวหาว่าศาสนาอิสลามสอนให้มุสลิมทำลายชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น เป็นต้น ความเข้าใจผิดเหล่านี้ส่งผลให้ผู้ที่เป็นมุสลิมมักถูกจับจ้องเมื่อมีการทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม กรณีที่ร้ายแรงกว่านั้นอาจถึงขั้นถูกนิโทษหรือตำหนิจากกลุ่มบุคคลอื่น นอกจากนี้ ในชุมชนมุสลิมอาจยังมีความขัดแย้งภายในระหว่างความแตกต่างทางแนวคิดด้านศาสนา เช่น ระหว่างนิกายหรือกลุ่มเคลื่อนไหวที่มีจุดเน้นแตกต่างกัน เป็นต้น ส่งผลให้มุสลิมบางส่วนเกิดความไม่มั่นใจ ในการปฏิบัติตนตามหลักศาสนาตามที่เคยรับรู้มา ตัวอย่าง เช่น ในชุมชนมุสลิมอัต-ตักวา จังหวัดเชียงใหม่ ที่เกิดความขัดแย้งระหว่างแนวคิดสำนักสะลาฟีที่มีต้นกำเนิดจากประเทศซาอุดีอาระเบียกับแนวคิดศาสนาอิสลามแบบดั้งเดิมของชุมชน บริบทเหล่านี้ทำให้ชาวไทยพุทธที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกันเกิดความเข้าใจผิดหรือสับสนในหลักคำสอนของศาสนาอิสลามตามไปด้วยเช่นกัน (สุเชน เลิศวีระสวัสดิ์, 2561, น. 6-9)

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งการเผยแพร่ (The Religion of Convocation) เพราะอิสลามมีคำสอนให้มุสลิมทำการเผยแพร่ศาสนาหรือตะอ์วะฮ์ (ในภาษาอาหรับ) ให้แก่มนุษยชาติทุกกลุ่ม มิใช่เฉพาะกับมุสลิมด้วยกันเองเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ศาสนาอิสลามจึงถูกเผยแพร่ไปยังหลายพื้นที่บนโลกนี้ โดยมีหน่วยงานหรือองค์กรที่ปฏิบัติการด้านการเผยแพร่ศาสนาอยู่จำนวนมากและมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับนานาชาติไปจนถึงระดับท้องถิ่น องค์กรเหล่านี้มีจุดประสงค์ร่วมกันคือการนำพาให้มนุษย์ดำรงชีพอยู่บนแนวทางที่ถูกตองตามคำรัสของอัลลอฮ์ (อับลูเลาะ หนุ่มสุข, 2562, น. 38) ดังที่ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอานความว่า “จงให้มิขึ้นจากพวกเจ้า ซึ่งคณะหนึ่งที่จะเชิญชวนไปสู่ความดี และใช้ให้กระทำการที่ชอบ และห้ามมิให้กระทำการที่มิชอบ และชนเหล่านี้แหละพวกเขาคือผู้ได้รับความสำเร็จ”

(สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับแห่งประเทศไทย, 2542, น. 133) เป้าหมายหลักของศาสนาอิสลามคือ การมุ่งให้มนุษย์มีการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า หลักคำสอนของศาสนาอิสลามมีความเกี่ยวข้องกับสังคมและครอบคลุมความสัมพันธ์ในหลายระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และระดับโลก เพื่อสร้างสังคมที่ช่วยให้มนุษย์มีความสมบูรณ์ด้านร่างกายและจิตวิญญาณไปพร้อม ๆ กัน (สะลือรี วาลี, 2550, น. 6)

ในอีกทางหนึ่ง มุสลิมมีการใช้คำสอนของศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวด้านจิตใจ เพื่อก้าวผ่านช่วงเวลาที่มึนงงหรือต้องการความเข้มแข็งทางจิตใจ ดังตัวอย่างเช่น กรณีการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก จากเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย สมาชิกในครอบครัวมุสลิมที่สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักเชื่อว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นพระประสงค์และบททดสอบจากเอกองค์อัลลอฮ์ จึงใช้การปฏิบัติศาสนกิจ เช่น การละหมาด การถือศีลอด การอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน การขอพร และการทำความดี มาเป็นเครื่องมือในการสร้างเสริมสุขภาพจิตให้สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ โดยเชื่อว่าในวันข้างหน้าพวกเขาจะได้รับการตอบแทนอย่างคุ้มค่าจากเอกองค์อัลลอฮ์ (ศรีสุตา วนาลีสิน, วิณาคันฉ่อง และวินีกาญจน์ คงสุวรรณ, 2558, น. 50-52) ความศรัทธาในหลักคำสอนเหล่านี้ จะพบเห็นได้อย่างชัดเจนในชุมชนที่มีมุสลิมอาศัยอยู่และเป็นประชากรส่วนมาก โดยสมาชิกในชุมชนมักจะมี ความผูกพันกับหลักศาสนาเป็นอย่างมาก พวกเขาใช้หลักศาสนาทั้งในการดำเนินชีวิตส่วนตัวและในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น อีกทั้งยังมีการควบคุมความประพฤติของตนให้อยู่ภายใต้หลักคำสอนของศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด โดยการเชื่อมโยงความศรัทธาในศาสนา การปฏิบัติตน และจริยธรรมเข้าด้วยกัน ทำให้มุสลิมมีเป้าหมายสูงสุดของชีวิตที่โดดเด่นคือ การเป็นบ่าวที่ดีของเอกองค์อัลลอฮ์ (พระเจ้าเป็นเจ้าของอิสลาม) ดังนั้นสำหรับมุสลิมแล้ว ศาสนามีบทบาทเป็นแหล่งกำเนิดสำคัญของแนวทางในการดำเนินชีวิต (Chitmuad, 1992: 16-17 อ้างถึงใน วาริต เจริญราษฎร์, 2564, น. 214; สุวิมล พิชญไพบูลย์, 2561, น. 231-240) อย่างไรก็ตาม ถึงแม้คำสอนของศาสนาอิสลามจะมีอิทธิพลต่อความเชื่อและพฤติกรรมของมุสลิม แต่ในรายละเอียดมักปรากฏว่ามีไม่มุสลิมทุกคนจะปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาได้ครบถ้วน จึงเป็นไปได้ว่ามุสลิมบางคนอาจมีความประพฤติที่ขัดกับหลักอิสลามได้เช่นกัน (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2541, น. 6-10)

กลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆเป็นมุสลิมกลุ่มหนึ่งที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องในสังคมไทยมากกว่า 4 ทศวรรษแล้ว กลุ่มนี้มีจุดกำเนิดในประเทศอินเดียเพื่อต่อต้านอิทธิพลของความทันสมัยจากอังกฤษ และเรียกร้องให้มุสลิมคนอื่น ๆ มีความประพฤติที่เคร่งครัดบนหลักการของศาสนาอิสลาม เนื่องจากพวกเขาเชื่อว่าการกระทำเช่นนี้จะได้รับการตอบแทนเป็นผลบุญที่คุ้มค่าจากอัลลอฮ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถพบได้ทั้งในโลกนี้และโลกหลังความตาย (เสาวนีย์ จิตต์หมวด, 2531, น. 238-240) ด้วยเหตุที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่ให้อิสรภาพในการนับถือศาสนาแก่ประชาชนทุกคน ดังนั้นการทำกิจกรรมของมุสลิมกลุ่มนี้จึงมิได้รับการต่อต้านจากภาครัฐ และยังสามารถเผยแพร่ศาสนาไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่มีมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก (Horstmann, 2007, p. 114) ซึ่งกิจกรรมสำคัญที่กลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆมักจะปฏิบัติเมื่อเดินทางไปยังชุมชนต่าง ๆ คือการ

ออกไปเยี่ยมเยียนและพบปะพูดคุยกับผู้ที่อาศัยอยู่ในทุกครัวเรือนของชุมชนนั้น ๆ พร้อมทั้งเชิญชวนให้ปฏิบัติศาสนกิจและส่งเสริมให้ประชาชนเพิ่มความศรัทธาและมีความเชื่อมั่นที่แท้จริง (ยากิน) ต่ออัลลอฮ์ ไปจนถึงการตอบปัญหาด้านศาสนาที่ชาวบ้านเกิดความสงสัย โดยรูปแบบการสื่อสารของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลีสั้นมีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับประเด็นที่กำลังสนทนาในช่วงเวลานั้น ๆ เป็นสำคัญ (ณัฐพงศ์ สวนดี, 2559, น. 10-58) แต่ในบางพื้นที่ของประเทศไทย กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลีสั้นอาจมีบทบาทที่มากกว่าการเผยแพร่คำสอนของอิสลาม เช่น เป็นครูสอนศาสนาในชุมชนที่ขาดแคลนครูในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม และทำหน้าที่เป็นผู้นำในพิธีปฏิบัติศาสนกิจให้แก่ผู้ที่ต้องการเป็นมุสลิมใหม่ รวมทั้งนำมุสลิมใหม่บางส่วนเป็นผู้ติดตาม เพื่อเรียนรู้การเผยแพร่ศาสนาไปยังสถานที่ต่าง ๆ ด้วย (สมัคร์ กอเซ็ม, 2556, น. 86-87)

ในกรณีที่มุสลิมไปอาศัยอยู่ในพื้นที่อื่นซึ่งมีมุสลิมเป็นคนส่วนน้อย การดะอ์วะฮ์เป็นกิจกรรมที่ช่วยเพิ่มพูนความศรัทธาตามหลักศาสนาอิสลามให้มั่นคงมากขึ้น และช่วยสร้างความเข้าใจในหลักการศาสนาอย่างถ่องแท้ ทั้งแก่มุสลิมและศาสนิกชนอื่น ๆ ในพื้นที่ได้อีกทางหนึ่ง มีมุสลิมบางส่วนกล่าวว่า การดะอ์วะฮ์ในพื้นที่ที่ไม่ใช่มุสลิม เป็นการเพิ่มโอกาสในการอยู่ร่วมกันระหว่างมุสลิมกับผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมด้วยความเข้าใจกันมากขึ้น อีกทั้งการดะอ์วะฮ์แก่ผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม เพื่อให้เกิดความศรัทธาในอัลลอฮ์และยอมรับผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ย่อมจะนำมาซึ่งสภาพแวดล้อมที่เป็นอิสลามเพิ่มมากขึ้น หรือที่เรียกว่า การสร้างสังคมอิสลามขึ้นท่ามกลางสังคมที่ไม่ใช่อิสลาม “Build an Islamic society in the middle of the non-Muslim society of the majority population” ซึ่งความสำเร็จของแนวคิดนี้ สามารถเห็นได้อย่างเป็นที่ประจักษ์จากองค์กรมุสลิมจำนวนมาก ที่ถูกก่อตั้งขึ้นในทวีปยุโรปและอเมริกาเหนือ ซึ่งเดิมเป็นพื้นที่ของผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ (Račius, 2004, p. 111-123) สำหรับในประเทศไทย นอกจากจะมีกลุ่มที่ทำงานด้านการเผยแพร่ศาสนาอิสลามในหลายรูปแบบแล้ว ยังมีสถานศึกษาศาสนาอิสลาม ที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลีสั้นตั้งอยู่เป็นจำนวนกว่า 60 แห่ง รู้จักกันในชื่อ “มัสยิดอะฮ์มัด ตะหฟิซ อัลกุรอาน” ซึ่งเป็นสถานที่สำหรับฝึกฝนการท่องจำคัมภีร์อัลกุรอาน อันจะช่วยรักษาศาสนาอิสลามให้ดำรงอยู่รูปแบบหนึ่ง (ธนโชติ ประหยัดทรัพย์ และ อับดุลรอญิง สือแต, 2565, น. 124) ยิ่งไปกว่านั้น การทำงานของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลีสั้นยังเป็นหนึ่งในปัจจัย ที่ช่วยฟื้นฟูอัตลักษณ์มุสลิมและเสริมสร้างความศรัทธาในศาสนาอิสลามให้มีความมั่นคงเพิ่มมากขึ้น ผ่านวิธีการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านศาสนา ชักชวนให้มุสลิมในชุมชนปฏิบัติศาสนกิจร่วมกันและสนทนากับผู้ฟังแบบตัวต่อตัว โดยใช้บริบทของผู้ฟังเป็นพื้นฐานในการเชื่อมโยงเข้าสู่คำสอนของศาสนา ส่งผลให้มุสลิมในชุมชนมีพฤติกรรมและการละหมาดร่วมกันในมัสยิดเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง และทำให้ชาวบ้านบางคนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในแนวทางของศาสนาอิสลามมากขึ้น (อัสรีมาหะมะ, ม.ป.ป.)

ในอีกแง่มุมหนึ่ง มีการเปลี่ยนแปลงบางอย่างที่น่าเป็นห่วงเกิดขึ้นในสังคม ที่สะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลีสั้น ไม่ได้ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในเชิงบวกเพียงด้านเดียว เพราะมีรายงานว่า ในบางกรณี การเผยแพร่คำสอนของคนกลุ่มนี้ทำให้เกิดความแตกแยกขึ้นในชุมชน

ได้เช่นกัน เนื่องจากการเข้ามาของกลุ่มตะวันออกซึ่งมีสมาชิกจากภายนอกชุมชน ส่งผลให้เกิดการเผยแพร่แนวทางการปฏิบัติตนแบบใหม่ ที่แตกต่างจากแนวทางปฏิบัติแบบดั้งเดิมของมุสลิมในชุมชนที่สืบทอดมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ส่งผลให้เกิดการตั้งคำถามต่อบทบาทของผู้นำชุมชนที่อยู่ในตำแหน่งมาเป็นเวลานาน และมีชาวบ้านบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยกับการปฏิบัติตนตามแนวคิดใหม่ที่เผยแพร่เข้ามาในชุมชน โดยมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่กลุ่มตะวันออกซึ่งมีสมาชิกห้ามปรามการแสวงหารายได้บางประเภท ที่พวกเขาเชื่อว่าเป็นบาปตามหลักอิสลาม หรือแม้กระทั่งในบางกรณี ความขัดแย้งด้านแนวคิดและการปฏิบัติเหล่านี้ ส่งผลให้ผู้นำชุมชนคนเก่าต้องแยกตัวไปละหมาดในมัสยิดขนาดเล็กที่สร้างขึ้นใหม่เป็นการส่วนตัวแทนมัสยิดประจำชุมชน เพราะมัสยิดของชุมชนถูกเปลี่ยนสภาพให้กลายเป็นสถานที่สำหรับการทำกิจกรรมของกลุ่มตะวันออกซึ่งมีสมาชิกแทน (Horstmann, 2007, p. 114-128) นอกจากนี้ ชาวไทยมุสลิมบางส่วนยังคงมีความสงสัยในตัวตนของกลุ่มตะวันออกซึ่งมีสมาชิกอยู่เช่นกัน ดังที่มีรายงานจากนักวิจัยท่านหนึ่งว่า ขณะที่ได้เข้าไปศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มตะวันออก มีมุสลิมคนหนึ่งกล่าวว่า “ศึกษาเรื่องตะวันออกก็ดีแล้ว เพราะมุสลิมเองต่างสงสัยอยู่เหมือนกันว่าพวกเขาเป็นใคร” (สมิทธิ์ กอเข้ม, 2555, น. 320)

จากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของมุสลิมในประเทศไทยที่ผ่านมา พบว่าส่วนใหญ่เป็นการศึกษาอัตลักษณ์ของชาวไทยมุสลิมในภาพรวม โดยไม่แยกแยะออกเป็นกลุ่มย่อย เช่น การศึกษาของ ฉันทย์ชนก ช่างเรือ (2559) พบว่าสตรีมุสลิมในสังคมไทยสมัยใหม่มีการต่อรองอัตลักษณ์ในการสวมผ้าคลุมศีรษะ (ฮิญาบ) ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลาม และยังพยายามสร้างความสวยงามตามยุคสมัยไปพร้อม ๆ กัน สอดคล้องกับนารีรัตน์ วัฒนเวฬุ, นัจมียะ ปะลาวัน, และวิไล สุขปานแก้ว (2563) ที่พบว่า ชาวไทยมุสลิมที่พักอาศัยอยู่ในนครคุณหมิง สาธารณรัฐประชาชนจีน มีการดำรงอัตลักษณ์มุสลิมด้วยการปฏิบัติตนตามหลักศาสนาอิสลาม อย่างไรก็ตาม กลับพบว่าชาวไทยมุสลิมกับชาวจีนมุสลิมมีการปฏิบัติตนที่แตกต่างกัน ในเทศกาลเฉลิมฉลองภายหลังจากสิ้นสุดเดือนถือศีลอด (อีดีลฟิตรี) กล่าวคือชาวจีนมุสลิมนิยมสวมใส่เสื้อผ้าเหมือนที่เคยใส่ในชีวิตประจำวันทั่วไป แต่ชาวไทยมุสลิมจะสวมเสื้อผ้าชุดใหม่ที่มีสีสันสดใส ในทำนองเดียวกัน การศึกษาของ ซูโวกะห์ โต๊ะตาหยง (2561) พบว่า มุสลิมที่มาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ซึ่งมาอาศัยอยู่ในชุมชนเสรีไทยซอย 4 กรุงเทพมหานคร มีการดำรงอัตลักษณ์ทางสังคมและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไปพร้อม ๆ กัน โดยแหล่งกำเนิดของอัตลักษณ์ คือหลักธรรมศาสนาอิสลามและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มลายูที่พวกเขาสืบเชื้อสายมา เช่นเดียวกับออลิสซา หะสาเมาะ (2552) ที่พบว่า ชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูในชุมชนแห่งหนึ่งของตำบลเรือเสาะออก อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส มีการดำรงและแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของพวกเขา ด้วยการพูดภาษามลายู การใช้ตัวอักษรยาวีในการเขียน การแต่งกายตามหลักอิสลาม และให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามหลักศาสนา มากกว่าการปฏิบัติตามนโยบายหรือระเบียบราชการ ในขณะที่ มนูญญ โต๊ะอาจ (2555) ซึ่งทำการศึกษามุสลิมใหม่ (มูอัลลัฟ) ที่เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม อันเนื่องมาจากการแต่งงานข้ามศาสนา ทั้งที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนเมืองและชนบท พบว่า มุสลิมกลุ่มนี้มีการเรียนรู้ถึงหลักธรรมอิสลามเพื่อที่จะสามารถสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมได้

อย่างเหมาะสม โดยเมื่อมุสลิมใหม่เหล่านี้ได้เข้าใจและมุ่งปฏิบัติตามหลักศาสนา แล้วมักจะมี ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ใหม่ที่ได้รับมา นอกจากนี้ การศึกษาของ สุชาติ เศรษฐมาลินี (2550) พบว่า อัตลักษณ์ของชาวไทยมุสลิมเชื้อสายจีนยูนนานในจังหวัดเชียงใหม่ มีการเลื่อนไหลไปตามบริบททางประวัติศาสตร์ โดยมีสาเหตุมาจากปฏิสัมพันธ์ทางอัตลักษณ์ระหว่างอัตลักษณ์ท้องถิ่นเดิมที่เป็นคนจีนมุสลิมกับอัตลักษณ์ใหม่ ที่ถูกประกอบสร้างจากการอยู่อาศัยในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ภายใต้ อำนาจการปกครองของราชอาณาจักรไทย

ในส่วนของการศึกษากลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆในประเทศไทย พบว่าที่ผ่านมาเป็นการศึกษาเกี่ยวกับบทบาท แนวคิดที่ใช้ในการเผยแผ่ศาสนาของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆในพื้นที่ต่าง ๆ หรือวิธีการเผยแผ่ศาสนาของผู้นำศาสนาในอดีต รวมไปถึงความเข้าใจที่มุสลิมในชุมชนมีต่อการทำงานของ กลุ่มดะอ์วะฮ์ ตัวอย่าง เช่น การศึกษาของ ณัฐพงศ์ สอนดี (2559) ที่พบว่ากลุ่มดะอ์วะฮ์ทำให้ชาวไทยมุสลิมที่ได้รับข้อมูลจากการเผยแผ่ศาสนา เห็นถึงความสำคัญของการปฏิบัติตามหลักอิสลามและ ปฏิบัติการละหมาดเพิ่มมากขึ้น ผลการศึกษาของ มะซาการี อาแด (2543) พบว่า กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆ ที่ทำงานอยู่ในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย เป็นผู้ดำรงตนอยู่ในแนวทางสำนักกษุฟี เช่น การกล่าวและอธิบายความหมายของคำปฏิญาณตน การลดละความต้องการเบื้องต้นแบบสัตว์เดรัจฉาน และมุ่งมั่นปฏิบัติตน เพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ การเดินทางเพื่อปลดปล่อยตัวเองออกจากสภาพแวดล้อมแบบเดิม ๆ ซึ่งไม่เอื้อต่อการปฏิบัติตนเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์ ในขณะที่การศึกษาของ อัลฮุดา บินดีฮารุน (2557) พบเพิ่มเติมว่า กลุ่มดะอ์วะฮ์ที่ขับเคลื่อนโดยมุสลิมเพศหญิง (มุสลิมะฮ์) มีการนำวิธีการเผยแผ่ที่หลากหลายมาใช้ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของผู้รับสารแต่ละกลุ่ม เช่น การใช้ สื่อสมัยใหม่ การสัมมนา และการเข้าค่ายฤดูร้อน เป็นต้น เช่นเดียวกับตอเหล็บ โอรัมหลง และซาฟีอี อาดำ (2557) ที่พบว่า มุลินิสันดิชนใช้วิธีการเผยแผ่ศาสนาที่หลากหลายให้แก่มุสลิมใหม่ โดยผู้เผยแผ่ศาสนาจะต้องมีการเตรียมความพร้อม ทั้งในด้านกิริยามารยาท ความรู้ด้านศาสนา และวิธีการอธิบายเนื้อหาทางศาสนา เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย สอดคล้องกับการศึกษาของ มุนซีเราะห์ บุงอ ตาหยง (2558) ที่พบว่า ศาสดานูห์ ซึ่งเป็นหนึ่งในศาสดาของศาสนาอิสลาม ใช้วิธีการเผยแผ่ศาสนาหลายวิธี ได้แก่ การกล่าวตักเตือน การพูดด้วยความสุภาพอ่อนโยน การโน้มน้าวอย่างจริงจัง การพิจารณากาลเทศะ การแนะนำให้ผู้หลงผิดขออภัยโทษจากอัลลอฮ์ การบอกข่าวดีจากอัลลอฮ์ และการแนะนำให้ผู้ฟังพิจารณาถึงความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ นอกจากนี้การศึกษาของ สมัคร์ กอเซ็ม (2556) พบว่า กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆในพื้นที่ภาคเหนือของไทยมีบทบาทสำคัญในการเชิญชวนและเผยแผ่ศาสนาอิสลามไปยังผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นครูสอนศาสนาและช่วยฝึกฝนเยาวชน ให้ปฏิบัติตามแนวทางของพวกเขา และในส่วนของความเข้าใจที่ชาวไทยมุสลิมมีต่อดะอ์วะฮ์ จากการศึกษาของ สะสือรี วาลี (2550) พบว่า คณะกรรมการอิสลามและสัปบุรุษประจำมัสยิด อำเภอเย็งอ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็นมุสลิมกลุ่มที่มีความรู้ด้านศาสนาในระดับหนึ่ง ยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนต่อดะอ์วะฮ์อยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือการเข้าใจว่าการดะอ์วะฮ์จำเป็นต้องทำตามระยะเวลาที่มีการกำหนดไว้ล่วงหน้าอย่างแน่นอน

จะเห็นได้ว่าข้อมูลจากการวิจัยของนักวิชาการต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาในข้างต้น ยังขาดการศึกษาอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและการใช้อัตลักษณ์ของกลุ่มตะวัอะฮ์ดับลีฮ์ ในการเผยแพร่คำสอนของศาสนาอิสลาม เนื่องจากมุสลิมกลุ่มนี้มีส่วนสำคัญในการเผยแพร่วิธีการปฏิบัติตัวในการเป็นมุสลิมที่ดี และยังส่งเสริมให้มีความเคร่งครัด ในการปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอย่างครอบคลุม ผ่านการสื่อสารระหว่างบุคคล ทำให้เกิดการเผยแพร่อัตลักษณ์ประจำกลุ่มไปพร้อม ๆ กันด้วย อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้ ตัวตนของกลุ่มตะวัอะฮ์ดับลีฮ์ ยังคงตกอยู่ท่ามกลางข้อสงสัยและวาทกรรมทางศาสนาที่ถูกสร้างขึ้น เพื่อช่วงชิงการนิยามแนวทางของมุสลิมที่แท้จริง ดังที่ สมัคร์ กอเซ็ม (2555, น. 320) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาอัตลักษณ์ และการใช้อัตลักษณ์ของกลุ่มตะวัอะฮ์ดับลีฮ์ เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจที่มากขึ้นต่อบทบาทของมุสลิมกลุ่มนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีของมุสลิมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ อย่างเช่นจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีมัสยิดตั้งอยู่เป็นจำนวนมากถึง 67 แห่ง (สำนักงานคณะกรรมการอิสลามฉะเชิงเทรา, ม.ป.ป.) แต่งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมุสลิมในภูมิภาคนี้ยังคงมีจำกัด โดยมุสลิมในจังหวัดฉะเชิงเทรามีบรรพบุรุษเป็นชาวมลายู ซึ่งเป็นเชื้อสายของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย มีการตั้งถิ่นฐานในจังหวัดฉะเชิงเทราบริเวณพื้นที่ชุมชนคลอง 18-21 ในอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา อำเภอแปลงยาว อำเภอบางปะกง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว และบางส่วนของอำเภอบ้านโพธิ์ โดยอำเภอที่มีจำนวนมุสลิมอาศัยอยู่มากที่สุดคืออำเภอบางน้ำเปรี้ยว (จังหวัดฉะเชิงเทรา, 2564) อีกทั้งอำเภอนี้ยังเป็นที่ตั้งของศูนย์รวม (มัสกัต) กลุ่มตะวัอะฮ์ดับลีฮ์ประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา อีกด้วย

1.2 คำถามงานวิจัย

- 1) กลุ่มตะวัอะฮ์ดับลีฮ์มีอัตลักษณ์อะไรบ้างที่โดดเด่น
- 2) กลุ่มตะวัอะฮ์ดับลีฮ์ใช้อัตลักษณ์ของกลุ่มในการส่งเสริมคุณธรรมให้แก่คนในชุมชนอย่างไรบ้าง
- 3) กลุ่มตะวัอะฮ์ดับลีฮ์ใช้สื่ออะไรบ้างและอย่างไรในการเผยแพร่หลักธรรมอิสลามเพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้แก่คนในชุมชน
- 4) อัตลักษณ์ของกลุ่มตะวัอะฮ์ดับลีฮ์มีผลต่อการส่งเสริมคุณธรรมในชุมชนอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของกลุ่มตะวัอะฮ์ดับลีฮ์ที่ทำงานเผยแพร่ศาสนาอิสลามในระดับชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา

2) เพื่อศึกษาการใช้อัตลักษณ์และการใช้สื่อของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆในการเผยแผ่หลักธรรมอิสลามในชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดฉะเชิงเทรา

3) เพื่อศึกษาการตอบรับที่มีต่อบทบาทของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆในการเผยแผ่หลักธรรมอิสลาม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้แก่ชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดฉะเชิงเทรา

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทราบถึงอัตลักษณ์ที่โดดเด่น การใช้อัตลักษณ์ และการใช้สื่อของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆในการเผยแผ่หลักธรรมอิสลาม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้แก่ชาวไทยมุสลิมในชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดฉะเชิงเทรา

2) ทราบถึงบทบาทของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆและการตอบรับที่มีต่อกลุ่ม ในการส่งเสริมคุณธรรมให้แก่ชาวมุสลิมในชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดฉะเชิงเทรา

3) สามารถนำผลการศึกษาไปเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงการทำงานเผยแผ่ศาสนา และส่งเสริมคุณธรรมอิสลามของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆในชุมชนต่าง ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกับชุมชนที่ศึกษา

1.5 ขอบเขตการวิจัย

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดเนื้อหาของการศึกษาครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
 อัตลักษณ์ของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆและบทบาทของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆในการเผยแผ่หลักธรรมอิสลาม การใช้อัตลักษณ์และการใช้สื่อในการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้แก่คนในชุมชน บทบาทของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆในการเผยแผ่คำสอนและปฏิบัติศาสนกิจอื่น การตอบรับของคนในชุมชนและผลกระทบจากการเผยแผ่ศาสนาอิสลามของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆต่อคนในชุมชน รวมถึงปัญหาที่เกิดจากความแตกต่างของอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลและกลุ่มคน อันเนื่องมาจากการทำงานเผยแผ่ศาสนาของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆ

2) ขอบเขตด้านพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการในเขตพื้นที่อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมุ่งไปยังสถานที่สำคัญสองแห่ง คือ ศูนย์รวม (มัสกิด) ของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา และชุมชนแห่งหนึ่งที่กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆได้เข้าไปเผยแผ่คำสอนหรือทำกิจกรรมอื่น ๆ ตามแนวทางศาสนาอิสลาม ในส่วนของกลุ่มเป้าหมายคือสมาชิกกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆที่พักอาศัยอยู่ในศูนย์ประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา และประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนที่เลือกเป็นพื้นที่ศึกษา

3) ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการวิจัยเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2565 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2566 โดยข้อมูลที่นำมาใช้ครอบคลุมช่วงเวลาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2531 เนื่องจากในช่วงเวลานี้มีผลการศึกษาอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับกลุ่มตะวัะฮ์ฮ์ดับลีฮ์ในประเทศไทย ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2566 ซึ่งเป็นเวลาที่เสร็จสิ้นการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

- 1) อัตลักษณ์ หมายถึง ความสำนึกในความเป็นตัวตนทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่ม
  - 2) การใช้อัตลักษณ์ หมายถึง การนำอัตลักษณ์ที่มีอยู่ไม่ว่าจะในระดับใดก็ตามไปใช้ให้เกิดประโยชน์
  - 3) หลักธรรมอิสลาม หมายถึง คำสอนหรือหลักปฏิบัติต่าง ๆ ของศาสนาอิสลามทั้งที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอานและแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ที่กลุ่มตะวัะฮ์ฮ์ดับลีฮ์อ้างถึง
  - 4) กลุ่มตะวัะฮ์ฮ์ดับลีฮ์ หมายถึง กลุ่มมุสลิมที่ดำเนินตามแนวทางการทำงานเผยแผ่ศาสนาอิสลามของกลุ่มตะวัะฮ์ฮ์ดับลีฮ์ ซึ่งสังกัดมัสกัรจังหวัดฉะเชิงเทรา
  - 5) มัสกัรจังหวัดฉะเชิงเทรา หมายถึง อาคารและสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางในการรวมตัวกันของกลุ่มตะวัะฮ์ฮ์ดับลีฮ์ในจังหวัดฉะเชิงเทรา
  - 6) การตอบรับการเผยแผ่ศาสนา หมายถึง ปฏิกริยาโต้ตอบทั้งในระดับปัจเจกบุคคล กลุ่ม หรือชุมชน ที่เกิดจากการได้รับการเผยแผ่ศาสนาอิสลามผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มตะวัะฮ์ฮ์ดับลีฮ์
- สั ง กั ต มั ร กั ส จั ง หั ว ด ฉะ เ ชี ง เ ท ร า

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การทบทวนวรรณกรรม

2.1.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์และแนวทางการศึกษา

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ฉบับออนไลน์) ไม่มีการบัญญัติคำว่าอัตลักษณ์ แต่มีนิยามคำว่าเอกลักษณ์ว่า หมายถึง “ลักษณะที่เหมือนกันหรือมีส่วนร่วมกัน” ซึ่งใช้ภาษาอังกฤษเป็นคำเดียวกันกับคำว่าอัตลักษณ์ คือ identity ถัดมาในพจนานุกรมภาษาอังกฤษของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (ฉบับออนไลน์) นิยามว่า identity มีหลายความหมายดังนี้ 1) “who a person is, or the qualities of a person or group that make them different from others” (บุคคลนั้นเป็นใคร? หรือคุณสมบัติของบุคคลหรือหมู่คณะที่ทำให้ตนแตกต่างจากผู้อื่น) 2) “an equation (= mathematical statement) that is true for every value given to a variable (= number that can change)” (สมการที่เป็นจริงสำหรับทุกค่าที่ให้กับตัวแปร) 3) “the reputation, characteristics, etc. of a person or organization that makes the public think about them in a particular way” (ชื่อเสียง ลักษณะ ฯลฯ ของบุคคลหรือองค์กรที่ทำให้ประชาชนนึกถึงพวกเขาในลักษณะที่มีความเฉพาะเจาะจง) และ 4) “who a person is, or information that proves who a person is, for example, their name and date of birth” (บุคคลนั้นเป็นใคร? หรือข้อมูลที่พิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นเป็นใคร เช่น ชื่อและวันเดือนปีเกิด เป็นต้น) แต่สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (16 มิถุนายน 2550) กล่าวว่า “อัตลักษณ์ (อ่านว่า อัด-ตะ-ลัก) ประกอบด้วยคำว่า อัด (อัด-ตะ) ซึ่งหมายถึง ตน หรือ ตัวเอง กับ ลักษณะ ซึ่งหมายถึง สมบัติเฉพาะตัว โดยคำว่า อัตลักษณ์ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า identity (อ่านว่า ไอ-เด็น-ติ-ตี้) หมายถึง ผลรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้”

ในทางวิชาการคำว่าอัตลักษณ์มีความแตกต่างจากเอกลักษณ์คือ อัตลักษณ์เป็นการอธิบายภาพรวมของปัจเจกบุคคล สังคม หรือประเทศชาติ ซึ่งอาจไม่ใช่จุดเด่นที่ชัดเจนหรือเป็นหนึ่งเดียว แต่มุ่งแสดงให้เห็นถึงตัวตนเฉพาะของบุคคลหรือกลุ่ม ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา ในขณะที่เอกลักษณ์เป็นการกล่าวเชิงเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น ๆ ดังนั้น จึงต้องการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันเพื่อสะท้อนให้เห็นว่าสิ่งนั้นเป็นจุดเด่นของบุคคลหรือสังคมนั้นจริง ๆ (ซูไวบะห์ โต๊ะตาหยง, 2561, น. 8) นอกจากนี้ อัตลักษณ์ยังเป็นสิ่งที่รักษาความเหมือนกันระหว่างสมาชิกของกลุ่มและช่วยสร้างพลังในการต่อต้านสิ่งที่แตกต่างจากความเหมือนดังกล่าว (มบุญ โต๊ะอาจ, 2555, น. 6) อีกทั้งยังแสดงถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างสังคมและปัจเจกบุคคล เปรียบเสมือนกระจกที่สะท้อนซึ่งกันและกัน ระหว่างการเมืองกับความเป็นจริง โดยที่อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลไม่อาจแยกออกจากอัตลักษณ์ของสังคมได้

ยิ่งไปกว่านั้น อัตลักษณ์ทั้งสองประเภทยังมีความเชื่อมโยงกันอยู่ตลอดเวลา (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2545 อ้างถึงในพระครูโสภณพุทธิศาสตร์ และพระมหาสุทิตย์ อาภากรโร, 2562, น. 1984)

ฉัตรทิพย์ สุวรรณชิน และพนมพร จันทรปัญญา (2558, น. 269) กล่าวว่า อัตลักษณ์หมายถึง ลักษณะของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างและทำให้บุคคลอื่นจดจำ บุคคลหรือกลุ่มนั้น ๆ ได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการยอมรับและเข้าใจบทบาทของตนเอง ผ่านการมี ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ต่อมา ลินดา งามซิม (2558, น. 16) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า อัตลักษณ์ คือ ตัวตน ความสำนึก หรือความคิดเห็นที่บุคคลนั้นมีต่อตนเอง รวมถึงมุมมองตัวตนที่ผู้อื่นมีต่อบุคคลนั้น ซึ่ง เกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา สอดคล้องกับฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ (2558, น. 62-162) ที่กล่าวว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาจากการใช้อำนาจในการกำหนด หรือปรับเปลี่ยนความหมายทั้งในระดับลึกและผิวเผิน โดยอาจกระทำผ่าน พิธีกรรมต่าง ๆ ที่สังคมให้การยอมรับ เช่น การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น เพื่อสร้างอัตลักษณ์ที่ชัดเจน ในเชิงคุณธรรม ที่บุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ง่าย ดังกรณีของการเป็นคนนับถือเจ้าแม่กวนอิม เพื่อ แสดงออกถึงความเชื่อด้านไสยศาสตร์ ร่วมกับควมมีเมตตาธรรมต่อมนุษย์ ยิ่งไปกว่านั้น การกระทำ เหล่านี้ยังอาจมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับผู้คนในสังคมหรือวัฒนธรรมของยุคสมัยใหม่อีกด้วย โดยมี การใช้ความรู้เป็นสื่อกลางในแสดงปฏิภริยาโต้ตอบกับผู้อื่น ทั้งในลักษณะที่เป็นการต่อต้านเพื่อยกเลิก สถานภาพทางสังคม และการกระทำเพื่อให้กลุ่มของตนได้รับการยอมรับจากบุคคลกลุ่มอื่นในสังคม นอกจากนี้ การเปิดกว้างทางสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ส่งผลให้เกิด “พื้นที่ความรู้” ขึ้นในสังคม เพื่อ เอาไว้ใช้สำหรับต่อรองอำนาจและกำหนดความหมาย ที่อาจมีความขัดแย้งกันเอง ให้สามารถอยู่ ร่วมกันในการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกลุ่มชาติพันธุ์รุ่นใหม่ ที่ จำเป็นต้องรักษาหรือบูรณาการอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) ให้อยู่คู่กับอัตลักษณ์ของรัฐ ชาติ ในทำนองเดียวกัน สมัคร์ กอเซ็ม (2557, น. 66-86) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การประกอบสร้าง อัตลักษณ์เป็นการเมืองวัฒนธรรมที่ช่วงชิงการจัดการร่างกาย ความคิด และความสัมพันธ์ของปัจเจก บุคคลกับคนในสังคม ดังเช่นในกรณีของชาวอาฮา ที่เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม เพื่อแลกกับการ ได้รับโอกาสทางการศึกษา แน่แน่นอนว่าในทางหนึ่งครอบครัวของพวกเขาได้รับประโยชน์จากการที่บุตร หลานมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาในระดับที่สูงมากขึ้น แต่ในอีกทางหนึ่ง อัตลักษณ์มุสลิมก็ พยายามแยกเยาวชนเหล่านั้นออกจากวัฒนธรรมอาฮา ที่สืบทอดกันมาจากชุมชนบ้านเกิด ภายใต้ ภาวะการณ์เช่นนี้ เยาวชนบางส่วนในกลุ่มนี้จึงใช้การต่อรองระหว่างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ มุสลิม เพื่อป้องกันไม่ให้ตนเองถูกขับออกจากพื้นที่ทางสังคมทั้งสองแหล่ง

อัตลักษณ์ยังสามารถแสดงถึงหลักในการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่ง สามารถแสดงให้เห็นได้ทั้งความแตกต่างหรือความเหมือนกับบุคคลอื่นในสังคม เนื่องจากอัตลักษณ์ เป็นสิ่งที่มีความเลื่อนไหล เปลี่ยนแปลง และไม่ตายตัว อีกทั้งยังสามารถถูกประกอบสร้างและนำเสนอ ออกมาได้ในหลากหลายรูปแบบ (ดารารพร ศรีม่วง, 2558, น. 16) ตัวอย่าง เช่น กรณีของกลุ่มชาติ พันธุ์ ที่ดำเนินชีวิตอยู่ในพื้นที่ประเทศไทยภายหลังจากการสถาปนาเป็นรัฐชาติตามแนวคิดของ ตะวันตก การสร้างพื้นที่หรือตัวตนของชาติพันธุ์ให้คงอยู่ไปพร้อมกับการยอมรับอัตลักษณ์ใหม่ ที่อยู่ ภายใต้อัตลักษณ์การเป็นคนไทย ได้กลายเป็นหนึ่งในกระบวนการสำคัญ ในการรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ ของชาติพันธุ์ให้ได้รับการยอมรับจากภาครัฐหรือจากบุคคลอื่นในสังคม หนึ่งในกลยุทธ์ที่ชาติพันธุ์

เหล่านั้นนำมาใช้คือการสร้างความทรงจำร่วม (Collective Memory) ผ่านเรื่องเล่าประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์ ร่วมกับการจัดงานประเพณีหรืองานรื่นเริงในวาระโอกาสต่าง ๆ ตามปฏิทินของภาครัฐ โดยสอดแทรกอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ลงไปในงานเหล่านั้นด้วย (ณรงค์ อาจสมิติ, 2555, น. 55-74)

นักวิชาการยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernists) มองว่าอัตลักษณ์มีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relations) ที่เรามีต่อบุคคลทุกระดับชั้นในสังคม การแสดงออกถึงอัตลักษณ์จำเป็นต้องผ่านกระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ (Building Up of Identity) ที่ประกอบไปด้วยการต่อรอง การปรับเปลี่ยน การยอมรับ และการมีปฏิสัมพันธ์กับอัตลักษณ์จากภายนอก เพื่อช่วงชิงอำนาจในการนิยามตัวตนของกลุ่มตนเองให้ปรากฏขึ้นในการสื่อสารกับบุคคลภายนอก เนื่องจากอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่ถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษของกลุ่มชนต่าง ๆ ที่ภายหลังถูกนับรวมให้อยู่รวมกันภายใต้รัฐชาติแบบตะวันตก ดังนั้นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จึงถูกกดทับหรือครอบงำด้วยอัตลักษณ์ของรัฐชาติ โดยบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมหรือชาติพันธุ์เดียวกัน จะได้รับการยอมรับจากสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ทำให้เกิดการเชื่อมโยงตนเองเข้ากับกลุ่ม ส่งผลให้เกิดอารมณ์หรือความคล้อยตามเรื่องราวของกลุ่ม อย่างไรก็ตาม การระบุตัวตนหรืออัตลักษณ์ดังกล่าวจะมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยของบริบทต่าง ๆ ที่มนุษย์กำลังเผชิญอยู่ในช่วงเวลานั้นด้วย (สุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง, 2565, น. 201-209)

อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างจิตใจภายในตัวมนุษย์กับสังคมภายนอก โดยบุคคลจะถูกสังคมวางกรอบให้ปฏิบัติตนอย่างสอดคล้องกับสังคม ผ่านการสื่อสารระหว่างบุคคลกับสังคมด้วยสัญลักษณ์ เมื่อเวลาผ่านไป สัญลักษณ์เหล่านั้นจะกลายเป็นภาษาที่มนุษย์ใช้สื่อสารกับผู้อื่น ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยสร้างตัวตนให้แก่ปัจเจกบุคคล เมื่อมนุษย์รู้สึกถึงการมีตัวตนก็จะพยายามสร้างและรักษาพื้นที่ของตัวตนนั้นให้ปรากฏแก่สังคมที่เขาอาศัยอยู่ (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2559, น. 108-112) คำอธิบายนี้สอดคล้องกับการศึกษาของสำราญ ผลดี (2561, น. 321-323) ที่พบว่า มุสลิมในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีการดำรงรักษาอัตลักษณ์ของพวกเขา โดยใช้การแต่งกาย อาหาร และการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ พวกเขายังมีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ เพื่อปรับตัวให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข โดยยึดแนวทางของศาสนาอิสลามนิกายซุนนี มีการปลูกฝังวัฒนธรรมอันดีงามของศาสนาอิสลาม และส่งเสริมการศึกษาศาสนาควบคู่ไปกับการศึกษาในระบบการศึกษาตามหลักสูตรของรัฐส่วนกลางให้แก่เยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับพระครูโสภณพุทธนิศาสตร์ และพระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (2562, น. 1895) ที่กล่าวว่า การสื่อให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางศาสนาเป็นสิ่งที่มีความซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่กระตุ้นให้อัตลักษณ์ทางศาสนาของแต่ละกลุ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคม ดังนั้นปัจเจกบุคคลจึงอาจแสดงออกถึงอัตลักษณ์ได้หลากหลายอัตลักษณ์ โดยมีปัจจัยสำคัญคือ พื้นที่ สถานการณ์ และคู่สนทนาในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า “อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นลอย ๆ และไม่มีแบบฉบับตายตัว”

คำศัพท์อีกคำหนึ่งที่มีความคล้ายคลึงกับอัตลักษณ์คือคำว่า “ภาพลักษณ์” ที่ในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ฉบับออนไลน์) ให้นิยามไว้ว่า ภาพลักษณ์ หมายถึง “ภาพที่เกิดจากความนึกคิดหรือที่คิดว่าควรจะเป็นเช่นนั้น, จินตภาพ ก็ว่า. (อ. image).” ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษ

ของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (ฉบับออนไลน์) นิยามว่า image หรือ mental picture ไว้หลายความหมายดังนี้ 1) “a picture in your mind or an idea of how someone or something” (ภาพในใจหรือความคิดของใครบางคนหรือบางสิ่งบางอย่าง) 2) “the way that something or someone is thought of by other people” (แนวทางที่ผู้อื่นคิดต่อบางคนหรือบางสิ่ง) 3) “a mental picture, of what something or someone” (ภาพในจิตใจของบางสิ่งบางอย่างหรือบางคน) 4) “Someone’s image is the idea that other people have of that person, esp. an idea created by advertising and by newspaper and television stories” (ภาพลักษณ์ของใครบางคนคือความคิดที่คนอื่นมีเกี่ยวกับบุคคลนั้น โดยเฉพาะความคิดที่ถูกสร้างขึ้นโดยการโฆษณาและโดยข่าวหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์) 5) “An image is also a description of something or someone” (ภาพอธิบายบางสิ่งหรือบางคน) 6) “the reputation that a person, organization, product, etc. has, including the characteristics, appearance, etc. that they are known” (ชื่อเสียงที่บุคคล องค์กร ผลิตภัณฑ์ ฯลฯ มี รวมทั้งลักษณะที่ปรากฏที่ทำให้พวกเขาเป็นที่รู้จัก) และ 7) “a picture or photograph, especially one shown on a computer or television screen” (รูปภาพหรือภาพถ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่แสดงบนหน้าจอคอมพิวเตอร์หรือโทรทัศน์)

ความแตกต่างของคำศัพท์ทั้งสามคำคือ อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ และภาพลักษณ์ สามารถสรุปสาระสำคัญออกมาได้ดังข้อมูลในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบความหมายของภาพลักษณ์ เอกลักษณ์ และอัตลักษณ์

	ภาพลักษณ์	เอกลักษณ์	อัตลักษณ์
ความหมาย	ภาพที่ปรากฏขึ้นในจิตใจของคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง	สิ่งที่แสดงถึงจุดเด่นหรือเฉพาะเจาะจงที่มีลักษณะเป็นหนึ่งเดียวกันของสมาชิกทั้งหมด และไม่เหมือนผู้ใดหรือสิ่งใด	สิ่งเฉพาะเจาะจงที่ทำให้บุคคลหรือกลุ่มมีความแตกต่างจากผู้อื่น และไม่จำเป็นต้องมีความเป็นลักษณะเด่นเพียงหนึ่งเดียว
จุดกำเนิด	การรับรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ	การสั่งสม ประสบการณ์ ภูมิปัญญา ประเพณี หรือวัฒนธรรม ท้องถิ่น	การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสังคมและบุคคล รวมถึงการตระหนักในตนเองอย่างเต็มใจว่ามีตัวตนเช่นไร

การศึกษาอัตลักษณ์สามารถกระทำได้ผ่านหลายแนวคิดและทฤษฎี โดยสามารถจำแนกเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มแรกเชื่อว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองและก้าวหน้าตามพัฒนาการของมนุษย์ ตัวอย่างแนวคิดที่ใช้ศึกษาในกลุ่มนี้ เช่น แนวคิดตัวตนที่แท้จริง (Authentic Self) ของ Erik Erikson แนวคิดแก่นแท้ภายในตัวมนุษย์ (Inner Core) ของ Hall เป็นต้น และกลุ่มที่สองเชื่อว่าอัตลักษณ์เป็น

สิ่งที่สังคมประกอบสร้างขึ้นให้แก่ปัจเจกบุคคล ตัวอย่างแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ศึกษาในกลุ่มนี้ เช่น แนวคิดตัวตนแบบละคร (Dramaturgical Model of Self) ของ Goffman แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม (Social Construction) ของ Berger & Luckmann แนวคิดฮาบิตัส (Habitus) ของ Bourdieu แนวคิดการสะท้อนกลับเพื่อสร้างตัวตน (Reflexive Project of Self) ของ Giddens แนวคิดวาทกรรมสร้างอัตลักษณ์ซึ่งนำโดย Loius Althusser, Antonio Gramsci และ Michel Foucault แนวคิดสื่อแสดงอัตลักษณ์ (Performativity) ของ Judith Butler ทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity Theory) ของ Tajfel และทฤษฎีตัวตนทางสังคม (Social Sel Theory) ของ George Herbert Mead ฯลฯ (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561, น. 9-19)

ในมุมมองของ Erikson (1968 อ้างถึงใน ดุจเดือน พันธุนาวิน, 2553, น. 134-136) กล่าวว่า อัตลักษณ์เป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการทางจิตสังคม โดยปัจเจกบุคคลจะบรรลุถึงการมีอัตลักษณ์แห่งตนได้ (Identity Achievement) เมื่ออยู่ในช่วงอายุ 13-19 ปี ในช่วงนี้ได้ก็จะเริ่มมีความเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น มีความอยากรู้อยากลองและมีบทบาทใหม่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งพัฒนาการในขั้นนี้มีความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นขั้นตอนในการแสดงพฤติกรรม ที่เกิดจากจิตสำนึกที่แท้จริงของปัจเจกบุคคล หากผู้ใดมีพัฒนาการที่บกพร่องในขั้นนี้ อาจนำมาสู่การมีพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาของสังคม เช่น ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมได้หรือการต่อต้านสังคม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ยังมีผลการวิจัยหลายชิ้นที่สะท้อนให้เห็นว่า ในความเป็นจริงปัจเจกบุคคลจะมีอัตลักษณ์ของตนได้ในช่วงอายุหรือวัยที่มากกว่าทฤษฎีของ Erikson เช่น ในงานวิจัยของ Ochse and Plug (1986) ที่พบว่าชาวแอฟริกาใต้บางคนสามารถบรรลุอัตลักษณ์แห่งตนได้สำเร็จ เมื่ออยู่ในวัย 40 ปีขึ้นไป ซึ่งกระบวนการค้นหาอัตลักษณ์ของบุคคลจะเกิดขึ้นผ่านกระบวนการ 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) ปัจเจกบุคคลเกิดความขัดแย้งหรือความสับสนในการแสดงพฤติกรรมตามสถานภาพของตนเอง เช่น ตนเองเป็นศาสนิกชนของศาสนาหนึ่ง แต่เห็นการกระทำที่ต่างกันของเพื่อนต่างศาสนา จึงทำให้เกิดคำถามว่า สิ่งที่เพื่อนทำหรือที่ตนเองทำอยู่กันแน่ที่เป็นสิ่งถูกต้องหรือดีที่สุด

2) ปัจเจกบุคคลทำการแสวงหาข้อมูลและเริ่มทดลองสิ่งต่าง ๆ เพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจในการแสดงพฤติกรรมของตน หากเป็นในกรณีของผู้ที่มีเพื่อนต่างศาสนา ในขั้นนี้อาจเป็นการเริ่มเรียนรู้หลักธรรมคำสอนในศาสนาของเพื่อนอีกคนหนึ่ง

3) ปัจเจกบุคคลตัดสินใจแสดงถึงอัตลักษณ์หรือตัวตนที่แท้จริงของตนเอง ว่าเขาจะแสดงหรือไม่แสดงพฤติกรรมแบบใดบ้าง

Hall (1992 อ้างถึงใน ฐิตินัน บ. คอมมอน, 2560, น. 252-253) กล่าวว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เนื่องจากในแต่ละยุคย่อมมีบริบท เช่น สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี ฯลฯ ที่แตกต่างกัน เขาได้จำแนกแนวคิดเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดอัตลักษณ์ออกเป็น 3 ยุคดังนี้

1) ยุคแสงสว่างทางปัญญา (Enlightenment Subject) ในยุคนี้มองว่าอัตลักษณ์ เป็นแก่นของมนุษย์ (Inner Core) แต่ละคน ซึ่งมีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ดังนั้นแก่นนี้จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น

2) ยุคสังคมศาสตร์ (Sociological Subject) ในยุคนี้มองว่า แม้มนุษย์มีแก่นที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ แต่ก็ยังมีอัตลักษณ์ส่วนอื่น ๆ ที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากการมีประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

3) ยุคหลังสมัยใหม่ (Post-modern Subject) ในยุคนี้อัตลักษณ์ถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ไร้แก่น เป็นสิ่งที่ไม่มีความคงที่ถาวรและเปลี่ยนแปลงไปได้อยู่ตลอดเวลา เนื่องจากมนุษย์สามารถสื่อสารกันได้อย่างไร้พรมแดน ส่งผลให้มีความไร้ขอบเขตทางวัฒนธรรม (De-territorialisation) ที่ทำให้มนุษย์รับรู้และซึมซับวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้อย่างไร้ขีดจำกัดในเชิงสถานที่

ในกลุ่มนักวิชาการที่มองว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกสังคมประกอบสร้างขึ้นให้แก่มนุษย์ Goffman (1959; 1969; 1979; 1983 as cited in Aspling, 2011, p. 3-9) กล่าวว่า อัตลักษณ์ของมนุษย์ เกิดจากการตีความสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่เขาเผชิญอยู่ จากนั้นจึงเกิดกระบวนการตอบสนองต่อสถานการณ์เหล่านั้น ผ่านการพูด การแสดงสีหน้า และกิริยาท่าทางต่าง ๆ ซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลของบรรทัดฐานทางสังคมที่บุคคลนั้น ๆ เรียนรู้หรือถูกขัดเกลามา เนื่องจากมนุษย์มีความพยายามที่จะทำให้บุคคลอื่นเกิดความประทับใจ (Impression) ในตนเอง ดังนั้นการดำเนินชีวิตในสังคมของมนุษย์จึงต้องทำการแสดง ทั้งแสดงคนเดียวและแสดงเป็นกลุ่ม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในข้างต้น จึงสามารถจำแนกพื้นที่ในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) พื้นที่ด้านหน้าเวที (Front Stage) สำหรับชีวิตส่วนรวมของมนุษย์ กล่าวคือ เป็นพื้นที่ที่มนุษย์จะมีความระมัดระวังตัวในการแสดงออกถึงพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างมาก เนื่องจากมีบุคคลอื่นที่เป็นผู้ชมมองเห็นความประพฤติของเขาอยู่เป็นจำนวนมาก

2) พื้นที่ด้านหลังเวที (Back Stage) สำหรับชีวิตส่วนตัวของมนุษย์ กล่าวคือ เป็นพื้นที่ที่มนุษย์จะแสดงออกถึงพฤติกรรมตามที่พวกเขาต้องการได้อย่างแท้จริง และเป็นพื้นที่สำหรับใช้เตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของการแสดงออก เมื่อต้องก้าวไปสู่พื้นที่ด้านหน้าเวทีอีกครั้ง

Berger and Luckmann (1966; 1989 as cited in Dreher, 2016, p. 54-56) กล่าวว่า สถาบันต่าง ๆ ในสังคมเป็นสิ่งที่อยู่ก่อนการกำเนิดของมนุษย์ และมีอิทธิพลในการขัดเกลาหรือบีบบังคับสมาชิกในสังคม เนื่องจากมนุษย์อยู่ภายใต้โครงสร้างเชิงอำนาจทางสังคม ดังนั้นตัวตนของมนุษย์จึงถูกสังคมประกอบสร้าง (Social Construction) ขึ้นมา เพื่อตอบสนองความมุ่งหมายของสังคม ผ่านการควบคุมความเป็นจริง ความรู้ และนำเสนอแบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ อันเป็นที่พึงประสงค์สำหรับสมาชิกทุกคนในสังคม หรือที่เรียกว่าบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งสถาบันทางสังคมเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความซับซ้อนและทำความเข้าใจได้ยาก ด้วยเหตุนี้มนุษย์ส่วนใหญ่จึงมิได้ตระหนักถึงปรากฏการณ์เหล่านี้ และถ้าหากบุคคลใดไม่ปฏิบัติตามแนวทางที่สถาบันทางสังคมต้องการ เขาอาจ

ได้รับการลงโทษจากสังคม เช่น การถูกกีดกันในการมีปฏิสัมพันธ์ หรือไม่ได้รับผลประโยชน์บางประการจากสังคม ฯลฯ

ในอีกทางหนึ่ง Bourdieu (อ้างถึงใน สุณีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2549) กล่าวว่า มนุษย์มิได้เป็นฝ่ายที่ถูกกระทำจากสังคมเพียงฝ่ายเดียว แต่มนุษย์ยังเป็นผู้กระทำต่อสังคมได้ด้วยเช่นกัน โดยแนวคิด ฮาบิตุส (Habitus) ของเขาอธิบายว่า ฮาบิตุสเป็นสิ่งที่มียู่ในมนุษย์ตั้งแต่กำเนิด สิ่งนี้ถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เมื่อมนุษย์ได้อาศัยอยู่ในสังคมร่วมกับบุคคลอื่น และได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งมีชีวิตและสิ่งของต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว ดังนั้นการทำความเข้าใจในบุคคลจึงต้องศึกษาผ่านกิจวัตรประจำวัน ที่มีความเป็นพลวัต มิใช่ศึกษาผ่านเครื่องมือหรือกฎระเบียบต่าง ๆ ที่หยุดนิ่ง ฮาบิตุสมีความเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และฝึกฝน ดังนั้นมนุษย์จึงมิได้รับสิ่งต่าง ๆ เข้ามาได้อย่างง่ายดาย แต่จะต้องผ่านกระบวนการปรับตัวเสียก่อน โดยมนุษย์ที่ซึมซับสิ่งต่าง ๆ จากสังคมเข้าไป จะทำการเปลี่ยนสิ่งเหล่านั้นให้กลายเป็นทุนของตนเอง เพื่อใช้สำหรับการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกไปสู่สังคม ตัวอย่าง เช่น การละเล่นในวัยเด็กที่เด็กได้สวมบทบาทต่าง ๆ ต่อมาเขาจะนำบทบาทเหล่านั้นมาใช้เมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ฮาบิตุสมีลักษณะเหมือนทุนทางธรรมชาติ ที่ต้องใช้ระยะเวลาในการปลูกฝังค่อนข้างนาน ยิ่งเวลาผ่านไปนานเท่าไรก็ยิ่งมีความกลมกลืนมากขึ้นเท่านั้น ตัวอย่าง เช่น คนต่างถิ่นที่เข้าไปคลุกคลีกับวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเวลานาน เขาจะสามารถปฏิบัติตามวัฒนธรรมเหล่านั้นได้อย่างแนบเนียน จนยากที่จะสังเกตได้ว่าเขาเป็นคนต่างถิ่นที่ย้ายมาพักอาศัยในท้องถิ่นนี้ เป็นต้น

การศึกษาอัตลักษณ์เป็นการศึกษาแนวหนึ่ง ที่มุ่งแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของมนุษย์กลุ่มต่าง ๆ เนื่องจากเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ได้ส่งผลให้มโนทัศน์เชื้อชาติ (Race) และชนเผ่า (Tribe) เสื่อมอิทธิพลลงพร้อม ๆ กับกระบวนการล่าอาณานิคมของชาติในตะวันตก และถูกแทนที่ด้วยมโนทัศน์ชาติพันธุ์ (Ethnicity) ที่มองความแตกต่างของมนุษย์มากกว่าการพิจารณาด้วยลักษณะทางกายภาพ โดยเพิ่มการศึกษาถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐชาติกับกลุ่มชนต่าง ๆ เข้าไปด้วย ซึ่งการที่ชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีชาติพันธุ์เดียวกัน นั้นหมายถึงพวกเขาถูกเชื่อมโยงกันด้วยจิตสำนึกในความเชื่อบางอย่างที่มีร่วมกัน บนพื้นฐานจากการถูกขัดเกลาทางสังคม การซึมซับ การเรียนรู้ และการตีความอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีปรากฏขึ้นอยู่แล้วในสังคม จนกระทั่งนำไปสู่การรวมตัวกันเป็นกลุ่มทางสังคมและการเมือง โดยผลลัพธ์สุดท้ายของกระบวนการเหล่านี้ คือการประกอบสร้างอัตลักษณ์ในระดับปัจเจกบุคคล และถึงแม้ว่าสิ่งนี้จะถูกประกอบสร้างขึ้นภายหลังจากการมีจิตสำนึกในชาติพันธุ์ แต่ได้ส่งผลให้บุคคลถูกหล่อหลอมและครอบงำโดยที่ไม่รู้ตัว และคิดไปว่าตนเองกำลังมีชีวิตอยู่ในโลกธรรมชาติ (ปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2550, น. 186-207)

การทำความเข้าใจอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์หนึ่ง ๆ เป็นสิ่งที่มีอาจหลีกเลี่ยงการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐชาติ สภาวะโลกาภิวัตน์ และกลุ่มชนในท้องถิ่น จึงกล่าวได้ว่าการเข้าใจอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงอยู่กับประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณพื้นที่พรมแดนระหว่างประเทศ ที่รัฐชาติมิเคยสร้างอัตลักษณ์ของรัฐชาติให้มีความสมบูรณ์ได้เลย เพราะในพื้นที่นี้มีความขัดแย้งและความท้าทายจากความหมายหลากหลายทางวัฒนธรรมและอำนาจ โดย

ในกระบวนการจัดสรรผลประโยชน์หรือทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีตัวแสดงมากมายเข้ามาเกี่ยวข้องและเบียดบังอำนาจของรัฐบาล ด้วยเหตุนี้การนิยามอัตลักษณ์ให้แก่ชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่ง เป็นสิ่งที่มีความซับซ้อนและอาจไม่สามารถกระทำได้อย่างสมบูรณ์ เพราะอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ ขึ้นอยู่กับการตีความ บริบท เงื่อนไข และความเข้าใจของประชากรในชาติพันธุ์นั้น ๆ เมื่อเกิดการสถาปนารัฐชาติตามแนวคิดความทันสมัยแบบตะวันตก ยิงนำไปสู่การเกิดอัตลักษณ์แบบรัฐชาติสมัยใหม่ที่ซ้อนทับกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ โดยกลุ่มชาติพันธุ์จะพยายามจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของตน หรือแสดงออกถึงอัตลักษณ์ เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์ต่าง ๆ จากรัฐชาติสมัยใหม่ เช่น ทรัพยากร ความคุ้มครอง ฯลฯ แต่ในขณะเดียวกัน พวกเขาจะพยายามหลีกเลี่ยงการถูกควบคุมจากรัฐชาติทุกครั้งที่มีโอกาส อีกทั้งความภักดีในรัฐชาติยังสามารถถูกเบี่ยงเบน เนื่องจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่กลุ่มชาติพันธุ์ได้รับมาอีกทางหนึ่งด้วย (ยศ สันตสมบัติ และคณะ, 2548, น. 22-64)

การแสดงออกถึงอัตลักษณ์ สามารถกระทำผ่านสองระดับ คือระดับบุคคลและระดับสังคม ที่บุคคลนั้นสังกัดอยู่ ดังนั้นจึงมีหลากหลายแนวทางในการทำความเข้าใจอัตลักษณ์ ทั้งในแง่ของการสื่อสาร และปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลและสังคม (ฉันทย์ชนก ช่างเรือ, 2559, น. 85-86) นอกจากนี้ อัตลักษณ์ยังเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงพื้นที่ของปัจเจกบุคคลเข้ากับพื้นที่ของสังคม เนื่องจากสังคมกำหนดบทบาท หน้าที่ และสร้างระบบคุณค่าให้แก่คนในสังคม แต่ในอีกแง่หนึ่ง ปัจเจกบุคคลย่อมมีความรู้ด้านตัวตนของตนเอง คือระบุได้ว่าตนเองเป็นใคร ดังนั้นบุคคลจึงมีบทบาทเป็นผู้กระทำ (Agency) ต่อสังคมได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้จึงสามารถแบ่งอัตลักษณ์ออกได้เป็นสองระดับ คือ อัตลักษณ์ระดับบุคคล (Personal Identity) และอัตลักษณ์ระดับสังคม (Social Identity) ซึ่งอัตลักษณ์ทั้งสองระดับนี้มีความเกี่ยวข้องกันและมีบางส่วนที่ซ้อนทับกันอยู่ (อานันท์ กาญจนพันธุ์ และคณะ, 2559, น. 49-50)

2.1.2 ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับการสร้างและรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่ม

เมื่อปัจเจกบุคคลมาอยู่รวมกันเป็นสังคมจะเกิดความสัมพันธ์ขึ้นใน 3 ลักษณะ คือ 1) ความไว้วางใจ (Trust) หมายถึง ระดับของความรู้สึกปลอดภัย ที่ผู้พูดจะเปิดเผยข้อมูลของตนแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะเมื่อเป็นข้อมูลที่เป็นความอ่อนไหวของผู้พูด เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลก้าวหน้ามากขึ้น ผู้พูดจะตระหนักรู้ได้เองว่าบุคคลนั้นไว้วางใจได้หรือไม่ ซึ่งบุคคลที่ควรไว้วางใจคือผู้ที่รับรู้ถึงอารมณ์ ไม่เอาเปรียบ และรักษาความสัมพันธ์ระหว่างตนกับคู่สนทนา 2) ความสนิทสนมหรือความรัก (Intimacy) คือ ระดับของความสามารถในการแสดงออกถึงตัวตนที่แท้จริงของปัจเจกบุคคล ยิ่งมีความสนิทสนมกันมากเท่าไร ปัจเจกบุคคลจะยิ่งแสดงตัวตนที่แท้จริงของเขาออกมาได้มากขึ้นเท่านั้น และแต่ละฝ่ายจะสามารถยอมรับในภาพลักษณ์ของอีกฝ่ายได้มากขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากเป็นกรณีที่คุณคนไม่สนิทสนมกัน จะเป็นการยากที่แต่ละฝ่ายจะแสดงออกถึงตัวตนที่แท้จริงได้ และ 3) อำนาจ (Power) คือ ความสามารถที่บุคคลฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสามารถกำหนดทิศทางให้อีกฝ่ายหนึ่งเข้ามามีส่วนร่วมกระทำในสิ่งที่ตนต้องการได้ โดยเฉพาะการเจรจาต่อรองเพื่อหาข้อตกลงว่าใครควร

เป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ และในบางกรณีอีกฝ่ายหนึ่งอาจยอมให้ฝ่ายตรงข้ามมีอำนาจเหนือกว่า เพราะต้องการให้บุคคลนั้นมีความสบายใจ (มลินี สมภพเจริญ, 2556, น. 136-138)

อัตลักษณ์ร่วม (Collective Identity) มีพื้นฐานมาจากแนวคิดสาขาสังคมวิทยาแบบดั้งเดิม ที่ให้ความสำคัญกับความคล้ายคลึงหรือลักษณะที่มีร่วมกันของสมาชิกในสังคม ผ่านความรู้สึกของบุคคลที่เรียกว่า “ความเป็นพวกเรา” (Weness) เช่น มีลักษณะทางร่างกายที่เหมือนกัน ภูมิลำเนาเดียวกัน นับถือศาสนาเดียวกัน หรือมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเหมือนกัน เป็นต้น โดยสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งย่อมจะมีความเหมือนในลักษณะเช่นนี้สอดแทรกอยู่ ส่งผลให้สมาชิกรับรู้ประสบการณ์ทางสังคมไปในทิศทางเดียวกันอย่างเป็นเอกภาพ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้มีความสำคัญในด้านของการสร้างความรู้สึกถึงการเป็นตัวเองขึ้นให้แก่ผู้กระทำทางสังคม (Social Actors) ในมุมมองของทฤษฎีองค์การ ได้ให้คำอธิบายของอัตลักษณ์ร่วมไปในแนวทางเดียวกันว่า เป็นสิ่งที่ช่วยหล่อหลอมหรือดึงดูดให้สมาชิกในองค์การมีคุณลักษณะบางอย่างร่วมกัน เพื่อให้องค์การมีความถาวรและโดดเด่น อีกทั้งยังส่งผลต่อการเข้าใจและตีความสภาพแวดล้อมของบุคลากร ว่าสิ่งที่พวกเขา กำลังเผชิญอยู่เป็นโอกาสหรืออุปสรรค ทั้งนี้อัตลักษณ์ร่วมมิได้มีเพียงแค่สิ่งที่เหมือนหรือสอดคล้องกันเพียงด้านเดียว แต่ยังมีอีกด้านหนึ่งที่มีความขัดแย้ง (Paradox) และความเลื่อนไหล (Fluidity) อยู่ด้วย ดังนั้นอัตลักษณ์ร่วมจึงมักเกิดจากการสนทนา (Conversation) ของสมาชิกในองค์การ มากกว่าการยึดถือความเชื่อบางอย่างร่วมกัน เมื่อเกิดอัตลักษณ์ร่วมขึ้นในองค์การ บุคลากรจะมีการเชื่อมโยงกันในลักษณะของกลุ่ม ซึ่งอาจสะท้อนออกมาเป็นชื่อกลุ่มต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ นักวิชาการจึงมักศึกษาอัตลักษณ์ร่วม ด้วยวิธีการทางภาษาศาสตร์ผ่านคำพูดหรือข้อความต่าง ๆ ที่ปรากฏ มากกว่าการศึกษาความเชื่อภายในจิตใจของปัจเจกบุคคล (Cerulo, 1997, p. 386-387; Hardy, Lawrence & Grant, 2005, p. 61-65)

นักวิชาการบางส่วนกล่าวว่า อัตลักษณ์ร่วมคืออัตลักษณ์สังคม เป็นการเข้าใจตัวตนของตนเองที่อยู่ในความสัมพันธ์กับผู้อื่น อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่กำหนดตัวตนของปัจเจกบุคคลจากสมาชิกภายในกลุ่มเดียวกัน มากกว่าที่จะถูกกำหนดจากบุคคลอื่นที่อยู่นอกกลุ่ม และการสร้างอัตลักษณ์มิใช่สิ่งอื่นใดนอกเหนือไปจากการแสดงบทบาทผ่านปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ดังนั้นอัตลักษณ์จึงมีความสำคัญในการเป็นแหล่งกำเนิดของการสร้างความหมายและประสบการณ์ต่อวัฒนธรรมหรือความสัมพันธ์ที่สำคัญเป็นพิเศษ โดย Castells (as cited in Alagha, 2011, p. 24-25) กล่าวว่า อัตลักษณ์สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภทคือ 1) อัตลักษณ์แบบต่อต้าน (Resistance Identity) เป็นอัตลักษณ์ของผู้ที่มีความด้อยกว่าในเรื่องต่าง ๆ สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ต่อต้านอัตลักษณ์หลักของสังคม ซึ่งอาจแสดงออกมาในรูปแบบของการต่อรองผลประโยชน์กับรัฐหรือสังคมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และ 2) อัตลักษณ์แบบโครงการ (Project Identity) เป็นอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากการที่ปัจเจกบุคคลดำรงอยู่ในสังคมและได้รับมอบตำแหน่งใหม่ในสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมให้กลายเป็นสังคมที่ดี ดังนั้นปัจเจกบุคคลจึงต้องมีการสร้างอัตลักษณ์แบบใหม่ขึ้น เพื่อให้เป็นอัตลักษณ์ใหม่ที่แพร่หลายในสังคม

การรวมตัวกันของปัจเจกบุคคลในลักษณะที่เป็นกลุ่มทางสังคม (Social Groups) มักจะเป็นไปในลักษณะที่สมาชิกภายในกลุ่มมีความสัมพันธ์กันทางสังคม (Social Relationship) โดยแต่ละคนอาจมีหน้าที่แตกต่างกัน เหตุผลของการรวมตัวกันในลักษณะนี้ คือเพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคลในสังคม กลุ่มสังคมนี้มีความสำคัญอย่างมากต่อสมาชิก เพราะการรวมกลุ่มในรูปแบบนี้ย่อมนำมาซึ่งการขัดเกลาทางสังคม การสร้างความใกล้ชิดแก่สมาชิก อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อจิตสำนึก ค่านิยม ทศนคติ และพฤติกรรมของสมาชิกภายในกลุ่ม โดยมีลักษณะเป็นกลุ่มชั่วคราว ที่เมื่อถึงเวลาต่างคนต่างแยกย้ายกันไป กลุ่มทางสังคมมีทั้งสิ้น 2 รูปแบบ คือ

1) กลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) ถูกนำเสนอโดย ชาร์ลส์ ฮอร์ตัน คูลีย์ (อ้างถึงใน โคเซอร์, 2535, น. 7-10) โดยเขากล่าวว่า กลุ่มปฐมภูมิเป็นส่วนแรกที่สำคัญในการเชื่อมโยงมนุษย์เข้ากับสังคม และทำให้มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายในสังคม ช่วยสร้างอุดมคติให้แก่สมาชิกในสังคม และช่วยให้ปัจเจกบุคคลเกิดการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในสังคม ในความหมายของคูลีย์ กลุ่มปฐมภูมิหมายถึง “กลุ่มต่าง ๆ ที่มีการสมาคมแบบตัวต่อตัว และมีการร่วมมือกัน” เมื่อปัจเจกบุคคลเข้าสังกัดเป็นสมาชิกในกลุ่มรูปแบบนี้ เขาจะถูกหล่อหลอมให้เกิดความเป็นเอกภาพกับกลุ่ม ส่งผลให้ความเป็นตัวตน เป้าหมาย หรือความทะเยอทะยานบางส่วนของปัจเจกบุคคลกลายเป็นส่วนหนึ่งในเป้าหมายของกลุ่ม ที่สำคัญคือมนุษย์จะลดความเห็นแก่ตัวและความเย็นชาลง เพื่อสร้างความสัมพันธ์และดำรงความเป็นสมาชิกของกลุ่มนี้ต่อไป จนกระทั่งมีการกล่าวว่ากลุ่มปฐมภูมิคือพื้นที่ที่ไม่ถูกครอบงำโดยมนุษย์ผู้เห็นแก่ตัว

2) กลุ่มทุติยภูมิ (Secondary Group) เป็นแนวคิดที่เกิดจากการตีความเพิ่มเติมจากแนวคิดกลุ่มปฐมภูมิของคูลีย์ กลุ่มทุติยภูมิเป็นกลุ่มที่ปัจเจกบุคคลมารวมตัวกันเป็นจำนวนมาก มีความสัมพันธ์แบบทางการ การติดต่อสื่อสารมักอยู่ในลักษณะที่เป็นสาธารณะ สมาชิกไม่มีความสัมพันธ์แบบลึกซึ้ง เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นมากในสังคมอุตสาหกรรม และมีการแบ่งงานกันทำตามความเชี่ยวชาญของแต่ละคน ข้อเสียของกลุ่มประเภทนี้คือสมาชิกขาดความเห็นอกเห็นใจกัน เกิดการแข่งขัน และขาดความเป็นกันเอง อย่างไรก็ตาม ทุกกลุ่มทุติยภูมิจะมีกลุ่มปฐมภูมิเป็นกลุ่มย่อยแฝงอยู่ภายในกลุ่มใหญ่ด้วยเสมอ ส่งผลให้สมาชิกที่สังกัดสองกลุ่มนี้สามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น สมาชิกอาจเริ่มด้วยการเป็นสมาชิกในกลุ่มทุติยภูมิ เมื่อเวลาผ่านไป เกิดความคุ้นเคยและสนิทสนมกันมากขึ้น จากกลุ่มทุติยภูมิในช่วงแรกอาจเปลี่ยนเป็นกลุ่มปฐมภูมิในช่วงหลัง เป็นต้น ดังนั้นกลุ่มทางสังคมทั้งสองประเภทนี้จึงไม่อาจถูกกำจัดให้หายไปจากสังคมมนุษย์ได้ (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2555, น. 172-184)

มีรายงานว่า อัตลักษณ์ร่วมมีอิทธิพลต่อเยาวชนมุสลิมใหม่ที่เข้ารับการศึกษาศาสนาอิสลามจากสมาชิกกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับสูง ที่สอนหนังสือไปพร้อม ๆ กับการเผยแผ่ศาสนาอิสลามให้แก่ชาวเขาเผ่าอาข่าในภาคเหนือของประเทศไทย กระบวนการเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงอำนาจในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ร่วม ที่เกิดขึ้นในกลุ่มเยาวชนเหล่านี้ อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมส่งผลให้พวกเขาต้องมีการจัดการด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม กล่าวคือในกรณีของมุสลิมเพศชายต้องได้รับการขลิบหนัง

หุ้มปลายอวัยวะเพศ มิเช่นนั้นเขาจะถูกล้อเลียนหรือดูแคลนจากเพื่อนมุสลิมภายในศูนย์ฝึกแห่งเดียวกัน อีกทั้งการขลิบนี้ยังเป็นสิ่งที่บุคคลภายในชุมชนบ้านเกิดของพวกเขาให้ความสนใจเป็นอย่างมาก รวมไปถึงจนกระทั่งเกิดมาคาดคิดว่าพิธีกรรมนี้จะทำให้ไม่สามารถมีบุตรได้ในอนาคต สำหรับมุสลิมเพศหญิงที่ต้องปรับเปลี่ยนการแต่งกายด้วยการสวมผ้าคลุมศีรษะ ส่งผลให้เด็กนักเรียนคนอื่น ๆ ในโรงเรียนที่สอนวิชาสามัญตามหลักสูตรของภาครัฐส่วนกลาง มองเด็กสาวมุสลิมด้วยท่าทางที่แปลกแยกออกไป รวมไปถึงจนถึงการถูกตั้งคำถามจากคนอื่น ๆ ในชุมชน เพราะการสวมผ้าคลุมศีรษะเป็นสิ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนที่สุด บ่อยครั้งที่เธอเกิดการตั้งคำถามต่อการกระทำเช่นนี้ของตนเอง ดังนั้นเยาวชนมุสลิมเพศหญิงจึงต้องมีความคิดที่ยึดมั่นต่อหลักการทางศาสนา ถึงจะสามารถปล่อยวางการคำนึงถึงภาพลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของตนเองได้ ต่อมาเมื่อพวกเขาเข้าไปเรียนในมหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ของไทย การคลุมผมกลายเป็นเรื่องปกติที่ช่วยให้เธอไม่ต้องกังวลหรือตั้งคำถามที่มีต่อการจัดการร่างกายของเธออีกต่อไป ในทางตรงกันข้ามหากเธอแสดงออกถึงอัตลักษณ์ความเป็นชาวอาฮาเธอก็จะถูกตั้งคำถามจากคนอื่น ๆ ในสังคมใหม่แห่งนี้เช่นกัน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า อัตลักษณ์มุสลิมได้กลายเป็นสิ่งที่กดทับอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์อาฮาในเยาวชนเหล่านี้เอาไว้ และช่วยสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เยาวชนเหล่านี้ดำรงตนอยู่ในสังคมในฐานะของชาวไทยมุสลิม (สมักร์ กอเซ็ม, 2557, น. 66-70)

2.1.3 ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับการสร้างและการรักษาอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล

เมื่อมนุษย์คนหนึ่งเกิดมาบนโลกและอาศัยอยู่ในสังคม เขาจะต้องผ่านการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) คือการเรียนรู้เกี่ยวกับบรรทัดฐาน ธรรมเนียม และประเพณีของสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งที่เกิดขึ้นกับจิตใจของปัจเจกบุคคล ส่งผลให้ปัจเจกบุคคลมีความประพฤติในแนวทางที่สังคมต้องการ ทำให้บุคคลได้รับการยอมรับและสามารถใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข อีกทั้งยังทำให้จิตใจของมนุษย์เกิดการยึดมั่นในข้อปฏิบัติหรือศีลธรรมของสังคมนั้น ๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม โดยหนึ่งในสถาบันที่ทำหน้าที่ดังกล่าวคือศาสนา เพราะทุกศาสนามีตัวแทนดำเนินภารกิจนี้โดยเฉพาะ แต่จะมีความแตกต่างในวิธีปฏิบัติอยู่บางส่วน กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเกิดขึ้นได้จากทั้งความตั้งใจและไม่ตั้งใจของผู้กระทำ และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดทั้งชีวิตของมนุษย์ หากปัจเจกบุคคลไม่ผ่านกระบวนการเหล่านี้ ผู้นั้นจะไม่สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2555, น. 102-114) ตัวอย่าง เช่น กรณีของมุสลิมที่ต้องเผชิญกับการแสวงหาอัตลักษณ์ของตนเอง โดยที่พวกเขาสามารถพบอัตลักษณ์ได้จากการใช้สติปัญญา หรือจากการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม ซึ่งอาจแยกออกจากอัตลักษณ์ทางศาสนาหรือไม่มีความเกี่ยวข้องกับสถาบันทางศาสนาก็ได้ ส่งผลให้มุสลิมต้องเกิดการปรับตัวหรือต่อรอง ระหว่างอัตลักษณ์ของความเป็นมุสลิมกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์หรืออัตลักษณ์อื่น ๆ ของสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ (Berglund, 2012; Vrajolli, 2015)

การขัดเกลาทางสังคมเป็นเครื่องมือที่เชื่อมปัจเจกบุคคลเข้ากับโครงสร้างของสังคมได้อย่างแนบแน่น ผ่านการสร้างอิทธิพลครอบงำเหนือตัวตนของปัจเจกบุคคลที่เรียกว่า “ตัวตนทางสังคม (Social Self)” ทำให้ปัจเจกบุคคลเข้าใจบทบาท ความคาดหวัง และความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในสังคม ทั้งนี้โดยธรรมชาติปัจเจกบุคคลมิได้มีลักษณะหยุดนิ่ง เนื่องจากพวกเขามีทั้งการเติบโต การเปลี่ยนแปลงสถานภาพ และการย้ายถิ่นฐาน สิ่งเหล่านี้ทำให้กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่ไปกับการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ และสามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ (วสันต์ ปัญญาแก้ว และคณะ, 2559, น. 43-45) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ตัวตนของมนุษย์นั้นมิอาจเป็นอิสระหรือหลุดพ้นจากสังคมหรือวัฒนธรรมที่เขาเผชิญอยู่ได้เลย แต่มิได้หมายความว่าจะถูกครอบงำโดยสังคมเสมอไป เพราะอีกส่วนหนึ่งตัวตนของมนุษย์สามารถเกิดจากการตัดสินใจกระทำ การต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ ตัวตนของมนุษย์จะดำเนินไปตามกระบวนการเหล่านี้จนกว่าปัจเจกบุคคลจะเข้าถึง “ศิลปะแห่งชีวิต” คือการรู้เท่าทันว่าพฤติกรรมของตนที่แสดงออกมา หรือจิตใจในส่วนที่ลึกที่สุดของตนได้รับอิทธิพลจากกฎเกณฑ์ใดของสังคมนั้นเอง (ฟูโก อ้างถึงใน เบญจวรรณ อุปชฌาย์, 2561, น. 172-189)

ยอร์จ เฮอร์เบิร์ต มัด (อ้างถึงใน โคเซอร์, 2535, น. 58-69) ได้เสนอให้ทำความเข้าใจในพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ผ่านการทำความเข้าใจในสังคมหรือกลุ่มคนที่ปัจเจกบุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ เพราะถ้าไม่มีสังคม บุคคลก็จะมีตัวตนและการติดต่อสื่อสาร มนุษย์สร้างตัวตนและสำนึกความเป็นตัวตน ผ่านความสามารถที่ค่อย ๆ พัฒนามาตั้งแต่วัยเด็ก ทั้งนี้สังเกตได้จากการละเล่นของเด็ก ที่เด็กยิ่งโตขึ้นการละเล่นของพวกเขาจะยิ่งมีความซับซ้อนด้านตัวตนและมีบทบาทเพิ่มมากขึ้น เด็กได้รับการพัฒนาตัวตนจากการแสดงบทบาทเป็นบุคคลอื่นจำนวนมาก เด็กสามารถคาดการณ์ได้ว่าจะตอบสนองต่อเพื่อน ๆ คนอื่นที่เล่นด้วยกันอย่างไร และเพื่อน ๆ จะตอบสนองต่อตนเองอย่างไร เมื่อเด็กสามารถรับความคาดหวังและการจัดระเบียบจากกลุ่มที่เขาเป็นสมาชิกได้ นั่นแสดงให้เห็นว่าตัวตนของเขาถูกพัฒนาอย่างสมบูรณ์แล้ว ดังนั้นแก่นของตัวตนในปัจเจกบุคคลจึงเป็นการสะท้อนกลับเพื่อสร้างตัวตนที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

2.1.4 พลวัตด้านอัตลักษณ์และแนวคิดทางศาสนาของชาวไทยมุสลิม

แม้ว่ามุสลิมทั่วโลกต่างนับถือศาสนาเดียวกันคือศาสนาอิสลาม และมีพระเจ้าองค์เดียวกันคืออัลลอฮ์ แต่พวกเขายังคงมีความแตกต่างและหลากหลายในรายละเอียดของการดำเนินชีวิต เมื่อพิจารณาถึงมุสลิมในประเทศไทย พบว่าพวกเขาได้รับสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติศาสนกิจเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงมิใช่เรื่องผิดปกติที่พบว่าแนวความคิดของมุสลิมรุ่นใหม่ ๆ มีการฝึกฝนการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อีกทั้งยังมีพฤติกรรมปฏิบัติตนที่มีความหลากหลายและซับซ้อนมากกว่าในอดีต ตัวอย่าง เช่น มุสลิมเพศหญิงที่สวมใส่ผ้าคลุมศีรษะ (ฮิญาบ) แต่ขับร้องเพลงเกาหลี เล่นเซิร์ฟสเก็ต หรือขายสินค้าผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ฯลฯ นอกจากนี้ ความนิยมในการไม่นับถือศาสนาที่กำลังขยายตัวในปัจจุบัน ยังส่งผลกระทบต่อทุกศาสนา ซึ่งศาสนาอิสลามเป็นหนึ่งใน

นั้น เพราะทำให้จำนวนผู้รู้ศาสนาอิสลามในระดับลี้กมีสัดส่วนลดลง เมื่อเทียบกับประชากรมุสลิมทั้งหมด และเกิดความท้าทายในการปรับตัวด้านศาสนา ให้มีความสอดคล้องกับบริบทของโลกยุคปัจจุบัน ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรุนแรงและรวดเร็ว อันส่งผลให้ศาสนาอิสลามต้องเผชิญกับความหลากหลายในการตีความคำสอน ที่มีขอบเขตกว้างขวางและแปลกใหม่มากยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกัน ยังต้องเผชิญกับสถานะการแยกตัวของมุสลิมที่มีการแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยต่าง ๆ จำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ผู้ถ่ายทอดคำสอนทางศาสนาจึงต้องพยายามหาคำอธิบายที่สอดคล้องกับบริบทใหม่ ๆ พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีสอนการให้มุสลิมรุ่นใหม่สามารถเข้าถึงได้อย่างง่าย โดยมีสิ่งที่ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษในการตีความหลักการทางศาสนา คือการกีดกันคนรุ่นใหม่หรือคนที่ไม่ปฏิบัติตามหลักศาสนาให้มีสถานะหรือถูกตราหน้าว่าเป็นคนไม่ดี (ชญญา อินทร์ไชยา, 2564)

ชาวไทยมุสลิมบางส่วนมีความตระหนักถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ที่มีความเชื่อและความประเพณีที่แตกต่างกัน ซึ่งโดยทั่วไปอาจแบ่งอย่างกว้าง ๆ ออกเป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่มหนึ่งเรียกว่ามุสลิม “สายเก่า” หรือ “สายจารีต” ที่เน้นการตีความคำสอนทางศาสนาและการปฏิบัติตนตามประเพณีของบรรพบุรุษที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา ในขณะที่อีกกลุ่มคือมุสลิม “สายใหม่” ซึ่งเกิดจากการที่มีมุสลิมบางส่วน ซึ่งผ่านการศึกษาด้านศาสนาจากประเทศในแถบตะวันออกกลางบางประเทศ และต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือความศรัทธาของครอบครัวและสังคมมุสลิม ให้มีความถูกต้องตามหลักศาสนาที่อิงหลักฐานอย่างชัดเจนเพิ่มมากขึ้น และพยายามยกเลิกประเพณีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่ออกนอกขอบเขตของคำสอนทางศาสนา ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดและเกิดการเผชิญหน้ากันระหว่างมุสลิมทั้งสองกลุ่มนี้ และนำไปสู่การช่วงชิงการให้ความหมายต่อการกระทำที่แตกต่างกัน รวมไปถึงเนื้อหาและวิธีการที่เน้นในการเผยแพร่คำสอนทางศาสนาก็มีความแตกต่างกัน โดยที่มุสลิมสายใหม่มักจะใช้วิธีการเผยแพร่ผ่านการส่งเสริมการศึกษารากฐานของศาสนา การบรรยาย และการเขียนหนังสือ ในขณะที่มุสลิมสายเก่าใช้วิธีการเผยแพร่ผ่านคำอธิบายหรือนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติทางศาสนาที่มาจากบรรพบุรุษ หรือในบางกรณีจะใช้เนื้อหาในตำราทางศาสนาซึ่งเป็นที่ยอมรับของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นตำราที่เขียนเป็นภาษามลายู (อัสนี มาหะมะ, 2558, น. 68-91) นอกจากนี้ มุสลิมยังมีความแตกต่างในด้านวิธีการตีความคำสอนทางศาสนา โดยแนวทางแรกมุ่งเน้นให้ตีความคำสอนตามแนวทางดั้งเดิม คือไม่นำองค์ความรู้แบบสมัยใหม่หรือตะวันตกเข้ามาเกี่ยวข้อง ในขณะที่แนวทางที่สอง ให้ทัศนะว่าการดำเนินชีวิตของมุสลิมในยุคปัจจุบันล้วนได้รับอิทธิพลของแนวคิดจากตะวันตกผ่านระบบการศึกษา ดังนั้นการตีความคำสอนทางศาสนาแบบที่ยึดติดกับอดีต จึงไม่สามารถรวบรวมเอาความต้องการของมุสลิมรุ่นใหม่ไว้ด้วยกันได้ เพราะบริบทในยุคปัจจุบันทำให้เกิดองค์ความรู้และปัญหาแบบใหม่ที่ไม่เคยมีในยุคอดีต (เอกรินทร์ ต่วนศิริ, 2558, น. 112-114)

นอกเหนือจากอัตลักษณ์ด้านความเชื่อหรือการตีความคำสอนทางศาสนาแล้ว สำราญ ผลดี (2559ก) ยังอธิบายว่า ในประเทศไทยมุสลิมจะต้องดำเนินชีวิตและมีปฏิสัมพันธ์กับศาสนิกชนของศาสนาอื่น ๆ อย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้หรือหลีกเลี่ยงได้ยาก จึงส่งผลให้มุสลิมต้องปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์

ของตนเองไปตามบริบทหรือบุคคลที่ตนเองไปมีปฏิสัมพันธ์ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างพื้นที่ทางสังคมผ่านเรื่องเล่าและสถานที่ ซึ่งส่งผลให้อัตลักษณ์ของมุสลิมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างสอดคล้องกับสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ และยังสามารถเชื่อมโยงเข้ากับกลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคมได้มากขึ้น เช่น การมอบของขวัญหรือทรัพย์สินระหว่างชาวไทยมุสลิมและชาวไทยเชื้อสายจีนในเทศกาลสำคัญต่าง ๆ รวมไปถึงงานถึงการเปลี่ยนภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร เมื่อต้องสื่อสารกับบุคคลอื่นที่มีได้นับถือศาสนาอิสลาม เป็นต้น ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับสุทธิพร บุญมาก (2555) ที่กล่าวว่า กระบวนการรักษาอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์มลายูในกรณีของชาวไทยมุสลิมชายแดนใต้ คือการที่ผู้ปกครองมุสลิมมลายูนิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในสถานศึกษาด้านศาสนาที่ไม่ใช่สถานศึกษาของภาครัฐ เพราะสถานศึกษาของรัฐใช้ภาษาไทยเป็นภาษากลางในการสื่อสาร และมีการสอนเนื้อหาของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาของคนไทยส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนี้พ่อแม่ชาวไทยมุสลิมชาติพันธุ์มลายู จึงนิยมส่งบุตรหลานเข้ารับการการศึกษาที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม หรือโรงเรียนปอเนาะในจังหวัดยะลา นราธิวาส ปัตตานี สงขลา และสตูล เนื่องจากสถานศึกษาเหล่านี้ใช้ภาษามลายูเป็นภาษากลางในการสื่อสาร และมีการสอนเนื้อหาของศาสนาอิสลามเป็นหลัก จึงสามารถรักษาอัตลักษณ์ของความเป็นมลายูและความเป็นมุสลิมได้มากกว่า และยิ่งสอดคล้องกับ Imtiyaz Yusuf (1998 อ้างถึงใน จรัญ มะลูลีม และมุฮัมมัด ฟาฮีม, 2560, น. 20) ที่อธิบายว่า ชาวไทยมุสลิมจะแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของพวกเขาผ่านสถาบันศาสนาที่หลากหลาย เช่น โรงเรียนปอเนาะ (Pondok) มัสยิด (Mosque) งานเมาลิดศาสดา (Mawlid al-Nabi) สำนักจุฬาราชมนตรี (Office of Chularatchamontri) ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตที่สำคัญว่า การประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมลายูของประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของเมืองปัตตานีในอดีต ซึ่งเรื่องราวดังกล่าวถูกถ่ายทอดผ่านพงศาวดารที่เรียกว่า “ฮิกายัตปัตตานี (Hikayat Patani)” ที่เป็นรัฐหนึ่งในอดีตที่อยู่ทางทิศใต้ของสยาม ก่อนที่จะมีการสร้างวาทกรรมอัตลักษณ์ไทยขึ้นมา โดยในพงศาวดารฉบับนี้กล่าวถึงการปกครองและผู้ปกครองรัฐนี้ การเป็นอยู่ของประชาชนภายในรัฐและการเกลียดชังรัฐสยาม ยิ่งไปกว่านั้นยังกล่าวถึงแนวโน้มที่กษัตริย์ของรัฐปัตตานีจะมีความต้องการสานสายสัมพันธ์กับสยามอีกด้วย แต่บันทึกทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งระหว่างสยามกับมลายูในท้องถิ่น คืองานเขียนของ Ibrahim Syukri ที่ถูกตีพิมพ์เป็นภาษามลายูในปี ค.ศ. 1950 โดยใช้ชื่อว่า “ประวัติศาสตร์ราชอาณาจักรมลายูปัตตานี (Sejarah Kerajaan Melayu Patani)” ซึ่งได้กล่าวถึงความพยายามของรัฐสยามในการยึดครองพื้นที่และกดขี่ชาวมลายู ในเวลาต่อมาเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 จบลง กลุ่มผู้นำชาวมลายูในพื้นที่ปัตตานีได้ส่งจดหมายเพื่อเรียกร้องให้อังกฤษกดดันผู้ปกครองรัฐสยาม ให้ปลดปล่อยรัฐของตนออกจากการปกครองของสยาม เพราะชาวมลายูปัตตานีมีการปกครองโดยกษัตริย์ชาวมลายูมาเป็นเวลานานมากแล้ว ในเวลาต่อมาแนวคิดลักษณะนี้ได้ส่งผลให้เกิดการรวมตัวเป็นกลุ่มแบ่งแยกดินแดน เช่น กลุ่มปลดปล่อยปัตตานีองค์กร (PULO), แนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติปัตตานี (BNPP) และแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมลายูปัตตานี (BRN) ซึ่งในช่วง

เวลาของรัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ลดอิทธิพลของการอ้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศลง และพยายามสร้างอัตลักษณ์ร่วมขึ้นมาใหม่ สำหรับชาติพันธุ์มลายูคือการถูกสร้างให้เป็นชาวไทยมุสลิมหรือชาวไทยอิสลามขึ้นมาแทน (Jory, 2007, p. 4-10)

ผลจากการใช้นโยบายการสร้างชาติไทยของภาครัฐส่วนกลางที่มุ่งเน้นการสร้างสำนึกความเป็นคนไทย ส่งผลให้เกิดการขัดเกลาทางสังคมผ่านสถาบันทางสังคมมากมาย เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย และหน่วยงานอื่น ๆ ในสังกัดกระทรวงมหาดไทย กอปรกับการมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาในสังคมไทยมาเป็นเวลานาน และการได้รับผลประโยชน์ (Interest) จากการพัฒนาที่ผ่านมา ได้ส่งผลให้อัตลักษณ์ของชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู หรือสำนึกในความเป็นคนมุสลิมมลายู เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สำนึกความเป็นคนไทยภายใต้ชื่อ “ชาวไทยมาเลย์มุสลิม” ในขณะเดียวกัน ความสัมพันธ์ภายในชุมชนชาวไทยมุสลิมยังได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือมุ่งเน้นความยึดหยุ่น และการปรับตัว เพื่อรักษาสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจมากกว่าการกลับไปสู่บริบทชุมชนแบบในอดีต ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ ค่านิยมการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในสถาบันการศึกษาด้านศาสนาของผู้ปกครองมุสลิมที่เสื่อมลง เพราะผู้ปกครองมีแนวคิดว่าการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบันจะต้องมีความรู้ที่กว้างขวางและตามทันความเปลี่ยนแปลงของโลก อย่างไรก็ตาม ชาวไทยมาเลย์มุสลิมยังคงมีจิตสำนึกและอัตลักษณ์ดั้งเดิมที่หลงเหลืออยู่หลายประการได้แก่ 1) การนับถือศาสนาอิสลาม ที่แสดงออกด้วยการละหมาดทั้ง 5 เวลาในทุกวัน และการสวมใส่ผ้าคลุมศีรษะ (ฮิญาบ) ของมุสลิมเพศหญิง 2) การปลูกบ้านเรือนใกล้กันเป็นกลุ่มก้อน โดยเป็นกลไกหนึ่งในการสร้างเกราะป้องกันวัฒนธรรมต่างถิ่นมิให้เข้ามาขยายอิทธิพลในชุมชน และ 3) สำเนียงการพูดที่มีลักษณะ “เหน่อ” แบบชาวมลายู ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลกระทบมาจากการเรียนวิชาศาสนาและภาษามลายูมาตั้งแต่วัยเด็ก (ณัฐพงศ์ บุญเหลือ, 2559, น. 66-73)

ในอีกด้านหนึ่ง มีแนวความคิดจากภายนอกประเทศที่เข้ามามีส่วนช่วยประกอบสร้างอัตลักษณ์มุสลิมในประเทศไทย แนวคิดแรกคือ การทำให้เป็นอิสลาม (Islamization) ที่ขยายอิทธิพลอยู่ในประเทศมาเลเซีย ได้เข้ามามีบทบาทในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ให้แก่ชาวไทยมุสลิมในเขตสามจังหวัดชายแดนใต้ของไทย เนื่องจากแนวคิดนี้ถูกสนับสนุนให้ชาวมุสลิมมีอิทธิพลมากขึ้นพร้อม ๆ กับการสถาปนาประเทศมาเลเซียในช่วงทศวรรษที่ 1970 โดยถูกระบุลงในรัฐธรรมนูญของมาเลเซียในยุคนั้นว่า ประชาชนในประเทศนี้จะต้องนับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น ต่อมาในช่วง ค.ศ. 1981 รัฐบาลของมาเลเซียในขณะนั้นได้ขับเคลื่อนนโยบายการทำให้เป็นอิสลามอย่างเข้มข้น เพื่อแก้ไขปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นภายในประเทศ ซึ่งเกิดจากการพัฒนาตามแนวคิดความทันสมัยของตะวันตก โดยพยายามใช้ศาสนาอิสลามในลักษณะของการเป็นศาสนาพลเรือน ที่มุ่งเน้นเรื่องทางโลกมากกว่าจิตวิญญาณ กล่าวถึงสิ่งที่อิสลามจะมอบให้แก่มนุษย์ได้ในโลกนี้ พร้อมทั้งมีการสนับสนุนขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ใช้อิสลามเป็นอุดมการณ์พื้นฐาน แทนแนวทางของมาร์กซิสต์ซึ่งประเทศโลกที่สามในยุคนั้นนำมาใช้ต่อต้านการล่าอาณานิคมของตะวันตก พร้อมทั้งนำหลักการของศาสนาอิสลามมาใช้เป็นกฎหมายในการปกครองประเทศ แนวความคิดที่สองก็เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1970 คือ

กระแสการฟื้นฟูอิสลาม (Islamic Revival) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดเหตุการณ์ปฏิวัติอิสลามในอิหร่าน เป็นปรากฏการณ์ที่เป็นสัญลักษณ์ของความสำเร็จทางการเมืองตามระบอบอิสลาม ที่สามารถล้มล้างระบอบการปกครองที่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาได้สำเร็จ และเป็นหนึ่งในอุดมการณ์ที่มีประสิทธิภาพในการต่อต้านสภาพแวดล้อมในยุคหลังสงครามเย็น ซึ่งช่วยทำให้เกิดอำนาจในการนิยามความหมาย และแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในบางพื้นที่ที่มีมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา แนวคิดอัตลักษณ์อิสลาม การฟื้นฟูอิสลาม และการทำให้เป็นอิสลาม จึงได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องจากรัฐบาลของมาเลเซีย จนกระทั่งในที่สุดนำไปสู่ความเสี่ยงจากปัญหาของการผูกมัดอัตลักษณ์ศาสนาอิสลามเข้ากับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มลายู ซึ่งเป็นสิ่งที่พบเห็นได้อย่างชัดเจนในกรณีของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย (Jory, 2007, p. 10-21)

2.1.5 อัตลักษณ์ของศาสนาอิสลามกับการส่งเสริมคุณธรรมแก่มุสลิม

ศาสนาเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ช่วยสร้างอัตลักษณ์ร่วม ซึ่งทำหน้าที่เสมือนความทรงจำด้านวัฒนธรรมของคนส่วนมากในสังคม นอกจากนี้ศาสนายังเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความหมายให้กับความเป็นจริง ที่มนุษย์รับรู้ผ่านการควบคุมโน้ตศน์เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของสรรพสิ่ง จึงอาจกล่าวได้ว่าความรู้หรือคำสอนทางศาสนา เป็นแหล่งรวบรวมความหมายสูงสุดของมนุษย์ ที่เชื่อถือหรือศรัทธาในคำสอนเหล่านั้น ส่งผลให้เกิดการเชื่อมโยงทางสังคม จนเกิดเป็นอัตลักษณ์ระดับกลุ่มและระดับปัจเจกบุคคล อีกทั้งยังนำไปสู่ความสามัคคีในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันในหมู่ผู้ศรัทธา อย่างไรก็ตาม มุสลิมย่อมเผชิญกับการเชื่อมโยงระหว่างอัตลักษณ์ศาสนาอิสลามกับอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ที่เขาสืบเชื้อสายมาหรือวัฒนธรรมของสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ ซึ่งการพิจารณาถึงความเชื่อมโยงระหว่างอัตลักษณ์ทั้งสองประเภทจะต้องคำนึงถึง 3 ปัจจัยได้แก่ 1) การตีความโลกและความทุกข์ของมนุษย์ 2) คำแนะนำในการดำรงชีพในแนวทางแห่งศรัทธา และ 3) การใช้พื้นฐานทางสังคมเพื่อตีความหรือให้คำแนะนำ (Dehghani, 2018, p. 1539-1541)

อัตลักษณ์อิสลาม หมายถึง วิถีชีวิต ความเชื่อ แนวปฏิบัติ และอุดมการณ์ที่ครอบคลุมทุกมิติในการดำรงชีวิตของมุสลิม ซึ่งมีรากฐานมาจากคัมภีร์อัลกุรอานและแบบอย่างทั้งจากคำพูดและการปฏิบัติตนของศาสดามุฮัมมัด ดังนั้นศาสนาอิสลามจึงเป็นสิ่งที่แยกมุสลิมออกจากผู้ที่ปฏิเสธการศรัทธาในอัลลอฮ์ แต่เนื่องจากมุสลิมส่วนใหญ่มีกลุ่มเหลวในการอธิบายอัตลักษณ์ของอิสลาม และทำได้เพียงการแจกแจงข้อมูลในเอกสารพื้นฐานของอิสลาม โดยคิดว่าจะสามารถค้นพบกับอัตลักษณ์ของอิสลามในเอกสารเหล่านั้นได้ ส่งผลให้ในความเป็นจริงมุสลิมกลุ่มต่าง ๆ รวมไปถึงนักเคลื่อนไหวด้านศาสนาอิสลาม เกิดความเข้าใจในอัตลักษณ์ของอิสลามที่แตกต่างออกไป มีความหลากหลายในวิถีชีวิต โดยเฉพาะในกรณีของมุสลิมที่ดำรงชีวิตในดินแดนหรือพื้นที่ที่ประชากรส่วนใหญ่ไม่ใช่มุสลิม ไม่ว่ามุสลิมเหล่านั้นจะรู้ตัวหรือไม่ แต่เมื่อพวกเขาปฏิบัติสัมพันธ์หรือการติดต่อสื่อสารกับผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม พวกเขาเหล่านั้นมักจะได้รับอิทธิพลด้านแนวคิดและพฤติกรรม จากบรรดาผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมในพื้นที่นั้น ๆ ด้วย (Abdullah as cited in Račius, 2004, p. 117)

มนุษย์ทั่วไปสามารถดำรงอยู่และรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ในโลกนี้ได้ด้วยความสามารถที่พวกเขา มีอยู่เอง แต่การรับรู้ถึงเรื่องราวของโลกหน้าเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนสามารถบรรลุได้ ด้วยเหตุนี้ จึงมี ผู้อธิบายว่าต้องอาศัย “เหล่ามนุษย์วิเศษ” เป็นผู้เผยแผ่คำตอบของเรื่องราวของโลกหน้าให้มนุษย์ ทั่วไปได้รับทราบ ไม่ว่าจะความสามารถพิเศษของมนุษย์เหล่านั้นจะได้มาด้วยวิธีการใดก็ตาม ด้วย ข้อจำกัดเช่นนี้เอง ทำให้มนุษย์ทั่วไปจำต้องพึ่งพา “มนุษย์วิเศษ” ดังกล่าวให้เปิดเผยเรื่องราวใน โลกหน้าแก่พวกเขา แน่หนอนว่าสำหรับ “มนุษย์วิเศษ” แล้วสิ่งที่พวกเขารู้เกี่ยวกับโลกอื่น ซึ่งเป็น ข้อมูลอัศจรรย์ทางความเชื่อหรือศาสนา ย่อมเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะศาสนาเป็นสิ่งที่พิสูจน์/ผิดได้ ยากมาก ต่างจากวิทยาศาสตร์ เมื่อโลกเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ส่งผลให้ปัจเจกบุคคลมีความสำคัญสูงขึ้นไป พร้อม ๆ กับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ การกระทำของมนุษย์จึงมีลักษณะปัจเจกมากขึ้น ความ รับผิดชอบต่อการกระทำเป็นสิ่งที่ปัจเจกบุคคลพึงรับไว้ด้วยตนเองแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งรวมไปจนถึงการ ประพฤติในสิ่งที่ถูกกำหนดให้เป็นความผิดบาปตามหลักความเชื่อและศาสนาด้วย อย่างไรก็ตาม อิทธิพลของความเชื่อและศาสนายังมิได้หมดไปจากสังคมมนุษย์ เพราะทั้งสองสิ่งนี้ต่างก็เป็นหนึ่งใน สาเหตุที่ส่งผลให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมบางอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือสำหรับบางคนอาจรวมไปถึงการปฏิบัติ กิจวัตรประจำวัน เนื่องจากคำสอนของศาสนาทำให้มนุษย์เกิดการรับรู้ว่าการกระทำของพวกเขาจะ ได้รับผลตอบแทนอย่างไรบ้างในโลกหน้า ถึงแม้ว่าการกระทำดังกล่าวจะไม่ได้ผลตอบแทนที่สัมผัส ได้ในโลกใบนี้ก็ตาม (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2547, น. 14-124)

สำหรับมุสลิม วิถีชีวิตและความศรัทธาในอัลลอฮ์เป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ เนื่องจาก พวกเขาเชื่อว่าคำสอนทั้งหลายในคัมภีร์อัลกุรอานเป็นสิ่งที่อัลลอฮ์ประทานให้แก่มนุษยชาติ ผ่าน บรรดาผู้เผยแผ่ศาสนาจำนวนมาก ซึ่งคนสุดท้ายคือศาสดามุฮัมมัด คุณธรรมของศาสนาอิสลามคือ สิ่งที่มีมุสลิมทุกคนพึงปฏิบัติตามคำสอนของอัลลอฮ์อย่างสม่ำเสมอ และตระหนักว่าอัลลอฮ์รู้เห็นทุกสิ่ง ทุกอย่างของมนุษย์ ทั้งสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจและสิ่งที่แสดงออกมาสู่ภายนอก โดยหลักการพื้นฐานของ ศาสนาอิสลามเป็นการมีศรัทธาในคำสอนของอัลลอฮ์ ซึ่งประกอบไปด้วยหลักพื้นฐาน 6 ประการดังนี้

1) ศรัทธาในอัลลอฮ์ หมายถึง การเชื่อว่ามีลลอฮ์เป็นพระเจ้าสูงสุดเพียงพระองค์ เดียว พระองค์เป็นผู้สร้างมนุษย์และทุกสิ่งอย่างให้เกิดขึ้น พระองค์มีความสมบูรณ์อย่างสูงสุด และสามารถกำหนดให้สิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นมาได้ตามประสงค์ของพระองค์ ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่อาจเข้าใจได้ ทั้งหมด

2) ศรัทธาในมะลาอิกะฮ์ (เทวทูต) ว่าเป็นสิ่งที่ถูกอัลลอฮ์สร้างขึ้นมาประเภทหนึ่ง เพื่อให้ปฏิบัติภารกิจเฉพาะในแต่ละอย่าง ดังนั้นมะลาอิกะฮ์จึงมีชื่อเรียกและบทบาทที่หลากหลาย หนึ่งในบทบาทที่สำคัญคือการนำสารจากอัลลอฮ์ไปมอบให้กับศาสนิกชนต่าง ๆ เพื่อให้ศาสดาเหล่านั้น สามารถเข้าถึงอัลลอฮ์ได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ทั่วไปไม่อาจกระทำได้ มะลาอิกะฮ์ไม่ใช่สิ่งมีชีวิต ไม่มีเพศ ไม่มีการนอนหลับหรือการบริโภคแต่อย่างใด และจะทำตามคำสั่งของอัลลอฮ์เพียงผู้เดียวเท่านั้น

3) ศรัทธาในคัมภีร์อัลกุรอาน คือ เชื่อว่าคัมภีร์อัลกุรอานเป็นสิ่งที่บันทึกคำสอนจากอัลลอฮ์ไว้อย่างบริสุทธิ์ สมบูรณ์ มีความถูกต้องสูงสุด และไม่ได้ถูกแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงใด ๆ เนื่องจากได้รับการปกป้องโดยพยานภาพของอัลลอฮ์

4) ศรัทธาต่อบรรดาศาสดาและผู้เผยแผ่ศาสนาที่อัลลอฮ์เลือก ว่าพวกเขาเหล่านั้นมีความประพฤติที่ถูกต้องตามหลักศาสนา พร้อมทั้งให้มุสลิมเชื่อฟังในคำสั่งสอนที่มาจากบุคคลเหล่านั้น

5) ศรัทธาในวันสิ้นโลก คือ เชื่อว่าโลกนี้เป็นสิ่งชั่วคราวที่อัลลอฮ์สร้างขึ้นมา เพื่อใช้ทดสอบมนุษย์ ดังนั้นสักวันหนึ่งโลกย่อมต้องดับสูญ และบรรดาวิญญูณทั้งหลายที่มีผลบุญจะถูกนำไปยังโลกหน้าที่ดีกว่า ซึ่งเป็นสิ่งตอบแทนแก่บรรดามุสลิมที่มีศรัทธาในอัลลอฮ์อย่างแท้จริง

6) ศรัทธาในกฎแห่งสภาพการณ์ หมายถึง การเชื่อว่าอัลลอฮ์เป็นผู้กำหนดสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดี โดยปัญหาต่าง ๆ ที่มนุษย์พบเจอล้วนแต่เป็นสิ่งที่พระองค์ประสงค์ให้เกิดขึ้น เพื่อทดสอบศรัทธาที่มนุษย์มีต่อพระองค์ และเพื่อเสริมสร้างศรัทธาภายในจิตใจของมนุษย์ให้มีความเข้มแข็ง (กรมการศาสนา, 2558)

ด้วยหลักคุณธรรมที่กล่าวมาในข้างต้นส่งผลให้ผู้ที่เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามหรือเรียกว่า “มุสลิมใหม่” รวมถึงผู้ที่เข้ารับอิสลามผ่านการแต่งงานข้ามศาสนา จะต้องมีการปรับเปลี่ยนกิจวัตรประจำวันและอัตลักษณ์ของตนเอง เช่น การเลิกทำพิธีกรรมเชิงศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อเดิมของตนเอง การแต่งกายตามหลักอิสลาม การประพฤติตนอย่างเคร่งครัดในฐานะมุสลิม แม้จะเดินทางไปยังพื้นที่บ้านเกิดของตนเอง การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาร่วมกับมุสลิมคนอื่น ๆ ในมัสยิด และการสนับสนุนให้คู่สมรสและสมาชิกในครอบครัวศึกษาศาสนาอิสลามในสถาบันสอนศาสนา อย่างไรก็ตาม ด้วยบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดการตอรองระหว่างอัตลักษณ์มุสลิมกับอัตลักษณ์อื่น ๆ ตัวอย่าง เช่น การจัดงานแต่งงานของมุสลิม ที่มีการทำพิธีแต่งงานตามหลักศาสนาอิสลาม แต่มีการกินเลี้ยงแบบโต๊ะจีน มีการจ้างวงดนตรีมาบรรเลงเพลงในงาน และการแต่งกายด้วยชุดเจ้าบ่าวเจ้าสาวแบบสากล เป็นต้น (วันเพ็ญ สุภาจันทร์, เก็ดถวา บุญปรากฏ, และเอมอร เจียรมาศ, 2556)

กรณีของมุสลิมใหม่ การแสดงออกถึงอัตลักษณ์อิสลามหรืออัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมที่เคร่งครัด เป็นสิ่งที่จำแนกพวกเขาออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่มีได้เรียนรู้หลักคำสอนของศาสนา แต่กระทำเพียงแค่การกล่าวคำปฏิญาณตน เพื่อรับศาสนาอิสลามและได้รับการตั้งชื่อแบบมุสลิมเท่านั้น กลุ่มที่สองเป็นมุสลิมใหม่ที่ศึกษาคำสอนจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ แต่มิได้ศึกษาจากผู้นำชุมชนหรือครูสอนศาสนา และกลุ่มสุดท้ายคือมุสลิมใหม่ที่ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ที่เริ่มจากการเรียนรู้คำสอนศาสนาอิสลามจากผู้นำชุมชน ครูสอนศาสนา และแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ทำให้พวกเขาเกิดความรู้ความเข้าใจในหลักคำสอนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นมุสลิมกลุ่มนี้จึงมีความตระหนักถึงการปฏิบัติตนตามหลักศาสนาอิสลาม โดยมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ และแสวงหาความรู้เกี่ยวกับศาสนาอย่างต่อเนื่อง สาเหตุหนึ่งที่ทำให้พวกเขากระทำเช่นนี้ เพราะพวกเขาเกิดความรู้สึกถึงการเป็นมุสลิมที่ต้องทำตามคำรัสจากอัลลอฮ์ ดังกรณีของสตรีมุสลิมคนหนึ่งทีกล่าวว่า ภายหลังจากที่เธอเข้ารับอิสลาม เธอได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง เช่น เลิกใส่กางเกงหรือกระโปรงสั้น เลิกใส่

เสื้อผ้ารัดรูป ฯลฯ และหันมาประพฤติตนตามหลักศาสนาอิสลาม เช่น การแต่งกายอย่างมิดชิด การใส่ผ้าคลุมศีรษะ และการละหมาดให้ครบ 5 เวลาต่อหนึ่งวัน เป็นต้น เธอมองว่าสิ่งเหล่านี้เป็นคำสั่งจากอัลลอฮ์ และเธอไม่อยากจะถูกกล่าวหาว่า “เป็นมุสลิมแต่ซื่อ” อีกทั้งเธอยังมีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของความเป็นมุสลิม เช่น การมีชื่อแบบมุสลิม และเมื่อรวมเข้ากับความเคร่งครัดในการปฏิบัติศาสนกิจของเธอ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความเป็นมุสลิม ทำให้บุคคลอื่น ๆ ปฏิบัติต่อเธอตามความเข้าใจของคนทั่วไปที่มีต่อมุสลิม จนกระทั่งทำให้เธอเกิดความรู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมุสลิมไปในที่สุด (ปริญญา ประหยัดทรัพย์, 2563)

อย่างไรก็ตาม อัตลักษณ์ของชาวไทยมุสลิมเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัว เลื่อนไหล และมีการเคลื่อนไหวได้ตลอดเวลา ตัวอย่าง เช่น อัตลักษณ์ชาวไทยมุสลิมจีนยูนนาน ที่เกิดการเลื่อนไหลและปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของพื้นที่อยู่อาศัย โดยในยุคปัจจุบัน อัตลักษณ์มุสลิมจีนยูนนานในภาคเหนือของประเทศไทย มีความหลากหลายและคลุมเครือมากยิ่งขึ้น เห็นได้ชัดเจนจากชื่อเรียกของพวกเขาที่มีทั้งชื่อเรียกภาษาจีน ชื่อเรียกภาษาไทย และชื่อเรียกภาษาอาหรับที่ถูกตั้งโดยอิหม่ามในชุมชน ซึ่งชื่อเรียกทั้งสามประเภทจะถูกกล่าวขานในวาระโอกาสที่แตกต่างกันออกไป อีกทั้งผู้สูงอายุในครอบครัวยังได้ปลุกฝังพวกเขามาตั้งแต่ยังเด็กว่า พวกเขาจะต้องเป็นชาวจีนที่นับถือศาสนาอิสลาม และต้องศึกษาศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ ในชุมชนยังมีนักศึกษาที่จบการศึกษาด้านศาสนาอิสลามจากประเทศแถบอาหรับ เข้ามาเผยแผ่คำสอน (ตะอ์วะฮ์) ศาสนาอิสลามอย่างเข้มข้นในชุมชน เพื่อให้มุสลิมในชุมชนปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลามมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติตนในบางประการ ที่แสดงถึงการเลื่อนไหลทางอัตลักษณ์ด้วยเช่นกัน (สุชาติ เศรษฐมาลินี, 2550, น. 39-46)

2.1.6 ความเป็นมาและแนวทางการปฏิบัติกิจกรรมของกลุ่มตะอ์วะฮ์ดับลิซ

กลุ่มตะอ์วะฮ์ดับลิซเป็นขบวนการปฏิรูปทางศาสนาอิสลามกลุ่มหนึ่ง ก่อตั้งโดยชาวอินเดียชื่อว่า “มูฮัมมัด อิลยาส คันดาราวิ” หรือที่รู้จักในอีกนามหนึ่งว่า “เมาลานา อิลยาส” ในปี ค.ศ. 1926 ณ “มัสยิดนิคอมุดดิน” (Nizamuddin Mosque) ซึ่งเป็นศูนย์กลางสำคัญของกลุ่มตะอ์วะฮ์ดับลิซในปัจจุบัน ตั้งอยู่ในกรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย เนื่องจากเขามองว่าถึงแม้ว่าการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม (ตะอ์วะฮ์) จะมีมาตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 19 อิทธิพลของวัฒนธรรมตามแนวคิดความทันสมัยแบบตะวันตกได้แผ่ขยายไปถึงอินเดีย ส่งผลให้มุสลิมบางส่วนเริ่มมีพฤติกรรมและแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ผิดแผกออกไปจากคำสอนดั้งเดิมของศาสนาอิสลาม ดังนั้นในปี ค.ศ. 1953 (พ.ศ. 2469) เขาจึงเริ่มเชิญชวนมุสลิมทั้งหลายให้กลับสู่คำสอนที่แท้จริงของอิสลาม ที่มีพื้นฐานจากการยอมรับในอัลลอฮ์ว่าเป็นพระเจ้าเพียงพระองค์เดียว รวมไปถึงพยายามฟื้นฟูคำสอนและความประพฤติกองศาตามูฮัมหมัด เพื่อเป็นแบบอย่างที่ต้องให้แก่มุสลิมทั่วโลก ความพยายามเคลื่อนไหวของเขาประสบความสำเร็จอย่างมากในภารกิจครั้งนี้ จนกระทั่งมีการจัดตั้งองค์การที่เข้มแข็ง และมีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้นทั้ง

ในประเทศอินเดีย ปากีสถาน บังกลาเทศ ประเทศในตะวันออกกลาง และประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างเช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย (เสาวนีย์ จิตต์หมวด, 2531, น. 238-240)

จุดมุ่งหมายของการรวมตัวกันตามแนวทางของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆ เพื่อให้มุสลิมได้ออกจากสภาพแวดล้อมที่ไม่ใช่อิสลาม ซึ่งอาจเป็นสภาพแวดล้อมที่เกิดจากวัฒนธรรมหลักของชาติก็ได้ เพราะผู้ก่อตั้งกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆมีความเชื่อว่า การย้อนแนวทางไปสู่ยุคศานาหมัหมัดจะช่วยฟื้นฟูศาสนาอิสลามในอินเดียได้ เนื่องจาก มุฮัมหมัด อิลียาส ได้รับการศึกษาด้านศาสนาจากสถาบันเดียวบัน (Deoband) พร้อมกันนั้นเขายังได้รับอิทธิพลจากแนวคิดอิสลามอันบริสุทธิ์ (Puritanical Sect of Islam) ของสำนักคิดวะฮะบี (Wahabi) ซึ่งสำนักคิดนี้มองว่ามุสลิมในยุคปัจจุบันบางส่วนมีการปฏิบัติตนที่ออกนอกขอบเขตของอิสลาม เช่น การปฏิบัติตามพิธีกรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้นจึงต้องมีการเรียกร้องให้มุสลิมเหล่านั้นละทิ้งความเชื่อและประเพณีท้องถิ่น และยึดถือเพียงหลักธรรมอิสลามเท่านั้น อิทธิพลของสำนักคิดนี้ได้แพร่ขยายมายังภาคใต้ของประเทศไทยผ่านนักศึกษาศาสนาอิสลาม ที่สำเร็จการศึกษาจากประเทศซาอุดีอาระเบีย แต่การเผยแพร่แนวคิดนี้ก็กลับถูกต่อต้านจากมุสลิมในชุมชน ที่ยึดถือการปฏิบัติตนตามแนวทางของบรรพบุรุษ จนนำไปสู่การเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงขึ้นในหลายพื้นที่ ซึ่งในปัจจุบันนี้ความขัดแย้งในลักษณะดังกล่าวได้เบาบางลงไปมากแล้ว (มุฮัมหมัด ดือราแม, 2550) โดยภายหลังจากที่พี่ชายมุฮัมหมัด อิลียาส เสียชีวิตลง เขาจึงกลับไปดูแลมัสยิดที่บิดาได้สร้างไว้ ซึ่งก็คือมัสยิดนิซอมุดดิน โดยขบวนการเผยแพร่ศาสนาของเขาเริ่มต้นปรากฏขึ้นในสังคมยุคนั้น ด้วยการเป็นขบวนการที่แยกตัวออกจากการเมืองอย่างชัดเจน หนึ่งในแนวทางการปฏิบัติตนที่เด่นชัดของมุสลิมกลุ่มนี้ คือการกระตุ้นให้มุสลิมต้องสละเวลา เช่น หนึ่งชั่วโมงในหนึ่งวัน หนึ่งวันในหนึ่งสัปดาห์ หนึ่งหรือสองเดือนในหนึ่งปี เพื่อรวมกลุ่มกันออกไปทำภารกิจเผยแพร่ศาสนา (จรัญ มะลูลีม, 29 เมษายน 2563)

เบื้องหลังของแนวทางปฏิบัติตนในการสละเวลาเป็นช่วง ๆ ตามที่กล่าวในข้างต้น คือในช่วงเริ่มต้นของการก่อตั้งกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆ มุฮัมหมัด อิลียาส ได้นำระบบคอนเวนต์ (Convent System) มาประยุกต์ใช้ โดยเน้นการแสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างลูกศิษย์กับอาจารย์หรือพี่เลี้ยงกับผู้ฝึกฝน ด้วยการกำหนดให้มีการประชุมเป็นรายสัปดาห์ รายเดือน และรายปี โดยไม่มีการกำหนดเกณฑ์ของผู้เข้าร่วมประชุมและเนื้อหาในการประชุมอย่างเข้มงวด ทั้งนี้เพื่อให้คนทั่วไปสามารถเข้าใจกระบวนการและเนื้อหาของการประชุมในทุก ๆ ครั้งได้ ร่วมกับการใช้แนวทางการเทศนาธรรมแบบสำนักซูฟี (Sufism) ที่หลีกเลี่ยงการโต้เถียงทางวิชาการกับสำนักคิดต่าง ๆ แต่มุ่งเน้นการถ่ายทอดข้อมูลจากผู้ที่มีความรู้มากกว่าไปยังผู้ที่มีความรู้น้อยกว่า สิ่งสำคัญคือผู้ฟังจะต้องตั้งใจฟังและมีกิริยาสำรวมในขณะที่เข้าฟังการเทศนาธรรม โดยเน้นเนื้อหาการบรรยายเกี่ยวกับการปฏิบัติตนหรือหลักศาสนาขั้นพื้นฐานด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ฟังที่เป็นมุสลิมทั่วไป ที่มีระยะเวลาในการฟังเทศนาธรรมไม่มากนัก สำหรับสถานที่ที่ใช้สำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆ มักจะใช้มัสยิดของนิกายซุนนีเท่านั้น ไม่ใช้กุฎีของนิกายชีอะฮ์ และถ้าหากพวกเขาไม่ได้รับอนุญาตให้

ใช้มัสยิด หรือได้รับปฏิญญาเชิงลบจากผู้อื่น พวกเขาจะต้องยอมรับที่จะไม่ใช่สถานที่นั้นและคงไว้ซึ่งกิริยามารยาทที่สุภาพ ด้วยการปฏิบัติตนในลักษณะดังกล่าวนี้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้มุสลิมกลุ่มนี้สามารถเผยแพร่ศาสนาได้อย่างกว้างขวาง ถึงแม้พวกเขาจะมีได้ชักชวนหรือมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับผู้ที่มีใจมุสลิมก็ตาม (Rana, 2009, p. 1-2)

หลักปฏิบัติที่สำคัญของกลุ่มอะวัละฮ์ระดับสี่มี 6 ประการ คือ

1) ให้มีการพิจารณาความหมายของประโยค “ลาอิลลาฮะ อิลลัลลอฮุ มุฮัมมัดุร ร่อซูลุลลอฮ์” ซึ่งแปลว่า “ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ มุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของพระองค์” พร้อมกับกล่าวประโยคนี้บ่อยๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายของประโยคนี้อย่างลึกซึ้งและละเอียด พร้อมทั้งมุ่งมั่นปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับคำกล่าวข้างต้น

2) ละหมาดให้ครบทั้ง 5 เวลาในแต่ละวัน และรักษาเงื่อนไขต่าง ๆ ในการทำให้การละหมาดมีความสมบูรณ์ เช่น การมีน้ำละหมาดที่สมบูรณ์ก่อนเข้าละหมาด และการมีสมาธิแน่วแน่ขณะทำการละหมาด เป็นต้น

3) สร้างความสัมพันธ์ทางศาสนาระหว่างร่างกายและจิตใจของตนเอง โดยการปฏิบัติสองประการ คือ การอ่านคัมภีร์อัลกุรอานให้ได้ทุกวันแม้จะเพียงเล็กน้อย และให้เยาวชนในครอบครัวของตนเองและเพื่อนบ้าน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับคัมภีร์อัลกุรอานหรือหนังสืออื่น ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับอิสลาม

4) ใช้เวลาบางส่วนในช่วงเช้าและเย็นเพื่อการรำลึกถึงอัลลอฮ์ โดยควรขอคำปรึกษาจากผู้ที่มีความชำนาญในการปฏิบัติตามคำสอนของศาสดามุฮัมมัดด้านการกล่าวประโยคอาซานาเหล่านี้ประโยคละ 100 ครั้ง ได้แก่ “ซุบฮันลลอฮ์ วัลฮัมดุลิลลาฮิ ะลาอิลลาฮะอิลลัลลอฮ์ วัลลอฮุอักบัร ะลาฮาละ ะลาฮูวะตะอิลลา บิลลาฮิลอะลียิลอะซีมี”, “อัลลอฮุมมะซ็อลลี อะลามุฮัมมัด ะอะลา อาลิมุฮัมมัด” และ “อัสตัมฟิรุลลอฮะ อินนัลลอฮะ ขอพुरुรอรอฮีม”

5) คิดว่ามุสลิมทุกคนคือพี่น้องที่แท้จริง เพื่อให้เกิดความรู้สึกห่วงใย ให้เกียรติ และมีความบริสุทธิ์ใจในการให้หรือขอรับความช่วยเหลือจากมุสลิมทุกคน พร้อมทั้งหลีกเลี่ยงการกระทำที่จะทำให้เกิดความเคียดแค้นหรือความยุ่งยากให้เกิดแก่มุสลิม

6) พยายามเชิญชวนหรือปลุกเร้าให้มุสลิมคนอื่น ๆ ปฏิบัติตามหลักปฏิบัติทั้ง 5 ข้อที่กล่าวมาข้างต้น และมีจิตใจที่ยินดีต่อการเผยแพร่ศาสนาอย่างจริงจัง

แนวทางปฏิบัติตนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม คือ ทุกคนจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดด้วยตนเอง ต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ในครอบครัวให้สมบูรณ์ ใช้เวลาว่างในการอ่านหนังสือเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ห้ามพูดคุยกเกี่ยวกับความขัดแย้งทางศาสนาหรือเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่ใช่สาระสำคัญในการสร้างศรัทธาที่แท้จริงต่ออัลลอฮ์ และต้องปฏิบัติตนอย่างนอบน้อมต่อมุสลิมทุกคน ซึ่งในช่วงแรกของการทำกิจกรรมจะต้องพยายามรวมกลุ่มให้มีสมาชิกอย่างน้อย 10 คน พร้อมทั้งคัดเลือกหัวหน้ากลุ่ม 1 คน โดยทุกคนจะต้องมารวมตัวกันที่มีมัสยิดเพื่อละหมาดและขอพร (ดูอา) จากอัลลอฮ์ หลังจากนั้นจึงออกเดินทางด้วยท่าทางที่สงบเรียบร้อย เพื่อเยี่ยมเยียนมุสลิมที่พักอาศัยอยู่บริเวณใกล้

กับมัสยิด พร้อมทั้งเริ่มต้นด้วยการชักชวนให้มาละหมาดร่วมกันที่มัสยิด ต่อจากนั้นจึงเชิญชวนให้เข้ามาร่วมกับกลุ่ม พร้อมทั้งกล่าวถึงความสำคัญของการทำละหมาดอะวัะฮ์ระดับลิฆ (มุฮัมมัด ชะกะรียา, 2564, น. 784-789) จึงกล่าวได้ว่าจุดมุ่งหมายสำคัญของกลุ่มอะวัะฮ์ระดับลิฆ คือ เน้นการหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ความรุนแรง และมุ่งเน้นให้สมาชิกพิจารณาความประพฤติและจริยธรรมของตนเอง โดยการเดินทางออกจากครอบครัวหรือสภาพแวดล้อมแบบเดิมไปสู่สภาพแวดล้อมแบบใหม่ที่เอื้ออำนวยต่อการพิจารณาตนเองไปพร้อมกับการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักอิสลามเพิ่มมากขึ้น

กลุ่มอะวัะฮ์ระดับลิฆเริ่มเข้ามาในประเทศไทยเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2508 โดยการนำของฮัจญี ยูซุฟ คาน ที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ถึงแม้การปรากฏตัวของกลุ่มอะวัะฮ์ระดับลิฆจะเป็นสิ่งใหม่ของสังคมไทยในสมัยนั้น แต่ก็พบว่า การขับเคลื่อนงานของกลุ่มนี้มีการแพร่หลาย และมีการจัดกิจกรรมรวมตัวกันในหลายพื้นที่โดยมีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนมาก ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 กลุ่มอะวัะฮ์ระดับลิฆได้เริ่มเข้ามาสู่ภาคใต้ของประเทศไทย ผ่านประเทศมาเลเซียเข้าสู่จังหวัดนราธิวาส และในปี พ.ศ. 2536 กลุ่มอะวัะฮ์ระดับลิฆได้สร้างมัสยิดอัลนุร (ปัจจุบันถูกใช้เป็นศูนย์ของจังหวัดยะลา) ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลสะเตงนอก อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เพื่อเป็นศูนย์กลางการทำงานของกลุ่มอะวัะฮ์ระดับลิฆ ในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ (อับดุลสุโก ดินอะ, 2563) กลุ่มอะวัะฮ์ระดับลิฆมักจะทำให้ความสำคัญกับการเชิญชวนมนุษยชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นมุสลิม ให้มารวมตัวกันเพื่อละหมาดในมัสยิด และพวกเขายังมีการเดินทางออกจากบ้าน เพื่อเรียกร้องให้มนุษย์ระลึกถึงอัลลอฮ์ โดยกำหนดให้มีระยะเวลาในการทำกิจกรรมในแต่ละครั้งที่แน่นอน คือ 1 สัปดาห์ 1 เดือน หรือ 40 วัน ติดต่อกันภายในรอบ 1 ปี และอย่างน้อยครั้งหนึ่งในชีวิตจะต้องเดินทางติดต่อกันเป็นระยะเวลา 4 เดือน เป็นต้น นอกจากนี้ในแต่ละวันจะมีแผนการปฏิบัติกิจกรรมที่ชัดเจน มีผู้รับผิดชอบ ผู้นำ และผู้ตาม โดยมีการมอบหมายคนเหล่านี้ให้ปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อออกไปพักอาศัยอยู่ในมัสยิดต่าง ๆ และมีข้อกำหนดที่สำคัญ คือสมาชิกของกลุ่มจะต้องไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับความขัดแย้งทางศาสนา การเมือง การสร้างความร้าวรอย การขอหรือการบริจาคใด ๆ (อับดุลรอญิง สือแต, 2564, น. 27)

เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะที่โดดเด่นในการขับเคลื่อนภารกิจของกลุ่มอะวัะฮ์ระดับลิฆอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลของกลุ่มเผยแพร่ศาสนาอิสลามกลุ่มอื่น ๆ ที่มีการเคลื่อนไหวในระดับที่ใกล้เคียงกันมากแล้วเปรียบเทียบกับอีกสามกลุ่ม กลุ่มแรกคือกลุ่ม อัล-อิกวาน อัล-มุสลิมูน (Al-Ikhwan al-Muslimun) ผู้ก่อตั้งคือ ฮะซันอัลบันนา (Hasan al Banna) ในปีพ.ศ. 2471 ที่ประเทศอียิปต์ ฮะซันเป็นคนที่มีความสามารถในการพูดเป็นอย่างมาก เขาก่อตั้งกลุ่มนี้ขึ้นเพื่อเป็นองค์กรการกุศลด้านการเผยแพร่ศาสนาอิสลาม กลุ่มนี้ประสบความสำเร็จในการดึงดูดสมาชิกที่จากหลากหลายกลุ่มอาชีวะในท้องถิ่น เช่น นักวิชาการ ช่างฝีมือ สมาชิกในกลุ่มฝึกอาชีพของอังกฤษ (British Camp Workshops) และประชาชนทั่วไป โดยมุ่งเน้นไปที่การเรียกร้องให้ประชาชนนำหลักคำสอนอิสลามกลับมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอีกครั้ง เพื่อปลดปล่อยอียิปต์จากเจ้าอาณานิคม แน่แน่นอนว่าแนวทางเช่นนี้ย่อมทำให้กลุ่มอัล-อิกวานฯ ต้องมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจทางการเมืองอย่างมิอาจหลีกเลี่ยงได้ พวกเขาสร้างกองกำลังของตนเองขึ้นเพื่อสร้างขีดความสามารถทางการทหาร รวมไปถึง

จนถึงการขยายกระบวนการเคลื่อนไหวไปสู่การสร้างโรงพยาบาล โรงเรียน และองค์กรธุรกิจเอกชน ในเวลาต่อมาช่วงปีพ.ศ. 2491-2492 กลุ่มอัล-อิกวานฯ เข้าร่วมกรรณอังกฤษและชาวยิวในอียิปต์ ส่งผลให้ผู้ก่อตั้งกลุ่มถูกสังหาร อย่างไรก็ตามกลุ่มเคลื่อนไหวนี้ยังคงมีการทำกิจกรรมต่าง ๆ อยู่มาจนถึงในปัจจุบัน ผ่านศูนย์รวมที่ตั้งอยู่ใน 20 ประเทศทั่วโลก และด้วยการคงไว้ซึ่งแนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน จึงส่งผลให้กลุ่มเคลื่อนไหวนี้ได้รับการยอมรับจากประชาชน ที่ต้องการต่อต้านรัฐบาลของพวกเขา ซึ่งในอีกแง่หนึ่ง การที่กลุ่มฯ มีศูนย์รวมอยู่ในหลายประเทศ กอปรกับมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้แนวทางการขับเคลื่อนกลุ่มมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามบริบทของสังคมที่แต่ละศูนย์ตั้งอยู่ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของปฏิบัติการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การใช้ความรุนแรง (Ali & Orofino, 2018, p. 29-32)

กลุ่มที่สองชื่อว่าฮิซบ์ อุต-ทahrir (Hizb ut-Tahrir) แปลว่า พรรคอิสราภาพ (Liberation Party) ปรากฏขึ้นในปีพ.ศ. 2496 ในกรุงเยรูซาเล็ม ประเทศอิสราเอล มีจุดมุ่งหมายคือการปลดปล่อยมุสลิมทั่วโลกให้รอดพ้นจากถูกกดขี่ เน้นการประท้วงเพื่อเรียกร้องสิทธิมุสลิมและส่งเสริมให้ใช้ระบบค่อลีฟะฮ์ (รัฐอิสลาม) ในการจัดการปกครองมุสลิม โดยนำหลักกฎหมายชะรีอะฮ์ (Shari'a) มาใช้ ตั้งแต่ในระดับผู้ปกครองรัฐไปจนถึงระดับประชาชน กลุ่มนี้มีการเคลื่อนไหวในหลายพื้นที่ เช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ยุโรป และภูมิภาคเอเชีย รวมไปถึงจนถึงบางประเทศที่มุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อยในสังคม โดยกลุ่มนี้มีแนวทางที่หลีกเลี่ยงความรุนแรง และมองว่าชาติตะวันตกเป็นศัตรูกับอิสลาม การที่มุสลิมในยุคปัจจุบันมีพฤติกรรมผิดหลักอิสลาม เช่น เสพยาเสพติด แต่งกายไม่มีมิดชิด เล่นการพนัน ฯลฯ เกิดจากการยอมรับวัฒนธรรมหรือแนวความคิดจากตะวันตก ซึ่งแนวคิดเช่นนี้มีความแพร่หลายอย่างมากในบรรดาสมาชิกของกลุ่ม โดยพวกเขาพยายามปลูกฝังแนวคิดเช่นนี้ให้ปรากฏขึ้นในจิตสำนึก ไปจนถึงขั้นการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้เกิดขึ้นแก่ของสมาชิกทุกคน เพื่อให้เกิดพลังในการเคลื่อนไหว จนนำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มในพื้นที่แห่งใหม่ต่อไป อย่างไรก็ตาม สมาชิกในกลุ่มนี้มีความตระหนักดีอยู่เช่นกัน ว่าผลประโยชน์และสิทธิต่าง ๆ ที่พวกเขาได้รับอยู่ในปัจจุบันนี้ มีที่มาจาก การปกครองในระบบประชาธิปไตย (Ali and Orofino, 2018, p. 35-38)

กลุ่มสุดท้ายที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาเพื่อเปรียบเทียบ คือขบวนการอลิฆาร์ (Aligarh) ก่อตั้งโดยเซอร์ ฮัยยิด อะห์มัด ข่าน ในประเทศอินเดีย จุดมุ่งหมายของเขาคือการยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวอินเดียให้ดีขึ้น ผ่านการนำพาประชาชนให้ก้าวข้ามอวิชชา การคลั่งศาสนา และอคติที่มีต่อเพื่อนร่วมชาติที่นับถือศาสนาแตกต่างกัน เขาเป็นผู้สร้างแนวคิดอิสลามทันสมัย (Islamic Modernism) ที่ใช้หลักเหตุผลมาตีความคำสอนทางศาสนา พร้อมทั้งก่อตั้งสมาคมวิทยาศาสตร์ (Scientific Society) ขึ้นในปีพ.ศ. 2407 และสร้างวิทยาลัยมุฮัมมะดัน แอลโกล โอเรียนทัล (Muhammadan Anglo-Oriental Collage) ในปีพ.ศ. 2418 โดยนำรูปแบบจากมหาวิทยาลัยของอังกฤษมาเป็นต้นแบบ (เจริญมะลูลิม, 2566ก) เขามีความเชื่อที่โดดเด่น คือเชื่อว่าความศรัทธาในศาสนาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับพระเจ้า มิใช่ความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ตามความเชื่อในยุคกลาง พระเจ้าได้มอบเหตุผลให้กับมนุษย์ทุกคน แต่พระองค์ทรงมอบวิวัฒนาการให้แก่

ศาสตมูฮัมหมัด (จรัญ มะลูลีม, 2566ข) ในสมัยของเซอร์ ซัยยิดๆ ขบวนการอริซัร เป็นขบวนการที่ขับเคลื่อนด้านการปฏิรูปศึกษา สังคม และศาสนา แน่นอนว่าในระยะแรกเขาถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักจากผู้นำมุสลิมหลายกลุ่มและหลายสถาบัน แต่ผลลัพธ์สุดท้ายได้สะท้อนให้เห็นแล้วว่าขบวนการของเซอร์ ซัยยิดๆ ประสบผลสำเร็จ เห็นได้ชัดเจนจากการที่สถาบันเหล่านั้นซึ่งเคยวิจารณ์เขา ได้กลายมาเป็นผู้กล่าวคำชมเชยในแนวทางการขับเคลื่อนของเขาแทน (จรัญ มะลูลีม, 2566ค) ปฏิบัติการที่สำคัญของขบวนการนี้มีหลายประการ เช่น การแปลหนังสือความรู้วิทยาศาสตร์จากภาษาอังกฤษให้เป็นภาษาท้องถิ่น จัดทำวารสาร Tahzeeb-ul-Akhlaq เพื่อขัดเกลานิสัยของประชาชน ให้ลดละความคลั่งศาสนา และเห็นถึงประโยชน์จากการศึกษาองค์ความรู้ตะวันตก การแสวงหาเงินทุนเพื่อนำมาใช้ด้านการศึกษา และการศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาสาเหตุที่มุสลิมขาดการศึกษา เป็นต้น (Hossain & Khan, 2020, p.6-9)

2.1.7 บทบาทของกลุ่มดะอ์วะฮ์ในการสร้างอัตลักษณ์มุสลิมและส่งเสริมคุณธรรมอิสลาม

ผู้ทำงานดะอ์วะฮ์ต้องมีความทุ่มเทในการปฏิบัติตน พร้อมทั้งเตรียมความพร้อมในวิชาความรู้ และกิจกรรมายาท ซึ่งแท้จริงแล้วการดะอ์วะฮ์สามารถทำได้หลากหลายวิธี เช่น 1) ดะอ์วะฮ์ด้วยคำพูด คือ การกล่าวทักทายที่สุภาพ ให้คำปรึกษาและความรู้ความเข้าใจด้านศาสนาที่ชัดเจนแก่ผู้ฟัง 2) ดะอ์วะฮ์ด้วยการกระทำ คือ การสอนวิธีการปฏิบัติตนของมุสลิมที่ถูกต้องให้แก่ผู้ฟัง การจัดกิจกรรมให้มุสลิมใหม่แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่มุสลิมใหม่ 3) ดะอ์วะฮ์ด้วยสื่อ คือ การแนะนำแหล่งเรียนรู้ หรือสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของศาสนาอิสลามแก่ผู้ฟัง และ 4) ดะอ์วะฮ์ด้วยเนื้อหา คือ การกล่าวถึงเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการศรัทธา การปฏิบัติตน และคุณธรรมของศาสนาอิสลาม (ตอเหล็บ โอรามหลง และชาฟีอี อาดำ, 2557, น. 28-29)

ในประเทศไทยกลุ่มดะอ์วะฮ์ดัลลีมีอิสระในการดำเนินกิจกรรมค่อนข้างมาก และสามารถเดินทางไปเผยแพร่คำสอนของศาสนาอิสลามในทั่วทุกพื้นที่อย่างอิสระ ส่งผลให้ประชาชนเข้าถึงคำสอนของศาสนาอิสลามได้เป็นอย่างดีกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนมุสลิม ที่มักจะพบเห็นกลุ่มดะอ์วะฮ์ดัลลีมีเดินทางมาทำกิจกรรมอยู่บ่อยครั้ง ในบางครั้งกลุ่มดะอ์วะฮ์ดัลลีมีเหล่านี้อาจมาจากพื้นที่ใกล้เคียง หรืออาจมาจากต่างประเทศ เช่น อินเดีย บังคลาเทศ ศรีลังกา ปากีสถาน ฯลฯ โดยการเดินทางเข้ามาเผยแพร่ศาสนาแต่ละครั้งจะใช้ระยะเวลาที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความพร้อมด้านทรัพยากรของผู้ทำดะอ์วะฮ์ บางครั้งการเข้ามาของกลุ่มดะอ์วะฮ์ดัลลีมีนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงบวกและเชิงลบแก่ชุมชน ตัวอย่าง เช่น การเผยแพร่ข้อมูลว่าการเป็นมุสลิมที่แท้จริงนั้นจะต้องปฏิบัติตนอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งชี้ให้ชาวบ้านในชุมชนเห็นว่าสิ่งที่ชาวบ้านกำลังกระทำอยู่หรือที่เคยกระทำมานั้น ยังไม่เพียงพอต่อการเป็นมุสลิมที่แท้จริง การเผยแพร่ข้อมูลในลักษณะนี้นำมาซึ่งการตั้งคำถามต่ออิหม่ามที่อายุมากในชุมชน ซึ่งกำลังจะถูกแทนที่ด้วยสมาชิกกลุ่มดะอ์วะฮ์ดัลลีมีที่อ่อนวัยกว่า มีความมุ่งมั่น และมีอุดมการณ์ที่ชัดเจนในการเพิ่มความประพฤติกุศลที่ต้องตามหลักศาสนาอิสลามของคนในชุมชนให้มากขึ้น อีกทั้งยังเกิดการตั้งคำถามต่อวิถีชีวิตแบบชาวไทยมุสลิมดั้งเดิมใน

ชุมชนอีกด้วย ในกรณีของบางชุมชน กระบวนการเหล่านี้ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมและผู้นำชุมชน ที่ไม่เห็นด้วยกับวิถีชีวิตและผู้นำทางอุดมการณ์คนใหม่ ที่เดินทางเข้ามาในชุมชน จนกระทั่งในบางกรณี อิหม่ามคนเก่าต้องละหมาดในมัสยิดส่วนตัวขนาดเล็กแทนมัสยิดหลังใหญ่ของชุมชน หรือแม้กระทั่งในส่วนของชาวบ้านในชุมชน ที่เห็นว่าการเข้ามาของแนวคิดแบบใหม่ ทำให้พวกเขาสูญเสียรายได้สำหรับเลี้ยงดูครอบครัว จากการถูกห้ามไม่ให้จำหน่ายหรือหลานขึ้นขกมวบนเวที เพราะผู้ทำอะวะฮ์กล่าวว่าสิ่งนี้เป็นบาปตามหลักศาสนาอิสลาม และในบางชุมชนที่มีผู้อะวะฮ์จากต่างประเทศเดินทางเข้ามาบ่อยครั้ง ทำให้มัสยิดของชุมชนเปลี่ยนสถานะไปเป็นมัสยิดของผู้เผยแผ่ศาสนาชาวต่างชาติแทน (Horstmann, 2007, p. 114-128)

ในอีกมุมมองหนึ่งมีความเห็นว่า การเคลื่อนไหวของขบวนการอะวะฮ์ระดับลิขได้รับความนิยมาจากมุสลิมสายซุฟีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างมาก เนื่องจากขบวนการดังกล่าวมีแนวทางที่ยึดมั่นและให้เกียรติผู้นำท้องถิ่น ดังนั้นการเคลื่อนไหวของพวกเขาจึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดและการปฏิบัติตนของมุสลิมในประเทศมาเลเซียและประเทศไทย ที่มีลักษณะทางสังคมเป็นสังคมแบบจารีต อย่างไรก็ตาม ขบวนการดังกล่าวยังถูกต่อต้านและวิพากษ์วิจารณ์จากกลุ่มเคลื่อนไหวมุสลิมกลุ่มอื่น ๆ เนื่องด้วยกลุ่มอะวะฮ์ระดับลิขเน้นการตีความคำสอนทางศาสนาตามทัศนะหรือความคิดส่วนตัวของผู้รู้ จึงถูกมองว่าเป็นการสอนศาสนาอิสลามที่ไร้แบบแผน (ภัทรมน กาเหยม, 2559)

ณัฐพงศ์ บุญเหลือ (2559, น. 70-71) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ในอดีตมุสลิมที่ตั้งชุมชนในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล จะไม่เคร่งครัดในการปฏิบัติศาสนกิจหรือการดำรงชีพตามหลักศาสนาอิสลามมากนัก จนกระทั่งปี พ.ศ. 2532 ที่กลุ่มอะวะฮ์ระดับลิขหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “อะวะฮ์ระดับลิข” ซึ่งเป็นผู้เผยแผ่ศาสนาได้เดินทางเข้ามาในชุมชนต่าง ๆ พร้อมทั้งชักชวนให้มุสลิมเพิ่มความเคร่งครัดในการดำรงชีพตามหลักศาสนาอิสลามมากขึ้น เช่น การละหมาดให้ครบ 5 เวลาต่อวัน การแต่งกายของสตรีที่ถูกต้องตามหลักศาสนา คือ การสวมผ้าคลุมศีรษะสำหรับสตรีมุสลิม จนกระทั่งคนในบางชุมชนเรียกผ้าชนิดนี้ว่า “ผ้าอะวะฮ์” และการหลีกเลี่ยงหรือลดการทำกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น ที่ขัดแย้งกับความเชื่อของศาสนาอื่นให้น้อยลง สอดคล้องกับธนูโชติ ประหยัดทรัพย์ และอัปดุลรอญิง สือแต (2565, น. 125-126) ที่กล่าวว่า กลุ่มอะวะฮ์ระดับลิขส่งผลให้มุสลิมบางคนในชุมชนมุสลิมเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้ครบถ้วนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งพวกเขายังเชิญชวนให้ชาวบ้านในชุมชนไปร่วมละหมาดและฟังการบรรยายโดยกลุ่มของพวกเขาในมัสยิดประจำชุมชน จนกระทั่งชาวบ้านบางคนเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มฯ และสืบทอดภารกิจของกลุ่มอะวะฮ์ระดับลิข มาปฏิบัติต่อในชุมชนของตนและขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกันด้วย

ในอีกทางหนึ่ง กลุ่มอะวะฮ์ระดับลิขยังมีบทบาทในการช่วยสร้างพื้นที่ของมุสลิม ให้มีความชัดเจนมากขึ้นท่ามกลางพื้นที่ของคนต่างศาสนา เช่น จังหวัดหนองคายที่ในอดีตไม่มีมัสยิด ดังนั้นมุสลิมในจังหวัดนี้จึงต้องเดินทางไปละหมาดในวันศุกร์และปฏิบัติศาสนกิจอื่น ๆ ที่มีสยิดในจังหวัดอุดรธานี ต่อมาคนในท้องถิ่นจังหวัดหนองคายบางส่วนได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม ที่มีสถานะเป็นมุสลิมใหม่หรือ “มูอัลลัฟ” ซึ่งเกิดจากการที่คนในท้องถิ่นที่ทำงานในพัทยาได้เข้ารับอิสลามกับ

กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ เมื่อมุสลิมใหม่เหล่านี้เดินทางกลับไปยังบ้านเกิด จึงนำคำสอนของศาสนาอิสลามไปเผยแผ่ต่อ อีกทั้งในเวลาต่อมาในพื้นที่จังหวัดหนองคายยังมีชาวไทยมุสลิมจากจังหวัดอื่นเดินทางมาอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มากขึ้น จนนำไปสู่การก่อตั้งมัสยิดอย่างไม่เป็นทางการชื่อว่า “มัสยิดดะอ์วะฮ์ตุลอิสลาม” ขึ้นในปี พ.ศ. 2542 (ลักษิกา เงามะเศษ และจักรพันธ์ ชัดชุ่มแสง, 2562, น. 104-105) อย่างไรก็ตาม ถึงแม้การทำดะอ์วะฮ์จะช่วยเสริมสร้างความศรัทธาที่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลามให้แก่ชาวไทยมุสลิม แต่ยังมีกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่บางส่วนที่มีแนวคิดรุนแรง และถูกมองว่าเป็นผู้สร้างความแตกแยกระหว่างมุสลิมกับศาสนิกชนของศาสนาอื่น ซึ่งตามหลักของการดะอ์วะฮ์ไม่ปรากฏว่ามีการระบุดึงการให้สร้างความแตกแยกใด ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่จะต้องชี้แจงให้เกิดความเข้าใจ ด้วยเหตุนี้ จุฬาราชมนตรีจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรเชิญผู้นำของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มาซักซ้อมความเข้าใจเป็นประจำ และหน่วยงานภาครัฐควรอำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรมดะอ์วะฮ์ เพราะกิจกรรมเหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อรัฐ (อัปดุลสุโก ดินอะ, 2549, น. 57-58)

นอกเหนือจากการทำกิจกรรมเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจ สร้างความศรัทธาที่แน่วแน่ในอัลลอฮ์ และเป็นเสมือนผู้ฝึกสอนศาสนาให้แก่มุสลิมใหม่แล้ว สมาชิกของดะอ์วะฮ์ระดับสี่บางกลุ่มยังมีบทบาทเป็นครูสอนการอ่านคัมภีร์อัลกุรอานให้แก่เยาวชนในชุมชน ตัวอย่าง เช่น กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มีนบุรี กรุงเทพมหานคร ที่มีจุดมุ่งหมายในการสอนให้เยาวชนอ่านคัมภีร์อัลกุรอานให้ได้ถูกต้อง และสามารถท่องจำเนื้อหาในคัมภีร์ได้ทั้งหมด โดยวัตถุประสงค์ประการหลังนี้ เป็นสิ่งที่มีความเฉพาะเจาะจง ซึ่งพบได้ในการเรียนการสอนของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่เท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้น ยังพบว่าเยาวชนที่เรียนกับกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มักจะมีกรปฏิบัติศาสนกิจที่เคร่งครัดมากเป็นพิเศษ (ฟารูก ชันราม, 2559, น. 240-243) นอกจากนี้ ยังพบว่าในครอบครัวมุสลิมที่หัวหน้าครอบครัวหรือสามีเป็นสมาชิกกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ จะส่งผลให้ภรรยาได้รับการศึกษาด้านศาสนา ผ่านกิจกรรมการอบรมศาสนาสำหรับมุสลิมเพศหญิง (ญะมาอะฮ์มัสตุรา) อีกทั้งเขายังสนับสนุนให้ภรรยาแสวงหาความรู้ด้านศาสนาจากสื่อต่าง ๆ ซึ่งมารดาจะปฏิบัติหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนศาสนาอิสลามให้แก่บุตรเป็นลำดับต่อไป (รูดียะห์ หะ และซาฟีอี อาดำ, 2559, น. 37)

ในอีกทางหนึ่ง กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มีความภูมิใจในกลุ่มของตนว่าไม่ฝักใฝ่การเมืองฝ่ายใด และเป็นผู้ช่วยลดพฤติกรรมที่บกพร่องตามหลักศาสนาของมุสลิมทั้งหลาย เพื่อที่จะได้ทำให้มุสลิมทั้งหลายเดินทางเข้าสู่สรวงสวรรค์ในโลกหลังความตาย ซึ่งในบางครั้งกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ได้สร้างปัญหาหรือความยุ่งยากใจให้แก่มุสลิมคนอื่น ๆ ที่อยู่ภายนอกกลุ่ม เนื่องจากพวกเขามีพิธีการเคารพผู้ก่อตั้งและครอบครัวของผู้ก่อตั้ง หรือแม้กระทั่งการปฏิบัติตามเนื้อหาในคัมภีร์และหนังสือบางเล่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกในกลุ่มนี้ (ไม่ว่าจะมีความรู้ด้านศาสนามากหรือน้อยเพียงใดก็ตาม) จะต้องออกเดินทางจากบ้านเป็นระยะเวลา 40 วันต่อปี เพื่อทำการเผยแผ่ศาสนาในพื้นที่อื่น ๆ (ดอน ปาทาน, 2563) นอกจากนี้สมาชิกภายในกลุ่มจะต้องมีการเดินทางไปฝึกฝนตนเอง และฟังการเทศนาในศูนย์รวมกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ อีกทั้งพวกเขายังมีการแบ่งหน้าที่กันภายในกลุ่มแบบประตูหมุนรอบ (Revolving Door) คือการไม่ยึดติดกับตำแหน่งต่าง ๆ อย่างถาวร แต่สมาชิกทุกคน

สามารถสลับสับเปลี่ยนตำแหน่งหน้าที่กันได้ทั้งหมด (ธนโชติ ประหยัดทรัพย์ และ อับดุลรอญิง สือแต, 2565)

พลเอก ขวลิต ยงใจยุทธ อดีตผู้นำกองทัพและรองนายกรัฐมนตรี ที่สนใจปัญหาของชาวมุสลิม กล่าวว่า กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นผู้เดินทางไปยังพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อเชิญชวนให้ผู้คนทำความดีและละเว้นการทำความชั่ว แต่ในบางกรณีกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับรายละเอียดของการปฏิบัติมากเกินไป จนละเอียดเป้าหมายที่แท้จริงของการกระทำเหล่านั้น เช่น การใช้ไม้ช่วยแปรงฟันแทนการใช้แปรงสีฟันกับยาสีฟัน โดยอ้างว่าเป็นการทำตามศาสนาฮัมหมัด ทั้งที่จริงแล้ว การใช้แปรงสีฟันกับยาสีฟันมีประสิทธิภาพมากกว่า (บุญกรม ดงบังสถาน และคณะ, 2548, น. 384) อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมบางอย่างของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ร่วมของความเป็นมุสลิม ที่ผู้นำกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้บางคนนำมาใช้แสดงออก โดยการใส่ชุดเหมือนกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ เพื่อแสดงความเป็นลักษณะเฉพาะตนเมื่ออยู่นอกพื้นที่มุสลิมหรืออยู่ท่ามกลางกลุ่มชาวไทยพุทธ และยังเป็นการแสดงออกถึงความเคร่งศาสนาของบุคคลที่เพิ่มมากขึ้น โดยผ่านการสนทนา การรับประทานอาหาร และการปฏิบัติศาสนกิจที่เคร่งครัดกว่าชาวไทยมุสลิมทั่วไป ซึ่งการประพาดเช่นนี้ทำให้พวกเขามีผู้เลื่อมใสจำนวนมาก จนนำไปสู่การได้รับการยอมรับจากคนในพื้นที่ (วัลย์ลักษณ์ ทรงศิริ, 2559)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสามารถกล่าวได้อย่างไม่เกินเลยได้ว่า กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มีบทบาทที่หลากหลายและมีขอบเขตการดำเนินงานที่กว้างขวาง โดยกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มีสถานะเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางศาสนาอิสลาม ที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือการฝึกฝนและพัฒนาตนเองให้มีความเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์ ต่อต้านอิทธิพลจากแนวคิด ค่านิยม และวัฒนธรรมจากตะวันตก ที่ขัดแย้งกับหลักศาสนาอิสลาม รวมไปถึงจนถึงการเชิญชวนมุสลิมและมนุษยชาติให้มีความศรัทธาที่แท้จริงต่ออัลลอฮ์ ผู้เป็นพระเจ้าที่แท้จริงเพียงพระองค์เดียว

2.1.8 การวิพากษ์หนังสือ กิจกรรม และความขัดแย้งของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่

นักวิชาการมุสลิมในประเทศไทยบางกลุ่ม แสดงความคิดเห็นว่าการทำกิจกรรมของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่เป็นสิ่งที่แตกต่างจากคำสอนของศาสนา ที่มาจากอัลกุรอานและคำพูดหรือความประพฤติของศาสดามุฮัมหมัด โดยพวกเขา มองว่า กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่พยายามอ้างว่าสิ่งที่ตนเองกระทำมีความเหมือนกับสิ่งที่ศาสดามุฮัมหมัดได้เคยกระทำในอดีต ทั้ง ๆ ที่การกระทำบางอย่างซึ่งถูกอ้างถึง ยังไม่มีหลักฐานสนับสนุนหรือยืนยันได้อย่างชัดเจน การทำเช่นนี้ถือเป็นการบิดเบือนหลักศาสนาอิสลาม เพราะเป็นการแอบอ้างคำพูดหรือการกระทำของศาสดามุฮัมหมัดโดยเจตนา นักวิชาการกลุ่มนี้กล่าวเพิ่มเติมว่า กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มีความเชื่อและการทำกิจกรรมบางส่วนที่ออกนอกขอบเขตของศาสนา เช่น การให้ความสำคัญกับการเลียนแบบท่านอนของศาสดามุฮัมหมัด แต่กลับละเลยการละหมาดในท่าทางที่ถูกต้องตามแบบฉบับของศาสดามุฮัมหมัด เป็นต้น ดังนั้นพวกเขาจึงห้ามปรามไม่ให้มุสลิมเข้าไปมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ โดยกล่าวว่า แท้จริงแล้วกลุ่มนี้คือกลุ่มซูฟีตอริกัต

ซึ่งมักจะประดิษฐ์การกระทำเชิงพิธีกรรมเป็นการเฉพาะดังที่เคยมีมาแล้ว แต่มีการเปลี่ยนชื่อมาใหม่เท่านั้นเอง (อะหมัด ก้อพิทักษ์ และฟาริต เฟินดี, 2559ก) โดยสาเหตุหนึ่งที่แนวทางการปฏิบัติงานของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มมุสลิมที่ชื่อว่า “ซูฟี” หรือ “ซูฟีตอริกัต” เพราะว่าการกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ถือกำเนิดขึ้นในพื้นที่ที่เป็นวิหารของพวกซูฟี ที่ตั้งอยู่ใกล้เมืองนิวเดลีที่มีชื่อว่า “นิซอมุดดิน” (Nizamuddin) (ศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาล, ม.ป.ป.) มุสลิมกลุ่มซูฟีนั้นจะให้ความสำคัญกับประสบการณ์ทางจิตวิญญาณของมุสลิมแต่ละคน และเป็นกลุ่มที่ได้รับอิทธิพลจากนิกายชีอะฮ์ ซึ่งมีแนวทางด้านประวัติศาสตร์แตกต่างไปจากมุสลิมนิกายซุนนี ซึ่งเป็นนิกายที่ชาวไทยมุสลิมรวมทั้งมุสลิมในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่ ได้ยึดถือเป็นแนวทางหลักในการปฏิบัติตนในฐานะที่เป็นมุสลิม (จรัญ มะลูลีม และมุฮัมมัด ฟาฮิม, 2560, น. 2)

นอกเหนือจากการวิจารณ์ความเชื่อและการปฏิบัติตนของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่แล้ว ยังมีนักวิชาการมุสลิมในประเทศไทย ที่วิพากษ์วิจารณ์หนังสือหรือตำราที่กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ใช้เผยแพร่ข้อมูลภายในกลุ่ม คือหนังสือ “คุณค่าอะมัล” ซึ่งเขียนโดยมุฮัมมัด ชะกะรียา หลานของมุฮัมมัด อิลยาส คันดาราวิ (ผู้ก่อตั้งกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ในประเทศอินเดีย) ว่าหนังสือเล่มนี้มีการอ้างหลักฐานทางศาสนาในระดับที่อ่อนหรือไม่น่าเชื่อถือ และมุ่งเน้นเรื่องราวปาฏิหาริย์มากกว่าคำสอนทางศาสนาที่แท้จริง อีกทั้งหนังสือเล่มนี้ยังเป็นหลักฐานสำคัญ ที่แสดงให้เห็นถึงร่องรอยความเชื่อของมุสลิมกลุ่มซูฟีได้อย่างชัดเจน เพราะมุสลิมกลุ่มนี้มักมีความเชื่อในเรื่องญาณทิพย์ต่าง ๆ เช่น หูทิพย์ ตาทิพย์ ฯลฯ ซึ่งเกิดจากการปฏิบัติธรรมจนบรรลุถึงขั้นความสามารถในระดับต่าง ๆ โดยขั้นสูงสุดคือได้รับญาณทิพย์นั่นเอง สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นคำสอนที่มีอันตรายต่อมุสลิมอย่างมาก เพราะเป็นการยกย่องมนุษย์ธรรมดาให้มีความสามารถเทียบเท่าอัลลอฮ์ ดังนั้นมุสลิมจึงไม่ควรอ่านหนังสือเล่มนี้ เพราะเป็นหนังสือที่เผยแพร่ข้อมูลที่ไม่เป็นความจริงหรือขัดกับหลักศาสนาอิสลาม (อะหมัด ก้อพิทักษ์ และฟาริต เฟินดี, 2559ข) สอดคล้องกับอาลี เสือสมิง (2553) ที่กล่าวว่ามุสลิมทั่วไปควรหลีกเลี่ยงการอ่านหนังสือประเภทนี้ เพราะมีเนื้อหาบางส่วนที่ขาดความน่าเชื่อถือตามหลักวิชาการอิสลาม และเป็นหน้าที่ของนักวิชาการมุสลิม (เมาลานา) ที่จะต้องอธิบายให้มุสลิมที่อ่านหนังสือเล่มนี้หรือประเภทนี้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง

ในขณะเดียวกัน นักวิชาการชาวไทยมุสลิมบางคนยังได้ศึกษาถึงความน่าเชื่อถือและประเภทของคำสอนในหนังสือเล่มนี้ ดังเช่น เซาว์นฤทธิ เรื่องปราษฎ์ และอับดุลเลาะ การินา (2555, น. 49-50) ที่ได้ศึกษาเนื้อหาทั้งหมดของคำพูดและการกระทำของศาสดามุฮัมมัด (หะดีษ) ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ และจำแนกประเภทตามเกณฑ์ 2 ชนิด ชนิดแรกคือเกณฑ์การนำไปใช้งานเป็นหลักฐานอ้างอิง แบ่งออกเป็น 3 ประเภทได้แก่ 1) หะดีษที่สามารถนำไปใช้เป็นหลักฐานได้กับทุกเรื่อง คิดเป็นจำนวนร้อยละ 53.96 2) หะดีษที่สามารถนำไปใช้อ้างอิงได้เฉพาะในบางเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 29.93 และ 3) หะดีษที่ไม่สามารถนำไปใช้อ้างอิงใด ๆ ได้ คิดเป็นร้อยละ 16.09 ซึ่งสอดคล้องกับผลการแบ่งตามเกณฑ์ชนิดที่สองคือ ความน่าเชื่อถือของหะดีษ โดยพบว่าหะดีษส่วนมากอยู่ในระดับที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการศาสนาอิสลาม แต่ยังมีหะดีษบางส่วนที่มีความ

บกพร่องด้านกระบวนการรายงานและความทรงจำของผู้รายงาน คิดเป็นร้อยละ 29.93 และมีหะดีษที่มีข้อบกพร่องจากคุณธรรมของผู้รายงานหะดีษ (ซึ่งเป็นความบกพร่องที่รุนแรงที่สุดตามหลักวิชาการศาสนาอิสลาม) คิดเป็นร้อยละ 13.59

ในอีกทางหนึ่ง กลุ่มตะวันออกกลางยังถูกวิพากษ์วิจารณ์รวมไปจนถึงการเฝ้าระวังด้านความมั่นคงจากภาครัฐในประเทศในแถบตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ทั้งนี้ศูนย์ตรวจตราการก่อการร้าย (Center for Policing Terrorism) ของสหรัฐฯ รายงานว่ากลุ่มตอลิบานในอเมริกาและกลุ่มตอลิบานในออสเตรเลียมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มตะวันออกกลาง ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ที่สมาชิกในกลุ่มนี้อาจได้รับอิทธิพลจากแนวคิดการก่อการร้ายโดยไม่รู้ตัว ซึ่งที่ผ่านมาพบว่ามีสมาชิกในกลุ่มตะวันออกกลางบางคนเคยมีความพยายามก่อรัฐประหารในบางประเทศ ยิ่งไปกว่านั้นยังพบว่ากลุ่มตะวันออกกลางพยายามดึงดูดเยาวชนให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่ม แต่กลับไม่สามารถควบคุมความประพฤติของเยาวชนภายในกลุ่มได้ โดยสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากระบบการรับสมัครที่มีความหละหลวม อันส่งผลให้ผู้ก่อการร้ายบางคนใช้จุดนี้เป็นช่องทางในการแฝงเร้นตัว เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Rana, 2009, p. 5-7)

นอกเหนือจากการถูกเฝ้าระวังและการมีความขัดแย้งกับกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมแล้ว ขบวนการตะวันออกกลางเองก็ปรากฏความขัดแย้งภายในขบวนการด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีของการเคลื่อนไหวระดับนานาชาติ ในปี พ.ศ. 2561 มีประเด็นความขัดแย้งเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในสำนักงานใหญ่ที่ตั้งอยู่ในประเทศอังกฤษ โดยกลุ่มย่อยที่เรียกตนเองว่า อลามิ ชูรอ (Alami Shura) กล่าวว่าสมาชิกคนอื่นควรมีแนวทางของกลุ่มอลามิฯ เพราะเป็นแนวทางที่มีความถูกต้อง พร้อมทั้งโจมตีว่าสมาชิกที่ยังศรัทธาหรือปฏิบัติตามแนวทางของมัศยิดนิซอมุดดิน เป็นพวกที่เบี่ยงเบนออกจากแนวทางของตะวันออกกลาง ความขัดแย้งในครั้งนี้ทำให้กลุ่มตะวันออกกลางแบ่งออกเป็นสองกลุ่มอย่างชัดเจน ส่งผลให้ผู้นำกลุ่มบางคนที่มีประจำอยู่ในประเทศต่าง ๆ มีการเคลื่อนไหวย้ายข้ามกลุ่มสำนักงาน เพื่อแสดงออกถึงการสนับสนุนกลุ่มที่ตนเองศรัทธา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของประเทศอินโดนีเซีย ที่กระแสดความขัดแย้งระหว่างทั้งสองกลุ่มข้างต้น ส่งผลต่อกลุ่มตะวันออกกลางในประเทศนี้อย่างชัดเจน โดยสมาชิกกลุ่มฯ ส่วนมากในประเทศนี้ให้การสนับสนุนกลุ่มอลามิ ชูรอ อย่างเป็นทางการ ด้วยการประกาศแถลงการณ์ และในเวลาต่อมาได้เกิดความปั่นป่วนขึ้นอีกครั้ง เมื่อมีประกาศฉบับใหม่มาให้กลับมาสนับสนุนแนวทางของมัศยิดนิซอมุดดิน ปรากฏการณ์นี้จึงส่งผลให้กลุ่มตะวันออกกลางในอินโดนีเซียแบ่งออกเป็นสองกลุ่มไปในที่สุด ซึ่งประเด็นที่ทำให้สมาชิกทั้งสองกลุ่มแตกแยกกันมากที่สุด คือสิทธิและอำนาจพิเศษของตำแหน่งในโครงสร้างของกลุ่ม อีกทั้งยังปรากฏว่ามีสมาชิกในชนชั้นกลางทางสังคมเข้ามาร่วมกลุ่ม และได้จัดทำสื่อเพื่อเผยแพร่ศาสนาเพิ่มมากขึ้น อันส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกอาวุโสที่ยึดวิธีการเผยแพร่แบบดั้งเดิมกับสมาชิกใหม่ที่เน้นการเผยแพร่ผ่านสื่อสมัยใหม่ จนกระทั่งนำไปสู่การช่วงชิงอำนาจและตำแหน่งสำคัญภายในกลุ่ม (Achmad, 2021)

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 กระบวนการสร้างและรักษาอัตลักษณ์มุสลิม

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์มุสลิมในหลายพื้นที่เริ่มต้นจากมัสยิด ซึ่งเป็นศาสนสถานของศาสนาอิสลามและยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนมุสลิม ตัวอย่าง เช่น มุสลิมในภาคอีสาน ที่ใช้มัสยิดเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การละหมาด การศึกษาคำสอนทางศาสนา การพบปะพูดคุยระหว่างคนในชุมชน การเทศนาธรรม การจัดค่ายเยาวชนฤดูร้อน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดอัตลักษณ์ขึ้นตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว และชุมชน โดยอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นมักจะเป็นการผสมผสานระหว่าง 1) อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ เช่น ความเป็นคนเชื้อสายปาทาน เชื้อสายมลายู เชื้อสายเบงกาลี เป็นต้น และ 2) อัตลักษณ์มุสลิม เป็นสิ่งที่อยู่เหนืออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ คือ การมีศรัทธาในคำสอนศาสนาอิสลาม การแต่งกายตามหลักอิสลาม การตั้งชื่อบุตรหลานเป็นภาษาอาหรับนอกเหนือจากชื่อภาษาไทย และการประดับงานศิลปะอักษรภาษาอาหรับ ที่เกี่ยวกับสัญลักษณ์ทางศาสนาไว้ภายในบ้าน สำหรับบางคนการแสดงออกถึงอัตลักษณ์มุสลิมเหล่านี้อาจมีการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์หรือบริบท ณ ช่วงเวลาต่าง ๆ (จิรศักดิ์ โส๊ะสัน, 2550, น. 118-135) คำอธิบายนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ที่พบว่าอัตลักษณ์บางส่วนของพวกเขาถูกกลืนกลายหรือผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมหลักของไทย เช่น การแต่งกาย ภาษา และอาหาร แต่ในอีกทางหนึ่ง พวกเขายังมีการดำรงรักษาอัตลักษณ์บางส่วนของพวกเขาไว้ให้คงอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีของมุสลิมนิกายชีอะฮ์ ที่มีความชัดเจนในการรักษาอัตลักษณ์ของพวกเขา ผ่านการสร้างพื้นที่และรักษาอัตลักษณ์ “แขกเจ้าเซ็น” ในวัฒนธรรมและพิธี “เจ้าเซ็น” ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มีหลักฐานบันทึกไว้ว่า มีการจัดขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ลักษณะของพิธีคล้ายการแสดงโศกนาฏกรรม โดยใช้สถานที่คือ “กุฎี” (สถานที่ประกอบศาสนกิจของมุสลิมนิกายชีอะฮ์) เพื่อฉลองวันปลงพระศพของฮุสเซ็น หลานชายของศาสดามูฮัมหมัด (สำราญ ผลดี, 2559, น. 181-186)

นอกจากนี้ กระบวนการสร้างอัตลักษณ์มุสลิมยังสามารถเห็นได้ชัดเจนจากกรณีของมุสลิมใหม่ (มูอัลฟ) เนื่องจากมุสลิมกลุ่มนี้ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง และการสร้างอัตลักษณ์ใหม่อย่างรุนแรง ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น ภายหลังจากการที่มุสลิมใหม่เกิดความเข้าใจในหน้าที่และบทบาทใหม่ที่ตนได้รับ พวกเขาจะเริ่มมีการสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิม โดยยึดบุคคลใกล้ชิดเป็นตัวแบบในการปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตาม การสื่อสารอัตลักษณ์จะขึ้นอยู่กับบริบทที่เกี่ยวข้อง ณ ช่วงเวลานั้น ๆ เช่น สภาวะในการสื่อสาร ประเด็นในการสื่อสาร บุคคลที่สื่อสารด้วย ผลที่คาดหวังจากการสื่อสาร ฯลฯ นอกจากนี้ มุสลิมใหม่ยังมีการเรียนรู้อัตลักษณ์มุสลิมใน 4 รูปแบบ คือ 1) การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนอารมณ์และความรู้สึกนึกคิด สำหรับการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น 2) การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนความเชื่อและทัศนคติ สำหรับสร้างความกลมกลืนและได้รับการยอมรับจากผู้อื่น 3) การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนความรู้ เพื่อสร้างความศรัทธาและการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักคำสอนของ

ศาสนา และ 4) การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพ สำหรับการสื่อสารถึงอัตลักษณ์มุสลิม โดยปัจจัยที่ส่งผลให้การเรียนรู้อัตลักษณ์มุสลิมของมุสลิมใหม่ประสบผลสำเร็จมีดังนี้ 1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามที่มีอยู่เดิม 2) ความสามารถในการเรียนรู้ 3) ความสามารถในการจดจำ และ 4) ประเภทของสื่อที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตาม มุสลิมใหม่ยังคงประสบปัญหาในการเรียนรู้ และการสื่อสารอัตลักษณ์มุสลิมอีกหลายประการ ได้แก่ 1) ระยะเวลาการเรียนรู้เพื่อสร้างศรัทธาพื้นฐาน 6 ประการ ตามหลักศรัทธาของอิสลาม 2) การปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ ที่มุสลิมใหม่ มักจะขาดความรู้และทักษะในการปฏิบัติในช่วงระยะเวลาแรก 3) ปัญหาการกำหนดตัวตนใหม่เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น อีกทั้งยังมีพื้นที่ทับซ้อนระหว่างอัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์สังคม โดยมุสลิมใหม่มักจะเลือกใช้อัตลักษณ์มุสลิมในสถานการณ์ที่ตนเองได้ประโยชน์ (มณูญ โตะอาจ, 2555, น. 305-311)

นอกเหนือจากการศึกษาถึงอัตลักษณ์ในระดับปัจเจกบุคคลของชาวไทยมุสลิมแล้ว ยังมี การศึกษาถึงอัตลักษณ์ร่วมของชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มี ประชากรส่วนมากเป็นมุสลิม โดยผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์ชาวไทยมุสลิมมีต้นกำเนิด จากอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างไปจากประชาชนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งอัตลักษณ์ของชาวไทยมุสลิมในพื้นที่นี้ มักจะมีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของเมืองปัตตานี การใช้ภาษามลายู และการดำรงชีวิตตามหลักศาสนาอิสลามในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 1) การแต่งกาย ของสตรีมุสลิมที่มีดซิด เปิดเผยเฉพาะใบหน้าบางส่วนและมีมือ แต่อาจออกแบบและเลือกทอลายสี สันตามท้องถื่นนิยม 2) อาหารที่มีความถูกต้องตามหลักศาสนา เช่น ผ่านการเชือดโดยเอ่ยพระนาม ของอัลลอฮ์ ไม่รับประทานหมู สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ ซากสัตว์ ชิ้นส่วนของสัตว์ที่ถูกระบุว่าไม่เป็นที่ อนุญาต และการปรุงที่ถูกต้องตามหลักศาสนา 3) กิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันฮารีรายอ (วัน เเฉลิมฉลองหลังการถือศีลอด) วันเมาลิด (วันคล้ายวันประสูติของศาสดามูฮัมมัด) วันอาซูรอ (วัน ขอบคุณอัลลอฮ์) เป็นต้น และ 4) พิธีกรรมในช่วงต่าง ๆ ของชีวิต เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด พิธี กรรมการเปลี่ยนผ่านในช่วงวัย (การขลิบอวัยวะเพศชาย) และพิธีกรรมการตาย ยิ่งไปกว่านั้น พวกเขา ยังนิยมตนเองแยกออกจากการเป็นสมาชิกของประชาชนส่วนมากในสังคม กล่าวคือพวกเขานิยามว่า ตนเองเป็น “ออฆะนายู” แปลว่าคนมลายู เพราะมีบรรพบุรุษร่วมกับประวัติความเป็นมาของเมือง ปัตตานี และยังมีการใช้ภาษามลายูเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดวัฒนธรรมมลายูมุสลิม อีกทั้งยังเป็น ภาษาที่นิยมใช้กันมากเฉพาะภายในกลุ่มชาติพันธุ์นี้ (แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง, 2546, น. 196-204)

2.2.2 พลวัตของอัตลักษณ์ชาวไทยมุสลิม

สภาวะโลกาภิวัตน์ส่งผลทั้งทางบวกและทางลบต่อชาวไทยมุสลิม ในทางบวก ความก้าวหน้า ด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้การสร้างเครือข่ายชาวไทยมุสลิม ที่ปฏิบัติงานในลักษณะของชมรม มูลนิธิ และองค์กรต่าง ๆ สามารถติดต่อและสร้างความร่วมมือระหว่างกันได้อย่างสะดวกและ กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จได้ง่ายมากขึ้น แต่ในอีกทางหนึ่ง ผลเสีย

ของการติดต่อสื่อสารที่ไร้พรมแดน รวมไปถึงจนถึงการหลั่งไหลเข้ามาขององค์ความรู้แบบวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้เกิดการตั้งคำถามต่อเอกลักษณ์และตัวตนความเป็นมุสลิมในประเทศไทย ในขณะที่เดียวกัน เยาวชนมุสลิมรุ่นใหม่บางส่วนเริ่มไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาด้านศาสนา และมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนออกจากคำสอนของศาสนามากขึ้น เช่น การใช้สารเสพติด การแต่งกายผิดหลักศาสนา และการมั่วสุมในสถานบันเทิง ฯลฯ (เสาวนีย์ จิตต์หมวด และดนัย มุสา, 2541, น. 108-119)

การที่ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับคนทุกชาติพันธุ์ด้วยความเสมอภาค ส่งผลให้อัตลักษณ์ของมุสลิมนั้นมีความหลากหลาย และยังสามารถจำแนกออกไปตามชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้อีก ถึงกระนั้น ความหลากหลายของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มุสลิมยังคงมีอัตลักษณ์ร่วมกันคือ อัตลักษณ์อิสลาม หมายถึงการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ซึ่งในอดีต ผู้ที่มีบทบาทหลักในถ่ายทอดอัตลักษณ์อิสลามให้แก่สมาชิกรุ่นใหม่ของสังคม คือผู้นำในครอบครัวและบุคลากรในสถาบันการศึกษาด้านศาสนา แต่ในปัจจุบัน มีกลุ่มดะอ์วะฮ์ที่เดินทางเข้ามาในชุมชน ได้ทำการเผยแพร่หลักธรรมและแนวทางในการปฏิบัติตนเป็นมุสลิมที่ดี เพื่อเพิ่มพูนศรัทธาในศาสนา และส่งเสริมการปฏิบัติตนของมุสลิมให้เคร่งครัดในหลักคำสอนของศาสนาอิสลามมากยิ่งขึ้น กระนั้นก็ตาม อัตลักษณ์มุสลิมที่ผูกติดกับอัตลักษณ์ของเชื้อชาติและชาติพันธุ์ยังคงดำรงอยู่ และยังคงมีความพยายามสืบทอดให้คงอยู่ต่อไปในเวลาเดียวกัน ตัวอย่าง เช่น ชุมชนมุสลิมเสรีไทยซอย 4 กรุงเทพมหานคร ที่ยังคงพยายามดำรงอัตลักษณ์มลายูไว้ได้อย่างชัดเจน เช่น 1) การใช้ภาษามลายูในการสื่อสาร 2) การแต่งกายแบบมลายู ที่มีการปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสมกับบริบทในยุคปัจจุบัน แต่ยังคงมีความถูกต้องตามหลักศาสนา 3) อาหารมลายู เช่น น้ำบูดู ข้างย้า กือโป๊ะ เป็นต้น 4) การยึดหลักคำสอนของศาสนาอิสลามในการดำเนินชีวิต แต่อาจมีการลดทอนหรือปรับเปลี่ยนประเพณีบางอย่างให้มีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป และ 5) การจัดการชุมชนตามหลักอิสลาม ได้แก่ การมีอิหม่ามและคณะกรรมการประจำมัสยิดเป็นผู้นำชุมชน รวมทั้งการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการชื่อว่า “ฮาลาเกาะห์” เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ด้านศาสนา และกล่าวตักเตือนด้านความประพฤติซึ่งกันและกัน (ชูไวยะห์ โต๊ะตาหยง, 2561, น. 113-155) ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับที่นิยามาล อาแย (2552, น. 122-149) กล่าวว่า สิ่งที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์มุสลิมมลายู คือ การแต่งกาย ภาษาที่ใช้พูด และความประพฤติส่วนบุคคล เช่น การเลือกรับประทานอาหารบางชนิด ฯลฯ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากคนมลายูมุสลิมต้องมีปฏิสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่น ๆ ในพื้นที่เดียวกัน ส่งผลให้พวกเขาต้องมีการปรับเปลี่ยนต่อรอง และสร้างการยอมรับในอัตลักษณ์ความเป็นมลายู ซึ่งบางส่วนมีการเคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงไป แต่ยังคงมีบางส่วนที่ยุดนิ่ง คือไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทในปัจจุบัน สิ่งสำคัญคือแต่ละบุคคลอาจมีวิธีการแสดงออก หรือปฏิบัติตนในความเป็นคนมลายูที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และช่วงเวลา ส่งผลให้อัตลักษณ์มลายูมุสลิมมีความซับซ้อนและหลากหลายไปพร้อม ๆ กัน

วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวมุสลิมในชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการแต่งกายแบบชาวอาหรับที่มีการสวมชุดคลุมทั้งตัว เรียกว่า “ชุดโด้ป” ซึ่งเป็นชุดที่กรรมการอิสลามประจำจังหวัดและผู้นำศาสนานิยมนำมาสวมใส่ โดยอาจผสมผสานกับการสวมใส่หมวก “กะปิเยาะห์” ซึ่งมักจะมีสีขาว และโพกผ้าสะระบันบนศีรษะ จนกระทั่งการแต่งกายในลักษณะดังกล่าว กลายเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงความเคร่งครัด และการมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มุสลิมที่เป็นสมาชิกกลุ่มตะวัอะฮ์ฮ์ดับลีฮ์ ซึ่งมักจะมีการสวมใส่ชุดโด้ปกันอย่างเด่นชัดและแพร่หลาย จนกระทั่งนำไปสู่การก่อตั้งตลาดในบริเวณพื้นที่ของศูนย์รวม (มรั๊กส์) กลุ่มตะวัอะฮ์ฮ์ดับลีฮ์ประจำจังหวัดยะลา ซึ่งเป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของพวกเขา เช่น การละหมาด การบรรยายธรรม การรายงานความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน การประชุมเพื่อรับมอบหมายงาน และการออกเยี่ยมเยียนมุสลิมในชุมชน โดยในตลาดแห่งนี้มุ่งเน้นการจำหน่ายสินค้าประเภทเครื่องแต่งกาย ของใช้ สมุนไพร และอาหารสำหรับมุสลิม หรือที่เรียกว่าสินค้า “ซุนนะห์” หมายถึง สินค้าเพื่อการการอุปโภคบริโภคตามแนวทางของศาสนาฮัมหมัด โดยมุสลิมมีความเชื่อว่าการกระทำเช่นนี้จะส่งผลให้พวกเขาได้รับผลบุญมากยิ่งขึ้น อันส่งผลให้มุสลิมที่มาใช้บริการของพื้นที่ตลาดแห่งนี้ สามารถรักษาการปฏิบัติตนตามแนวทางของศาสนาฮัมหมัดได้เข้มข้นมากกว่าในพื้นที่อื่น เนื่องจากตลาดถูกควบคุมด้วยแนวคิดของกลุ่มตะวัอะฮ์ฮ์ดับลีฮ์ ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมตามหลักศาสนาอิสลาม และสนับสนุนการปฏิบัติตนตามแนวทางของศาสนาฮัมหมัด (สุไลมาน ขาเร็มดาเบะ และคณะ, 2557, น. 1-21)

ในขณะเดียวกัน ความเป็นพลวัตของอัตลักษณ์ชาวไทยมุสลิมดังที่กล่าวมาในข้างต้น ยังเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับนักศึกษามุสลิมจากสามจังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งเป็นมุสลิมอีกกลุ่มหนึ่งที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต และต้องเผชิญกับการต่อรองทางอัตลักษณ์อย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะเมื่อพวกเขาเข้าไปศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องเผชิญกับพฤติกรรมของเพื่อนที่มีคูร์ก (แฟน) ในวัยเรียน ซึ่งเป็นสิ่งต้องห้ามตามหลักศาสนาอิสลาม แต่ในเมื่อพวกเขาต้องเข้ามาใช้ชีวิตร่วมกับนักศึกษาที่นับถือศาสนาอื่น ๆ หรือผู้ที่มีความเชื่อที่แตกต่างจากตนเอง นักศึกษามุสลิมเหล่านี้จึงต้องปรับตัวเพื่อเรียนรู้ภาษา พฤติกรรม และค่านิยมแบบใหม่ ๆ โดยในอีกทางหนึ่ง พวกเขายังคงพยายามรักษาอัตลักษณ์มุสลิมของตนเองที่มีมาแต่เดิมไว้ให้คงอยู่ ยิ่งไปกว่านั้น นักศึกษามุสลิมบางส่วนยังมีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนไปตามสถานที่ คือจะมีความประพฤติที่เคร่งครัดเมื่อกลับภูมิลำเนา และจะมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเมื่ออาศัยอยู่ในพื้นที่ของมหาวิทยาลัยหรือห่างไกลจากชุมชนของพวกเขา (วิลาสินี สุขกา, มนัสสวาส กุลวงศ์, และเอกราช มะลิวรรณ, 2562, น. 66-70)

2.2.3 ความเข้าใจของชาวไทยมุสลิมต่อกระบวนการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม (ตะวัอะฮ์ฮ์)

สะสีอรี วาลี (2550, น. 220-225) กล่าวว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่อำเภอเย็งอ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม และสำเร็จการศึกษาด้านศาสนา

จากสถาบันการศึกษาปอเนาะ รองลงมาประกอบอาชีพเป็นผู้นำทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามและมหาวิทยาลัยต่างประเทศ รวมทั้งสัปบุรุษประจำมัสยิด ซึ่งส่วนมากประกอบอาชีพอื่น ๆ และสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม รองลงมาคืออาชีพเกษตรกร ค้าขาย และรับราชการ สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษาปอเนาะ มหาวิทยาลัยในประเทศและมหาวิทยาลัยต่างประเทศ มีความเข้าใจว่า 1) การตะอ์วะฮ์เป็นการเชิญชวนให้มนุษย์ทำความดี และงดเว้นการทำชั่ว 2) การตะอ์วะฮ์สามารถทำได้หลายวิธี ทั้งการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่มุสลิมและมนุษยชาติ 3) การตะอ์วะฮ์เป็นภารกิจที่มุสลิมทั้งเพศหญิงและชายสามารถปฏิบัติได้ แต่การตะอ์วะฮ์เป็นหน้าที่เฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ด้านตบลิฆเป็นอย่างดี และ 4) การเยี่ยมเมื่อพบปะผู้อื่นทั้งที่เป็นมุสลิมและศาสนิกชนศาสนาอื่น เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตะอ์วะฮ์ โดยประเด็นที่สัปบุรุษมีความเข้าใจในระดับที่ต่ำกว่าคณะกรรมการประจำมัสยิด คือการเข้าใจว่าการตะอ์วะฮ์สามารถกระทำได้ในทุกสถานการณ์ตามกำลังและความสามารถของผู้ปฏิบัติ และความเข้าใจที่คาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มที่มีต่อการตะอ์วะฮ์มากที่สุดคือการเข้าใจว่าผู้ตะอ์วะฮ์จะต้องออกไปทำกิจกรรมนี้ทุก 3 วัน ทุก 40 วัน หรือ 4 เดือน ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบที่ถูกต้องตามแนวทางของท่านศาสดามูฮัมหมัด

2.2.4 ความคิดเห็นของชาวไทยมุสลิมต่อกลุ่มตะอ์วะฮ์ตบลิฆที่เข้ามาในชุมชน

การศึกษาของธนโชติ ประหยัดทรัพย์ (2565, น. 156-170) พบว่า มีการวิพากษ์วิจารณ์กลุ่มตะอ์วะฮ์ตบลิฆที่เดินทางเข้ามาในชุมชนเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ว่ากลุ่มนี้ไม่เพียงแต่มีการบริหารจัดการภารกิจต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี แต่ในอีกมุมหนึ่ง กลับสร้างผลเสียกับครอบครัวของผู้ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่ม เนื่องจากมุสลิมเพศชายที่เข้าร่วมกลุ่มฯ นิยมเข้าร่วมกิจกรรมด้วยการเดินทางไปยังสถานที่อื่นบ่อยครั้ง ทั้ง ๆ ที่พวกเขาควรทำหน้าที่เป็นเสาหลักของครอบครัว หรือบางคนมีภรรยาหลายคนและไม่สามารถให้การดูแลได้อย่างทั่วถึง อีกทั้งสมาชิกของกลุ่มนี้มักจะมีพฤติกรรมที่บกพร่องในการเข้าพักอาศัยในมัสยิดประจำชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และทรงเกียรติ อย่างไรก็ตาม กลุ่มตะอ์วะฮ์ตบลิฆยังคงสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี ให้เกิดขึ้นกับสมาชิกในชุมชนบางคนได้ ตัวอย่าง เช่น “ตะวะฮ์ค้อ” ซึ่งเป็นมุสลิมคนหนึ่งในพื้นที่นี้ ที่ได้เปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นคนขยันและละหมาดบ่อยมากขึ้นกว่าเมื่ออดีต อีกทั้งยังมีความรักพี่น้องเป็นอย่างยิ่ง เขามักให้ความช่วยเหลือและชักชวนให้มุสลิมคนอื่น ๆ ร่วมกิจกรรมตะอ์วะฮ์กับเขาอยู่บ่อยครั้ง แต่มักไม่ได้รับการตอบตกลงจากมุสลิมคนอื่นในชุมชน อย่างไรก็ตาม เขาก็มิได้ลดละความพยายามในการกระทำดังกล่าวลงแต่อย่างใด

2.2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่ศาสนาอิสลามในประเทศไทย

แนวคิดแรกคือ “ซูฟี” เป็นแนวคิดที่ส่งเสริมให้มุสลิมฝึกฝนตนเองตามกรอบคุณธรรมอิสลาม กลุ่มตะอ์วะฮ์ตบลิฆที่เชื่อมั่นในแนวคิดนี้ มองว่าพฤติกรรมของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความปรารถนาของ

ปัจเจกบุคคล หากผู้ใดปรารถนาในอัลลอฮ์ ผู้นั้นย่อมเป็นคนดี และเมื่อใดที่มนุษย์แสวงหาความพึงพอใจส่วนตัวมากกว่าความพึงพอใจตามหลักอิสลาม ก็จะทำมาซึ่งความชั่วร้าย ส่งผลให้กลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิฆที่ยึดมั่นในแนวทางดังกล่าว ให้ความสำคัญในหลักสำคัญ 6 ประการดังต่อไปนี้

1) เตาฮีด คือ กลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิฆให้ความสำคัญกับการกล่าววว่า “ลาอิลาฮะอิลลัลลอฮ” แปลว่า ไม่มีพระเจ้าองค์อื่นนอกจากอัลลอฮ์ รวมไปถึงจนถึงการอธิบายความหมายของคำกล่าวนี้อย่างละเอียด

2) มุจาฮาดะฮฺ คือ กลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิฆเป็นผู้ส่งเสริมความศรัทธาในศาสนาอิสลาม ด้วยการต่อสู้กับอารมณ์เบื่องต่ำแบบสัตว์เดรัจฉาน เพื่อสร้างการภักดีที่แท้จริงต่ออัลลอฮ์

3) ครูจฟีซะบีลิลลาฮฺ คือ กลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิฆมีความเห็นชอบในการเดินทางจนสิ้นชีพ เพื่อปลดปล่อยตนเองออกจากความเป็นทาสของสภาพแวดล้อม

4) อัลดะอ์วะฮ์ คือ กลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิฆทำการประกาศเชิญชวนท่ามกลางสาธารณชน รวมไปถึงการเข้าพบกับบุคคลต่าง ๆ และเดินทางไปเผยแพร่หลักธรรมในพื้นที่ห่างไกล โดยมีรูปแบบการสื่อสารที่ใช้มากที่สุด คือการเคาะประตูบ้านมุสลิมและสนทนาแบบตัวต่อตัว เพื่อเผยแพร่หลักธรรมอิสลามโดยตรงให้แก่ผู้ฟัง

5) ซิกิร คือ การที่ผู้ตะอ์วะฮ์รำลึกถึงอัลลอฮ์เพื่อให้จิตใจของตนใสสะอาด

6) ซุฮุดวัตตะวักกุล คือ กลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิฆส่งเสริมให้สมาชิกภายในกลุ่มลดความต้องการทางโลกให้น้อยลง ด้วยการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย และ “มอบกายถวายตน” แก่อัลลอฮ์ โดยไม่ตั้งข้อสงสัยหรือหาเหตุผลใด ๆ อย่งไรก็ตาม กลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิฆยังคงมีความพยายามในการประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงชีพและสะสมทุน เพื่อใช้สำหรับซื้อสิ่งของที่จำเป็นสำหรับเดินทางครั้งต่อไป (มะซาการี อาแด, 2543, น. 153-164)

แนวคิดที่สองคือ “สะลัฟ” เป็นแนวคิดที่เน้นการรักษาความบริสุทธิ์ของอิสลาม ด้วยการปฏิบัติตามคำสอนในอัลกุรอานร่วมกับคำสอนและแบบอย่างความประพฤติของศาสนามุฮัมมัด ทั้งในมิติของตัวบทและเจตนารมณ์ของคำสอน เช่น การกระทำในสิ่งที่อัลลอฮ์อนุญาต งดเว้นสิ่งที่อัลลอฮ์ไม่อนุญาต หรือสิ่งที่มีความคลุมเครือตามหลักศาสนา เช่น ยาสีฟัน ชา และกาแฟ เป็นต้น ดังนั้นผู้ที่ปฏิบัติตามแนวคิดนี้ จึงต่อต้านการใช้หลักตรรกวิทยา มาตีความหลักคำสอนของอิสลาม โดยกลุ่มคนที่นำแนวคิดนี้เข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย คือ กลุ่มผู้สำเร็จการศึกษาจากกลุ่มประเทศในตะวันออกกลาง หนึ่งในนั้น คือ ดร. ญูฮาด เป็น มุฮัมมัด ซึ่งจบการศึกษาด้านศาสนาในระดับมหาบัณฑิตและดุขฎิบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยอุมมุลกุรอ เมืองมักกะฮฺ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ต่อมาได้ทำงานเป็นผู้บริหารในตำแหน่งผู้รับใบอนุญาต โตะครู และผู้บริหารโรงเรียนอิสลาฮียะห์ จังหวัดยะลา และคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ณ วิทยาลัยอิสลามยะลา เขาส่งเสริมให้มุสลิมในภาคใต้ของไทยมีการศึกษาที่ดีขึ้น เพื่อสร้างสังคมมุสลิมที่แท้จริง โดยการเผยแพร่ความรู้และความเชื่อที่ถูกต้องตามหลักอิสลาม ยกเลิกประเพณีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ขัดกับหลักศาสนา สิ่งเหล่านี้ทำให้เขาเป็นผู้มีอิทธิพลต่อความคิดของคนรอบข้างและบรรดาศิษย์จำนวนมาก วิธีการเผยแพร่ศาสนาของเขามีความสอดคล้อง

กับแนวทางสะลัฟได้แก่ 1) การอธิบายเนื้อหาในอัลกุรอาน คำสอนและความประพฤติกของศาสดามูฮัมหมัด 2) การยอมรับหรือปฏิเสธความคิดของนักวิชาการอิสลามอย่างเหมาะสม 3) การใช้สติปัญญาร่วมกับหลักจิตวิทยาในการเผยแผ่คำสอน 4) การมีมารยาทและประพฤติดนเป็นแบบอย่างที่ดี และ 5) การอ้างอิงแหล่งข้อมูลด้านศาสนา โดยเริ่มจากลำดับแรกคือ คัมภีร์อัลกุรอาน ลำดับต่อมาคือ คำสอนและความประพฤติกของศาสดามูฮัมหมัด (หะดีษ) ทัศนะของนักวิชาการในอดีต และ ทัศนะของนักวิชาการยุคใหม่ตามลำดับ (กอนิต๊ะห์ บุงอตาหยง, 2550, น. 21-240)

2.2.6 หน้าที่และบทบาทของขบวนการตะอ์วะฮ์และกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิซ

ขบวนการตะอ์วะฮ์เป็นสัญลักษณ์ของการฟื้นฟูศาสนาอิสลามในมาเลเซีย พวกเขาแสดงปฏิกิริยาต่อต้านแนวคิดและพฤติกรรมที่ขัดกับหลักอิสลาม และเมื่อมาเลเซียได้รับเอกราช ขบวนการตะอ์วะฮ์ก็มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น เพราะกลุ่มตะอ์วะฮ์สามารถเข้าถึงกลุ่มคนทั้งที่เป็นและไม่เป็นมุสลิมในพื้นที่ต่าง ๆ ได้อย่างดี ซึ่งขบวนการตะอ์วะฮ์ในมาเลเซียได้รับอิทธิพลจากแนวคิด “วะฮาบี (Wahabi)” ผ่านปัญญาชนที่จบการศึกษาจากอาหรับ เมื่อเยาวชนชนกลุ่มนี้สำเร็จการศึกษาแล้ว จึงนำความรู้ที่ตนได้รับไปเผยแผ่ต่อยังบ้านเกิด เพื่อสร้างการปฏิรูปศาสนาที่บ้านเกิดของตน ยิ่งไปกว่านั้นยังมีกระบวนการ “อิสลามาภิวัตน์ (Islamization)” ที่มุ่งเน้นการทำทุกอย่างให้สอดคล้องกับหลักอิสลาม โดยมีปัจจัยสำคัญมาจากการส่งเสริมของขบวนการตะอ์วะฮ์ ซึ่งขบวนการตะอ์วะฮ์ในมาเลเซียประกอบไปด้วยสองแนวคิดหลักที่สำคัญ คือ แนวคิดการกลับสู่รากฐานดั้งเดิมของศาสนาอิสลาม (Fundamentalism) และแนวคิดการทำให้อิสลามมีความบริสุทธิ์ (The Purification of Islam) (ภัทรมน กาเหยม, 2554, น. 111-113)

ในกรณีของประเทศไทย กลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิซมีบทบาทในการช่วยดำรงและสร้างความเป็นมุสลิม ผ่านกิจกรรมเยี่ยมเยียนชาวบ้านในชุมชนต่าง ๆ โดยผู้รับสารจากกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิซจะมีศรัทธาในอัลลอฮ์ เทวทูต ศาสดา คัมภีร์ วันสิ้นโลก และการกำหนดสิ่งที่ดีและชั่ว (กฎแห่งสภาวการณ) ตามหลักศาสนาอิสลามเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ผู้รับสารยังปฏิบัติพิธีการละหมาดบ่อยมากขึ้น ทั้งการละหมาดคนเดียวและการรวมตัวกันละหมาดในมัสยิด เพราะกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิซกระตุ้นให้ผู้ฟังเห็นถึงความสำคัญของการละหมาดและการปฏิบัติศาสนกิจอื่น ๆ ตามหลักอิสลาม โดยการสื่อสารของกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิซกับผู้ฟังจะเกิดขึ้นในสามลักษณะคือ การสื่อสารจากบนลงล่าง เป็นการสื่อสารที่กลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิซพยายามสื่อไปยังผู้ฟัง เพื่อเผยแผ่คำสอนของศาสนาอิสลาม การสื่อสารแนวตั้ง เป็นการสื่อสารจากผู้ฟังไปยังกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิซ เมื่อเกิดข้อสงสัยในหลักคำสอนทางศาสนาบางประการ และสุดท้ายคือการสื่อสารในแนวราบ เกิดขึ้นในการสื่อสารที่เป็นประเด็นทั่วไปซึ่งมิได้เกี่ยวข้องกับเนื้อหาทางศาสนา โดยการสื่อสารทั้ง 3 ลักษณะนี้จะมีการสลับสับเปลี่ยนกันไปตามเนื้อหาของ การสื่อสารในแต่ละประเด็น (ณัฐพงศ์ สนวนดี, 2559, น. 57-65)

การเผยแผ่คำสอนของกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิซ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการตื่นตัวด้านศาสนาขึ้นในหมู่มุสลิมชาติพันธุ์มลายู ตัวอย่าง เช่น ชุมชนกือเม็ง ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ของไทย ซึ่งแต่เดิมมุสลิมบางส่วนในชุมชนนี้มีความประพฤติกหลายประการ ที่ขัดกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม เช่น

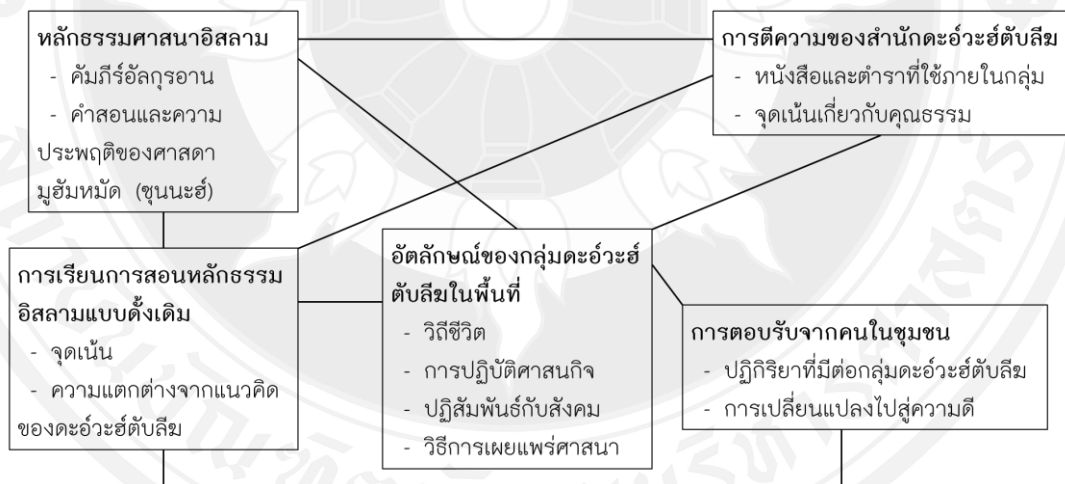
เล่นการพนัน เสพยาเสพติด ละทิ้งการละหมาด หรือประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับวิญญาณตามความเชื่อดั้งเดิมของท้องถิ่น ฯลฯ เมื่อกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆเข้าทำงานเผยแผ่ศาสนาในชุมชน พวกเขาได้มุ่งเน้นให้มุสลิมในชุมชนละทิ้งความเชื่อของท้องถิ่น หรือเปลี่ยนแปลงความประเพณีหรือความเชื่อส่วนบุคคลอย่างสิ้นเชิง แต่ให้ความสำคัญกับการเชิญชวนให้มุสลิมไปละหมาดที่มัสยิด หรือปรับเปลี่ยนกิจวัตรบางอย่างไปตามแนวทางที่พวกเขาเสนอแนะเท่านั้น มิได้มีการดูแลความเชื่อเดิมของมุสลิมในท้องถิ่นแต่อย่างใด ที่สำคัญคือการที่ชาวบ้านพบว่ามุสลิมบางคนในท้องถิ่นที่เข้าร่วมกับกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆ ส่งผลให้มุสลิมคนนั้นสามารถเลิกใช้ยาเสพติด และหันกลับมาให้ความสำคัญกับการปฏิบัติศาสนกิจแทน เหล่านี้เป็นสิ่งที่คนในชุมชนสามารถรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกได้อย่างชัดเจน (อนุสรณ์ อุณโณ, 2554, น. 47-55)

นอกจากนี้ ในประเทศไทยยังมีกลุ่มดะอ์วะฮ์ที่ไม่ใช่กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆ เช่น กลุ่มดะอ์วะฮ์ที่ประกอบไปด้วยสมาชิกเฉพาะมุสลิมเพศหญิง (มุสลิมะฮ์) ได้ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาทั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และจังหวัดชายแดนใต้ โดยใช้แนวทางในการเผยแผ่ศาสนาด้วยวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ 1) การเผยแผ่ความรู้ด้านศาสนาผ่านกิจกรรม เช่น การสัมมนา การอบรม การเรียนการสอน การจำหน่ายสิ่งพิมพ์ และการบรรยายผ่านสื่อต่าง ๆ 2) การสั่งสอนให้ทำความดีและละเว้นความชั่ว โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การละหมาดร่วมกัน การเข้าค่าย การเยี่ยมเยียนตามบ้านเรือน การออกแถลงการณ์แสดงจุดยืน และการเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ และสื่อออนไลน์ 3) การเสริมสร้างกำลังใจ ด้วยการพบปะพูดคุย การเยี่ยมเยียน การให้คำปรึกษา และการให้ความดูแลแบบตัวต่อตัวแก่มุสลิมใหม่ โดยพวกเขาเชื่อว่า ผู้ทำงานดะอ์วะฮ์จะต้องเลือกวิธีการเผยแผ่ศาสนาที่เหมาะสมกับผู้ฟังแต่ละประเภท ต้องมีความเข้าใจในบริบทของผู้ฟัง และตระหนักอยู่เสมอว่าวิธีการดะอ์วะฮ์ที่เหมาะสมมีมากกว่า 1 วิธี (อัลฮุดา บินตีฮารุน, 2557, น. 243-256)

ในบางพื้นที่ของประเทศไทย นอกจากกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆจะทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาอิสลามแล้ว พวกเขายังมีบทบาทอื่น ๆ ทางสังคม ที่ช่วยเสริมสร้างกระบวนการเป็นมุสลิมเพิ่มเติมจากการเผยแผ่คำสอนทางศาสนาตามแนวทางของกลุ่ม เช่น การเป็นครูสอนศาสนาในชุมชนที่ไม่มีครูสอนศาสนาอิสลาม รวมไปถึงการทำหน้าที่เป็นผู้ทำพิธีปฏิญาณตนให้แก่ผู้ที่ต้องการเป็นมุสลิมใหม่ และนำมุสลิมใหม่บางส่วนให้ร่วมติดตามการเผยแผ่ศาสนาไปยังสถานที่ต่าง ๆ โดยกลยุทธ์สำคัญของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆ ในการสร้างกระบวนการกลายเป็นมุสลิม คือการใช้ความเป็นชาติพันธุ์และการเป็นกลุ่มคนชายขอบของประชาชนในพื้นที่ภาคเหนือ เพื่อสร้างการเข้าถึงและทำการหล่อหลอมความเป็นมุสลิม ผ่านการปฏิบัติศาสนกิจอย่างซ้ำ ๆ จนกลายเป็นความเคยชิน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะดำเนินอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงได้ถึงระดับจิตสำนึกของผู้เข้าร่วม (สมัคร กอเข้ม, 2556, น. 86-146)

2.3 แนวคิดนำในการวิจัย

แนวคิดนำในการวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับการศึกษาอัตลักษณ์ของกลุ่มตะอวะฮ์ตบลิสม์ที่สังกัดมัสยิดจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นกลุ่มหลักที่มีบทบาทในการเผยแผ่ศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดนี้ อัตลักษณ์ของคนกลุ่มนี้ประกอบไปด้วยวิถีชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะกลุ่ม การปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัด การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมทั้งระหว่างภายในกลุ่มของตนเองและปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกกลุ่ม และกิจกรรมเผยแผ่ศาสนาอิสลามที่มีรูปแบบชัดเจน โดยอัตลักษณ์เหล่านี้มีความเกี่ยวข้องและมีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยอื่น ๆ หลายประการได้แก่ 1) หลักธรรมอิสลาม ซึ่งมีแหล่งที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอาน คำสอนและความประพฤติกของศาสดามุฮัมมัด 2) การตีความหลักธรรมอิสลามเพื่อสร้างแนวทางในการดำเนินงานของกลุ่ม ซึ่งปรากฏให้เห็นในรูปแบบของหนังสือหรือตำราที่มีการเผยแพร่ภายในกลุ่ม และจุดมุ่งเน้นเกี่ยวกับคุณธรรมตามหลักการอิสลาม 3) การเผยแผ่หลักธรรมอิสลามตามแนวทางของกลุ่มตน โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย หนึ่งในนั้นคือการเรียนการสอนให้แก่มุสลิมและประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจศึกษาหรือต้องการเข้ารับศาสนาอิสลาม ซึ่งอาจมีแนวคิดหรือวิธีการสอนที่แตกต่างจากการเรียนการสอนศาสนาอิสลามแบบดั้งเดิมของชุมชน และ 4) การตอบรับจากคนในชุมชน ทั้งกลุ่มที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มตะอวะฮ์ตบลิสม์ เป็นผู้สะท้อนการตอบรับที่มีต่อกลุ่มตะอวะฮ์ตบลิสม์ทั้งในด้านของปฏิกริยาโต้ตอบ และการเปลี่ยนแปลงความคิดหรือพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต ที่มีการมุ่งสู่ความดีตามหลักศาสนาอิสลาม (ภาพที่ 2.1)

ภาพที่ 2.1 แนวคิดนำในการวิจัย

แหล่งที่มา: พัฒนาโดยผู้วิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภายใต้กระบวนทัศน์การตีความ (Interpretivism Paradigm) ที่เน้นทำความเข้าใจปรากฏการณ์ของสังคม ผ่านสิ่งที่ผู้วิจัยให้ความสนใจ ทั้งในองค์รวมและส่วนย่อยของสิ่งที่ศึกษา (พิชาย รัตนดิถ ฌ ฎุเกีต, 2555, น. 86) โดยผู้วิจัยใช้แนวทางในการศึกษาแบบ “มุสลิมศึกษา” หมายถึงการศึกษาหรือวิจัยกับผู้ที่ประกาศตนว่านับถือศาสนาอิสลาม แต่ก็อาจมีความประพวัติที่ขัดกับหลักศาสนาบ้าง ดังนั้นมุสลิมศึกษาจึงเป็นการศึกษาเฉพาะประชากรมุสลิมที่เป็นมนุษย์ธรรมดา มิใช่การศึกษาศาสนาอันศักดิ์สิทธิ์ ผลการศึกษาที่ได้จึงไม่ใช่ความจริงสูงสุดที่ไม่สามารถโต้แย้งหรือวิจารณ์ได้ ในขณะเดียวกันผู้วิจัยต้องให้ความสำคัญในความเป็นมุสลิมของผู้ให้ข้อมูลในขณะที่ทำการศึกษา (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2541, น. 6-10) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสนใจทั้งพฤติกรรมส่วนบุคคลของผู้ที่ประกาศตนว่าเป็นมุสลิม ควบคู่กับการพิจารณาบริบททางสังคมที่อาจส่งผลหรือเป็นแหล่งกำเนิดของพฤติกรรมเหล่านั้น โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาทั้งในระดับบุคคลและระดับกลุ่ม ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความคิดและพฤติกรรมส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างและของคนในชุมชนโดยรวมด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้การศึกษาเอกสาร (Document Study) ทั้งในระดับปฐมภูมิ (Primary) และทุติยภูมิ (Secondary) โดยเอกสารปฐมภูมิ คือ หนังสือหรือตำราที่ถูกนำมาเผยแพร่ภายในกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิข และเอกสารทุติยภูมิ คือ หนังสืองานวิจัย บทความ และแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิข เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด ความเชื่อ หลักปฏิบัติ และความคิดเห็นของมุสลิมในชุมชนต่าง ๆ ที่มีต่อกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิข

3.1.1 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษานี้ คือสมาชิกกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิขที่สังกัดศูนย์ (มรกัส) ประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ตามแนวทางชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งได้มาด้วยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ร่วมกับการสุ่มแบบลูกโซ่ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการสุ่มแบบ Snowball Sampling โดยทำการเลือกจาก 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

- 1) สมาชิกของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิขที่สังกัดศูนย์ (มรกัส) จังหวัดฉะเชิงเทรา อายุตั้งแต่ 19 ถึง 75 ปี จำนวน 5 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของกลุ่มดะอ์วะฮ์

ดับลิษ และการใช้อัตลักษณ์ในการเผยแพร่หลักธรรมอิสลาม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้อื่น เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นผู้เผยแพร่หลักธรรมของศาสนาอิสลามไปยังชุมชนต่าง ๆ อีกทั้งยังมีบทบาทเป็นผู้กระตุ้นให้มุสลิมเกิดความศรัทธาต่ออัลลอฮ์อย่างแท้จริง ซึ่งรวมไปถึงการเชิญชวนให้มุสลิมกระทำความดีและปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด

2) มุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 19 ถึง 75 ปี ทั้งผู้ที่มีประการณร่วมและผู้ที่ไม่ประการณร่วม ในกิจกรรมเผยแพร่หลักธรรมอิสลามของกลุ่มดะอ์วะฮ์ดับลิษสังกัดมร୍କัสประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยกำหนดจำนวนผู้ที่มีประการณร่วมและผู้ที่ไม่ประการณร่วมรวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับอัตลักษณ์ การใช้อัตลักษณ์ และผลที่เกิดขึ้นจากการเผยแพร่หลักธรรมอิสลามของกลุ่มดะอ์วะฮ์ดับลิษที่มีต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน

3.1.2 วิธีการรวบรวมข้อมูล

1) การเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มดะอ์วะฮ์ดับลิษและชาวบ้านในชุมชน โดยจำแนกออกเป็น 2 ส่วนได้แก่

1.1) ส่วนของกลุ่มดะอ์วะฮ์ดับลิษ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ของกลุ่ม รวมไปถึงจนถึงการใช้อัตลักษณ์และสื่อต่าง ๆ ในการเผยแพร่หลักธรรมอิสลาม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้แก่คนในชุมชน ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมของกลุ่มดะอ์วะฮ์ดับลิษ ปฏิบัติการโต้ตอบระหว่างกลุ่มดะอ์วะฮ์ดับลิษด้วยกันเอง และระหว่างสมาชิกกลุ่มดะอ์วะฮ์ดับลิษกับคนในชุมชน โดยผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาในฐานะสมาชิกใหม่ของกลุ่มฯ พร้อม ๆ กับทำวิจัย เพื่อศึกษาถึงอัตลักษณ์และวิธีการดำเนินงานของกลุ่ม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แจ้งให้ผู้นำและสมาชิกกลุ่มฯ ทราบถึงที่มา วัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย ด้วยการอธิบายในภาษาที่ผู้ฟังสามารถเข้าใจได้ง่าย ในระหว่างการทำวิจัย ผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมและฝึกปฏิบัติตนตามสูตรของกลุ่มดะอ์วะฮ์ดับลิษ เหมือนกับสมาชิกคนอื่น ๆ เช่น การอ่านคัมภีร์อัลกุรอานและตำราที่ใช้เผยแพร่ภายในกลุ่ม การรับประทานอาหารมือเที่ยงและมือเย็นร่วมกันตามแนวทางดะอ์วะฮ์ดับลิษ การนอนค้างคืนที่มัสยิดและศูนย์รวมกลุ่มดะอ์วะฮ์ดับลิษประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา การเข้าประชุมกับกลุ่มดะอ์วะฮ์ดับลิษในทุกเย็นวันพฤหัสบดีพร้อมทั้งละหมาดเวลาเย็น (ละหมาดมัฆริบ) กับสมาชิกคนอื่นภายในศูนย์รวมของกลุ่มดะอ์วะฮ์ดับลิษฯ การเข้าร่วมการทำกิจกรรมเพื่อฝึกฝนตนเองตามสูตรของกลุ่มเป็นเวลา 3 วันรวมไปถึงการปรับเปลี่ยนการแต่งกายให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติของกลุ่ม และใช้การกล่าวทักทายแบบมุสลิมเมื่อพบเจอมุสลิมคนอื่น ๆ แต่เนื่องจากในช่วงที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลยังมีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (Covid-19) ส่งผลให้ผู้วิจัยติดเชื้อโรคดังกล่าวด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องหยุดการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นเวลาทั้งสิ้น 15 วัน ซึ่งผู้วิจัยได้แจ้งข้อมูลนี้ไปยังผู้นำและสมาชิกของกลุ่มดะอ์วะฮ์ดับลิษให้รับทราบ และภายหลังจากที่รักษาตัวจนหายดี

แล้ว ผู้วิจัยจึงกลับเข้าไปร่วมกิจกรรมของกลุ่มฯ เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามต่อไป รวมระยะเวลาที่ร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่มตะวัอะฮ์ดับลีซทั้งหมด 25 วัน

1.2) ส่วนของชาวไทยมุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชน ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของชุมชน ความเข้าใจที่มีต่ออัตลักษณ์ของกลุ่มตะวัอะฮ์ดับลีซ บทบาทของกลุ่มตะวัอะฮ์ดับลีซในการเผยแผ่หลักธรรมอิสลาม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้แก่คนในชุมชน และการตอบรับของคนในชุมชน ที่มีต่อการทำกิจกรรมของกลุ่มตะวัอะฮ์ดับลีซ การสัมภาษณ์นี้ดำเนินไปร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการสนทนาและทำกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างคนในชุมชนกับสมาชิกกลุ่มตะวัอะฮ์ดับลีซ เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับปฏิกริยาโต้ตอบระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเอง และปฏิกริยาโต้ตอบระหว่างคนในชุมชนกับกลุ่มตะวัอะฮ์ดับลีซ ซึ่งประกอบไปด้วยการแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง และน้ำเสียงในการพูด โดยผู้วิจัยได้เข้าไปพักอาศัยภายในที่พักแห่งหนึ่ง ที่ตั้งอยู่ภายในชุมชน อีกทั้งยังซื้ออาหารและของใช้ส่วนตัวจากร้านค้าของชาวบ้านภายในชุมชน เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับเจ้าของร้านค้าและชาวบ้านคนอื่น ๆ ในชุมชน โดยได้อธิบายให้ชาวบ้านทราบว่าผู้วิจัยเป็นใครและเข้ามาทำอะไรในชุมชนของพวกเขา นอกจากนี้ผู้วิจัยยังปฏิบัติตามแนวทางของชาวบ้านในชุมชน เช่น เข้าร่วมการละหมาดในวันศุกร์ เข้าร่วมงานเลี้ยงน้ำชาของมัสยิดในชุมชน เลือกรับประทานอาหารที่ถูกปรุงโดยมุสลิม ปรับเปลี่ยนการแต่งกายขณะที่อยู่ในพื้นที่สาธารณะให้ถูกต้องตามหลักอิสลาม และใช้การทักทายแบบมุสลิม เพื่อทักทายชาวบ้านในชุมชนก่อนที่จะเริ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งการปฏิบัติตามเช่นนี้ส่งผลให้ผู้วิจัยไม่พบปฏิกริยาเชิงลบเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชน

2) การเก็บข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ ได้แก่ งานวิจัย บทความวิชาการ บทความวิจัย หนังสือ วิทยานิพนธ์ และเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมศาสนาอิสลาม อัตลักษณ์ศาสนาอิสลาม อัตลักษณ์ของมุสลิมในประเทศไทย รวมไปถึงจนถึงประวัติความเป็นมา บทบาท และอิทธิพลของกลุ่มตะวัอะฮ์ดับลีซที่มีต่อชุมชนมุสลิมและชุมชนพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย

3.1.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นการตรวจสอบความถี่ของเนื้อหาที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นไปที่เนื้อหาที่ปรากฏในเอกสารก่อนเพื่อแจกแจงให้เห็นถึงแนวคิด และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาสร้างเป็นแนวคิดนำ หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ประเด็นหลัก คือ อัตลักษณ์ของกลุ่มตะวัอะฮ์ดับลีซ การใช้อัตลักษณ์ของกลุ่มตะวัอะฮ์ดับลีซในการเผยแผ่หลักธรรมอิสลาม บทบาทของกลุ่มตะวัอะฮ์ดับลีซในการเผยแผ่หลักธรรมอิสลาม และผลจากการเผยแผ่หลักธรรมหรือทำกิจกรรมของกลุ่มตะวัอะฮ์ดับลีซ

ขั้นตอนการดำเนินงาน	เดือนที่							
	1	2	3	4	5	6	7	8
7. เก็บและวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม								
8. วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดจากการวิจัย								
9. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล								
10. ปรับปรุงข้อมูลจากการวิจัย								
11. นำเสนอผลการวิจัย								

3.3 ทรัพยากรที่จำเป็น

- 1) การอบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการทำ I-THESIS
- 2) การอบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการใช้โปรแกรม Endnote

3.4 จริยธรรมในการวิจัย

1) ใช้แบบการให้ความยินยอมในการให้ข้อมูลในการวิจัย (Informed Consent) และแจ้งรายละเอียดในการวิจัยให้แก่ผู้ให้ข้อมูลทุกคนทราบโดยทั่วกัน เพื่อให้ทราบถึงที่มา วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย และขอบเขตการเปิดเผยข้อมูลการวิจัยอย่างครบถ้วน เพื่อสร้างความมั่นใจว่าผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจในประเด็นดังกล่าวอย่างแท้จริง และยินดีให้ความยินยอมในการให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย

2) เสนองานวิจัยต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (IRB) เพื่อสร้างความมั่นใจว่าการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้จะไม่ก่อให้เกิดโทษมากกว่าประโยชน์ ที่จะได้รับการดำเนินการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลมีวัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนาที่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่ในสังคม เพื่อป้องกันมิให้ผู้วิจัยละเมิดความเป็นส่วนตัวหรือศรัทธาทางศาสนาของผู้ให้ข้อมูล

3) เคารพในความเป็นมนุษย์ ความเชื่อส่วนบุคคล และตระหนักถึงสิทธิทางวัฒนธรรมของผู้ให้ข้อมูล โดยการไม่บังคับให้ตอบคำถามในกรณีที่ไม่สมัครใจ ไม่ตัดสินคุณค่าหรือความถูกต้องในความเชื่อและแนวทางปฏิบัติตนของผู้ให้ข้อมูล และให้อิสระแก่ผู้ให้ข้อมูลในการยกเลิกการสนทนา หรือการให้ข้อมูลแก่นักวิจัยเมื่อใดก็ได้ตามที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการ รวมทั้งไม่มอบสินจ้าง รางวัล หรือสร้างแรงกดดันอื่นใดแก่ผู้ให้ข้อมูลเพื่อแลกกับความยินยอมในการให้ข้อมูล

4) เก็บข้อมูลส่วนบุคคลและไฟล์บันทึกเสียงให้เป็นความลับอย่างสูงสุด เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เกี่ยวข้องกับความเชื่อส่วนบุคคล และความศรัทธาทางศาสนา ที่อาจกระทบกับความตึงเครียดหรือความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคน ที่มีความเชื่อทางศาสนาบางส่วนแตกต่างกัน ซึ่งมีความละเอียดอ่อนและซับซ้อน ด้วยเหตุนี้ จึงใช้การบันทึกข้อมูลข้างต้นลงในอุปกรณ์เก็บข้อมูลแบบไม่ต่อสัญญาณ

อินเทอร์เน็ต ตรวจสอบภัยคุกคามทางคอมพิวเตอร์ที่ใช้ดำเนินการกับข้อมูลทุกครั้งที่ใช้ปฏิบัติงาน และใช้ระบบป้องกันการเข้าถึงข้อมูลแบบป้อนรหัสผ่าน เพื่อป้องกันข้อมูลส่วนบุคคลที่เปราะบางเหล่านี้เผยแพร่ออกไปยังบุคคลอื่นที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย

5) ใช้นามสมมุติหรือหมายเลขแทนชื่อ-สกุลของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดที่ปรากฏอยู่ในเล่มรายงานการวิจัย ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้บุคคลใดสืบทราบได้ว่าบทสัมภาษณ์หรือคำพูดวรรคนั้น ๆ มาจากบุคคลใดในพื้นที่ ซึ่งอาจทำให้เกิดผลกระทบเชิงลบแก่ผู้ให้ข้อมูล เช่น การถูกตีตราทางสังคม การถูกด้อยค่า ความเชื่อส่วนบุคคล การเกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคล และการถูกเลือกปฏิบัติหรือถูกคุกคามจากผู้ที่มีความคิดเห็นตรงกันข้าม

6) เลือกทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกในวันอาทิตย์ ซึ่งมักเป็นวันหยุดประจำสัปดาห์ในการทำงานของสถานประกอบการต่าง ๆ และวันหยุดหรือวันอื่น ๆ ที่ผู้เข้าร่วมการวิจัยสะดวกให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย เพื่อทำการเก็บข้อมูลจากผู้เข้าร่วมการวิจัยที่ได้หยุดปฏิบัติงานในวันอาทิตย์หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์

7) เลือกทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นที่อ่อนไหว เช่น การปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนา ความเชื่อส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล หรือความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนภายในสถานที่หรือสภาพแวดล้อมที่มีความเป็นส่วนตัว เพื่อป้องกันมิให้บุคคลอื่นได้ยินหรือรับทราบข้อมูลประเภทดังกล่าวของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

เนื้อหาในบทนี้เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยภาคสนาม ที่ทำการรวบรวมด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามที่ได้อธิบายอย่างละเอียดไว้แล้วในบทที่ 3 ซึ่งในการนำเสนอผลการศึกษาก็ได้จัดแบ่งเป็นหัวข้อย่อย ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ความเป็นมาของศูนย์รวมกลุ่มตะวัะฮ์ระดับลิษประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา

ศูนย์รวม (มัสกิด) กลุ่มตะวัะฮ์ระดับลิษประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา มีลักษณะเป็นอาคารไม้ชั้นเดียว ตัวอาคารยกพื้นไม่สูงมากนัก อาคารแห่งนี้ถูกนำมาปรับใช้เพื่อเป็นสถานที่สำหรับละหมาด 5 เวลา ทั้งละหมาดแบบบุคคลเดียวและละหมาดรวมกันเป็นกลุ่ม (ญะมาอะฮ์) ของคนในชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณนั้น (ยกเว้นการละหมาดในวันศุกร์ที่จำเป็นต้องไปละหมาดที่มัสยิดเท่านั้น) โดยอาคารแห่งนี้เดิมมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “บะแลดาร์ลุอิบาดัต” ซึ่งมีความเป็นมาจากในอดีตว่า มีผู้เดินทางที่นับถือศาสนาอิสลามจากกรุงเทพมหานครฯ ได้มาสร้างอาคารไว้สำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ ละหมาด และนอนพักในระหว่างที่เดินทางผ่านเส้นทางนี้ เนื่องจากในขณะนั้นยังไม่มีสถานที่ลักษณะดังกล่าวในพื้นที่ หลังจากนั้นเครือญาติของผู้สร้างที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ได้เสนอความคิดเห็นให้เปลี่ยนเป็นอาคารเพื่อใช้งานด้านศาสนาเป็นหลัก ในเวลาต่อมาเมื่อผู้นำของกลุ่มตะวัะฮ์ระดับลิษระดับโลกได้ประกาศนโยบายที่กำหนดให้ทุกรัฐหรือทุกจังหวัดของประเทศต่าง ๆ ที่มีสมาชิกของกลุ่มนี้ปฏิบัติงานอยู่ต้องมีศูนย์รวมกลุ่มประจำพื้นที่ ด้วยเหตุนี้จึงมีการประชุมกันระหว่างสมาชิกกลุ่มตะวัะฮ์ระดับลิษกับชาวบ้านในชุมชน เพื่อนำอาคารหลังนี้ ซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่แล้ว มาใช้เป็นศูนย์รวมของกลุ่มตะวัะฮ์ระดับลิษในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา เนื่องจากเห็นว่าสามารถบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ได้อย่างอิสระกว่ามัสยิด เพราะไม่มีคณะกรรมการบริหารที่เป็นทางการ ดังนั้นจึงได้มีการจัดตั้งศูนย์รวมกลุ่มตะวัะฮ์ระดับลิษประจำจังหวัดฉะเชิงเทราขึ้นในปี พ.ศ. 2559 โดยใช้สถานที่ดังกล่าว นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา สมาชิกของกลุ่มตะวัะฮ์ระดับลิษส่วนหนึ่งจึงเปลี่ยนสถานที่ปฏิบัติกิจกรรม จากเดิมที่เคยใช้ร่วมกับกลุ่มตะวัะฮ์ระดับลิษในจังหวัดนครนายก มาเป็นสถานที่แห่งใหม่นี้แทน และถึงแม้ว่าการทำงานของกลุ่มตะวัะฮ์ระดับลิษประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้ดำเนินการเรื่อยมาหลังจากมีการก่อตั้งศูนย์แห่งนี้เป็นเวลาประมาณกว่า 5 ปีแล้ว แต่สมาชิกในกลุ่มยังมีจำนวนน้อย ส่งผลให้การทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามนโยบายของนักวิชาการตะวัะฮ์ระดับลิษยังไม่ครบถ้วนตามสูตรที่พัฒนาขึ้นมาในระดับสากล และขาดความต่อเนื่องอยู่พอสมควร แต่ยังคงมีพัฒนาการที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ (บอส, นามสมมุติ,

การสัมภาษณ์, 20 มกราคม 2566) โดยกิจกรรมตามสูตรหรือตารางปฏิบัติกิจกรรมของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ภายในศูนย์แห่งนี้ มีทั้งกิจกรรมที่สมาชิกภายในกลุ่มจำเป็นต้องปฏิบัติร่วมกัน และกิจกรรมที่สมาชิกสามารถปฏิบัติในลักษณะของปัจเจกบุคคลได้ เป้าหมายหลักของกิจกรรมเหล่านี้คือการฝึกฝนให้สมาชิกของกลุ่มมีแนวคิดและพฤติกรรมไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งเป็นกิจวัตรหรือการกระทำที่เชื่อว่าศาสนामุฮัมมัดและสหายของท่านได้ปฏิบัติให้มุสลิมในยุคสมัยของท่านดูเป็นแบบอย่าง ด้วยเหตุนี้กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ที่ปฏิบัติกิจกรรมตามพื้นฐานความเชื่อดังกล่าว จึงมีแนวคิดและความประพฤติที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนหรือมีความเป็นอัตลักษณ์นั่นเอง

4.2 อัตลักษณ์ที่โดดเด่นในความเป็นกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่

4.2.1 ผู้ฝึกตนบนหนทางแห่งความศรัทธาในอัลลอฮ์ตามแนวทางของศาสนามุฮัมมัด

สมาชิกกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่นิยมเดินทางออกจากบ้านและครอบครัวของตนในช่วงระยะเวลาหนึ่งไปยังสถานที่หรือชุมชนอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ ตามหลักศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด การปฏิบัตินี้มีที่มาจาก การเชื่อมโยงตนเองเข้ากับคำรัสจากอัลลอฮ์ผู้เป็นพระเจ้าสูงสุดเพียงพระองค์เดียว ที่ทรงสั่งให้มนุษย์กระทำและห้ามไม่ให้เกิดการกระทำสิ่งต่าง ๆ (ดังที่ปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอาน) รวมทั้งคำกล่าวและการปฏิบัติตนของศาสนามุฮัมมัด (สละ) ซึ่งมีทั้งที่เป็นภาคบังคับให้มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการละหมาด 5 เวลาในแต่ละวัน (เรียกว่าละหมาดฟิรดู หมายถึง การละหมาดภาคบังคับที่มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติ หากมุสลิมคนใดละเลยจะถูกลงโทษในโลกหลังความตาย) และมีศาสนกิจอีกประเภทหนึ่ง ที่เป็นการปฏิบัติตามความสมัครใจของมุสลิมคนนั้น ๆ (สุนัต) ซึ่งถูกส่งเสริมให้มีการปฏิบัติเพิ่มเติมเป็นจำนวนมาก เช่น การระลึกถึงอัลลอฮ์ (ซิกรุลลอฮ์) การอ่านประวัติของศาสนามุฮัมมัดและศาสดาคนอื่น ๆ ก่อนหน้าท่าน รวมทั้งเล่าสหายของศาสนามุฮัมมัด (ศอฮาบะฮ์) นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ทำการละหมาดตามความสมัครใจ (ละหมาดสุนัต) เพื่อชดเชยความบกพร่องที่อาจเกิดขึ้นในการละหมาดภาคบังคับในแต่ละครั้ง ฯลฯ โดยสมาชิกของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่เชื่อว่า การกระทำของพวกเขาเป็นสิ่งที่อยู่ในหนทางแห่งศรัทธาที่แน่วแน่ที่มีต่ออัลลอฮ์ ซึ่งบางครั้งมีความจำเป็นที่จะต้องปลีกตัวออกจากสภาพแวดล้อมเดิม ๆ ที่เคยใช้ชีวิตโดยทั่วไป มาสู่สภาพแวดล้อมแห่งศาสนา เพื่อฝึกฝนตนเองให้เป็นมุสลิมที่มีความศรัทธาอย่างแน่วแน่และมั่นคง ด้วยจิตใจที่สะอาด และมีความสมบูรณ์ในการปฏิบัติธรรมมากยิ่งขึ้น ดังที่บอม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 12 มกราคม 2566) กล่าวว่า “เรามาฝึกฝนตนเองเปรียบเสมือนน้ำที่เมื่ออยู่นิ่งจะเกิดการเน่าเสีย แต่ถ้ามีการไหลเวียนก็จะมีความสะอาดอยู่เสมอ เหมือนกับเราที่เคลื่อนย้ายตัวเองมาอย่างมีสติหนึ่งและไปยังอีกมีสติอื่น ๆ เพื่อเปลี่ยนสภาวะแวดล้อม” ในทำนองเดียวกันบอส (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 20 มกราคม 2566) ได้กล่าวเสริมว่า “ทุกคนจะเกิดความรู้สึกว่าเขาต้องการปรับปรุงตนเองให้เข้าใกล้ชิดกับศาสนา แม้บางคนอาจจะเข้า

มาลองดูก็ดี แต่เป็นส่วนน้อย ส่วนมากจะเป็นการเข้ามาเพื่อปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น ... เวลามองอาจเหมือนเผยแผ่ (ศาสนา) แต่ความจริงคือเข้ามาปรับปรุงตนเอง”

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า หลายครั้งในช่วงที่มีการบรรยายธรรม หลังจากการละหมาดภาคบังคับในเวลาเย็น (ละหมาดมัฆริบ) แล้วเสร็จ มักจะมีสมาชิกของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสูงมาทำการบรรยายธรรม พร้อมกับกล่าวถึงความสำคัญของการเดินทางเพื่อเผยแผ่ศาสนาไปยังพื้นที่ต่าง ๆ และการยกตัวอย่างการปฏิบัติตนของบรรดาศอหาบะฮ์ (สหายของศาสดามุฮัมมัด) ที่เคยเดินทางไปทั่วโลกเพื่อทำงานนี้ และบางท่านได้เสียสละทั้งชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก เพื่อการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม โดยมีหลักฐานจากหลุมฝังศพของพวกเขาที่พบกระจายออกไปในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วทุกมุมโลก (ยศ, นามสมมุติ, การบรรยายธรรม, 26 มกราคม 2566; บอม, นามสมมุติ, การบรรยายธรรม, 10 มกราคม 2566; บอส, นามสมมุติ, การบรรยายธรรม, 23 กุมภาพันธ์ 2566)

ในขณะเดียวกัน สมาชิกของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสูงเชื่อว่าการกระทำของพวกเขาที่มีความถูกต้องอย่างสมบูรณ์ เพราะเป็นการปฏิบัติตามจริยวัตรของท่านศาสดามุฮัมมัด ซึ่งเป็นศาสดาองค์สุดท้ายที่อัลลอฮ์ทรงเลือกให้มาปฏิบัติหน้าที่ในโลกมนุษย์ โดยท่านได้กล่าวคำพูดและแสดงออกผ่านปฏิบัติตน เพื่อเผยแผ่ศาสนาอิสลามให้มีความสมบูรณ์ พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างให้แก่มนุษยชาติทั้งหลาย ดังที่บอม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2566) กล่าวว่า “เรามีความกล้าในการออกมาที่มีสยิดมากขึ้น ไม่กลัวที่จะทำการนอนที่มีสยิด ... การมาพักในมัสยิดจะต้องรู้คุณค่าว่าจะได้ผลบุญอะไรบ้าง เพราะทุกอย่างเราไม่ได้คิดขึ้นมาเอง แต่ได้แบบอย่างมาจากท่านนบีมุฮัมมัด” และยศ (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2566) ได้กล่าวขยายความถึงผลของการกระทำดังกล่าว เพื่อส่งเสริมให้มนุษย์ทำความดีว่า “ศาสดาเปลี่ยนแปลงคนที่เลวที่สุดให้เป็นคนที่ดีที่สุดได้เมื่อก่อนชาวอาหรับไม่มีใครอยากคบด้วย เพราะป่าเถื่อนมาก ... อัลลอฮ์เลยส่งนบีคนที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ มาเป็นผู้ทำให้ดู ... นี่คือนั่นแบบที่เราเอามาทำทุกวันนี้” นอกจากนี้ พวกเขายังกล่าวถึงความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นผู้สร้างมนุษย์และสรรพสิ่ง อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดอย่างแท้จริง ซึ่งการกล่าวในลักษณะนี้เป็นสิ่งที่ศาสดามุฮัมมัดได้เคยกระทำมาก่อนในสมัยอดีตเช่นกัน ดังที่บอม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 12 มกราคม 2566) กล่าวว่า “ต้นแบบก็ได้มาจากนบีมุฮัมมัดของเราแน่ละ นบีได้พูดถึงความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ที่ได้สร้างจักรวาล โลก และสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมา ซึ่งแม้แต่แม่มดตัวหนึ่งมนุษย์ก็ยังสร้างไม่ได้” และบอส (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 20 มกราคม 2566) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า “อูลามาอ์ (นักวิชาการ/ผู้รู้) ของเราได้พยายามศึกษาการกระทำของนบี ที่สามารถเปลี่ยนคนอาหรับจากที่เลวที่สุดให้เป็นดีที่สุดได้ โดยใช้เวลาเพียง 23 ปี พวกเราก็พยายามที่จะทำให้ได้แบบนั้น” ในขณะที่บอม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2566) ได้ขยายความถึงแหล่งที่มาของแนวทางการปฏิบัติกิจกรรมของกลุ่มว่า “มาจากสามทาง คือ สายสืบฮะดีษ การปฏิบัติของนบีมุฮัมมัด และอัลกุรอาน ... จากนั้นจึงนำมารวบรวมและปฏิบัติตามนั้น” ซึ่งความเชื่อมั่นนี้ได้ส่งผลต่อการปฏิบัติตนของสมาชิกกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสูงในการดำเนินชีวิตประจำวันด้วยเช่นกัน ดังที่ยศ (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2566) ได้อธิบายว่า “อิสลามคือ

ระบอบในการดำเนินชีวิต อัลลอฮ์เป็นผู้สร้างที่ระบุว่าทำอะไรให้มนุษย์ประสบความสำเร็จ เหมือนกับคนเราที่สร้างเครื่องยนต์ก็ต้องมีคู่มือว่าควรใช้อย่างไรบ้าง ... ทุกสิ่งที่อัลลอฮ์บอกมาเป็นสิ่งที่ถูกเสมอ ยังไม่เคยถูกพิสูจน์ว่าผิด และอัลลอฮ์สร้างมนุษย์มาเพื่อให้ภักดีต่อพระองค์ เมื่อเราทำตามที่พระองค์บอก เราก็จะได้บุญ ไม่ว่าจะเป็นการกินหรือการนอนก็ตาม โดย (อัลลอฮ์) ส่งนบี (ศาสดา) มาเป็นแบบอย่างที่ดีที่สุด”

สมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสูงมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตนตามแนวทางของท่านศาสดามุฮัมมัด ในด้านต่าง ๆ ของการดำเนินชีวิตตามที่พวกเขาเข้าใจ ทั้งการรับประทานอาหาร การนอนหลับ ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือการแต่งกายที่มีความแตกต่างจากมุสลิมทั่วไป จนกลายเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสูง เครื่องแต่งกายดังกล่าวคือชุดโตะปและผ้าโพกศีรษะ (ผ้าสะระบัน) โดยชุดโตะปมีลักษณะเป็นชุดยาวที่คลุมตั้งแต่ไหล่จนถึงข้อเท้าของผู้สวมใส่ มีคอเสื้อกว้างและด้านหน้าผ้าครึ่งติดกระดุมเพื่อให้สามารถสวมหัวเข้าไปได้ แขนเสื้อยาว นิยมใช้ผ้าสีขาวในการตัดเย็บ แต่อาจมีการออกแบบปกเสื้อและปลายแขนเสื้อที่แตกต่างกัน เช่น คอกกลม คอตั้ง ปกเชิ้ต ปลายแขนแบบปล่อย และปลายแขนติดกระดุมแบบเสื้อเชิ้ต ฯลฯ (กระทรวงวัฒนธรรม, 23 มกราคม 2556) ส่วนผ้าโพกศีรษะที่เรียกว่า “ผ้าสะระบัน” เป็นผ้าผืนบาง ๆ รูปร่างสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีมาตรฐานความกว้างและความยาวอยู่ที่ 1.5 เมตร เป็นผืนผ้าที่มักจะมีลวดลายหลากหลาย ซึ่งถูกทำขึ้นมาทั้งด้วยวิธีการพิมพ์ การทอ หรือการปักลาย ส่วนของขอบผ้ามีหลายลักษณะที่หลากหลาย เรียกว่า “กรวย” มีทั้งกรวยแบบเข็ม แบบตุ้ม และแบบผูก (สุพรรณษา รุ้รักษ์, 2563, น. 17) สมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสูงในพื้นที่ศึกษามักแต่งตัวที่มีเอกลักษณ์ดังกล่าวนี้เป็นประจำเวลาออกนอกบ้าน

การที่สมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสูงแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายรูปแบบดังกล่าวเป็นประจำ เป็นสิ่งที่สามารถรับรู้ได้อย่างแพร่หลายในชุมชน ทั้งนี้สังเกตได้จากการตอบคำถามในด้านนี้ของผู้ให้สัมภาษณ์ ที่สามารถตอบได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องคิดพิจารณาเป็นเวลานานมากนัก ดังที่นิ่ม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 6 กรกฎาคม 2566) อธิบายว่า “ดูจากพฤติกรรมการแต่งตัว ... ใส่โตะปและโพกศีรษะ” ต่อมาจอร์น (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2566) อธิบายเพิ่มเติมว่า “(สมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสูง) มีการแต่งกายด้วยชุดโตะปและโพกผ้าสะระบัน ถ้าคนมีอายุหน่อยก็จะแต่งตัวเรียบร้อยหน่อย ถ้าเด็กวัยรุ่นบางคนจะแต่งตัวไม่เรียบร้อยบ้าง” และต๊อด (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2566) ได้ขยายความว่า “ดูจากการแต่งตัวของเขา เขาจะมีการใส่โตะปขาว ถ้าเห็น (การสวมชุดดังกล่าว) ก็น่าจะแน่นอน เพราะคนแถวนี้ใส่โตะปแค่วันศุกร์เท่านั้น” อย่างไรก็ตามผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า สมาชิกบางส่วนในกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสูงมิได้แต่งกายตามลักษณะดังกล่าวอยู่ตลอดเวลา พวกเขาอาจแต่งกายด้วยเสื้อผ้าแบบทั่ว ๆ ไปบ้าง ในขณะที่อยู่บ้านหรือมิได้อยู่ในช่วงเวลาที่ต้องละหมาด แต่เมื่อถึงเวลาที่พวกเขาต้องละหมาดหรือทำกิจกรรมเผยแพร่ศาสนาและเยี่ยมเยียนมุสลิมในชุมชน พวกเขาจะเปลี่ยนมาสวมชุดโตะป ใส่หมวกขาว และโพกผ้าที่ศีรษะแทนการสวมใส่เสื้อผ้าชุดทั่วไป

ภาพที่ 4.1 ชุดโต้ป

แหล่งที่มา: กระทรวงวัฒนธรรม, 2556

ภาพที่ 4.2 ผ้าสะระบัน

แหล่งที่มา: บำรุง มูชา จันทรเชื้อ, 2566

การแต่งกายด้วยชุดโต้ปของสมาชิกกลุ่มตะอ๊ะวะฮ์ตบัสลีหะจะถูกนำเสนอหรือส่งเสริมผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมหรือการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม ดังที่บอย (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2566) กล่าวว่า “เราก็ตอนนั้นอายุ 19 แรก ๆ เราก็ไปฟังก่อน หลายปีแหละกว่าจะได้ ออก ... พอเราไปอยู่แล้วมันดี เขาซื้อชุดโต้ปให้ใส่ อย่างสวยเลย” ซึ่งสอดคล้องกับที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า สมาชิกกลุ่มตะอ๊ะวะฮ์ตบัสลีหะหลายคนมีการสอบถามสมาชิกใหม่ในกลุ่มของพวกเขา ว่ามีชุดโต้ปใส่หรือไม่ และมีสมาชิกในกลุ่มบางคนได้มอบชุดโต้ปของตนให้แก่สมาชิกใหม่ของกลุ่ม เพื่อนำไปสวมใส่ด้วย

นอกเหนือจากการปฏิบัติตนในแนวทางของท่านศาสดามูฮัมหมัด ตามที่สมาชิกกลุ่ม ตะอ์วะฮ์ตีบลิฆเข้าใจแล้ว สมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ตีบลิฆยังทุ่มเททรัพย์สิน เวลา และร่างกายของตนเอง เพื่ออัลลอฮ์ การเสียสละสิ่งเหล่านี้ ส่วนหนึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการออกไปฝึกฝนตนเองและเผยแพร่ศาสนา โดยพวกเขาต้องเสียค่าอาหารและค่าเดินทางในการเดินทางไปพักอยู่ใน มัสยิดเป้าหมายในแต่ละครั้ง เป็นเวลาอย่างน้อยที่สุดคือ 3 วัน และมากที่สุดคือ 4 เดือนหรือ 120 วัน ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้อาจเป็นไปได้ที่พวกเขาจะไม่ได้ประกอบอาชีพใด ๆ นอกเหนือไปจากการปฏิบัติศาสนกิจ ตามกำหนดการปฏิบัติกิจกรรมของกลุ่ม ยกเว้นผู้ที่มีธุรกิจซึ่งสามารถมอบหมายให้ผู้อื่นดำเนินการให้ ได้อย่างต่อเนื่องขณะที่ตนเองไม่อยู่ โดยเป้าหมายหลักของการปฏิบัติศาสนกิจในระหว่างที่พักอาศัยใน มัสยิดประกอบไปด้วยหลายประการ เช่น เพิ่มจำนวนการละหมาดภาคบังคับและการละหมาดตาม ความสมัครใจ ให้เวลากับการอ่านคัมภีร์อัลกุรอานและการระลึกถึงอัลลอฮ์มากขึ้น ฯลฯ ซึ่งศาสนกิจ เหล่านี้บางส่วนต้องปฏิบัติในช่วงเวลาที่คนทั่วไปกำลังหลับนอน ดังที่ปอม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2566) กล่าวว่า “งานนี้ไม่มีค่าจ้าง ไม่มีค่าแรง ไม่มีเบี้ยเลี้ยง คนที่เป็นตะอ์วะฮ์จะต้อง ออกเงินตัวเอง เสียสละทั้งเงิน ตัวเอง และเวลา” นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสังเกตพบว่า ในช่วงที่สมาชิกกลุ่ม ตะอ์วะฮ์ตีบลิฆพักอาศัยอยู่ในมัสยิด พวกเขาพยายามลดละการพูดเรื่องราวต่าง ๆ ทางโลกให้น้อยลง และมุ่งเน้นการพูดถึงเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาและโลกหน้าให้ได้มากที่สุด สมาชิกในกลุ่มบางคนได้ กล่าวยืนยันถึงเจตนาของตนเองในการมาพักในมัสยิดว่า “เมื่อออก (ทำงาน) ตะอ์วะฮ์เราจะพูดแต่ เรื่องศาสนา เมื่อเราฝึก (เป็นเวลา) สามวันในทุก ๆ เดือน เราก็จะคุ้นเคย และสิ่งเหล่านี้จะถูกปลูกฝัง ลงไปในระดับของจิตวิญญาณ ไม่ว่าจะอยู่เวลาไหนหรือตรงไหนเราก็จะพูดแต่เรื่องนี้” (ปอม, นาม สมมุติ, การสัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2566) ซึ่งคำอธิบายดังกล่าวนี้สอดคล้องกับบอย (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2566) ที่กล่าวถึงการเสียสละกำลังของตนเพื่อช่วยเหลือมุสลิมในระหว่าง ที่ออกไปทำงานตะอ์วะฮ์และได้เข้าพักในมัสยิดว่า “ใครมีงาน เช่น ก่อสร้างบ้าน เราก็ไปช่วยเมื่อเรามี เวลาว่าง ... ออกไปเสียสละ”

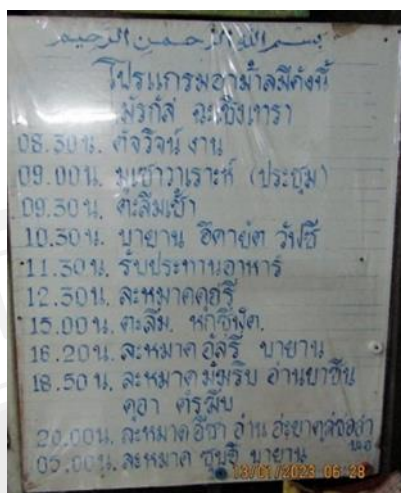
คำอธิบายที่กล่าวมาข้างต้นนี้สอดคล้องกับผลการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้วิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างที่มีการบรรยายธรรมหลังการละหมาดภาคบังคับในช่วงเวลาเย็น (ละหมาดมัฆริบ) เสร็จสิ้นลง เนื้อหาในการบรรยายส่วนมากเน้นการกล่าวถึงความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ ในฐานะที่ พระองค์คือพระเจ้าสูงสุดเพียงหนึ่งเดียวที่ทรงสร้างสรรพสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น ดำรงอยู่ และดำเนิน ต่อไปได้ ในขณะที่มนุษย์มิได้มีความสามารถที่แท้จริงอันใด นอกเสียจากเป็นความสามารถที่พระองค์ ทรงประทานให้ ดังนั้นมนุษย์จึงสมควรตอบแทนความกรุณาของพระองค์ ด้วยการทำตามพระดำรัส ของพระองค์อย่างเคร่งครัด หนึ่งในนั้นคือการทำงานตะอ์วะฮ์ ซึ่งเป็นงานศาสนาที่ศานตาทูคนบน โลกเคยกระทำ และยังเป็นงานสำคัญของศาสนาอิสลามในยุคของศาสดามูฮัมหมัด ที่ได้มีบัญญัติมา ก่อนการละหมาดเป็นสิบปี เพราะก่อนที่ศาสดามูฮัมหมัดจะได้รับคำสั่งเกี่ยวกับวิธีการละหมาด ท่าน ต้องออกเชิญชวนให้บรรดาคนที่อยู่ในนครมักกะฮ์รู้จักกับอัลลอฮ์ นอกจากนี้ผู้บรรยายธรรมบางคนใน กลุ่มพวกเขายังได้กล่าวถึงเรื่องราวปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นกับผู้ทำงานตะอ์วะฮ์ และมีการนำ

คำสอนหรือคำกล่าวของผู้รู้ด้านศาสนาที่พวกเขาเรียกว่าเมาลানা (ผู้มีความรู้หรือปราชญ์) มุฮัมหมัด อิลยาส คันดาราวิ ผู้ก่อตั้งกลุ่มตะวัะฮ์ฮ์ดับลีซิม ที่กล่าวถึงคุณค่าของการทำงานตะวัะฮ์ฮ์มาเล่าให้ผู้ฟังได้รับรู้ด้วย ดังนั้นพวกเขาจึงมีความเชื่อมั่นว่าการทุ่มเททรัพยากรและกำลังด้านต่าง ๆ ของตนเองไปในงานนี้จึงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และผู้ที่ปฏิบัติงานนี้ จะได้รับการตอบแทนอย่างคุ้มค่าจากอัลลอฮ์ ทั้งในขณะที่อยู่ในโลกนี้และในโลกหลังความตาย ซึ่งเป็นโลกที่ถาวร แท้จริง มั่นคง และเป็นนิรันดร์ สำหรับผู้ที่อยู่ในแนวทางอิสลามของอัลลอฮ์ จะได้รับความสุขในสรวงสวรรค์ ในทางตรงกันข้าม หากอยู่นอกเหนือจากแนวทางนี้ ผู้นั้นย่อมได้รับความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส ดังนั้นผู้ทำงานตะวัะฮ์ฮ์ (ดาอีย์) จึงต้องมั่นใจ (ยาقين) ในพยานภาพของอัลลอฮ์ ในการที่พระองค์ทรงมอบความเมตตา และทรงขจัดปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ บนโลกนี้ให้แก่ผู้ที่ทำงานนี้ ซึ่งพวกเขาเรียกว่าเป็นงานเพื่อพระองค์ หรือที่อาจเรียกว่าเป็น “การมอบหมายต่ออัลลอฮ์” เพราะพระองค์เป็นผู้ที่สามารถทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปได้โดยไม่มีความจำกัด (ยศ, นามสมมุติ, การบรรยายธรรม, 2 กรกฎาคม 2566; บอม, นามสมมุติ, การบรรยายธรรม, 10 มกราคม 2566; บอส, นามสมมุติ, การบรรยายธรรม, 23 กุมภาพันธ์ 2566)

การพยายามฝึกฝนตนเองตามแนวทางของศาสดามุฮัมหมัดเพื่อเอากองคัลลอฮ์ ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มตะวัะฮ์ฮ์ดับลีซิมมักจะปฏิบัติตนตามแนวทางของกลุ่มอย่างเคร่งครัด ซึ่งมีลักษณะไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือพวกเขาได้ละหมาดร่วมกันในกลุ่ม ฟังการบรรยายธรรมจากสมาชิกของกลุ่ม ปรับเปลี่ยนการแต่งกายตามแนวทางที่เขาเชื่อว่าดี ปฏิบัติศาสนกิจตามความถนัดและความสมัครใจของแต่ละคนร่วมกันเป็นกลุ่ม การแสดงพฤติกรรมเช่นนี้เป็นเวลานานต่อเนื่องกันอย่างสม่ำเสมอ ช่วยสร้างการขัดเกลาทางสังคมให้แก่สมาชิก และเกิดเป็นความเคยชินไปในที่สุด ยิ่งไปกว่านั้น พวกเขายังมีความรู้สึกที่ดีต่อการกระทำดังกล่าว เนื่องจากมีความเชื่อว่าการกระทำเช่นนี้เป็นการทำงานตามศาสดามุฮัมหมัด ดังนั้นพวกเขาจะต้องได้รับผลบุญในปริมาณหนึ่ง ๆ ตามที่ตนเองเข้าใจ พร้อมกับเกิดความภาคภูมิใจในตนเองว่าสามารถฝึกฝนตนเองตามแนวทางของกลุ่มได้อย่างครบถ้วน และได้ปฏิบัติศาสนกิจในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นกว่าการอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิม สิ่งเหล่านี้ได้กลายมาเป็นอัตลักษณ์ร่วมของพวกเขา อีกทั้งยังก่อให้เกิดจุดสังเกตที่เป็นอัตลักษณ์ของสมาชิกให้บุคคลภายนอกได้รับรู้อีกด้วย

4.2.2 ผู้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันในวิถีแห่งอัลลอฮ์

กลุ่มตะวัะฮ์ฮ์ดับลีซิมในมัสกัสประจําจังหวัดฉะเชิงเทรา มีการกำหนดตารางเวลาสำหรับปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ไว้อย่างเป็นทางการ โดยได้เขียนลงบนแผ่นป้ายสีขาวขนาดใหญ่ และติดตั้งไว้ในภายในอาคารของศูนย์ฯ ซึ่งมีรายละเอียดปรากฏให้เห็นดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4.3 กำหนดการปฏิบัติกิจกรรมของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่

แหล่งที่มา: ประสิทธิ์ เชาวมั่น, 13 มกราคม 2566

จากภาพข้างบนจะเห็นได้ว่ามีกิจกรรมให้ทำตลอดวันสำหรับผู้เข้าร่วมฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางของกลุ่มนี้ นอกจากนี้ ยังปรากฏคำเรียกที่ใช้ทับศัพท์ภาษาต่างประเทศ ซึ่งสืบทราบมาว่าเป็นภาษาอาหรับ อยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการสอบถามรายละเอียดของตารางกิจกรรมกับผู้รู้ภายในกลุ่ม ทำให้สามารถดัดแปลงตารางให้เป็นภาษาไทยที่สามารถเข้าใจได้ง่ายดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.3 กิจกรรมประจำวันตามแนวทางดะอ์วะฮ์ระดับสี่

เวลา	กิจกรรม
05.00 น.	ละหมาดตอนเช้ามีดและรับฟังการบรรยายธรรม
08.30 น.	เตรียมงานและแบ่งหน้าที่ในการปฏิบัติงาน
09.00 น.	ประชุมเพื่อชี้แจงงานและข่าวสาร
09.30 น.	การเรียนการสอนเกี่ยวกับประวัติของศาสดาและคุณค่าของงานดะอ์วะฮ์
10.30 น.	ฟังการบรรยายธรรม, ปฐมนิเทศสมาชิกกลุ่มที่เข้ามาใหม่ และมอบหมายภารกิจให้กลับไปทำที่บ้าน
11.30 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
12.30 น.	ละหมาดตอนกลางวัน
15.00 น.	ฟังการบรรยายธรรมและการกล่าวเกี่ยวกับคุณลักษณะทั้ง 6 ของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่
16.20 น.	ละหมาดตอนบ่ายและรับฟังการบรรยายธรรม
18.50 น.	ละหมาดตอนค่ำ, ขอพร (ดูอา) จากอัลลอฮ์ และฟังการบรรยายธรรม
20.00 น.	ละหมาดตอนมีด และรับฟังประวัติของบรรดาศาสนายของศาสดา

จากรายละเอียดที่ปรากฏในตารางข้างต้น จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีความคล้ายคลึงกับ กำหนดการในเอกสารประกอบการเรียนการสอนรายวิชานักคิดและกลุ่มฟื้นฟูอิสลามของ ผศ.อับดุลลาตีฟ การี อาจารย์ประจำคณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี (The Tajdid, ม.ป.ป.) แต่รายละเอียดของกิจกรรมในเอกสารประกอบการเรียนการสอนนี้มีมากกว่า เช่น มีกิจกรรมการออกเยี่ยมเยียนมุสลิมในชุมชน (ฮัจส) เพิ่มเข้ามา เป็นต้น แสดงให้เห็นว่ากลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ในพื้นที่นี้มีการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นกิจวัตรประจำตามช่วงเวลาต่าง ๆ ในแต่ละวัน ซึ่งกิจกรรมบางอย่างสามารถปฏิบัติได้ทั้งที่บ้านและที่ศูนย์รวมของกลุ่มที่พวกเขาเรียกว่า “มัจกัศ” ประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา ส่งผลให้พวกเขามีแนวคิดและพฤติกรรมที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ใช้วิธีการปฏิบัติศาสนกิจอย่างซ้ำ ๆ เป็นกลวิธีในการสร้างความเคยชินและหล่อหลอมความเป็นมุสลิมที่ดำเนินไปอย่างเป็นกระบวนการ โดยที่กระบวนการดังกล่าวนี้ดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่สามารถซึมซับ และสร้างการเปลี่ยนแปลงได้ในระดับจิตสำนึกของผู้เข้าร่วม (สมัคร์ กอเซ็ม, 2556, น. 86-146)

การปฏิบัติกิจกรรมเหล่านี้มีส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงความประพฤติของผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่อย่างต่อเนื่อง โดยทำให้พวกเขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ในแนวทางของศาสนาได้อย่างครบถ้วนและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับเนื้อหาในการบรรยายธรรมของพวกเขาที่มักจะมีการกล่าวเน้นในเรื่องที่มุ่งส่งเสริมการทำงานดะอ์วะฮ์ เช่น การเสียสละในการทำงาน ดะอ์วะฮ์ของสหายท่านศาสดามุฮัมมัดในอดีต ความสะดวกสบายในการทำงานนี้ของมุสลิมยุคปัจจุบันที่มีมากกว่าในยุคของท่านศาสดามุฮัมมัด และผลตอบแทนจากอัลลอฮ์ที่ทรงเมตตามอบให้แก่ผู้ทำงานนี้ ซึ่งจะได้รับทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ฯลฯ การเน้นย้ำเพื่อกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มทำงานศาสนาในลักษณะนี้ เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดพลังขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ ในฐานะที่เป็นการทำงานศาสนาเพื่ออัลลอฮ์ ให้มีความต่อเนื่องและก้าวหน้าเพิ่มมากขึ้น

นอกเหนือจากกิจกรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัวของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่แล้ว องค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีความเฉพาะและขึ้นำการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของมุสลิมกลุ่มนี้ คือหนังสือหรือตำราที่ใช้ภายในกลุ่ม ซึ่งหนังสือเหล่านี้เป็นหนึ่งในสื่อที่สมาชิกกลุ่มใช้สำหรับประกอบการบรรยายธรรม และเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งกำเนิดเรื่องเล่าต่าง ๆ ที่พวกเขานำไปเผยแพร่ต่อ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจหรือเตือนใจแก่ผู้ที่เข้าร่วมรับฟัง หนังสือที่ใช้ในกลุ่มนี้มีเล่มที่สำคัญจำนวน 3 เล่ม ได้แก่

1) หนังสือคุณค่าอะมัล (การปฏิบัติ) มีเนื้อหาที่กล่าวถึงคุณค่าและผลบุญของการปฏิบัติงานดะอ์วะฮ์ระดับสี่ ซึ่งมีรายละเอียดที่ประกอบด้วย คุณค่าของการละหมาด การอ่านอัลกุรอาน การระลึกถึงอัลลอฮ์และการถือศีลอด ความรู้เกี่ยวกับประวัติบรรดาสหายของศาสดามุฮัมมัด สาเหตุของความเสื่อมศรัทธาในศาสนา แนวทางการเพิ่มพูนศรัทธาให้มั่นคงในศาสนา ตลอดไปจนถึงวิธีการปฏิบัติและแนวทางการทำงานที่กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่จะต้องยึดถือร่วมกัน

2) หนังสือคุณค่าซอตะเกาะฮ์ (เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าหนังสือคุณค่าอะมัล เล่ม 2) มีเนื้อหาที่กล่าวถึงคุณค่าและผลบุญของการบริจาคทรัพย์สิน (ซอตะเกาะฮ์) เพื่อใช้ในทางศาสนา การ

ดำรงชีพอย่างสมถะ การรักษาความสัมพันธ์กับเครือญาติ ผลร้ายของการตระหนี่ถี่เหนียวและการไม่จ่ายซะกาต หรือ “ทานบังคับ” (เป็นการจ่ายทรัพย์สินส่วนหนึ่งให้แก่ผู้อื่นตามบัญญัติของศาสนา ซึ่งเป็นศาสนิกภาคบังคับที่มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติ เมื่อครอบครองทรัพย์สินมากจนถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแต่ละรอบปี) รวมถึงประวัติของบรรดาผู้นำมุสลิมในอดีตที่ใช้จ่ายทรัพย์สินไปเพื่อทำนุบำรุงศาสนา ทั้งนี้หนังสือทั้งสองเล่มข้างต้นมีผู้เขียนคนเดียวกันคือ มุฮัมมัด ชะกะรียา ซึ่งเป็นหลานของผู้ก่อตั้งกลุ่มตะอ์วะฮ์ฮ์ดับลีฆ โดยเนื้อหาในหนังสือทั้งสองเล่มนี้จะถูกใช้ประกอบการบรรยายธรรมของกลุ่มตะอ์วะฮ์ฮ์ดับลีฆในทุก ๆ ครั้ง เพื่อเสริมสร้างขวัญกำลังใจ และเชิญชวนให้ผู้ฟังเกิดความศรัทธาที่แน่วแน่ในผลบุญที่จะได้รับจากอัลลอฮ์เมื่อทำงานนี้ รวมไปถึงจนถึงการใช้เป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินงานของกลุ่ม

3) หนังสือมนตะคือบอะฮาติษ ผู้เขียนคือมุฮัมมัด ยูซุฟ คานดะฮ์ลาวิ บุตรชายของผู้ก่อตั้งกลุ่มตะอ์วะฮ์ฮ์ดับลีฆ มีเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานของการทำงานและคุณธรรมประจำกลุ่มตะอ์วะฮ์ฮ์ดับลีฆ เพื่อให้ผู้ที่ปฏิบัติงานด้านนี้หรือผู้ที่สนใจงานนี้เข้าใจวิธีการปฏิบัติงานอย่างละเอียดและชัดเจน หนังสือเล่มนี้เป็นแหล่งอ้างอิงที่สำคัญของคุณลักษณะทั้ง 6 ประการ (กลุ่มตะอ์วะฮ์ฮ์ดับลีฆเรียกว่า “6 ซีฟัต”) ของกลุ่มตะอ์วะฮ์ฮ์ดับลีฆ ซึ่งประกอบด้วย (1) การกล่าวบทที่ช่วยเพิ่มความศรัทธาอย่างแน่วแน่ในอัลลอฮ์ (กะลิมะฮ์ญอຍยิบะฮ์) ทั้งในสิ่งที่สัมผัสได้และสัมผัสไม่ได้ (2) การละหมาดทุกรูปแบบอย่างตั้งใจ (3) การแสวงหาความรู้ (อีลุม) และการระลึกถึงอัลลอฮ์ (ซิกรุลลอฮ์) (4) การช่วยเหลือ (อิกรอม) มุสลิมและสรรพสัตว์บนโลก (5) ความบริสุทธิ์ใจ (อิกลาส) ในการปฏิบัติศาสนกิจทุกชนิด และ (6) การเผยแพร่ศาสนา (ตะอ์วะฮ์ฮ์ดับลีฆ) โดยคุณลักษณะทั้ง 6 ประการนี้จะถูกกล่าวย้ำเตือนทุก ๆ วัน ที่กลุ่มตะอ์วะฮ์ฮ์ดับลีฆไปพักในมัสยิด หรือใช้ประกอบการบรรยายธรรมในบางครั้ง ซึ่งมักจะกล่าวถึงสามประเด็นสำคัญ ได้แก่ (1) จุดประสงค์ของการปฏิบัติตามคุณลักษณะทั้ง 6 ข้อ (2) วิธีการปฏิบัติตน และ (3) คุณค่าที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

การปฏิบัติกิจวัตรในวิถีแห่งอัลลอฮ์เป็นสิ่งที่สมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ฮ์ดับลีฆพยายามรักษาให้มีความต่อเนื่องและพยายามปฏิบัติให้ได้ทุก ๆ วัน ไม่ว่าจะพวกเขาจะพักอาศัยอยู่กับครอบครัวหรือมารวมตัวกันที่ศูนย์ฯ ยิ่งไปกว่านั้น สมาชิกบางคนยังมีความพยายามปรับเปลี่ยนการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันของตนเองและสมาชิกในครอบครัวให้อยู่ในแนวทางนี้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากพวกเขาเชื่อมั่นว่าการกระทำเช่นนี้จะทำให้พวกเขาได้รับผลบุญจากอัลลอฮ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้มาอย่างง่ายดายเพียงแค่ปรับเปลี่ยนรายละเอียดในการทำกิจวัตรเล็กน้อยเท่านั้น โดยแหล่งที่มาของความเชื่อดังกล่าวก็คือหนังสือที่ถูกนำมาเผยแพร่ในกลุ่มของพวกเขา ดังนั้นการกิจวัตรในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการยืนยันถึงความเชื่อมั่นในแนวทางปฏิบัติของกลุ่ม และทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองได้เข้ามาเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม เพราะมีความประพฤติตามแนวทางของกลุ่มเหมือนกับสมาชิกคนอื่น ๆ อีกทั้งยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้คนในชุมชนเห็นถึงความประพฤติที่โดดเด่นของพวกเขาได้ในอีกทางหนึ่งด้วย

4.2.3 ผู้สืบทอดภารกิจการเผยแผ่ศาสนาของท่านศาสดามูฮัมหมัด

สภาวการณ์ที่เป็นพลวัตทางสังคมยุคโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้ศาสนาอิสลามต้องเผชิญกับความท้าทายขององค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์จากโลกตะวันตก (เอกรินทร์ ต่วนศิริ, 2558, น. 112-114) อีกทั้งในช่วงศตวรรษที่ 19 มุสลิมบางส่วนในอินเดีย ซึ่งในขณะนั้นอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ เริ่มมีความคิดที่ออกนอกแนวทางของศาสนา และละเลยภารกิจการเผยแผ่ศาสนา เนื่องจากได้รับอิทธิพลของแนวคิดความทันสมัยจากตะวันตกผ่านเจ้าอาณานิคม (เสาวนีย์ จิตต์หมวด, 2531, น. 238-240) ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่มุสลิมจะต้องหันกลับมายึดมั่นในหลักปฏิบัติของอิสลาม พร้อมทั้งขับเคลื่อนภารกิจการเผยแผ่ศาสนาอย่างจริงจัง โดยยึดถือแบบอย่างการปฏิบัติงานนี้จากแนวทางของศาสดามูฮัมหมัด ดังที่บอม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 12 มกราคม 2566) กล่าวว่า “นบี (ศาสดา) มูฮัมหมัดเป็นคนทำงานดะอ์วะฮ์ รวมทั้งในปีทุกคนก็ได้ทำงานดะอ์วะฮ์ เริ่มตั้งแต่สมัยที่อัลลอฮ์ทรงสร้างโลกขึ้นมาใหม่ ๆ พร้อมกับบปีอาดัม ตั้งแต่นั้นก็เริ่มมีดะอ์วะฮ์แล้ว พวกเราต้องสืบทอดต่อไป” ในทำนองเดียวกัน บอย (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2566) ได้อธิบายเพิ่มเติมอันช่วยขยายความต่ออีกว่า “เราไปชวนเพื่อให้เขามาละหมาดที่มัสยิด และย้ำถึงความทรงจำเก่า ๆ ในสิ่งที่เขาเคยได้เรียน เช่น นบีทำอะไรไว้บ้าง ... เรามานั่งอยู่เฉย ๆ ไม่ได้ เราก็ต้องออกไปเหมือนนบี” ซึ่งการกระทำตามแบบฉบับของศาสดามูฮัมหมัดเป็นสิ่งที่กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลี้ลับยึดถืออย่างมั่นคง และพวกเขาเชื่อมั่นว่าสิ่งที่ตนเชื่อเป็นสิ่งที่ถูกต้องและสมบูรณ์ ดังที่ปอม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2566) ได้กล่าวไว้ว่า “มีกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งเป็นผู้ที่ศึกษาลึกในรายละเอียดถึงวิธีการต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตของคนที่เป็นศอฮะบะห์ (สหายของศาสดามูฮัมหมัด) และนบี จากนั้นจึงนำมารวบรวมและปฏิบัติตามนั้น เขาไม่ได้คิดขึ้นมาเอง เขาเรียนรู้ เขาสืบค้น และสรุปออกมาเป็นเรื่องและข้อปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งมีเยอะมาก จึงมีการเผยแพร่และปฏิบัติตามออกมา”

กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลี้ลับเชื่อว่าการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม หรือการชักชวนให้มนุษย์ชาติรู้จักกับอัลลอฮ์และมีความมั่นใจ (ยากิน) ในพระองค์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นมุสลิม และจะนำมาซึ่งการปฏิบัติศาสนกิจประการอื่น ๆ ตามมาในภายหลัง เมื่อพิจารณาถึงประวัติศาสตร์ในสมัยของศาสดามูฮัมหมัด จะเห็นได้ว่าภารกิจนี้เป็นสิ่งที่ท่านเริ่มกระทำเป็นประการแรกในฐานะที่เป็นศาสดาองค์สุดท้ายของอิสลาม ที่อัลลอฮ์ทรงประทานมาให้เผยแผ่ศาสนาอิสลาม รวมทั้งเป็นแบบอย่างให้แก่มนุษยชาติทั่วโลก ดังที่ยศ (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2566) กล่าวว่า “เริ่มแรกของอิสลามคือการรู้จักอัลลอฮ์ อันนี้คือเริ่มแรกเลย ถ้าไม่มีอันนี้ก็ไม่ได้ ... นบี (มูฮัมหมัด) พยายามเป็นเวลาทั้งหมด 23 ปี ที่เมืองมักกะฮ์ 13 ปี และที่เมืองมะดีนะห์อีก 10 ปี ในการทำให้คนรู้จักและมั่นใจในอัลลอฮ์”

วิธีการของศาสดามูฮัมหมัดที่พวกเขานำมาใช้ในการเผยแผ่ศาสนา คือการพูดแบบตัวต่อตัวกับมุสลิมทุกบ้านในเส้นทางที่เขาเดินผ่าน พวกเขาเรียกกิจกรรมนี้ว่า “ซัส” ดังที่บอย (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2566) กล่าวว่า “เราต้องเข้าทุกบ้าน เหมือนฝนตกที่ตกไปทั่วนั้นแหละ ... ใช้การพูดแบบตัวต่อตัวเลย เพราะนบียังไม่ได้ใช้อย่างอื่นหรอก เช่น โทรศัพท์ หรือไมโครโฟน ก็ไม่ได้

ใช้” ต่อมาบอม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 12 มกราคม 2566) ได้กล่าวไปในแนวทางเดียวกันว่า “เราเน้นไปที่การเชิญชวนให้คนอื่นไปมัสยิด โดยผู้ชวนจะเป็นผู้ที่ได้แน่ ๆ คือได้ไปที่มัสยิดอย่างแน่นอน ทำให้ในมัสยิดมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา” ในขณะที่บอส (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 20 มกราคม 2566) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า “ตะอวัะฮ์จะใช้แบบตัวต่อตัว ตาต่อตา ปากต่อปาก ใจต่อใจ เพราะมันไม่ใช่งานเผยแพร่ข้อมูล แต่เป็นการโน้มน้าวให้เขาเห็นดีด้วยกับสิ่งที่มีความดี”

พฤติกรรมดังกล่าวนี้สอดคล้องกับสิ่งที่พบจากการสังเกตของผู้วิจัย ในขณะที่ฟังการบรรยายธรรม ที่ผู้บรรยายซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มตะอวัะฮ์ระดับลิฆกล่าวส่งเสริมให้สมาชิกคนอื่น ๆ ภายในกลุ่มมีการกล่าวชักชวนแบบมุสลิมและพูดเชิญชวนให้มุสลิมมาละหมาดร่วมกันที่มัสยิด ไปจนถึงการตักเตือนด้วยการกระทำ วาจา หรือจิตใจ เมื่อเห็นมุสลิมกระทำความผิด อีกทั้งก่อนออกไปทำการเชิญชวนหรือเผยแพร่ศาสนาอิสลาม พวกเขาจำเป็นต้องกล่าวทบทวนระเบียบหรือข้อกำหนดในการทำกิจกรรมนี้ทุกครั้ง และยังคงเน้นย้ำถึงความสำคัญของการพิจารณาสถานการณ์และสภาพแวดล้อมในขณะที่ทำกิจกรรมอย่างละเอียด ว่ามีความเหมาะสมที่จะพูดคุยกับผู้ที่พบเจอได้มากน้อยเพียงใด หรือมีความเสี่ยงอันตรายเพียงใดหากจะปฏิบัติกิจกรรมในลักษณะนี้ ทั้งนี้การเผยแพร่ศาสนาด้วยแนวคิดและวิธีการดังที่กล่าวมาข้างต้น ส่งผลให้กลุ่มตะอวัะฮ์ระดับลิฆมีความแตกต่างจากกลุ่มเผยแพร่ศาสนาอิสลามกลุ่มอื่น ๆ เช่น กลุ่มที่มีสมาชิกเฉพาะมุสลิมเพศหญิง (มุสลิมะฮ์) ที่เผยแพร่ศาสนาอิสลามอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยและกรุงเทพมหานคร ซึ่งให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้เหมาะสมกับภูมิหลังและบริบทของผู้ฟังที่มีความแตกต่างกัน เช่น การจัดสัมมนา การบรรยายผ่านสื่อ การจำหน่ายสิ่งพิมพ์ และการจัดกิจกรรมเข้าค่าย เป็นต้น (อัลฮุตา บินดีฮารุน, 2557, น. 243-256)

อัตลักษณ์การเป็นผู้สื่อทอดภารกิจเผยแพร่ศาสนาต่อจากศาสดามูฮัมหมัด เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างอัตลักษณ์ให้แก่กลุ่มตะอวัะฮ์ระดับลิฆ เนื่องจากการเผยแพร่ศาสนาเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลอื่นซึ่งอยู่ในพื้นที่สาธารณะพบเห็นการกระทำของพวกเขาได้มากขึ้น กอปรกับการมีแนวทางหรือวิธีการเผยแพร่ศาสนาที่มีลักษณะเฉพาะกลุ่ม ต่างจากมุสลิมที่เผยแพร่ศาสนาในกลุ่มอื่น ๆ จึงส่งผลให้มุสลิมในชุมชนที่พบเห็นพวกเขา เกิดการตระหนักได้ว่าคนที่ตนพบเจอนั้น คนไหนคือสมาชิกกลุ่มตะอวัะฮ์ระดับลิฆ ที่สำคัญคือชาวบ้านยังสามารถกล่าวเปรียบเทียบกับเพื่อทำให้ผู้วิจัยเกิดความเข้าใจได้ว่ากลุ่มตะอวัะฮ์ระดับลิฆแตกต่างจากมุสลิมอีกกลุ่มหนึ่ง ที่มักเดินทางเข้ามาในชุมชนเพื่อขอรับบริจาคเงิน (ศอดะเกาะฮ์) เพื่อไปใช้ในการสร้างศาสนสถานในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอิสลาม เพราะมุสลิมที่เข้ามาขอรับบริจาคเงินมักจะกล่าวถึงคำสอนทางศาสนา แต่จะบอกเพียงว่านำเงินไปใช้ทำอะไร ในขณะที่กลุ่มตะอวัะฮ์ระดับลิฆจะกล่าวถึงคำสอนทางศาสนา โดยมีได้กล่าวถึงการรับบริจาคเงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ เลย ด้วยเหตุนี้ การเผยแพร่ศาสนาจึงเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่ช่วยประกอบสร้างอัตลักษณ์ของตะอวัะฮ์ระดับลิฆ ให้เกิดขึ้นในจิตใจของผู้ที่พบเจอ ผ่านการรับรู้ของบุคคลภายนอก ซึ่งมีส่วนช่วยยืนยันถึงอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของกลุ่มตะอวัะฮ์ระดับลิฆได้ในอีกทางหนึ่งด้วย

กล่าวโดยสรุป อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มัสกัตมรภัสประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา คือการเป็นผู้ฝึกฝนตนเองให้อยู่ในหนทางของศาสนาอิสลามด้วยความบริสุทธิ์ใจ ทั้งนี้เพื่อหวังผลตอบแทนจากอัลลอฮ์ การเป็นผู้เผยแพร่คำสอนของศาสนาอิสลาม และการเป็นผู้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันในวิถีแห่งอัลลอฮ์ โดยใช้วิธีการฝึกประพฤติตนตามกำหนดการปฏิบัติกิจกรรมและหนังสือประจำกลุ่ม จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าพวกเขามีความตระหนักในตนเองได้ว่า การปฏิบัติงานดะอ์วะฮ์ต้องมีการเสียสละทั้งทรัพย์สิน เวลา และร่างกายของตนเอง ที่สำคัญคือ การทำกิจกรรมบางอย่างในช่วงระยะเวลาหนึ่งจำเป็นต้องเดินทางออกจากครอบครัวหรือภูมิลำเนา ไปพักในมัสยิดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่อื่นร่วมกับสมาชิกของกลุ่ม สาเหตุที่พวกเขามีกำลังใจหรือมีพลังขับเคลื่อนในการทำกิจกรรมเหล่านี้ เนื่องมาจากการมีศรัทธาที่แน่วแน่ในอัลลอฮ์ และมีความมั่นใจในผลบุญที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามบัญญัติของอัลลอฮ์ หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการมอบกายถวายตนแด่พระองค์ อีกทั้งพวกเขายังมีความเชื่อมั่นอย่างสนิทใจว่าการปฏิบัติตามตารางกิจกรรมเหล่านั้น เป็นสิ่งที่ท่านศาสดามูฮัมหมัดและเหล่าสหายของท่านได้เคยกระทำไว้ในอดีต พวกเขาจึงมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตามแนวทางนี้ให้ได้มากที่สุดเท่าที่ตนเองจะทำได้ ยิ่งไปกว่านั้นภายหลังจากที่เขาได้ฝึกฝนตนเองในหนทางนี้ และทำการเผยแพร่คำสอนไปยังบุคคลอื่น ๆ ในชุมชนแล้ว พวกเขายังได้นำคำสอนหรือวิธีการปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การรับประทานอาหาร การนอนหลับ การเข้าห้องสวลา ฯลฯ ไปบอกกล่าวหรือปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เมื่อเขาเดินทางกลับไปยังครอบครัว ดังที่บอม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 12 มกราคม 2566) กล่าวว่า “ที่สำคัญคือเราต้องเอาไปใช้ที่บ้านของเรา กับลูกเมียของเรา เพราะที่จริงแล้วศาสนาต้องเริ่มต้นตั้งแต่ในครอบครัว”

4.3 การใช้อัตลักษณ์ดะอ์วะฮ์ระดับสี่มัสกัตในการเผยแพร่คำสอนศาสนาอิสลามเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในชุมชน

4.3.1 การเผยแพร่ศาสนาแบบ “บ้านต่อบ้าน ประตูต่อประตู”

การเผยแพร่ศาสนาด้วยวิธีการนี้ เป็นสิ่งที่กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มัสกัตเชื่อว่าทำได้ทำตามวิธีการเผยแพร่ศาสนาของศาสดามูฮัมหมัด ที่ท่านได้เริ่มชักชวนให้ผู้คนในเมืองมะดีนะฮ์และมักกะฮ์ ให้รู้จักกับพระเจ้าที่เป็นเจ้าที่แท้จริงเพียงพระองค์เดียวคืออัลลอฮ์ ด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงมีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตามและเชื่อมั่นในผลบุญที่จะได้รับจากการปฏิบัติกิจกรรมเหล่านี้ ซึ่งเป็นวิธีการเผยแพร่ศาสนาด้วยการพูดแบบตัวต่อตัว (Face to Face) เท่านั้น มิได้มีการใช้สื่อหรือเครื่องมือชนิดอื่นร่วมด้วย ดังที่บอม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2566) กล่าวไว้ว่า “ใช้การพูดแบบตัวต่อตัวเลย เพราะนบีกี้ไม่ได้ใช้อย่างอื่นหรอก” ในทำนองเดียวกันบอส (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 20 มกราคม 2566) ได้อธิบายถึงเหตุผลที่ไม่มีการใช้สื่ออื่น ๆ เพื่อประกอบการเผยแพร่ศาสนาของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มัสกัตว่า “ไม่ใช่ ๆ แต่อาจจะมีเลือดอดที่คนไปทำกันเอง แต่ไม่ใช่นโยบายของดะอ์วะฮ์ เพราะดะอ์วะฮ์จะใช้แบบตัวต่อตัว” และยศ (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2566) ได้อธิบายเพิ่มเติม เกี่ยวกับการพูดเพื่อ

เผยแพร่คำสอนว่า “เราก็กออกไปชักชวนเขาและพูดถึงคุณค่าว่าทำแล้วได้อะไร ... จะได้อะไรตอบแทนแก่เรา” อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าสมาชิกของกลุ่มตะอวะฮ์ระดับลิฆบางคนได้แนะนำแอปพลิเคชันในสมาร์ตโฟน ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจให้แก่สมาชิกที่เป็นมุสลิมใหม่ภายในกลุ่มบ้าง แต่มิได้มีการแนะนำแอปพลิเคชันนี้ให้แก่ชาวบ้านในชุมชนแต่อย่างใด ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า กิจกรรมนี้ช่วยสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มตะอวะฮ์ระดับลิฆ ให้ปรากฏขึ้นในจิตใจของชาวบ้านในชุมชนได้ด้วยเช่นกัน โดยกิจกรรมการเผยแพร่รูปแบบนี้มีหลักการและกระบวนการปฏิบัติดังต่อไปนี้

1) หลักสำคัญในการปฏิบัติกิจกรรม

การออกเยี่ยมเยียนมุสลิมเพื่อเผยแพร่ศาสนา ตามแนวทางของกลุ่มตะอวะฮ์ระดับลิฆ จำแนกได้เป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ (1) การออกเยี่ยมเยียนแบบเฉพาะเจาะจง เรียกว่า “คูชูซี” การเยี่ยมเยียนแบบนี้มีลักษณะการดำเนินงานที่ไม่เป็นทางการ และเป็นกิจกรรมที่ไม่ได้เป็นภาคบังคับสำหรับกลุ่มตะอวะฮ์ระดับลิฆ การทำกิจกรรมนี้ใช้จำนวนสมาชิกอย่างน้อย 2 คน เดินออกจากมัสยิดที่กลุ่มตะอวะฮ์ระดับลิฆพักอาศัยอยู่ ไปยังชุมชนบริเวณรอบมัสยิด เมื่อเจอมุสลิมเพศชายจึงเริ่มต้นกล่าวทักทาย จากนั้นจึงพูดเชิญชวนให้ไปร่วมกิจกรรมที่มีสยิด หรือพูดถึงความสำคัญของการปฏิบัติตนตามหลักศาสนา ซึ่งการเยี่ยมเยียนแบบนี้ ผู้ที่เดินออกเยี่ยมเยียนสามารถเลือกเจาะจงบ้านที่ต้องการจะไปพบได้ โดยอาจเป็นบ้านของผู้นำชุมชน (อิหม่าม) เครือญาติ เพื่อน หรือคนรู้จักของผู้ทำกิจกรรม และ (2) การออกเยี่ยมเยียนทุกบ้าน เรียกว่า “ฮัส” เป็นกิจกรรมภาคบังคับที่กลุ่มตะอวะฮ์ระดับลิฆ จำเป็นต้องทำทุกครั้งที่เข้าไปพักอาศัยที่มัสยิดในชุมชนเป้าหมาย และไม่สามารถเลือกเจาะจงบ้านที่จะเยี่ยมเยียนได้ กล่าวคือจะต้องทำกิจกรรมนี้กับทุกบ้านที่เจอในเส้นทางเดินแต่ละครั้ง ไม่ว่าจะมีคนอยู่หรือไม่ก็ตาม กิจกรรมนี้ต้องใช้สมาชิกจำนวนอย่างน้อย 3 คน โดยแต่ละคนจะได้รับมอบหมายหน้าที่อย่างชัดเจนดังนี้ (1) ผู้นำกลุ่ม (อมิร) ทำหน้าที่ควบคุมการทำกิจกรรมให้เป็นไปตามระเบียบและควบคุมเวลาในการทำกิจกรรมให้มีความเหมาะสม (2) คนนำทาง (เราะห์บา) ทำหน้าที่เป็นผู้นำทาง ในการเดินตามเส้นทางเข้าไปในชุมชนรอบ ๆ มัสยิด และกล่าวทักทายทุกบ้านที่เดินผ่าน ดังนั้นตำแหน่งนี้จึงนิยมใช้สมาชิกที่เป็นคนในพื้นที่นั้น ๆ หรือเป็นผู้ที่มีความคุ้นชินกับชาวบ้านในชุมชนระดับหนึ่ง และ (3) คนพูดเนื้อหา (มุต้ากัลลิม) ทำหน้าที่ในการกล่าวเชิญชวนมุสลิมให้ไปร่วมกิจกรรมที่มีสยิด หรือพูดเกี่ยวกับคุณค่าของศาสนาอิสลาม (ยศ, นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2566; ปอม, นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2566; บอล, นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 23 มกราคม 2566)

นอกเหนือไปจากการกำหนดบทบาทหน้าที่ ให้แก่ผู้ที่ต้องทำกิจกรรมการเยี่ยมเยียนดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่ากลุ่มตะอวะฮ์ระดับลิฆได้กล่าวทบทวนกฎระเบียบที่สำคัญสำหรับการทำกิจกรรมนี้ ซึ่งประกอบไปด้วย (1) ห้ามมองกิจกรรมส่วนตัวภายในบ้านของผู้อื่น (2) ห้ามมองผู้หญิงโดยไม่จำเป็น (3) ห้ามเด็ดใบไม้หรือหักกิ่งไม้ทั้งที่ขึ้นตามริมทางและที่ถูกปลูกไว้ (4) ห้ามพูดเรื่องอื่นที่นอกเหนือไปจากเรื่องของศาสนา (5) ในระหว่างที่เดินจะต้องทอดสายตาลงต่ำพร้อมกับกล่าวคำระลึกถึงอัลลอฮ์ไว้ตลอดเวลา (6) ห้ามมองใบหน้าของผู้ฟังในขณะที่ผู้พูดกำลังพูดเชิญชวน และ (7) ห้ามพูด

เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งใด ๆ โดยผู้วิจัยพบว่าในระหว่างที่ปฏิบัติกิจกรรมนี้ พวกเขามีความพยายามในการปฏิบัติตามกฎระเบียบเหล่านี้ให้ครบถ้วนและสมบูรณ์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นอกจากนี้ พวกเขาจะต้องดำรงไว้ซึ่งความสุภาพและความอดทนในการทำกิจกรรมนี้ ดังแบบอย่างที่ได้ ศาสดามูฮัมหมัดได้ทำไว้ ดังที่บออล (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 21 มกราคม 2566) กล่าวว่า “ในปีใช้ คำพูดที่นึ่มนวลและความดี ในการเข้าหาและเปลี่ยนแปลงหัวใจคน มีซีฟัต (คุณลักษณะ) แห่งความ อดทน ... ถึงเขาจะดูถูกอะไรต่าง ๆ เราก็คงต้องทำดีต่อเขา สักวันหนึ่งเขาจะน้อมรับในสัจธรรมเอง”

2) กระบวนการปฏิบัติกิจกรรม

ในการทำกิจกรรมการเยี่ยมเยียนชาวบ้านในชุมชน มีการดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็น ขั้นตอนที่เชื่อมโยงกัน โดยก่อนที่จะเดินทางออกไปนอกมัสยิด ทุกคนจะต้องมารวมตัวที่มีสยิดเพื่อ ละหมาดและขอพร (ดูอาอ์) จากอัลลลอฮ์ หลังจากนั้นจึงกล่าวทบทวนกฎระเบียบของกิจกรรม และ ออกเดินทางด้วยท่าทางที่สงบเรียบร้อย โดยเริ่มต้นด้วยการชักชวนมุสลิมในชุมชนให้มาละหมาด ร่วมกันที่มีสยิด ต่อจากนั้นจึงเชิญชวนให้เข้ามาร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่ม พร้อมทั้งกล่าวถึงความสำคัญ ของการทำงานตะอ์วะฮ์ระดับลิฆ ซึ่งกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิฆได้นำกระบวนการข้างต้นมาใช้ในการปฏิบัติ กิจกรรมทุกครั้ง เริ่มต้นที่การประชุมเพื่อแต่งตั้งให้สมาชิกในกลุ่มดำรงตำแหน่งที่สำคัญจำนวน 3 ตำแหน่ง ดังที่ได้อธิบายมาแล้วก่อนหน้านี้ ส่วนคนที่เหลือจะทำหน้าที่เป็นผู้ติดตามเท่านั้น โดยแบ่ง สมาชิกออกเป็นสองกลุ่มย่อย ๆ คือ กลุ่มแรกทำหน้าที่อ่านเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาอิสลามและมี สมาชิกภายในกลุ่มส่วนหนึ่งเป็นผู้นั่งฟังอยู่ในมัสยิด โดยส่วนมากจะใช้หนังสือทั้งสามเล่มที่เผยแพร่ ภายในกลุ่มประกอบกิจกรรมในส่วนนี้ กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่ออกไปทำกิจกรรมภายนอกมัสยิด โดยมี ผู้นำทางเดินนำในตำแหน่งด้านหน้าสุด ตามมาด้วยผู้ทำหน้าที่พูดเชิญชวน และผู้นำกลุ่มจะเดินใน ตำแหน่งคนสุดท้ายของแถว ถ้าหากมีผู้ติดตามในการเดินไปด้วย ก็จะทำให้ผู้ติดตามเดินในตำแหน่งที่อยู่ ระหว่างผู้พูดเชิญชวนกับผู้นำกลุ่ม

ในการทำกิจกรรมนี้ สมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิฆมักจะเดินเท้าเป็นแถวตอนเรียงเดี่ยว เข้าไปในชุมชน พร้อมทั้งกล่าวคำทักทายแบบมุสลิม (การกล่าวสลาม) โดยผู้นำทางจะเป็นผู้ที่กล่าว สลามด้วยเสียงที่ค่อนข้างดัง เพื่อให้ผู้ที่พักอาศัยอยู่ในบ้านสามารถได้ยินเสียงการทักทายนี้อย่าง ชัดเจน และเดินออกมาเพื่อรับฟังหรือพูดคุยด้วย ซึ่งการกล่าวทักทายนี้จะทำสามครั้ง หากยังไม่มี การตอบรับ ผู้นำทางจะเดินทางไปยังบ้านหลังถัดไปเรื่อย ๆ ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนสังเกตเห็นว่ามี สมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิฆเดินทางเข้ามาถึงในชุมชนของพวกเขาแล้ว ดังที่บัต (นามสมมุติ, การ สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2566) กล่าวว่า “คือการที่เขาเดินมาเป็นแถว แล้วก็เข้ามาสลาม” ในทำนอง เดียวกัน นิม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 6 กรกฎาคม 2566) ได้อธิบายว่า “เวลามาถึงพวกเขาจะให้ สลามก่อน และค่อยชักชวนให้ผู้ชายไปมัสยิด” และบีม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2566) ที่ได้ อธิบายเพิ่มเติมไปในแนวทางเดียวกันว่า “เขาจะเดินแล้วมาเชิญไปที่สุเหร่า ... ไปฟังการ พูดที่สุเหร่า โดยคนพูดที่สุเหร่าก็พวกเขานั้นแหละ” โดยมีสยิดหรือสุเหร่าในที่นี้หมายถึงสถานที่ซึ่ง กลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับลิฆไปพักอาศัยชั่วคราวและทำกิจกรรมอยู่ในช่วงเวลานั้น ถ้าหากกล่าวทักทายไปแล้ว

เจอมุสลิมเพศหญิงตอบกลับมา ผู้นำทางจะถามว่าภายในบ้านมีผู้ชายอยู่หรือไม่ ถ้ามีก็จะขออนุญาตเข้าไปพูดคุยกับมุสลิมเพศชายคนนั้น แต่ถ้าไม่มีผู้นำทางจะกล่าวขอบคุณและพาสมาชิกในแถวเดินต่อไปยังบ้านหลังอื่น ดังที่นนท์ (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2566) กล่าวว่า “เขาถามว่ามีผู้ชายไหม ... ถ้าไม่มีก็ไปที่อื่น เขาจะไม่คุยกับผู้หญิง” และนิม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 6 กรกฎาคม 2566) ได้กล่าวไปในแนวทางเดียวกันว่า “เขาชักชวนให้ผู้ชายไปมัสยิด ถ้าที่บ้านไม่มีผู้ชายเขาก็จะเลยไป” ซึ่งการกล่าวทักทายมุสลิม ที่สมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่เดินทางไปพบเจอในชุมชนเช่นนี้ เป็นไปตามวิธีการของการตะอ์วะฮ์ด้วยคำพูด ในด้านของการกล่าวทักทายที่สุภาพ (ต่อเหลือบ โอรัมหลง และซาฟีอี อาดำ, 2557, น. 28-29) โดยเป็นเสมือนการเกริ่นนำก่อนที่จะแสดงพฤติกรรมในลำดับถัดไป คือการเชิญชวนให้ไปร่วมละหมาดหรือทำกิจกรรมกับกลุ่มฯ ที่มีสยิด ดังเช่นที่ ปีน (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 28 มกราคม 2566) ได้กล่าวไว้ว่า “เขาจะให้สลามก่อน จากนั้นจึงพูดชวนให้ไปสุเหร่า ... ไปละหมาดรวมกันเป็นกลุ่มที่สุเหร่า หรือชวนให้ไปออกตะอ์วะฮ์”

เมื่อสมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่เจอมุสลิมเพศชาย ผู้นำทางประจำกลุ่มจะกล่าวทักทายด้วยการกล่าวสลาม และให้สมาชิกในแถวทุกคนทำการทักทายทีละคน จากนั้นจึงเริ่มให้ผู้พูดได้พูดเชิญชวนมุสลิมให้ไปละหมาดร่วมกันที่มีสยิด ซึ่งการสนทนาระหว่างสมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่กับมุสลิมเพศชาย จะใช้เวลาเป็นช่วงสั้น ๆ แต่จะมีการพูดถึงเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาอิสลามร่วมด้วย ดังที่บัต (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 28 มกราคม 2566) ได้กล่าวว่า “เขาเข้ามาสลาม แล้วก็เผยแผ่ศาสนาหรือชักชวนให้ออกตะอ์วะฮ์ ... และพูดเรื่องศาสนา ... ว่านปีเราเคยทำแบบนี้ ... เป็นการบอกเล่าประวัติว่านปีเคยทำแบบนี้เมื่อในอดีต” ต่อมาอ้อด (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 28 มกราคม 2566) ได้ขยายความเพิ่มเติมว่า “เขาพูดเกี่ยวกับเรื่องอะกีดะห์ (การยึดมั่นในหลักอิสลาม) คือเรื่องที่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างมาจากอัลลอฮ์ทั้งหมด” และบัว (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2566) ได้กล่าวถึงเนื้อหาด้านศาสนาที่สมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่ได้กล่าวกับตนว่า “เขาพูดถึงนบีมุฮัมมัดว่าท่านทำอะไรยังไง เจอความลำบากอะไรบ้าง ไม่ให้เราละทิ้ง เราต้องทำตาม ถ้าเราทำตามเราก็จะได้บุญ” และก่อนที่จะสิ้นสุดการสนทนาผู้พูดจะให้ผู้ฟังทำการตั้งใจ (เหนียต)ว่าจะไปร่วมละหมาดหรือร่วมกิจกรรมที่มีสยิด โดยให้ผู้ฟังกล่าวว่า “อินชาอัลลอฮ์” แปลว่า “แล้วแต่พระประสงค์ของอัลลอฮ์” จากนั้นกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่จึงเดินออกมาจากบ้านหลังนั้น ๆ และเมื่อเดินจนสุดเส้นทางหรือผู้นำกลุ่มคิดว่าเพียงพอแล้วสำหรับการทำกิจกรรมในครั้งนั้น เขาจะบอกให้ผู้นำทางเดินนำสมาชิกทุกคนกลับไปที่มีสยิด เพื่อพบเจอกับอีกกลุ่มหนึ่งที่อยู่ประจำในมัสยิด จากนั้นกลุ่มที่อยู่ในมัสยิดจะหยุดการอ่านหนังสือ เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มทุกคนได้เตรียมตัวทำการละหมาดในเวลาต่อไป หรือทำกิจกรรมอื่น ๆ ตามความสมัครใจของแต่ละคน

ผู้วิจัยสังเกตพบว่า การสื่อสารระหว่างสมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่กับชาวบ้านในชุมชนที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมการเยี่ยมเยียนนี้ มีทั้งสิ้นสองลักษณะคือ (1) การสื่อสารในแนวตั้งหรือจากบนลงล่าง เป็นการสื่อสารที่พบเห็นได้อย่างชัดเจน เกิดขึ้นเมื่อผู้พูดของกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่พูดเผยแผ่คำสอนของศาสนาอิสลามไปยังชาวบ้านในชุมชน และ (2) การสื่อสารในแนวราบ เป็นการ

สื่อสารในประเด็นทั่วไปที่มีได้เกี่ยวข้องกับเนื้อหาทางศาสนา (ณัฐพงศ์ สวนดี, 2559, น. 57-65) ซึ่งมักจะเกิดขึ้นเป็นการเฉพาะเจาะจง ในกรณีที่ผู้พูดมีความคุ้นเคยค่อนข้างมากกับผู้ฟังที่เป็นชาวบ้าน แต่จากการสังเกตในพื้นที่ศึกษา กลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆะจะพยายามหลีกเลี่ยงการสื่อสารในรูปแบบที่สอง เพราะเป็นรูปแบบที่ขัดแย้งกับระเบียบในการทำกิจกรรมการเยี่ยมเยียนชุมชน โดยพวกเขามักจะกล่าวให้ผู้ฟังมาร่วมสนทนากันที่มัสยิด แทนที่จะสนทนากันภายในที่พักอาศัยของผู้ฟัง ส่วนการสื่อสารแบบแนวตั้งจากล่างขึ้นบน ที่เกิดจากการที่ชาวบ้านได้สอบถามถึงปัญหาด้านศาสนาต่าง ๆ ไปยังกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆะจะเกิดขึ้นได้ยาก เพราะคนในกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆะจะมักจะบ่ายเบี่ยงที่จะชี้ชัดในการตอบคำถามเหล่านั้น แต่จะแนะนำให้ชาวบ้านไปถามผู้รู้ด้านศาสนาประจำชุมชนแทน ดังที่บอส (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 20 มกราคม 2566) กล่าวว่า “บางทีเขามาถามเรื่องต่าง ๆ แต่เรามักจะตอบให้เขาไปถามคนอาเลหม์ (บุคคลที่มีความรู้ด้านศาสนา) ที่มีอยู่แล้วในชุมชน เช่น อิหม่าม คอเต็บ บิหลัน หรือครูสอนศาสนา เราจะแนะนำให้ไปถามคนกลุ่มนั้นเลยดีกว่า เพราะบางอย่างอาจมีรายละเอียดไม่ตรงกัน บางทีคนจะยังมีความแตกต่างกันอยู่ ... เราจะเน้นอะไรที่ไม่ขัดแย้ง”

จากที่กล่าวมาในข้างต้น ทำให้ได้ข้อสรุปว่า การเผยแพร่ศาสนาด้วยวิธีการ “บ้านต่อบ้าน ประตูต่อประตู” ส่งผลให้กลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆะมีส่วนในการเพิ่มพูนศรัทธาและการปฏิบัติศาสนกิจของมุสลิมให้มีความเคร่งครัดมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีส่วนช่วยให้มุสลิมดำรงชีพอยู่ในแนวทางของการเป็นมุสลิมที่ดีและมีคุณธรรม กลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆะจึงเกิดความภาคภูมิใจ ว่าตนเป็นผู้ช่วยลดพฤติกรรมที่บกพร่องผิดเพี้ยนจากหลักศาสนาของมุสลิมทั้งหลาย และยังมีส่วนช่วยให้พี่น้องมุสลิมสามารถเดินทางเข้าสู่สรวงสวรรค์ในโลกหลังความตายได้ ดังที่สมาชิกของกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆะได้กล่าวว่า “การออกัสเยี่ยมเยียนในตอนเย็น ๆ หรือตอนเช้าเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมคุณธรรมให้แก่คนในชุมชน” (บอล, นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 21 มกราคม 2566) ยิ่งไปกว่านั้น กิจกรรมนี้ยังช่วยส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ ระหว่างกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆะกับชาวบ้านในชุมชนให้เพิ่มมากขึ้น โดยกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆะเป็นตัวแทนของสถาบันศาสนารูปแบบหนึ่ง ที่มีบทบาทช่วยสร้างการขัดเกลาทางสังคมให้แก่มุสลิมในชุมชน ซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการที่ช่วยสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆะให้ผู้อื่นได้รับรู้ และปฏิบัติตามสิ่งที่พวกเขาคิดว่าเป็นผลดีต่อผู้ปฏิบัติและสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ ผ่านการสนทนาแบบตัวต่อตัวกับมุสลิมที่พบเจอ และไม่ใช้สื่ออื่นประกอบการเผยแพร่ เพราะเชื่อมั่นในแนวทางการเผยแพร่คำสอนแบบดั้งเดิมเช่นเดียวกับวิธีการของท่านศาสดามูฮัมหมัด

4.3.2 การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่นได้พบเห็น

สมาชิกกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆะมีบทบาทที่สำคัญต่อการหล่อหลอมความเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์ให้เกิดขึ้นกับชาวบ้านในชุมชนและสมาชิกของกลุ่ม ดังที่ปอม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 20 มกราคม 2566) ได้กล่าวไว้ว่า “เราจะบอกสิ่งที่ดีงามและถูกต้อง และห้ามปรามในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง การบอกของเราต้องมีวิถียปัญญาในการบอก ไม่ใช่ว่าอยู่ดี ๆ จะเดินไปบอก เราต้องใช้สติปัญญาที่อัลลอฮ์ให้มาในการไปเตือน ไปบอก” โดยนัยนี้ สมาชิกกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆะจึงพยายามในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง

ที่ดีให้บุคคลอื่นได้พบเห็น เนื่องจากพวกเขาเชื่อว่าการกระทำเช่นนี้จะส่งผลให้บุคคลอื่นอยากจะทำตามพวกเขาบ้าง ดังที่ยศ (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2566) ได้อธิบายไว้ว่า “เราทำให้เห็น เพราะคนเป็นสิ่งที่ฉลาดที่สุด ทุกคนต้องการความดีหมด เมื่อเห็นว่าทำแล้วดี คนก็อยากจะทำตาม” ต่อมาบอม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 12 มกราคม 2566) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “เรามีมารยาทและความประพฤติที่ชัดเจน คือเราประพฤติตัวเป็นคนดี เมื่อคนอื่นเห็นก็จะเกิดความต้องการที่จะทำตามเราบ้าง” และบอส (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 20 มกราคม 2566) ได้ขยายความว่า “การเผยแผ่ศาสนาคือการทำให้ดู ในขณะที่เขา (สมาชิกกลุ่มตะอวะฮ์) มาเพื่อปรับปรุงตนเอง ... ยังรวมถึงในด้านจิตใจด้วย” การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างดังที่พวกเขาได้กล่าวมาข้างต้น หมายถึงการทำตามวิธีการดำเนินชีวิตของศาสดามูฮัมหมัดในทุกอิริยาบถให้ได้มากที่สุด เช่น การรับประทานอาหาร การแต่งกาย การเข้าห้องน้ำ การนอนหลับ ฯลฯ เนื่องจากพวกเขาเชื่อว่า การกระทำเช่นนี้จะทำให้ได้รับผลบุญจากอัลลอฮ์ ดังที่ยศ (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2566) ได้อธิบายไว้ว่า “อัลลอฮ์เป็นผู้สร้างที่ระบุงว่าจะทำอะไรให้มนุษย์ประสบความสำเร็จ เหมือนกับคนเราที่สร้างเครื่องยนต์ก็ต้องมีคู่มือว่าต้องใช้ยังไงบ้าง การดำเนินชีวิตทั้งหมดของกลุ่มตะอวะฮ์ไม่ว่าจะเป็นการกิน การนอน ... การกินโดยปกติยังงี้ก็อ้อม แต่จะกินอย่างไรให้อัลลอฮ์พอใจ ... อัลลอฮ์สร้างมนุษย์มาเพื่อให้ภักดีต่อพระองค์ ... โดยส่งศาสดามาทำเป็นแบบอย่างที่ดีที่สุดทั้งการนั่ง การนอน การกิน และการอยู่ในสังคม”

การที่สมาชิกกลุ่มตะอวะฮ์اتبัสปฏิบัติตนในแนวทางของศาสดามูฮัมหมัด ตามที่พวกเขาเข้าใจ ในขณะที่พวกเขาอาศัยอยู่ในชุมชน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนสังเกตเห็นพฤติกรรมของพวกเขาด้วยเช่นกัน ดังที่ฮอด (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 28 มกราคม 2566) กล่าวว่า “เห็นเขาจะนั่งกินรวมในภาคเดียวกัน บางทีน้ำแกงก็ไหลมารวมกัน” สอดคล้องกับบัว (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2566) ซึ่งเคยทำกิจกรรมตะอวะฮ์ร่วมกับกลุ่มตะอวะฮ์اتبัสเมื่อในอดีตนานมาแล้ว ได้กล่าวไปในแนวทางเดียวกันว่า “พวกตะอวะฮ์ต้องกินรวม ยกเว้นน้ำหรือบุหรืที่ต้องแยกต่างหาก” และแบม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 28 มกราคม 2566) ผู้ซึ่งเคยทำงานตะอวะฮ์เมื่อ 20 ปีที่แล้ว ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า “เขากินเป็นส้าร์บรวมกัน มีข้าวอยู่ตรงกลางถาด แล้วก็เอามือแบ่งออกมาของใครของมัน ไม่ใช่จาน” แต่จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่าชาวบ้านส่วนมากในชุมชนยังคงใช้ช้อนส้อมร่วมกับจานในการใส่อาหาร เพื่อรับประทานอาหารในแต่ละมื้อของทุกวันอยู่ ไม่พบว่ามีการรับประทานอาหารด้วยมือร่วมกับการใช้ถาดแต่อย่างใด

4.3.3 การเป็นผู้ฝึกสอนศาสนาให้แก่มุสลิมใหม่

กลุ่มตะอวะฮ์اتبัสมีบทบาทในการเป็นผู้ฝึกการปฏิบัติตัวให้แก่มุสลิมใหม่ (มูอัลลัฟ) โดยเฉพาะการปฏิบัติศาสนกิจที่สำคัญ ๆ ให้ทำได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการละหมาดซึ่งถือเป็นเสาหลักของบรรดาศาสนิกในศาสนาอิสลาม ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าสมาชิกของกลุ่มตะอวะฮ์اتبัสบางคน มีการกล่าวตักเตือนแก่มุสลิมใหม่ที่เป็นสมาชิกใหม่ของกลุ่ม ในเรื่องวิธีการอาบน้ำละหมาดอย่างถูกต้อง

เนื่องจากสิ่งนี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการทำให้การละหมาดของมุสลิมมีความสมบูรณ์ และได้รับการตอบรับจากอัลลอฮ์ อีกทั้งเมื่อกลุ่มตะวัละฮ์ระดับลิฆเห็นว่ามีมุสลิมใหม่คนดังกล่าวยังปฏิบัติตามละหมาดด้วยท่าทางที่ไม่ถูกต้อง พวกเขาบางคนก็ได้มีการสาธิตวิธีการทำที่ถูกต้องให้ดู เช่น การนั่งและการวางมือในขณะที่กำลังอยู่ในท่านั่งของการละหมาด เป็นต้น โดยในการสอนดังกล่าวพวกเขามีการใช้ถ้อยคำและกิริยาที่สุภาพ ประกอบการตักเตือนและการสาธิตแก่มุสลิมใหม่

นอกเหนือจากการสอนวิธีการทำละหมาดให้มีความสมบูรณ์แก่มุสลิมใหม่แล้ว ผู้วิจัยสังเกตพบว่า กลุ่มตะวัละฮ์ระดับลิฆยังได้สอนวิธีการอ่านออกเสียงของเนื้อหาในคัมภีร์อัลกุรอานที่เป็นภาษาอาหรับ ให้แก่สมาชิกภายในกลุ่มที่ยังขาดความชำนาญและมุสลิมใหม่ที่เข้ามาเป็นสมาชิกของกลุ่ม เพื่อให้พวกเขาได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติด้วย โดยในช่วงแรก สมาชิกกลุ่มตะวัละฮ์ระดับลิฆที่มีความชำนาญในด้านนี้จะอ่านออกเสียงนำไปก่อนเป็นจำนวน 1-3 รอบ หลังจากนั้นจึงให้ผู้เข้ารับการศึกษาฝึกฝนออกเสียงตาม เมื่อมุสลิมใหม่สามารถอ่านออกเสียงได้ครบถ้วนแล้ว สมาชิกของกลุ่มตะวัละฮ์ระดับลิฆจะเริ่มให้ความสำคัญกับการออกเสียงตัวอักษรและสระในภาษาอาหรับ ให้มีความชัดเจนและถูกต้องมากยิ่งขึ้น โดยจะมีการกล่าวแทรกขึ้นในขณะที่มีการอ่านออกเสียงถึงคำที่ผู้ฝึกฝนยังออกเสียงได้ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจน ซึ่งเนื้อหาในคัมภีร์อัลกุรอานที่กลุ่มตะวัละฮ์ระดับลิฆเลือกนำมาฝึกสอนให้แก่มุสลิมใหม่นั้น พวกเขาจะเลือกบทที่มุสลิมจำเป็นต้องใช้ในการละหมาดก่อนเป็นลำดับแรก ดังที่ปอม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2566) ได้อธิบายจากประสบการณ์ที่เข้าร่วมเรียนรู้กับกลุ่มว่า “ในกลุ่มจะมีผู้รู้เรื่องอัลกุรอานและหะดีษ (วจนะและจริยวัตรของศาสดามุฮัมมัด) จะเป็นคนสอนเราแบบตัวต่อตัว ปากต่อปาก แล้วเราก็จะไม่อายและไม่โกรธ เพราะเราเหนียต (ตั้งใจ) มาเพื่อปรับปรุงตนเอง”

กล่าวโดยสรุป กลุ่มตะวัละฮ์ระดับลิฆมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมการเป็นมุสลิมที่ดี ทั้งต่อมุสลิมเดิมและมุสลิมใหม่ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ด้วยการชักชวนพวกเขาให้มาร่วมพูดคุย สนทนาธรรม ฟังการบรรยายธรรม หรือฝึกปฏิบัติการทำศาสนกิจและการปฏิบัติตัวอื่น ๆ ในการเนินชีวิตตามคำสอนของศาสนาอิสลาม รวมทั้งสอนวิธีการปฏิบัติศาสนกิจที่สำคัญ ๆ เช่น วิธีการละหมาด การอ่านออกเสียงภาษาอาหรับของโองการในคัมภีร์อัลกุรอาน ให้มีความถูกต้องและชัดเจนตามหลักไวยากรณ์ ฯลฯ จึงอาจกล่าวได้อย่างไม่เกินจริงว่า กิจกรรมการเผยแพร่ศาสนาและการส่งเสริมคุณธรรมของกลุ่มตะวัละฮ์ระดับลิฆเน้นการเรียนการสอนแบบผู้ใหญ่ โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือผู้ที่เป็นมุสลิมใหม่หรือมุสลิมเดิมที่ยังขาดความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติศาสนกิจ ดังที่ปอม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 12 มกราคม 2566) ได้กล่าวถึงความโดดเด่นของกลุ่มตะวัละฮ์ระดับลิฆว่า “เราเหมือนกับการเรียนลัดในแนวทางของอิสลาม โดยเรามาฝึกฝนตนเอง เหมือน กศน. ของอิสลาม”

4.4. ผลตอบรับจากการส่งเสริมคุณธรรมของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ที่มีต่อชุมชน

4.4.1 ผลตอบรับเชิงบวก

กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มีความพยายามอย่างยิ่งในการฝึกฝนตนเองตามแนวทางของศาสนาอิสลาม และมีความมุ่งมั่นในการไปเยี่ยมเยียน ตลอดจนเชิญชวนให้มุสลิมในชุมชนที่พวกเขาเดินทางไปพักให้ไปร่วมปฏิบัติศาสนากิจที่มีสัจดีของชุมชน อีกทั้งพวกเขายังพยายามปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของการเป็นมุสลิมที่ดีตามสูตรของขบวนการดะอ์วะฮ์ระดับสี่ให้ผู้อื่นได้เห็น สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่เกิดการรับรู้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งที่ดีสำหรับมุสลิม จึงนำมาซึ่งการตอบรับเชิงบวกต่อสมาชิกกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางคนได้ให้ความเห็นว่า การทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ ช่วยให้ตนเองสามารถละหมาดได้อย่างครบถ้วนมากขึ้น เช่น แบบ (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 28 มกราคม 2566) ได้อธิบายไว้ว่า “บางที่เราอยู่บ้าน เราไม่ค่อยละหมาด แต่เมื่อไปออก (ไปร่วมกิจกรรมกับกลุ่มฯ) เราทำได้ครบ 5 เวลา และได้รับการสั่งสอน กลับมาเราก็พยายามทำให้ได้มากขึ้นหน่อย และมีการละหมาดชดใช้เมื่อเราไม่ได้ละหมาดในเวลา”

จากการบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ระบุว่า ชาวบ้านบางส่วนมองว่าบทบาทของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ มีส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนของตนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น กล่าวคือ ทำให้มุสลิมในชุมชนมีการละหมาดเพิ่มมากขึ้น ดังที่อ็อต (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 4 กรกฎาคม 2566) ได้กล่าวถึงผลการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เมื่อมีกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่เข้ามาทำกิจกรรมว่า “ก็เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีนะ จากคนที่ไม่เคยละหมาดก็หันมาละหมาด ไม่เคยเข้าสู่หะร่า เมื่อมีดะอ์วะฮ์มาเชิญชวนก็เข้าสู่หะร่าไปหลายคนนะ” ซึ่งสอดคล้องกับบิน (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 28 มกราคม 2566) ที่ได้ขยายเพิ่มเติมถึงคุณความดีของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ว่า “เขาเดินเข้ามาในบ้านเราเพื่อเยี่ยมเยียนพี่น้อง เดือนไม่ให้เราลืมนศาสนา หรือลืมนการละหมาด ถึงจะไม่ไปสุหะร่าเราก็ต้องละหมาดอยู่ที่บ้าน บางคนไม่เคยละหมาดเลย ดะอ์วะฮ์ก็จะเตือนให้เขาทำละหมาด” ในทำนองเดียวกัน นิม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 6 กรกฎาคม 2566) ได้กล่าวสนับสนุนประเด็นข้างต้นว่า “ทำให้ชุมชนดีขึ้น เพราะทำให้คนที่เกเรเป็นคนดีขึ้นมาได้ และทำให้มีพรรคพวกเยอะ เพราะรู้จักคนมากขึ้น” ซึ่งสอดคล้องกับบัว (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2566) ที่กล่าวถึงบทบาทของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ว่า มีความสำคัญต่อการรักษาให้คุณธรรมของศาสนาอิสลามดำรงอยู่ โดยเปรียบเทียบกับบทบาทของพระสงฆ์ในพุทธศาสนาว่า “ถ้าไม่มี (กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่) (การปฏิบัติตามศาสนา) ก็อาจจะหายไป เหมือนพระที่ต้องบิณฑบาตร ถ้าวันไหนพระไม่บิณฑบาตร ศาสนาพุทธก็จะค่อย ๆ หายไป เหมือนกัน ถ้าไม่มีดะอ์วะฮ์ ศาสนาอิสลามก็จะค่อย ๆ หายไป” และอ็อต (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 28 มกราคม 2566) ที่ได้ขยายความถึงผลการเข้ามาของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ไว้ว่า “อาจเห็นได้ว่าเด็กบางคนที่ดีดยา พอไปร่วมดะอ์วะฮ์กลับมาแล้วอาจดีขึ้น ... บางคนอาจเปลี่ยนแปลงตัวเองได้ จากคนที่เคยเกเรกลับมาที่ดีขึ้นได้”

จากข้อมูลข้างต้นที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าผลกระทบเชิงบวกจากกลุ่มตะวันออกวัยระดับสูงที่มีต่อชุมชน เป็นผลกระทบทางตรงที่เกิดขึ้นในระดับปัจเจกบุคคลมากกว่าระดับชุมชน เนื่องจากกลุ่มตะวันออกวัยระดับสูงมุ่งเน้นการประพฤติปฏิบัติในระดับปัจเจกตามแนวทางของพวกเขา ดังนั้นมุสลิมคนอื่น ๆ ที่มีได้เข้าไปร่วมกิจกรรมของกลุ่มนี้ เพื่อขัดเกลาหรือฝึกฝนการปฏิบัติตนตามแนวทางตะวันออกวัยระดับสูง ก็อาจไม่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด อีกทั้งการเผยแพร่ศาสนาของกลุ่มตะวันออกวัยระดับสูง ที่ให้ความสำคัญกับการสนทนาแบบตัวต่อตัวกับผู้ฟังทีละคน ยังส่งผลให้การเผยแพร่คำสอนทางศาสนา ถูกจำกัดอยู่ในกลุ่มชาวบ้านที่พักอาศัยอยู่ประจำบ้านของตนในช่วงเวลากลางวันหรือช่วงเย็นเท่านั้น ในขณะที่มุสลิมซึ่งประกอบอาชีพอยู่นอกบ้าน มิได้พักอาศัยในพื้นที่ของชุมชนหรือเดินทางกลับถึงบ้านหลังช่วงเวลาเย็นไปแล้ว ซึ่งพบได้มากขึ้นในคนวัยทำงาน ย่อมไม่อาจสัมผัสกับกิจกรรมการเผยแพร่ศาสนาของกลุ่มตะวันออกวัยระดับสูงได้อย่างจริงจังหรือต่อเนื่อง

4.4.2 ผลตอบรับแบบไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ

ชาวบ้านในชุมชนบางส่วนมองว่าการทำกิจกรรมตะวันออกวัยระดับสูงไม่ได้มีความแตกต่างไปจากการดำเนินชีวิตตามปกติของพวกเขา หรือมิได้ส่งผลให้คนในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด ดังที่แบม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 28 มกราคม 2566) กล่าวว่า “ก็ไม่ว่าจะแต่ใจว่าทำที่บ้านก็ได้ เราก็ทำเหมือนคนออกตะวันออกวัย ก็คือละหมาดเหมือนกัน” ในทำนองเดียวกัน ปีม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2566) ได้กล่าวสนับสนุนประเด็นข้างต้น อีกทั้งยังมองว่าความพยายามตามแนวทางของกลุ่มตะวันออกวัยระดับสูงไม่เหมาะกับคนที่ยังต้องดิ้นรนมากเพื่อเลี้ยงชีพ “ถ้าคนที่ไม่สนใจ ก็ไม่ได้เปลี่ยนอะไรหรอก ต่างคนก็ต่างทำงาน เพราะคนออกตะวันออกวัยต้องมีตั้งค์ ไปกับเขาเรื่อยไปต้องใช้เงินสิ จะไปเรื่อย ไปตลอดจะไหวหรือ” ความเห็นในแนวเดียวกันนี้สามารถพบได้แม้กระทั่งในกรณีของผู้ที่เคยออกไปร่วมกิจกรรมกับกลุ่มตะวันออกวัยระดับสูงแล้วช่วงหนึ่ง เช่น บัว (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2566) ที่เคยติดตามบิดาไปร่วมกิจกรรมกับกลุ่มตะวันออกวัยระดับสูงเมื่อสิบปีที่แล้ว (ขณะนั้นเขาอายุประมาณ 16 ปี) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงในตัวเขาหลังจากเหตุการณ์นั้นว่า “ไม่ว่า การละหมาดก็ทำเป็นปกติอยู่แล้ว ก็เหมือนการกินข้าวที่เรากินทุกวัน วันหนึ่งเราเปลี่ยนไปกินก๋วยเตี๋ยว ก็อาจจะกินได้มือสองมือ สุดท้ายเราก็จะมากินข้าวเหมือนเดิม ก็เหมือนการละหมาดที่เราทำเป็นปกติ ต่อให้ไปออกตะวันออกวัยมาเข้มข้นขนาดไหน เราก็ทำได้เท่าเดิม จะไม่มากกว่าเดิม” ผู้ให้ข้อมูลอีกคนที่มีความเห็นในแนวทางนี้คือ นนท์ (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2566) ซึ่งได้อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงในชุมชนหลังจากมีกลุ่มตะวันออกวัยเข้ามาทำงานเผยแผ่ศาสนาว่า “ไม่มีนะ ก็อยู่ในตมมุสลิม พวกชาวบ้านเขาก็ทำกันปกติอยู่แล้ว”

จากที่อธิบายข้างต้นข้างต้นจะเห็นได้ว่า สาเหตุหนึ่งที่ชาวบ้านกล่าวว่ากลุ่มตะวันออกวัยระดับสูงมิได้สร้างการเปลี่ยนแปลงใด ๆ อย่างชัดเจนในชุมชนของพวกเขา นั้นเนื่องมาจากความเข้าใจของชาวบ้านที่มองว่ากลุ่มตะวันออกวัยระดับสูงมิได้มีอำนาจใด ๆ ในการบังคับให้มุสลิมกระทำการหรืองดเว้นการกระทำบางอย่าง เพราะสุดท้ายแล้วการเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มตะวันออกวัยระดับสูงขึ้นอยู่กับความสมัครใจ

และความพร้อมด้านทรัพยากรของแต่ละบุคคล ในฐานะที่พวกเขาเป็นมุสลิม จึงเห็นว่าความประพฤติของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆมีได้แตกต่างไปจากมุสลิมคนอื่น ๆ คือ มีการละหมาดภาคบังคับ 5 ครั้งต่อวันเหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของชุมชนมุสลิม ที่คนในชุมชนส่วนมากให้ความสำคัญและรับรู้ถึงหลักการดังกล่าวอยู่ก่อนแล้ว

4.4.3 ผลตอบรับเชิงลบ

ในระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางรายได้กล่าวถึงความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนคนอื่น ๆ บางส่วนที่ตนเองเคยสัมผัส ว่ามีทัศนคติเชิงลบต่อกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆมีด้วยเช่นกัน จึงนำข้อมูลเหล่านั้นมาบอกกล่าวกับผู้วิจัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและครอบคลุมเกี่ยวกับทัศนคติ และปฏิกิริยาของคนเหล่านี้ที่มีต่อกลุ่มฯ ด้วย แม้จะเป็นคนส่วนน้อยของชุมชนก็ตาม ซึ่งผู้ให้ข้อมูลยืนยันว่าทัศนคติเชิงลบเช่นนี้เป็นสิ่งที่สมาชิกกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆมีบางคนได้รับรู้อยู่แล้วเช่นกัน ดังที่บอย (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2566) ได้เล่าถึงปฏิกิริยาของผู้ที่พอมีความรู้ทางศาสนาบ้างว่า “บางคนก็ไม่ชอบดะอ์วะฮ์ฮันนะ เขาถือว่าไปสอนเขา เขาเรียนพอแล้ว” ซึ่งสอดคล้องกับที่แบม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 28 มกราคม 2566) ที่ได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า “บางคนเขาก็รังเกียจพวกดะอ์วะฮ์ เพราะบางทีดะอ์วะฮ์ฮันนะไปพูดเชิญชวนกับคนที่เขาอยู่ตามบ้าน แต่เขามีความรู้มากกว่า แล้วก็ไปชวนหรือสอนเค้า ... บางทีจะมาจากที่ไกล ๆ แล้วเดินทางไปทั่วก็เหมือนจะเป็นการทิ้งครอบครัว แต่ถ้าเขามีทุนให้ครอบครัวเขาไว้ใช้มันก็อีกเรื่องหนึ่ง” ในขณะที่บีม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2566) อธิบายว่า “มีคนแถวบ้านเราออกดะอ์วะฮ์ฮันนะ แต่บางทีก็ทิ้งลูกทิ้งเมียไปออกดะอ์วะฮ์ คนเขาเลยไม่ชอบ ไม่ดูแลลูกเมีย ... บางคนก็พูดว่าลูกเมียก็ยังไม่จะมีจะกินเลย จะไปดะอ์วะฮ์ทำไม” นอกจากนี้ นนท (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2566) ได้กล่าวถึงกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆมีว่า “พวกดะอ์วะฮ์บางคนจะไม่ชอบทำงาน ... จะอาศัยไปนอนที่สุเหร่าซึ่งสบาย ตากพัดลม และกินกาแฟของสุเหร่า” สอดคล้องกับที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า ในระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลบางรายมีการใช้น้ำเสียงที่แสดงออกถึงความเบื่อหน่ายกับกิจกรรมหรือผลการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ที่เกิดจากการทำกิจกรรมของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆมี ดังที่นนท (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2566) ได้อธิบายเพิ่มเติมจากที่กล่าวแล้วในเรื่องนี้ว่า “กลุ่มดะอ์วะฮ์ชุดก่อนทำไว้เลอะเทอะ ก็เลยมีการตักเตือนกันไป ว่าก่อนกลับก็ต้องให้ดะอ์วะฮ์จัดการให้ด้วย” ในขณะเดียวกันแบม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 28 มกราคม 2566) ได้กล่าวสนับสนุนในเรื่องนี้ว่า “ไม่ค่อยอยากให้ดะอ์วะฮ์มาแล้ว เพราะบางทีมาแล้วทำสุเหร่าสกปรก ไม่ช่วยรักษาความสะอาด”

ผลกระทบเชิงลบจากการทำกิจกรรมของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆมี ส่วนหนึ่งเกิดจากมโนทัศน์ของมุสลิมที่มีความรู้ด้านศาสนาบางคน ที่มองว่าสมาชิกกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆมีมีความรู้้น้อยกว่าตนเอง ซึ่งบางคนอาจได้รับการศึกษาด้านศาสนาจากต่างประเทศ จึงเกิดความเชื่อมั่นในองค์ความรู้ของตนเองที่มีพอแล้วสำหรับการดำเนินชีวิตในฐานะมุสลิม การที่กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆมีเข้าไปเผยแพร่ศาสนา ซึ่งเป็นเนื้อหาขั้นพื้นฐาน จึงอาจทำให้มุสลิมกลุ่มนี้เกิดความรู้สึกถึงการถูกคุกคามในองค์ความรู้หรือความ

ศรัทธาด้านศาสนาของตน และเกิดความเบื่อหน่ายที่จะรับรู้คำสอนชั้นพื้นฐานเหล่านั้น ความรู้สึกดังกล่าวนี้ อาจรุนแรงมากขึ้นหากมุสลิมคนนั้นไปขยายหาแนวร่วมกับคนที่มีความคิดที่แย้งกับแนวคิดของกลุ่มอะวะฮ์ระดับสูงเป็นทุนเดิมอยู่ก่อนแล้ว อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันผลกระทบเชิงลบเหล่านี้ยังมิได้ส่งผลกระทบต่อความศรัทธาในหลักธรรมอิสลามของมุสลิมในชุมชนแต่อย่างใด เนื่องจากมีผู้ที่มีความคิดลักษณะนี้มีจำนวนน้อยและไม่ได้รวมกลุ่มเพื่อเคลื่อนไหวแต่อย่างใด

ข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับผลตอบรับจากการส่งเสริมคุณธรรมของกลุ่มอะวะฮ์ระดับสูงต่อชุมชน ทำให้ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ผลตอบรับต่อบทบาทของกลุ่มอะวะฮ์ระดับสูงที่มีต่อชุมชนมีหลายแง่มุมตามทัศนะของชาวบ้านในชุมชน แม้ว่ามีน้ำหนักต่างกันบ้างระหว่างแง่มุมต่าง ๆ เหล่านี้ก็ตาม โดยผู้ให้ข้อมูลหลายคนได้สะท้อนความคิดเห็นที่หลากหลายทั้งด้านบวก ด้านลบ หรือมุมมองที่เห็นว่าไม่เกิดการเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม ผลที่เกิดขึ้นจากการที่กลุ่มอะวะฮ์ระดับสูงเดินทางเข้าไปทำกิจกรรมในชุมชน คือความพยายามของพวกเขาเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านศาสนาในชุมชนในด้านการส่งเสริมคุณธรรม กล่าวคือพวกเขามีส่วนในการช่วยตักเตือนและส่งเสริมให้มุสลิมหมั่นปฏิบัติศาสนกิจให้ครบถ้วนตามบัญญัติทางศาสนาอิสลาม พร้อมทั้งพยายามสนับสนุนให้มุสลิมปรับปรุงความประพฤติของตน เพื่อแสวงหาความพึงพอใจจากอัลลอฮ์ให้มากขึ้น โดยกระทำผ่านกิจกรรมการเผยแผ่และการเยี่ยมเยียนชาวบ้านในชุมชน ทั้งนี้ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชนอาจแตกต่างกันระหว่างสมาชิกชุมชนด้วยกัน โดยมีความเกี่ยวข้องกับระดับความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนที่เป็นสมาชิกของชุมชนทั่วไปกับสมาชิกของกลุ่มอะวะฮ์ระดับสูงเป็นสำคัญด้วย แต่มิได้หมายความว่า การมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างครัวเรือนกับสมาชิกกลุ่มอะวะฮ์ระดับสูง จะนำมาสู่การมีความคิดเห็นเชิงบวกต่อกลุ่มอะวะฮ์ระดับสูงเพียงด้านเดียวเสมอไป เพราะจากการสังเกตและการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลบางคน พบว่าบางครัวเรือนที่มีหัวหน้าครอบครัวเคยทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มอะวะฮ์ระดับสูงอย่างเข้มข้นและต่อเนื่อง กลับส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวของเขามีความคิดเห็นเชิงลบต่อกลุ่มอะวะฮ์ระดับสูงได้เช่นเดียวกัน

4.4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอะวะฮ์ระดับสูงกับชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มอะวะฮ์ระดับสูงกับคนในชุมชน ที่พวกเขาเข้าไปเยี่ยมเยียนและพักอาศัยในมัสยิดเพื่อทำกิจกรรม มิได้มีความใกล้ชิดและผูกพันกันมากนัก ถึงแม้กลุ่มอะวะฮ์ระดับสูงจะทำกิจกรรมเยี่ยมเยียนในชุมชนอยู่บ่อยครั้ง แต่มิได้หมายความว่าความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งสองกลุ่มนี้จะมี ความใกล้ชิดกันมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนจากความเข้าใจในอัตลักษณ์ของกลุ่มอะวะฮ์ระดับสูงที่คนทั้งสองกลุ่มมักจะมี ความเข้าใจแตกต่างกัน กล่าวคือในทัศนะของสมาชิกกลุ่มอะวะฮ์ระดับสูง พวกเขาพยายามว่าตนเองคือผู้ฝึกฝนในแนวทางของศาสดามูฮัมหมัด เพื่อแสวงหาความพึงพอใจจากอัลลอฮ์ ในขณะที่ชาวบ้านในชุมชน กลับมองว่ากลุ่มอะวะฮ์ระดับสูงคือผู้เผยแผ่ศาสนาหรือผู้เชิญชวนให้ไปทำความดี ดังที่ปิ่น (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 28 มกราคม 2566) ได้กล่าวถึงลักษณะที่เด่นชัดของสมาชิกกลุ่มอะวะฮ์ระดับสูงเวลาพวกเขาเข้ามาเยี่ยมเยียนว่า “เขา

จะให้สละมาก่อน จากนั้นจึงพูดชวนให้ไปสุเหร่า ไปละหมาดรวมกันเป็นกลุ่มที่สุเหร่า หรือชวนให้ไปออกตะอ์วะฮ์สัก 40 วัน จะได้รับการตอบแทนจากอัลลอฮ์ในรูปแบบต่าง ๆ แต่เราก็บอกไปว่าเรามีงานมีภาระ จะไปนานขนาดนั้นคงไม่ไหว มันก็อยู่ที่เรานั้นแหละว่าจะไปหรือไม่ไป” มุมมองนี้สอดคล้องกับ ปีม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2566) ที่กล่าวว่า “เขาก็ชวนไปสุเหร่าเฉย ๆ ไม่ค่อยพูดอะไร ให้ไปสุเหร่ามากกว่า” ในทำนองเดียวกัน บัด (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 28 มกราคม 2566) ได้อธิบายถึงลักษณะเด่นของกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่ว่า “ส่วนมากมาเผยแพร่ศาสนา แล้วก็พูดในทำนองที่ว่า ชักชวนให้เราไปออกด้วยถ้ามีโอกาส ... สิ่งที่เขาพูดมาก็เป็นสิ่งที่ชาวบ้านทั่วไปเขาก็รับรู้มาอยู่แล้ว” ยิ่งไปกว่านั้น ฮอด (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 28 มกราคม 2566) ยังได้อธิบายเพิ่มเติมถึงบรรยากาศในการรับฟังการบรรยายธรรม ภายหลังจากที่เสร็จการละหมาดรวมกันเป็นกลุ่มระหว่างชาวบ้านกับกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่ ว่า “เขาก็จะตั้งคนของเขา และบอกให้คนในชุมชนมาร่วมรับฟัง เวลาคนมาละหมาดก็พูดอินชาอัลลอฮ์ (แล้วแต่พระประสงค์ของอัลลอฮ์) แต่พอถึงเวลาจริง ก็มีพวกเขาแหละที่นั่งฟังกันเอง เพราะคนอื่นก็ต่างคนต่างกลับบ้าน” สอดคล้องกับการสังเกตที่ผู้วิจัย พบว่าบางครั้งในขณะที่กลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่ทำการบรรยายธรรม มักจะมีชาวบ้านบางส่วนนั่งแยกออกไปเป็นอีกกลุ่มหนึ่งอย่างชัดเจน เพื่อพูดคุยในเรื่องอื่น ๆ โดยไม่สนใจการบรรยายธรรมแต่อย่างใด

ในบางกรณี ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่กับชุมชนมีความเกี่ยวข้องปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ คือการที่คนในชุมชนหรือสมาชิกในครอบครัวนั้น ๆ เคยทำงานหรือเคยร่วมกิจกรรมกับกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่อยู่เป็นประจำ ดังที่ ฮอด (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 4 กรกฎาคม 2566) กล่าวว่า “เมื่อตอนที่กิ (ปู่) ยังอยู่ ก็มาเยอะนะ เพราะเขาออกตะอ์วะฮ์ แต่ตั้งแต่ก็ไม่อยู่ก็ไม่ค่อยมีใครมานะ เมื่อก่อนเขาเข้ามาเรื่อยแหละ” ต่อมานนท (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2566) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “ถ้าผู้ชายเขาเป็นสายตะอ์วะฮ์ (ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่เป็นประจำ) ด้วยกันก็จะไปกันที่สุเหร่า ... เหมือนคนสนิทกัน พูดกันถูกคอ ... บางทีก็ไปที่สุเหร่ายาวเลย จนกว่าจะละหมาดอีซา (ละหมาดภาคบังคับในช่วงเวลาค่ำ) ถึงจะกลับ หรือบางครั้งละหมาดเสร็จแล้วยังมีการคุยกันต่อก็จะนอนที่สุเหร่าไปเลย ... บางทีก็หอบผ้าหอบผ่อนไปนอนและกินข้าวกับพวกตะอ์วะฮ์เลย ... ยิ่งถ้าเป็นคนบ้านเดียวกัน (มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่เดียวกัน) นะยาวเลย ไปอยู่สุเหร่าเลยที่นี่ ไปกินไปแกงกันที่สุเหร่า” ในอีกแง่หนึ่ง ฮอด (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 28 มกราคม 2566) อธิบายถึงสาเหตุที่จำนวนกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่ที่เดินทางเข้ามาในชุมชนของเขาขึ้นอยู่กับว่า “บางทีเขามากก็ไม่มีคนฟัง เขาเลยน่าจะแวะไปมัสยิดที่มีญามาอะห์ (กลุ่มชาวบ้าน) ไปรับฟังดีกว่า แต่แถวบ้านเราบางทีละหมาดเสร็จแล้วเขาพูด แต่คนในชุมชนไปนั่งคุยกันข้างนอกมัสยิด”

4.4.5 การเคลื่อนไหวของกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่กับความขัดแย้งเชิงแนวคิดในชุมชน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลายคน ทั้งที่เป็นสมาชิกของกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่และชาวบ้านที่เป็นกรณีศึกษาในชุมชน ทำให้สามารถเข้าใจปรากฏการณ์การแบ่งกลุ่มที่เกิดขึ้นกับความเป็นมุสลิมในพื้นที่ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มที่มักจะถูกเรียกว่า “คณะเก่า” และ “คณะใหม่” ที่มี

ความแตกต่างกันในด้านความเชื่อ และการปฏิบัติศาสนกิจในบางลักษณะและบางโอกาส โดยมุสลิมคณะเก่า หมายถึง มุสลิมที่มีการทำพิธีกรรมหรือประกอบศาสนกิจตามที่บรรพบุรุษของพวกเขาได้เคยปฏิบัติและสืบทอดต่อกันมา เช่น การขอพร (ดุอาอ์) เป็นกลุ่มภายหลังจากการละหมาด การทำบุญด้วยการจัดเลี้ยงอาหารให้แก่ผู้ที่มางานศพในบ้านของตนเอง หรือการจัดงานบุญเลี้ยงอาหารพร้อมกับขอพรเป็นกลุ่มตามประเพณีในวาระอื่น ๆ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะแตกต่างจากมุสลิมคณะใหม่ ที่ไม่มีการขอพรเป็นกลุ่มหลังเสร็จสิ้นการละหมาด และไม่มีการจัดงานบุญด้วยการจัดเลี้ยงอาหารใด ๆ ให้แก่ผู้ที่มาเยี่ยมเมื่อมีงานศพภายในบ้าน รวมทั้งการไม่จัดงานบุญพร้อมขอพรตามประเพณีในวาระต่าง ๆ ความแตกต่างดังกล่าวนี้ มีที่มาจาก การเน้นลักษณะและที่มาของหลักฐานที่ใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจ และการตีความคำสอนของศาสนาในมุมมองที่แตกต่างกัน อันส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดและการเผชิญหน้ากันระหว่างมุสลิมทั้งสองกลุ่มนี้ อีกทั้งยังนำไปสู่การช่วงชิงการให้ความหมายและการประเมินคุณค่าของการกระทำที่แตกต่างกัน

จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายราย ทำให้ทราบว่า กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่เป็นมุสลิมกลุ่มหนึ่งตกอยู่ท่ามกลางการให้ความหมายหรือวาทกรรม (Discourse) ทางศาสนาดังกล่าว ดังที่นนท์ (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2566) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า “คณะใหม่ไม่มีออกดะอ์วะฮ์หรอก ... คณะใหม่จะไม่ชอบดะอ์วะฮ์ ... ละหมาดก็ไม่เหมือนกัน คณะใหม่จะละหมาดไว คณะเก่าจะยืดเลย” ซึ่งสอดคล้องกับแบม (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 28 มกราคม 2566) ที่ได้กล่าวถึงมุสลิมคณะใหม่ไว้ว่า “คณะใหม่เขาจะไม่ดุอาอ์ (ขอพร) เวลาละหมาดคนตายเสร็จก็จะแหวกลงเลย ไม่มีการยืนดุอาอ์ต่อ เขาจะมีการทำบุญแต่ไม่ดุอาอ์ และเขาจะไม่กินข้าวบ้านคนตาย เพราะคิดว่าไปทับถมครอบครัวของคนตาย” และบอย (นามสมมุติ, การสัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2566) ที่ได้กล่าวยืนยันว่า “บางคนเป็นคณะใหม่ เขาจะไม่ออกดะอ์วะฮ์” โดยในประเด็นการขอพรภายหลังจากการละหมาดนี้ เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า สมาชิกของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มักจะมีการขอพรจากอัลลอฮ์เป็นกลุ่ม โดยมีผู้นำละหมาดเป็นผู้อ่านดุอาอ์เสียงดัง และผู้ตามกล่าวคำตอบรับว่า “อาะมีน” เป็นจังหวะตามวรรคตอนของบทดุอาอ์ ภายหลังจากการละหมาดเสร็จสิ้นแล้วในทุกครั้ง ซึ่งเป็นไปในทางเดียวกันกับการปฏิบัติตนของมุสลิมคณะเก่า

กล่าวโดยสรุป การนิยามหรือมองถึงอัตลักษณ์ของมุสลิมคณะเก่าและคณะใหม่ในชุมชน เมื่อเทียบกับการปฏิบัติตนของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่แล้ว เป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณาด้วยความระมัดระวังอยู่ในระดับหนึ่ง เนื่องจากอาจมีการวิพากษ์ ตีความ และนำเสนอในการสื่อสาร ที่อาจนำไปสู่การสร้าง ความขัดแย้งภายในชุมชนหรือภายในกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่ด้วยกันได้ แต่จากการสังเกตของผู้วิจัยกลับพบว่า ภายใต้วงกลมดะอ์วะฮ์ระดับสี่มิได้มีการพูดถึงการเป็นมุสลิมคณะเก่าและมุสลิมคณะใหม่ให้เห็นอย่างเด่นชัด เนื่องด้วยตามหลักปฏิบัติตนของพวกเขา เน้นให้หลีกเลี่ยงการพูดในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง อย่างไรก็ตาม จากการเก็บข้อมูลภาคสนามของผู้วิจัย พบว่าในการปฏิบัติศาสนกิจในโอกาสต่าง ๆ มิได้มีการกีดกันหรือแบ่งพื้นที่ในการทำกิจกรรมของมุสลิมออกเป็นสองกลุ่มแต่อย่างใด มุสลิมในชุมชนยังคงร่วมพิธีกรรมหรือการปฏิบัติศาสนกิจกันได้ตามปกติ แม้บางส่วนของ การปฏิบัติจะ

ยึดแนวการตีความที่ต่างกันไปตาม ดังที่ปรากฏในบทสัมภาษณ์ ซึ่งกล่าวว่ามุสลิมคณะใหม่ต้อง “แหวก
ลง” หรือปลีกตัวออกไปแม้อาจไม่ร่วมปฏิบัติศาสนกิจบางอย่างที่พวกตนไม่ยอมรับภายหลังการ
ละหมาด แต่ก็ไม่ได้มีการแสดงออกในเชิงของการกล่าวหากันในที่สาธารณะ แสดงให้เห็นว่ามุสลิมทั้ง
สองกลุ่มมีการปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันในรูปแบบที่เรียกว่า “แสวงหาจุดร่วมและ สงวนจุดต่าง” ได้เป็น
อย่างดี โดยไม่พยายามแสดงปฏิกิริยาเชิงลบระหว่างกันแต่อย่างใด แม้ว่าจะมีความเชื่อหรือวิธีการ
ปฏิบัติตนในบางเรื่องที่แตกต่างกันบ้างก็ตาม

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 บทนำ

ชาวไทยมุสลิมเป็นประชากรที่มีอัตลักษณ์บางประการแตกต่างไปจากชาวไทยส่วนใหญ่ในสังคม เนื่องจากชาวไทยมุสลิมมีหลักพื้นฐานในการดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้หลักธรรมคำสอนของศาสนาอิสลาม พวกเขาเชื่อมั่นว่าหลักการเหล่านั้นมาจากพระวจนะของเอกองค์อัลลอฮ์ พระเจ้าที่แท้จริงเพียงพระองค์เดียว โดยมุสลิมยึดถือทั้งพระวจนะของอัลลอฮ์ที่ถูกรับฟังในคัมภีร์อัลกุรอาน ร่วมกับคำสอนและจริยวัตรของศาสดามุฮัมมัด เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนเพื่อดำเนินชีวิต รวมไปถึงจนถึงใช้เป็นหลักสำคัญในการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในสังคม จึงกล่าวได้ว่าหลักธรรมทั้งหมดในข้างต้น ได้ครอบคลุมความประพัตินทุกมิติของชีวิตผู้ศรัทธา แต่เมื่อแนวคิดความทันสมัยจากตะวันตกได้แพร่กระจายเข้าไปยังชุมชนต่าง ๆ ซึ่งได้รับความนิยอย่างกว้างขวางในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ส่งผลให้มุสลิมบางส่วน มีแนวคิดและพฤติกรรมที่ออกนอกแนวทางของหลักธรรมอิสลามมากยิ่งขึ้น ก่อปรกัับมุสลิมหลายกลุ่มตกอยู่ภายใต้การปกครองของเจ้าอาณานิคมตะวันตก ดังนั้นจึงเกิดขบวนการฟื้นฟูและเผยแผ่ศาสนาอิสลามขึ้นมาบนโลกเป็นจำนวนมาก เพื่อปลดปล่อยและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองเหล่านั้นให้ดีขึ้น รวมไปถึงจนถึงการฟื้นฟูหลักธรรมอิสลาม และสนับสนุนให้มุสลิมดำเนินชีวิตตามแนวทางอิสลาม หนึ่งในนั้นคือขบวนการดะอ์วะฮ์ระดับสี่ซึ่งที่ถูกสถาปนาขึ้นในประเทศอินเดีย เพื่อต่อต้านแนวคิดความทันสมัยจากอังกฤษ ในเวลาต่อมากลุ่มนี้ได้ขยายอิทธิพลออกไปยังประเทศต่าง ๆ จนกระทั่งมีสำนักงานอย่างเป็นทางการกระจายอยู่ทั่วโลก และขยายตัวเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และในที่สุดได้เข้ามาสู่ประเทศไทย ซึ่งได้รับการตอบรับอย่างดีจากชาวไทยมุสลิมในยุคนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแรก ๆ ที่การเคลื่อนไหวของมุสลิมกลุ่มนี้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และได้เติบโตขยายพื้นที่การทำงานออกไปยังชุมชนต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย

ปัจจุบันนี้ สมาชิกของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มีการรวมตัวกันเพื่อปฏิบัติศาสนกิจและกิจกรรมตามข้อกำหนดของกลุ่ม โดยมีการเดินทางออกจากชุมชนของตนเองไปยังพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อเยี่ยมเยียนมุสลิมในชุมชน พร้อมทั้งชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมหรือเป็นสมาชิกของกลุ่ม บางกรณีพบว่าพวกเขาทำหน้าที่เป็นผู้ฝึกการปฏิบัติตนให้แก่มุสลิมใหม่ และยังมีการนำมุสลิมใหม่ติดตามไปในการเผยแผ่ศาสนาด้วย ในอีกมุมหนึ่งพวกเขาถูกต่อต้านจากสมาชิกบางส่วนในชุมชน ที่มองว่าพวกเขาทำให้ชาวบ้านต้องสูญเสียรายได้จากการประกอบอาชีพบางประเภท ชาวบ้านบางส่วนเกิดความไม่พอใจที่

ถูกห้ามมิให้จัดงานประเพณีตามความเชื่อดั้งเดิมของท้องถิ่น รวมไปถึงจนถึงการมองว่าการเข้าร่วมทำงานกับคณะอวัธวะระดับลิ้ม ที่ผู้ชายต้องออกจากบ้านเพื่อไปเผยแพร่ศาสนาในชุมชนและพื้นที่อื่น ๆ เป็นเวลาครั้งละหลาย ๆ วัน ส่งผลให้สามีต้องละทิ้งภาระในการดูแลครอบครัว ยิ่งไปกว่านั้นกลุ่มอวัธวะระดับลิ้มยังถูกตั้งคำถามถึงตัวตนของพวกเขาจากมุสลิมที่คุ้นเคยกับวิถีดั้งเดิมในบางชุมชนอีกด้วย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ที่โดดเด่น การใช้อัตลักษณ์ และการใช้สื่อของกลุ่มอวัธวะระดับลิ้ม ในการเผยแพร่ศาสนาอิสลามในชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดฉะเชิงเทรา รวมไปถึงจนถึง ศึกษาการตอบรับต่อบทบาทของกลุ่มอวัธวะระดับลิ้มในการเผยแพร่หลักธรรมอิสลาม การดำเนินการศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจงจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสองกลุ่ม กลุ่มแรก คือสมาชิกของกลุ่มอวัธวะระดับลิ้มที่สังกัดศูนย์จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 5 คน และกลุ่มที่สอง คือมุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวน 10 คน นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังมีการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องนำมาประกอบด้วย เพื่อให้ข้อมูลที่มีความครบถ้วนมากยิ่งขึ้น จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การจัดหมวดหมู่ (Typological Analysis) การสังเคราะห์ (Synthesis) และการตีความ (Interpretation) ในขั้นตอนสุดท้าย คือการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) และด้านผู้ให้ข้อมูล (Respondent Validation)

5.2 สรุปผลการวิจัย

อัตลักษณ์อันโดดเด่นของกลุ่มอวัธวะระดับลิ้มที่สังกัดศูนย์จังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบไปด้วย 3 ประการ ได้แก่ 1) การเป็นผู้ฝึกฝนตนเองบนแนวทางของศาสดามูฮัมหมัด เพื่อให้ได้รับความโปรดปรานจากเอกองศ์อัลลอฮ์ โดยใช้วิธีการฝึกฝนและปฏิบัติตนตามแบบอย่างของศาสดามูฮัมหมัด ด้วยการเดินทางออกจากครอบครัวหรือที่อยู่อาศัยของตนไปพักในมัสยิดที่ตั้งอยู่ในชุมชนต่าง ๆ แทนเพื่อให้ตนเองอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติศาสนกิจรูปแบบต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น 2) การเป็นผู้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันเพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ด้วยการพยายามปฏิบัติตนตามกำหนดการหรือสูตรการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันของกลุ่ม ซึ่งเป็นสิ่งที่สมาชิกของกลุ่มจะต้องปฏิบัติเมื่อมารวมตัวกัน หรือนำไปปรับใช้เพื่อปฏิบัติภายในครอบครัว 3) การเป็นผู้สืบทอดภารกิจการเผยแพร่ศาสนาอิสลามต่อจากศาสดามูฮัมหมัด ด้วยการเดินเรียงแถวเข้าไปยังชุมชน เพื่อเผยแพร่คำสอนของศาสนา และเชิญชวนชาวบ้านในชุมชนให้ไปร่วมกิจกรรมของกลุ่มหรือร่วมกันละหมาดที่มัสยิด ยิ่งไปกว่านั้น พวกเขาที่ยึดมั่นในกฎระเบียบของกลุ่มอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่ยุ่งเกี่ยวกับประเด็นความขัดแย้งและการไม่รับบริจาคเงินจากผู้อื่น ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนสามารถแยกแยะพวกเขาออกจากมุสลิมที่เดินเท้าเข้ามาเพื่อขอรับบริจาคเงินจากชาวบ้านได้อย่างชัดเจน

กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มนำอัตลักษณ์จากที่กล่าวถึงในข้างต้น มาใช้ร่วมในการทำกิจกรรมเยี่ยมเยียนมุสลิมในชุมชน โดยเน้นเนื้อหาที่กระตุ้นให้ผู้ฟังมีความเชื่อมั่นในอำนาจของอัลลอฮ์ (ยากีน) กิจกรรมนี้ถือเป็นกิจกรรมสำคัญ ที่พวกเขาต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของกลุ่ม เนื่องจากพวกเขาเชื่อมั่นว่าสิ่งนี้มีที่มาจาก 3 แหล่งคือ เนื้อหาในคัมภีร์อัลกุรอาน คำสอน และจริยวัตรของศาสดามูฮัมหมัด ดังนั้นพวกเขาจึงมีความเต็มใจอย่างยิ่งในการทำกิจกรรมเหล่านี้ แม้ว่าในบางครั้งพวกเขาต้องพบเจอกับปฏิกิริยาเชิงลบจากมุสลิมบางส่วนในชุมชน แต่พวกเขายังคงเชื่อมั่นว่าสักวันหนึ่งมุสลิมเหล่านั้นจะเข้าใจและยอมรับในสิ่งที่พวกเขานำมาเผยแพร่ ด้วยการตลใจหรือชี้ทางนำจากอัลลอฮ์ ดังนั้นการเผยแพร่ศาสนาจึงเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่พวกเขา เนื่องจากเป็นการตอกย้ำถึงความมุ่งมั่นในการปฏิบัติตามสูตรของกลุ่ม อีกทั้งยังช่วยเผยแพร่อัตลักษณ์ร่วมของพวกเขาให้บุคคลภายนอกได้รับรู้ทั่วกัน ส่งผลให้ผู้อื่นสามารถตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มนได้อย่างชัดเจน

ผลการตอบรับที่สะท้อนออกมาโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ อันเนื่องมาจากการทำกิจกรรมของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มนที่กล่าวมาในข้างต้น สามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ โดยสามารถเรียงลำดับของข้อมูลที่พบจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ 1) ผลตอบรับแบบไม่มีการเปลี่ยนแปลง คือ มุสลิมในชุมชนกล่าวว่าการกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มนไม่สามารถสร้างผลกระทบใด ๆ ต่อชุมชนได้ เนื่องจากสิ่งที่กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มนกล่าวถึงล้วนแต่เป็นหลักการพื้นฐานของศาสนาอิสลาม ซึ่งชาวบ้านได้ปฏิบัติกันอยู่เป็นประจำอยู่แล้ว ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มนเพียงผิวเผินเท่านั้น เช่น การสนทนากับสมาชิกกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มนที่มาเยี่ยมเยียนที่บ้าน แต่ไม่ไปละหมาดและฟังการบรรยายศาสนาร่วมกับกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มนที่มีสยิด เป็นต้น 2) ผลตอบรับเชิงบวก คือ ชาวบ้านบางส่วนกล่าวว่ากิจกรรมการเยี่ยมเยียน และเผยแพร่ศาสนาของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มน มีความจำเป็นต่อการกระตุ้นเตือนความจำให้มุสลิมในชุมชนทำละหมาดให้ครบถ้วนทั้ง 5 เวลาต่อวัน และยังมีผลดึงดูดให้มุสลิมจำนวนหนึ่งหันมาให้ความสำคัญกับศาสนาเพิ่มมากขึ้น และ 3) ผลตอบรับเชิงลบ คือ บางครั้งการที่สมาชิกกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มนเข้ามาพักอาศัยในมัสยิดประจำชุมชน ซึ่งปกติมักจะไม่มีคนอาศัยอยู่เป็นประจำ ส่งผลให้เกิดความไม่เป็นระเบียบแก่ทรัพย์สิน และเกิดความไม่สะอาดขึ้นภายในอาคารมัสยิด

5.3 อภิปรายผลการวิจัย

กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสี่มนเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวด้านศาสนาอิสลามกลุ่มหนึ่ง ที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยส่งเสริมคุณธรรมของมุสลิมตามหลักการของศาสนาอิสลาม ด้วยวิธีการที่พวกเขาเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะศาสดามูฮัมหมัดได้เคยประพฤติไว้ในช่วงเวลาที่ท่านมีชีวิตอยู่ในอดีต พวกเขาให้ความสำคัญกับการฝึกฝนตนเองในระดับปัจเจกบุคคล เพื่อขัดเกลาจิตใจให้สะอาดและมีศรัทธาที่แน่วแน่ต่อเอกองค์อัลลอฮ์ อีกทั้งยังมีข้อห้ามมิให้สมาชิกรับบริจาคทรัพย์สิน และต้องหลีกเลี่ยง

ประเด็นความขัดแย้งต่าง ๆ ซึ่งผลลัพธ์สุดท้ายของการปฏิบัติตนตามสูตรของอะวะฮ์ฮ์ตบลิซ คือ ผู้ปฏิบัติแต่ละคนได้รับผลบุญหรือความโปรดปรานจากอัลลอฮ์เป็นการส่วนตัว แตกต่างจากกลุ่มเคลื่อนไหวด้านศาสนาอิสลามกลุ่มอื่น ๆ เช่น กลุ่ม อัล-อิควาน อัล-มุสลิมูน (Al-Ikhwan al-Muslimun) ที่มุ่งเน้นการใช้อำนาจทางการเมืองร่วมกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นปัจจัยสำคัญในการเผยแผ่ศาสนา และยกระดับความเป็นอยู่ของมุสลิมในพื้นที่ต่าง ๆ ให้ดีมากยิ่งขึ้น หรือในอีกกรณีหนึ่งคือกลุ่มฮิซบ์ อุต-ทาจรีร์ (Hizb ut-Tahrir) ที่มุ่งเน้นการสถาปนารัฐอิสลามและปลดปล่อยมุสลิมจากการถูกเอาเปรียบจากชนชาติอื่น ๆ ทั่วโลก (Ali and Orofino, 2018, p. 29-38)

5.3.1 การประกอบสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มอะวะฮ์ฮ์ตบลิซผ่านมุมมองของคนในและคนนอก

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าศาสนาเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ช่วยสร้างอัตลักษณ์ให้เกิดขึ้นแก่มนุษย์ เพราะศาสนาทำให้มนุษย์มีความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น (Dehghani, 2018, p. 1539-1541) ซึ่งในที่นี้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้า ผู้เป็นเจ้า ศาสดามูฮัมหมัด กลุ่มอะวะฮ์ฮ์ตบลิซ และมุสลิมในชุมชน โดยกลุ่มอะวะฮ์ฮ์ตบลิซได้สร้างอัตลักษณ์ร่วมของตนเองขึ้น ซึ่งมีพื้นฐานมาจากกฎระเบียบของกลุ่ม ที่มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้สมาชิกของกลุ่มฯ มีแนวคิดและพฤติกรรมไปในทิศทางเดียวกัน จึงส่งผลให้สมาชิกภายในกลุ่มมีคุณลักษณะบางประการร่วมกัน จนกระทั่งทำให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ร่วมไปในที่สุด (Cerulo, 1997, p. 386-387)

ในอีกแง่มุมหนึ่ง การที่กลุ่มอะวะฮ์ฮ์ตบลิซแย่งชิงอำนาจในการนิยามวิธีการปฏิบัติตนของพวกเขาว่าเป็นการปฏิบัติตนตามศาสดามูฮัมหมัด อีกทั้งผู้วิจัยยังสังเกตพบว่ามีสมาชิกบางคนในกลุ่มฯ ที่กล่าวอย่างชัดเจนว่าแนวทางของพวกเขาคือ “ของแท้” ตามหลักอิสลาม แนวคิดเช่นนี้กลายเป็นปัจจัยเสี่ยงประการหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงการกีดกันวิธีการการปฏิบัติตนในรูปแบบอื่น ๆ ว่าไม่ใช่ของแท้ตามหลักศาสนา เนื่องจากพวกเขาเชื่อมั่นอย่างเต็มที่ว่าแนวทางที่ตนเองเชื่อและปฏิบัติอยู่เท่านั้นคือสิ่งที่ถูกต้องอย่างสมบูรณ์ ซึ่งมีได้ส่งผลต่อการเผยแผ่หรือฝึกสอนด้านศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ต้องการศึกษาศาสนา (ซัจญญา อินทร์ไชยา, 2564) เพราะเป็นการสร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มตนเองเพียงผ่านเดียว และมองว่าแนวทางอื่นนั้นเป็นสิ่งที่ผิด (Turner, 1999 อ้างถึงใน นพมาศ อัจฉริยะ, 2556, น. 60) เมื่อรวมเข้ากับมุมมองของมุสลิมที่มีความรู้ด้านศาสนาในระดับหนึ่ง ซึ่งมีทัศนคติว่าสมาชิกกลุ่มอะวะฮ์ฮ์ตบลิซมีความรู้ที่น้อยกว่าตนเอง จึงเป็นปรากฏการณ์ที่ง่ายต่อการเกิดทัศนคติและปฏิกิริยาเชิงลบต่อกลุ่มอะวะฮ์ฮ์ตบลิซมากยิ่งขึ้น และเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นพิเศษเมื่อมุสลิมใหม่เข้าไปฝึกการปฏิบัติตนกับกลุ่มอะวะฮ์ฮ์ตบลิซบางกลุ่ม ที่อาจมีแนวคิดในลักษณะสุดโต่ง

ในด้านของชาวบ้านในชุมชน ได้ช่วงชิงอำนาจในการประกอบสร้างความเป็นมุสลิมคณะเก่าให้กับกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆ ซึ่งการใช้อำนาจในกรณีนี้เป็นสิ่งที่สมาชิกกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆไม่สามารถแก้ต่างหรือให้ความกระจ่างใด ๆ แก่สังคมได้ เนื่องจากพวกเขาถูกจำกัดอำนาจในการสนทนาด้วยข้อบังคับของกลุ่ม ดังนั้นพวกเขาจึงจำต้องตกอยู่ท่ามกลางกระแสของวาทกรรมคณะเก่ากับคณะใหม่ในพื้นที่อย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ ทั้งนี้สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากความสำนึกในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมทั้งสองกลุ่มที่ได้แพร่กระจายในมโนทัศน์ของชาวบ้านในพื้นที่อยู่ก่อนแล้ว (อัสรี มาหะมะ, 2558, น. 68-91) ปราบฏุกการณ์เช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าอำนาจในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ระหว่างชาวบ้านกับกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆมีความไม่เท่าเทียมกัน โดยชาวบ้านมีอำนาจในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ได้อย่างอิสระ หลากหลาย และชัดเจนมากกว่ากลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆ เพราะในการรักษาอัตลักษณ์ของตนให้คงอยู่ ชาวบ้านไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเป็นการเฉพาะเจาะจง ในทางตรงกันข้าม กลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆจำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบประจำกลุ่ม เพื่อให้เขาารู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและได้รับการยอมรับจากสมาชิกคนอื่น ด้วยเงื่อนไขนี้เอง ได้กลายมาเป็นอุปสรรคสำคัญในการกระทำสิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระ เช่น การอธิบายถึงความคิดเห็นของตนเองที่มีต่อการที่มุสลิมในชุมชนแบ่งแยกออกเป็นสองกลุ่ม เป็นต้น

5.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆกับการเผยแผ่ศาสนาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้แก่มุสลิมในชุมชน

อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆ ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดซูฟี ทั้งนี้สามารถสังเกตได้จากการที่มีการกล่าวถึงนักวิชาการซูฟีหลายครั้งในหนังสือที่ถูกเผยแพร่ภายในกลุ่ม รวมไปถึงจนถึงอิทธิพลด้านแนวคิด ที่มุ่งเน้นให้มุสลิมเข้าถึงอัลลอฮ์ได้อย่างแท้จริง เพราะพวกเขามองว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับความศรัทธาของมุสลิม เกิดจากการไม่รู้จักอัลลอฮ์อย่างแท้จริง ดังนั้นมุสลิมจึงสมควรเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ เพื่อปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติศาสนกิจ และปลดปล่อยตนเอง ด้วยการปลีกตัวออกจากการเป็นทาสของสภาพแวดล้อมที่ตนเคยอาศัยอยู่ เพื่อให้ได้อยู่ในสภาพแวดล้อมใหม่ที่ดีและเหมาะสมกว่า นอกจากนี้ ในปรัชญาพื้นฐานของแนวคิดซูฟียังได้แบ่งโลกออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นโลกทางกายภาพ และส่วนของโลกวิญญาณ โดยมนุษย์เกิดขึ้นมาบนโลกกายภาพเพื่อรับการทดสอบความศรัทธาที่แท้จริงที่มีต่ออัลลอฮ์ มนุษย์จึงต้องเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ ที่เข้ามาทดสอบความศรัทธาของพวกเขา และมนุษย์ที่สามารถเข้าถึงอัลลอฮ์ได้อย่างแท้จริงเท่านั้น ที่จะได้ใกล้ชิดกับพระองค์และรู้ถึงเรื่องเร้นลับต่าง ๆ (มะซาการี อาแด, 2543 น. 42-164) ซึ่งนับได้ว่าเป็นการสร้างความชอบธรรมให้แก่ผู้ที่ปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าว เนื่องจากผลลัพธ์สุดท้ายของการปฏิบัติตนตามแนวคิดของกลุ่มซูฟี คือการมีคุณลักษณะของความเป็นผู้วิเศษ ที่มีตำแหน่งและความสามารถอยู่เหนือกว่ามนุษย์ทั่วไป

ในอีกแง่หนึ่ง กระบวนการเผยแผ่ศาสนาของกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆยังสะท้อนถึงแนวทางการทำงานของแบบพวกสะลัฟ ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่มีชีวิตทันกับศาสดามูฮัมหมัด คือการใช้สติปัญญาร่วมกับ

จิตวิทยาในการเผยแพร่คำสอนของศาสนา (กอนีต๊ะห์ บุงอตาหยง, 2550, น. 21-240) ในกรณีนี้คือการที่พวกเขาถือว่าเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันกับหลักศาสนาให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย การใช้หลักเหตุผลในการทำให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อมั่นในพยานภาพอันไร้ขีดจำกัดของอัลลอฮ์ โดยชี้ให้เห็นว่าองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในยุคปัจจุบันมีความสอดคล้องกับเนื้อหาในคัมภีร์อัลกุรอาน คำกล่าวและจริยวัตรของท่านศาสดามุฮัมมัด

ข้อค้นพบสำคัญที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์และบทบาทของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆาในการส่งเสริมคุณธรรมที่ได้จากงานวิจัยนี้ สามารถนำมาอภิปรายโดยแยกเป็นหัวข้อย่อย ๆ ดังต่อไปนี้

1) ความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ผู้ฝึกฝนตนเองบนแนวทางของศาสดามุฮัมมัดกับการเผยแพร่ศาสนาด้วยการปฏิบัติตนเป็นมุสลิมตัวอย่าง

อัตลักษณ์ด้านนี้ประกอบไปด้วยการเดินทางออกจากครอบครัว เพื่อปฏิบัติภารกิจประจำกลุ่ม และการแต่งกายด้วยชุดใต้ปรวมกับผ้าสะระบัน โดยการเดินทางเพื่อทำภารกิจของกลุ่มฯ เป็นสิ่งที่มีกฎเกณฑ์ที่ถูกกำหนดตายตัว กล่าวคือมีช่วงระยะเวลาที่แน่นอน เช่น 3 วัน 7 วัน 1 เดือน และ 4 เดือน เป็นต้น ซึ่งพวกเขาจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการทำภารกิจดังกล่าวด้วยตนเอง และห้ามขอรับบริจาคจากผู้อื่น ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีการกำหนดด้วยว่าในแต่ละเดือนหรือแต่ละปี สมาชิกของกลุ่มจะต้องทำภารกิจนี้เป็นเวลานานเท่าใด ซึ่งผู้นำในแต่ละกลุ่มจะนำข้อกำหนดเหล่านี้มาแจ้งให้สมาชิกทุกคนได้รับทราบ เพื่อขอความร่วมมือให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดให้ครบถ้วน สอดคล้องกับอัตุรอนิง สือแต (2564, น. 27) ที่อธิบายว่า กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆาให้ความสำคัญกับการเชิญชวนมนุษยชาติสู่อิสลาม ที่สำคัญคือพวกเขาจะต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับความขัดแย้งทางศาสนา การเมือง ผลประโยชน์ทางโลก และการขอหรือการรับบริจาค โดยสมาชิกกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆาเชื่อว่าการเดินทางออกจากครอบครัวและทำภารกิจดังกล่าว จะส่งผลให้พวกเขาปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างครบถ้วน หรือปฏิบัติได้ในปริมาณที่มากขึ้นกว่าปกติ สิ่งนี้จะทำให้พวกเขาได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ จากอัลลอฮ์ ซึ่งความช่วยเหลือจากอัลลอฮ์นี้ เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2531, น. 240) ได้อธิบายว่าเป็นความมั่นใจในผลบุญที่จะได้รับตอบแทนอย่างคุ้มค่าจากอัลลอฮ์ ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆาทุ่มเททรัพยากรและแรงกายของพวกเขาเพื่อปฏิบัติภารกิจของกลุ่ม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการทำความดีต่อมนุษยชาติให้ประสบผลสำเร็จ ในการปฏิบัติภารกิจของกลุ่มนี้ ตอเหล็บ โอรามหลง และซาฟี้ออาดำ (2557, น. 28-29) ได้อธิบายว่า พวกเขาจะต้องเตรียมความพร้อมด้านองค์ความรู้และกิริยามารยาท เพื่อให้มีความพร้อมต่อการทำกิจกรรมเผยแพร่ศาสนา หรือเชิญชวนคนอื่นให้ปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม

กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆาใช้การแต่งกายเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงออกให้ผู้คนเห็นว่าพวกเขามีความเคร่งครัดในการปฏิบัติตนตามหลักคำสอนศาสนาอิสลาม (Horstmann, 2007, p. 114-128; วลัยลักษณ์ ทรงศิริ, 2559) อีกทั้งการแต่งกายยังเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ของมุสลิมที่อยู่เหนือกว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ดังนั้นการแต่งกายแบบมุสลิมจึงเป็นการรักษาและแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของพวกเขา โดยมุสลิมแต่ละคนจะแสดงออกมาแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบริบทและช่วงเวลา

มุสลิมคนนั้นกำลังเผชิญอยู่ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าการแต่งกายด้วยชุดโตะปในรูปแบบต่าง ๆ ร่วมกับการโพกผ้าสะระบันบนศีรษะ มีใช้สิ่งที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่มจะปฏิบัติได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ตลอดเวลา ในเวลาปกติที่พวกเขาไม่ได้ทำกิจกรรมในศูนย์หรืออยู่ในสถานที่อื่น ๆ สมาชิกบางคนอาจไม่ได้สวมชุดโตะปหรือโพกผ้าสะระบัน แต่ในขณะที่พวกเขาทำภารกิจของกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำกิจกรรมร่วมกันภายในศูนย์หรือพักอาศัยในมัสยิด พวกเขาจะพยายามแต่งกายด้วยชุดโตะปให้ได้ตลอดเวลาในทุกวัน

ในขณะที่เดียวกัน สมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่มตระหนักได้ถึงข้อบกพร่องเกี่ยวกับการปฏิบัติของมุสลิมบางคนในยุคปัจจุบัน ที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสแนวคิดความทันสมัยและค่านิยมแบบตะวันตก เช่น การสวมใส่เสื้อผ้ารัดรูปและเปิดเผยอวัยวะบางส่วนที่ควรปกปิด การรับประทานอาหารบนโต๊ะอาหารร่วมกับการใช้ช้อนและส้อม ฯลฯ พวกเขาเชื่อว่าการกระทำเหล่านี้เป็นสิ่งที่ขัดกับหลักศาสนาหรือมีได้ก่อให้เกิดผลบุญ เนื่องจากมิได้ทำตามแนวทางปฏิบัติของศาสนาฮัมหมัดตามที่พวกเขาเข้าใจ ดังนั้นเมื่อพวกเขามารวมกลุ่มกัน จึงมีความพยายามที่จะปฏิบัติตนตามแนวทางของท่านศาสดาตามที่พวกเขาเข้าใจอย่างเคร่งครัด เช่น การสวมใส่ชุดโตะปร่วมกับการโพกผ้าสะระบัน การรับประทานอาหารร่วมกันโดยนั่งบนพื้น นำภาชนะใส่อาหารและใช้มือป้อนอาหารเข้าปาก ฯลฯ พวกเขาเชื่อว่าการกระทำเหล่านี้เป็นสิ่งที่มิชอบอย่างจากท่านศาสดาฮัมหมัด จึงถูกต้องตามหลักศาสนาและจะได้รับผลบุญเมื่อปฏิบัติ ยิ่งไปกว่านั้นพวกเขายังเชื่อมั่นว่ามนุษย์มีพฤติกรรมเลียนแบบสิ่งที่พวกเขาเห็นว่าดี ดังนั้นเมื่อบุคคลภายนอกเห็นสมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่ม ที่ปฏิบัติตนในแนวทางดังกล่าวและเกิดการตระหนักได้ว่าสิ่งที่ตนเห็นคือสิ่งที่ดี พวกเขาเชื่อว่าบุคคลภายนอกจะปฏิบัติตามแนวทางของกลุ่ม และเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่มไปในที่สุด ด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงมีความพยายามที่จะดำรงไว้ซึ่งการปฏิบัติในแนวทางเหล่านั้น เพื่อให้บุคคลอื่นได้พบเห็นเป็นตัวอย่าง และรักษาอัตลักษณ์ของการเป็นผู้ฝึกฝนตนเองตามแนวทางของท่านศาสดาฮัมหมัด โดยหวังผลตอบแทนจากเอกองค์อัลลอฮ์ผู้ยิ่งใหญ่ และเป็นผู้สืบทอดภารกิจการเผยแผ่ศาสนาต่อจากท่านศาสดาฮัมหมัด สอดคล้องกับข้อค้นพบของตอเหล็บ โอรามหลง และซาฟีอี อาดำ (2557, น. 28-29) ที่กล่าวว่า ผู้ทำการตะอ์วะฮ์ต้องมีความทุ่มเทในการปฏิบัติตน ทั้งการเตรียมความพร้อมด้านวิชาความรู้และมารยาทในการประพฤติตน แม้ว่าการเผยแผ่ศาสนาอิสลามสามารถทำได้หลายวิธี แต่วิธีที่ตีมากประการหนึ่งคือการเผยแผ่ด้วยการกระทำ ด้วยการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และสอนวิธีการปฏิบัติตนเป็นมุสลิมที่ถูกต้องให้แก่ผู้ฟัง ดังที่กลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่มพยายามกระทำอยู่

2) ความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์การเป็นผู้สืบทอดภารกิจการเผยแผ่ศาสนา

อิสลามต่อจากศาสดาฮัมหมัดกับการเผยแผ่ศาสนาด้วยวาจาแบบ “บ้านต่อบ้าน ประตูต่อประตู”

สมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่มตระหนักถึงความสำคัญของการเผยแผ่ศาสนาอิสลามหรือที่พวกเขาเรียกว่า “ทำให้มนุษย์รู้จักอัลลอฮ์” โดยพวกเขาถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการเป็นมุสลิม และเป็นจุดเริ่มต้นในการประพฤติตัวหรือใช้ชีวิตในฐานะของมุสลิม หากปราศจากองค์ประกอบนี้ การปฏิบัติศาสนกิจอื่น ๆ ก็ไม่มีความหมาย พวกเขาจึงได้นำวิธีการเผยแผ่ศาสนาด้วย

การพูดแบบตัวต่อตัวมาใช้ในการเผยแผ่ศาสนา เพื่อให้มุสลิมได้ตระหนักถึงสิ่งนี้ ซึ่งพวกเขาเชื่อว่าเป็นวิธีการและเป้าหมายสำคัญ ที่ศาสดามูฮัมหมัดได้เคยปฏิบัติเมื่อครั้งอดีต (ณัฐพงศ์ สวนดี, 2559, น. 57-65) ความมุ่งมั่นในการเผยแผ่ศาสนาด้วยวิธีการนี้ เป็นหนึ่งในสิ่งที่แสดงให้เห็นอิทธิพลจากแนวคิดซูฟี ในด้านการประกาศเชิญชวนและเผยแผ่ศาสนา ที่ใช้การเคาะประตูบ้านมุสลิมและสนทนาแบบตัวต่อตัวกับมุสลิมที่เป็นสมาชิกของบ้าน (มะซาการี อาแด, 2543, น. 153-164) จากนั้นจึงมีการกล่าวทักทายอย่างสุภาพ และอธิบายถึงความรู้พื้นฐานด้านศาสนาและความสำคัญของการศรัทธาในอัลลอฮ์ให้แก่ผู้ฟังได้รับทราบ (ตอห์ลิบ โอรามหลง และซาฟีอี อาดำ, 2557, น. 28) และในตอนท้ายจะมีการกล่าวเชิญชวนให้ชาวบ้านเข้าไปร่วมละหมาด และฟังการบรรยายโดยกลุ่มของพวกเขาในมัสยิดประจำชุมชน (ธนโชติ ประหยัดทรัพย์ และอับลอรอนิง สือแต, 2565, น. 125-126)

การใช้วิธีการเผยแผ่ศาสนาตามที่กล่าวมาข้างต้นอย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้เกิดอัตลักษณ์ของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลีสที่แตกต่างออกไปจากกลุ่มมุสลิมอื่น ๆ ที่ทำการเผยแผ่ศาสนาอิสลามในประเทศไทยด้วยวิธีการหลากหลายรูปแบบ ตัวอย่าง เช่น กลุ่มกิจกรรมที่มีสมาชิกเฉพาะมุสลิมเพศหญิง ซึ่งเผยแผ่ศาสนาในพื้นที่กรุงเทพมหานครฯ และจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทย ที่มุ่งเน้นการใช้วิธีการที่หลากหลายในการเผยแผ่คำสอนของศาสนา ได้แก่ 1) การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน เช่น การสัจมนมา การอบรม การเรียนการสอน การจำหน่ายสิ่งพิมพ์ และการบรรยายผ่านสื่อต่าง ๆ 2) การสั่งสอนให้ทำความดีและละเว้นความชั่ว โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การละหมาดร่วมกัน การเข้าค่าย การเยี่ยมเยียนตามบ้านเรือน และการออกแถลงการณ์แสดงจุดยืนผ่านสื่อทุกประเภท และ 3) การเสริมสร้างกำลังใจ ด้วยการพบปะพูดคุย การเยี่ยมเยียน การให้คำปรึกษา และการให้ความดูแลแบบตัวต่อตัวแก่มุสลิมใหม่ โดยเชื่อว่าผู้ทำงานด้านนี้จะต้องเลือกแนวทางในการเผยแผ่ข้อมูลในการเผยแผ่ศาสนาให้มีความเหมาะสมกับผู้ฟังแต่ละกลุ่ม ตามที่อัลฮุตา บินตีฮารุน (2557, น. 243-256) ได้อธิบายไว้ ยิ่งไปกว่านั้นผู้วิจัยยังพบว่า กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลีสได้กล่าวว่าพวกเขายึดแนวทางตามท่านศาสดามูฮัมหมัด ซึ่งผลจากการเก็บข้อมูลพบว่าพวกเขามีข้อกำหนดหรือรายละเอียดในการปฏิบัติที่ชัดเจน ทั้งจำนวนสมาชิกขั้นต่ำที่จำเป็นต้องมีให้ครบเพื่อทำกิจกรรม ขั้นตอนหรือระเบียบในการปฏิบัติกิจกรรม และตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคน ที่จะต้องปฏิบัติระหว่างปฏิบัติกิจกรรม ซึ่งรายละเอียดเหล่านี้ยังคงเป็นที่ถกเถียงว่าไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน ว่าเป็นสิ่งที่ศาสดามูฮัมหมัดได้เคยกล่าวถึงหรือปฏิบัติจริง อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติกิจกรรมนี้ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในอัตลักษณ์ของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลีส ที่มุสลิมคนอื่น ๆ ในชุมชนได้รับรู้ร่วมกันอย่างชัดเจนไปโดยปริยายแล้ว

การเผยแผ่ศาสนาในรูปแบบ “บ้านต่อบ้าน ประตูต่อประตู” ช่วยทำให้บุคคลภายนอกรับรู้ถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลีสไปพร้อม ๆ กับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลีสได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบประจำกลุ่มในการทำกิจกรรมนี้ อย่างเคร่งครัดทุกครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแต่งกายที่มีรูปแบบเฉพาะ และลักษณะการเดินทางแบบเรียบง่ายเข้าไปในชุมชน ซึ่งในขณะที่ทำกิจกรรมนี้ สมาชิกกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลีสที่เดินทางออกไปเยี่ยมเยียนมุสลิมในชุมชนรอบ ๆ มัสยิด พวกเขา มักจะสวมใส่ชุดใต้ปกผ้าสะระบันบนศีรษะ การเดินเข้า

ไปในชุมชนจะเป็นลักษณะแถวเรียงตอนลึก ผู้เดินต้องทอดสายตาลงต่ำพร้อมกับกล่าวคำระลึกถึงอัลลอฮ์ หลีกเลียงการพูดคุยเรื่องทางโลก และกิริยาที่ไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ ดังนั้นชาวบ้านในชุมชนจึงสามารถสังเกตและรับรู้ได้ทันที ว่าผู้ที่เดินเข้ามาในชุมชนด้วยลักษณะท่าทางดังกล่าวคือกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆ

การสื่อสารที่เกิดขึ้นในระหว่างกิจกรรมนี้มีหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์และความใกล้ชิดระหว่างสมาชิกในครัวเรือนกับสมาชิกกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด หากมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างมาก รูปแบบการสื่อสารจะเป็นการสื่อสารแบบสองทาง คือจากกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆไปยังชาวบ้านและจากชาวบ้านกลับไปยังกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆ โดยอาจมีการถามไถ่เรื่องราวทางโลกจากชาวบ้านไปยังสมาชิกกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆที่เขารู้จัก แต่สมาชิกกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆจะหลีกเลียงการสนทนาในประเด็นทางโลก เนื่องจากเป็นข้อห้ามในการทำกิจกรรมตามแนวทางของกลุ่ม ดังนั้นพวกเขาจึงมักจะพยายามเชิญชวนให้ชาวบ้านไปร่วมพูดคุยหรือทำกิจกรรมที่มีสยิด แต่ถ้าเป็นกรณีที่ชาวบ้านและกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆมีความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อย รูปแบบการสื่อสารมักจะเป็นแบบทางเดียว คือจากกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆไปยังชาวบ้านที่เป็นผู้ฟังเท่านั้น สอดคล้องกับที่ณัฐพงศ์ สอนดี (2559, น. 57-65) ได้อธิบายว่า การสื่อสารระหว่างกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆกับผู้ฟังเกิดขึ้นในสามรูปแบบคือ การสื่อสารจากบนลงล่าง เป็นการสื่อสารจากกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆไปยังผู้ฟัง เพื่อเผยแพร่คำสอนและแสดงถึงความสำคัญของการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม ต่อมาคือการสื่อสารจากล่างขึ้นบน เป็นการสื่อสารจากผู้ฟังซึ่งเป็นชาวบ้านไปยังสมาชิกกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆ เมื่อเกิดข้อสงสัยในหลักคำสอนทางศาสนา และสุดท้ายคือการสื่อสารในแนวราบ มักจะเกิดขึ้นในการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทั่วไปที่มีใช้เรื่องทางศาสนา

จากข้อมูลที่กล่าวมาในข้างต้น ทำให้สามารถสรุปได้อย่างไม่เกินจริงว่า กลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆมีลักษณะเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางศาสนาอิสลาม ที่มีภารกิจในการเชิญชวนมุสลิมและมนุษยชาติให้มีความศรัทธาที่แท้จริงต่ออัลลอฮ์ ผู้เป็นพระเจ้าที่แท้จริงเพียงพระองค์เดียว ดังที่เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2531, น. 240) ได้อธิบายไว้ และมีการเผยแพร่คำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวันตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม พร้อมทั้งชี้ให้ชาวบ้านในชุมชนเห็นว่า สิ่งที่ชาวบ้านกำลังกระทำอยู่หรือที่เคยกระทำมานั้น อาจยังไม่เพียงพอสำหรับการเป็นมุสลิมที่ดีและสมบูรณ์ (Horstmann, 2007, p. 114-128) สิ่งเหล่านี้เรียกว่าเป็นการตะวัอะฮ์ด้วยเนื้อหา คือการกล่าวถึงความศรัทธา การปฏิบัติตนของมุสลิม และคุณธรรมของศาสนาอิสลาม (ต่อเหลือบ โอรามหลง และซาฟีอี อาดำ, 2557, น. 28-29) ยิ่งไปกว่านั้น ยังแสดงให้เห็นถึงความพยายามยึดมั่นในหลักปฏิบัติตนของสมาชิกกลุ่มตะวัอะฮ์ระดับลิฆ ซึ่งปรากฏอยู่ในหนังสือหลักทั้ง 3 เล่มที่พวกเขาใช้ดังที่กล่าวมาข้างต้น สิ่งที่ชัดเจนในหัวข้อนี้คือคุณลักษณะประการสุดท้าย ที่เป็ความพยายามเชิญชวนหรือปลุกเร้าให้มุสลิมคนอื่น ๆ ปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลามให้ครบถ้วน ถูกต้อง และสมบูรณ์ ดังที่มุฮัมมัดชะกะรียา (2564, น. 784-789) ได้อธิบายไว้

3) ความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ด้านการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันเพื่อให้อัลลอฮ์พอพระทัยกับการเผยแผ่ศาสนาด้วยการฝึกปฏิบัติให้แก่มุสลิมใหม่

สมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่มีการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันตามกำหนดการของกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อพวกเขาสามารถรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมภายในศูนย์ฯ และสมาชิกบางคนยังนำกิจกรรมตามกำหนดการดังกล่าวไปปฏิบัติในขณะที่อาศัยอยู่กับครอบครัว เช่น การละหมาดตามความสมัครใจเพิ่มเติมจากการละหมาดภาคบังคับ การระลึกและกล่าวคำสรรเสริญอัลลอฮ์ในแต่ละวันให้มากๆ และอ่านคัมภีร์อัลกุรอานในเวลาว่าง ฯลฯ ซึ่งวิธีการปฏิบัติเหล่านี้ถูกกล่าวถึงพร้อมทั้งระบุถึงผลบุญที่จะได้รับจากการกระทำในหนังสือทั้ง 3 เล่มหลักที่ใช้ประจำกลุ่ม ที่ถูกเขียนโดยบุตรหลานของผู้ก่อตั้งกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่ในประเทศอินเดีย โดยที่การได้รับผลบุญบางส่วนจะสามารถประสบได้ในโลกนี้ เช่น การรู้ถึงสิ่งเร้นลับจากอัลลอฮ์ การมีญาณพิเศษบางประการ และการได้รับความช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ในรูปแบบต่าง ๆ ฯลฯ ยิ่งไปกว่านั้น เนื้อหาเหล่านี้ยังถูกกล่าวย่ำบ่อยครั้งในการเทศนาธรรมโดยสมาชิกของกลุ่ม และสมาชิกบางคนยังนำเรื่องราวเหล่านี้ไปถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเวลาที่ทำกิจกรรมเยี่ยมเยียนมุสลิมในชุมชน หรือพูดคุยกับสมาชิกใหม่ของกลุ่ม เนื่องจากพวกเขาเชื่อว่าภารกิจที่สำคัญ คือการเชิญชวนให้มนุษย์ชาติมีความศรัทธาที่แท้จริงต่อพระเจ้าผู้สร้างที่แท้จริงเพียงองค์เดียวคือเอกองค์อัลลอฮ์ ดังที่ เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2531, น. 240) ได้อธิบายไว้ ยิ่งไปกว่านั้น พวกเขายังนำคำสอนหรือเรื่องเล่าภายในกลุ่มไปปรับใช้กับกิจวัตรประจำวัน เช่น การนั่งรับประทานอาหารบนพื้นร่วมกับการใช้ถาดใส่อาหารและใช้มือนำอาหารเข้าปาก การใช้กิ่งไม้สมุนไพรขัดพื้นแทนการใช้แปรงสีฟันและยาสีฟัน ฯลฯ เนื่องจากเชื่อว่าการปฏิบัติดังกล่าวนี้เป็นการดำเนินตามรอยของท่านศาสดามุฮัมมัด หากผู้ใดปฏิบัติตามได้จะได้รับผลบุญจากอัลลอฮ์ แม้ในบางครั้งการใส่ใจในรายละเอียดปลีกย่อยเหล่านี้จะส่งผลให้พวกเขาได้รับคำวิจารณ์ว่าเป็นผู้หลงลืมเจตจำนงที่แท้จริงของการกระทำก็ตาม (บุญกรม ดงบังสถาน และคณะ, 2548, น. 384)

ในมุมมองที่กว้าง การเผยแผ่ศาสนาอิสลามสามารถทำได้หลากหลายวิธี หนึ่งในนั้นคือการเป็นผู้ฝึกสอนมุสลิมใหม่ (ตอเหล็บ โอรามหลง และซาฟีอี อาดำ, 2557, น. 28) ด้วยตระหนักถึงหน้าที่ประการนี้ สมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่จึงมีความยินดีและเต็มใจที่จะเป็นผู้ฝึกสอนมุสลิมใหม่ ให้ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลามในแนวทางที่พวกเขาเข้าใจ ได้แก่ การแต่งกาย การรับประทานอาหาร การละหมาด การอ่านออกเสียงบทสวดภาษาอาหรับประกอบการละหมาด ตลอดจนการประกอบศาสนกิจรูปแบบอื่น ๆ พวกเขา นำกิจวัตรที่ตนปฏิบัติตามแนวทางของกลุ่ม มาใช้เป็นแนวทางสำหรับฝึกสอนมุสลิมใหม่ โดยเริ่มต้นที่การแต่งกาย ด้วยการมอบชุดโຕ้ปของตนให้แก่มุสลิมใหม่ได้สวมใส่สำหรับใช้ในเวลาที่ทำการละหมาดและทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นภายในศูนย์ฯ อีกทั้งยังมีสมาชิกบางคนที่ยอดตรวจสอบการแต่งกายของมุสลิมใหม่ให้ถูกต้องตามหลักศาสนา เช่น ความยาวของโຕ้ปหรือกางเกงที่สวมใส่ขณะละหมาด เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการฝึกมุสลิมใหม่ให้สามารถละหมาดทั้ง 5 เวลาได้ด้วยตนเอง เริ่มตั้งแต่การอาบน้ำละหมาด ท่าทางในการละหมาด และ

การอ่านบทสวดภาษาอาหรับในคัมภีร์อัลกุรอานในขณะที่ละหมาด โดยในระยะแรก สมาชิกกลุ่มอะฮ์วะฮ์ระดับสูงจะฝึกฝนให้ท่องเฉพาะบทสวดที่จำเป็นต้องใช้ประกอบการละหมาดเป็นลำดับแรกก่อน อีกทั้งพวกเขายังฝึกฝนให้มุสลิมใหม่กล่าวพระนามและคำสรรเสริญอัลลอฮ์ ภายหลังจากที่ละหมาดเสร็จแล้วทุกครั้ง นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มอะฮ์วะฮ์ระดับสูงยังฝึกฝนให้มุสลิมใหม่ปรับเปลี่ยนวิธีการรับประทานให้เหมือนกับวิธีการของพวกเขา พร้อมทั้งกล่าวถึงความสำคัญและผลบุญที่จะได้รับการตอบแทนจากอัลลอฮ์เมื่อประพฤติตนในลักษณะดังกล่าว ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบของอัลฮุตา บินดี ฮารุน และซาฟีอี อาดำ (2557, น. 4-8) ที่พบว่า กลุ่มอะฮ์วะฮ์ระดับสูงใช้การตักเตือน ด้วยการแสดงกิริยามารยาทที่เหมาะสม พูดจาด้วยความสุภาพ กล่าวถ้อยคำด้วยความจริงใจ และระมัดระวังไม่ให้ผู้ที่ถูกสั่งสอนหรือตักเตือนเกิดความอับอาย และยังสอดคล้องกับการศึกษาของสมัคร์ กอเซ็ม (2556, น. 86-146) ที่พบว่า กลุ่มอะฮ์วะฮ์ระดับสูงมีการนำมุสลิมใหม่ให้ร่วมติดตามการเผยแพร่ศาสนาไปยังสถานที่ต่าง ๆ โดยใช้กลยุทธ์สำคัญ คือหล่อหลอมความเป็นมุสลิมให้เกิดขึ้น ผ่านการฝึกปฏิบัติศาสนกิจอย่างซ้ำ ๆ จนกลายเป็นความเคยชิน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะถูกดำเนินอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงได้ถึงระดับจิตสำนึกของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

5.3.3 ผลตอบรับจากการทำกิจกรรมเผยแพร่ศาสนาของกลุ่มอะฮ์วะฮ์ระดับสูง

ผลตอบรับเชิงบวกจากการทำกิจกรรมเยี่ยมเยียนมุสลิมในชุมชน และเผยแพร่ศาสนาของสมาชิกกลุ่มอะฮ์วะฮ์ระดับสูง แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมดังกล่าวช่วยให้มุสลิมในชุมชนมีความเคร่งครัดในการปฏิบัติศาสนกิจ และเห็นความสำคัญของศาสนาเพิ่มมากขึ้น พวกเขาเปรียบเสมือนเครื่องเตือนความจำให้มุสลิมในชุมชนละหมาดอย่างครบถ้วนทั้ง 5 เวลาในทุก ๆ วัน สอดคล้องกับณัฐพงศ์ สวนดี (2559, น. 57-65) ที่พบว่า กลุ่มอะฮ์วะฮ์ระดับสูงมีบทบาทในการช่วยรักษาคุณธรรมและสร้างความเป็นมุสลิม ผ่านการทำกิจกรรมเยี่ยมเยียนชาวบ้านในชุมชนต่าง ๆ ส่งผลให้มุสลิมที่เป็นผู้รับสารมีศรัทธาในอัลลอฮ์ เทวทูต ศาสดา คัมภีร์ วันสิ้นโลก และการกำหนดสิ่งที่ดีและชั่ว (กฎแห่งสภาพการณ์) ตามหลักศาสนาอิสลามเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ผู้รับสารยังมีพฤติกรรมการละหมาดบ่อยมากขึ้น ทั้งการละหมาดคนเดียวและการรวมตัวกันละหมาดในมัสยิด เนื่องจากกลุ่มอะฮ์วะฮ์ระดับสูงทำให้ผู้ฟังเห็นถึงความสำคัญของการละหมาดและการปฏิบัติศาสนกิจอื่น ๆ ตามหลักศาสนาอิสลาม ต่อมาณัฐพงศ์ บุญเหลือ (2559, น. 70-71) กล่าวเพิ่มเติมว่า ตั้งแต่เมื่อปี พ.ศ. 2532 ที่กลุ่มอะฮ์วะฮ์ระดับสูงเดินทางเข้ามาในชุมชนต่าง ๆ พร้อมทั้งชักชวนให้มุสลิมที่ตั้งชุมชนในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล เพิ่มความเคร่งครัดในการดำรงชีพตามหลักศาสนาอิสลาม ส่งผลให้มุสลิมในเขตพื้นที่ดังกล่าวปฏิบัติตนอย่างสอดคล้องกับหลักศาสนาเพิ่มมากขึ้นได้ ที่น่าสนใจคืออนุสรณ์ อุณโณ (2544, น. 47-55) ได้กล่าวว่า การทำงานของกลุ่มอะฮ์วะฮ์ระดับสูงช่วยทำให้ชาวบ้านบางคนสามารถเลิกใช้สารเสพติดได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบในชุมชนที่ผู้วิจัยได้ศึกษาในครั้งนี้เช่นกัน ยิ่งไปกว่านั้นรูตียะห์ หะ และซาฟีอี อาดำ (2559, น. 37) ยังอธิบายว่า การที่หัวหน้าครอบครัวหรือสามีเป็นสมาชิกกลุ่มอะฮ์วะฮ์ระดับสูง จะส่งผลให้ภรรยาของเขาได้รับการศึกษาด้านศาสนาเพิ่มมากขึ้น ผ่านกิจกรรมการอบรม

ศาสนาสำหรับมุสลิมเทศหญิง (ญะมาอะฮ์มัศตุรา) อีกทั้งเขายังสนับสนุนให้ภรรยาแสวงหาความรู้ด้านศาสนาจากสื่อต่าง ๆ โดยที่ภรรยาจะปฏิบัติหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนศาสนาอิสลามให้แก่บุตรเป็นลำดับต่อไป ซึ่งการกระทำของสามีต่อภรรยาของตนในลักษณะข้างต้น ผู้วิจัยได้พบในการวิจัยครั้งนี้ด้วยเช่นกัน

แม้สมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ฮ์ระดับสี่จะทำงานเคลื่อนไหว เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมุ่งทำความดีอย่างสม่ำเสมอ ตามหลักการของศาสนาอิสลามในแนวทางที่พวกเขาคิดว่าถูกต้อง แต่ในบางกรณี การทำกิจกรรมของพวกเขาได้ส่งผลกระทบต่อชุมชน อย่างไรก็ตาม ผลกระทบที่เกิดขึ้นมิได้ส่งผลต่อความศรัทธาในหลักคำสอนทางศาสนาของคนในชุมชน เนื่องจากสมาชิกชุมชนมิได้รู้สึกว่าการกระทำของกลุ่มตะอ์วะฮ์ฮ์เข้ามาเปลี่ยนแปลงหลักความเชื่อ หรือเบี่ยงเบนความเชื่อที่พวกเขามีอยู่ดั้งเดิมให้ออกห่างจากหลักการทางศาสนา ผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นจึงมีเพียงผลกระทบทางโลกเท่านั้น คือ การสร้างความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย และสร้างความสับสนให้เกิดขึ้นในมัสยิดประจำชุมชน ซึ่งเกิดมาจากพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่ไม่ระมัดระวังในเรื่องเหล่านี้ขณะพักอาศัยที่มัสยิด เพราะโดยปกติแล้วคนในชุมชนจะไม่เข้าพักอาศัยในมัสยิด หรือในบางครอบครัว ที่สังเกตเห็นว่าสามีซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวได้ละเลยหน้าที่ความรับผิดชอบในการทำมาหาเลี้ยงชีพของตนที่มีต่อครอบครัว และไปพักอาศัยหรือทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มตะอ์วะฮ์ฮ์ระดับสี่ ที่เข้ามาทำกิจกรรมในมัสยิดประจำชุมชน รวมไปถึงการส่งมอบทรัพย์สินของครอบครัว เช่น ผลไม้ที่ปลูกในบริเวณบ้านให้กลุ่มตะอ์วะฮ์ฮ์ระดับสี่รับประทาน การเชิญสมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ฮ์ระดับสี่เข้ามารับประทานอาหารภายในบ้าน และการนำรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ไปให้บริการรับ-ส่งสมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ฮ์ระดับสี่ เพื่อซื้อสินค้าที่ตลาด ฯลฯ สอดคล้องกับที่ธนโชติ ประหยัดทรัพย์ (2565, น. 156-170) ได้รายงานว่ามีกรวิพากษ์วิจารณ์ถึงการทำงานตะอ์วะฮ์ฮ์ระดับสี่ว่าส่งผลเสียต่อครอบครัวของผู้ที่เข้าร่วมกลุ่ม เนื่องจากเป็นการทำให้สามีซึ่งเป็นเสาหลักของครอบครัวต้องเห็นห่างกับครอบครัวของตน อีกทั้งในบางกรณีสมาชิกในกลุ่มบางคนยังมีภรรยาหลายคนผ่านการทำกิจกรรมของกลุ่มนี้ และไม่สามารถให้การดูแลได้อย่างทั่วถึง ยิ่งไปกว่านั้น กลุ่มตะอ์วะฮ์ฮ์ระดับสี่บางกลุ่มยังมีพฤติกรรมที่บกพร่องในการเข้าพักอาศัยในมัสยิดประจำชุมชน ทำให้ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งถือว่าไม่เหมาะสม เนื่องจากมัสยิดเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และทรงเกียรติ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกิฟละห์ ดาราภัย (2564, น. 63) ที่พบว่ามุสลิมบางครอบครัวที่มีสามีเป็นสมาชิกของกลุ่มตะอ์วะฮ์ฮ์ระดับสี่ และออกเดินทางไปทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มตะอ์วะฮ์ฮ์ระดับสี่ในสถานที่ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว

การที่ชาวบ้านในชุมชนตระหนักถึงผลกระทบทางลบ จากการทำกิจกรรมของตะอ์วะฮ์ฮ์ระดับสี่นี้ ส่วนหนึ่งมาจากประสบการณ์ส่วนตัวของพวกเขา ที่มีต่อสมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ฮ์ระดับสี่ที่เคยมาทำกิจกรรมในชุมชน อย่างไรก็ตาม มีชาวบ้านบางส่วนที่พบเห็นมุสลิมบางคนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นด้วย หลังจากเข้าร่วมกลุ่มตะอ์วะฮ์ฮ์ระดับสี่ โดยคนเหล่านี้ปรับปรุงตัวด้วยการละหมาดบ่อยมากขึ้น เลิกใช้สารเสพติด และเข้ามัสยิดอย่างสม่ำเสมอ ในขณะเดียวกัน

ชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่งเล่าถึงประสบการณ์ของพวกเขาว่า สมาชิกกลุ่มตะวันออกวัยระดับสี่สิบบางคนมีประวัติเคยใช้สารเสพติด เคยมีความประพฤติที่ไม่ดี การเข้าเป็นสมาชิกจึงเป็นไปได้เพื่อบำบัดพฤติกรรมดังกล่าวมากกว่ามุ่งทำงานเพื่อศาสนาโดยตรง และจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ครอบครัวที่มีสมาชิกหรือหัวหน้าครอบครัวเคยเข้าร่วมการทำกิจกรรมของกลุ่มตะวันออกวัยระดับสี่สิบ มักจะพบผลกระทบในเชิงบวก แต่มีบ้างเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ที่ได้กล่าวถึงผลกระทบเชิงลบของการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มตะวันออกวัยระดับสี่สิบ

สิ่งที่น่าสังเกตประการสำคัญ คือกลุ่มตะวันออกวัยระดับสี่สิบได้สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในชุมชน อีกทั้งพวกเขายังพยายามหลีกเลี่ยงการสร้างหรือการเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความขัดแย้งทางความคิดเกี่ยวกับการหลักคำสอนของศาสนา ที่เกิดจากการตีความคำสอนของศาสนาอิสลามต่างสำนักคิด ซึ่งมักจะมีเชื้ออยู่บ้างแล้วในชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มตะวันออกวัยระดับสี่สิบยังคงถูกมุสลิมในชุมชนจัดให้เป็นมุสลิมคณะเก่าหรือสำนักคิดดั้งเดิมไปโดยปริยายจากกลุ่มที่นิยมสำนักคิดใหม่ ดังที่อัสรี มาหะมะ (2558, น. 68-91) กล่าวว่า ชาวไทยมุสลิมบางส่วนมีความตระหนักถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมสองกลุ่มหลัก ที่มีความเชื่อและความประพฤติบางประการแตกต่างกัน กลุ่มหนึ่งเรียกว่ามุสลิม “สายเก่า” หรือ “สายจารีต” กลุ่มนี้เน้นการตีความคำสอนทางศาสนาและการปฏิบัติตนตามประเพณีของบรรพบุรุษที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา อีกกลุ่มคือมุสลิม “สายใหม่” ที่มักจะประกอบไปด้วยมุสลิมบางส่วนที่ผ่านการศึกษาด้านศาสนาจากประเทศในแถบตะวันออกกลาง และต้องการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดในพฤติกรรมและความศรัทธาบางประเด็นของสังคมมุสลิม ให้ถูกต้องตามหลักศาสนาที่มีหลักฐานสนับสนุนอย่างชัดเจนเพิ่มมากขึ้น โดยการยกเลิกประเพณีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ภายในท้องถิ่นที่เกินขอบเขตคำสอนทางศาสนา อันนำไปสู่การช่วงชิงการให้ความหมายต่อการกระทำที่แตกต่างกัน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าชาวบ้านในชุมชนได้อธิบายถึงมุสลิมสายใหม่ ว่าเป็นกลุ่มที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมตะวันออกวัยระดับสี่สิบ ไม่ขอพรจากอัลลอฮ์ในลักษณะรวมเป็นกลุ่ม ไม่รับประทานอาหารที่บ้านของผู้เสียชีวิตในวันที่มีการจัดงานที่เกี่ยวข้อง และจะละหมาดและขอพรให้แก่ผู้เสียชีวิตโดยใช้ระยะเวลาไม่นาน ส่วนมุสลิมสายเก่าจะทำตรงกันข้ามในเรื่องต่าง ๆ ที่กล่าวมา

5.3.4 การดำรงและการต่อรองอัตลักษณ์ของกลุ่มตะวันออกวัยระดับสี่สิบกับอัตลักษณ์มุสลิมในสถานะสมัยใหม่

การดำรงอยู่ท่ามกลางสถานะสมัยใหม่ บีบบังคับให้ผู้ทำงานเผยแผ่ศาสนาจำเป็นต้องยอมรับหลักการสากลบางประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้เกียรติกับผู้มีมุมมองและการปฏิบัติที่แตกต่างกับตน เนื่องจากมนุษย์ในยุคสมัยใหม่มีความคิด ความเชื่อ และความศรัทธาในลักษณะปัจเจก ที่มุ่งเน้นเพียงไม่ให้เกิดการกระทำของตนเองกระทบกับผู้อื่นมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการที่ศาสนาจะดำรงอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ได้ จะต้องมีการปรับแนวคิดในการสอนด้วยการลดทอนแนวคิดแบบสุดโต่ง พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนรูปแบบของการนำเสนอคำสอน ให้มีความสอดคล้องกับระบอบการปกครอง

วัฒนธรรม และกระแสดความคิดบางอย่างของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ (เด่นพงษ์ แสนคำ, 2561, น. 139-146) ศาสนาอิสลามเป็นหนึ่งในศาสนาที่มีได้หยุดนิ่งต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับภาวะสมัยใหม่ โดยมีการเคลื่อนไหวในแง่ของการตอบโต้ ทั้งในหมู่ผู้ที่เป็นมุสลิมด้วยกันเองและระหว่างมุสลิมกับผู้ที่มีนิกายศาสนาอื่น ทั้งนี้ สังเกตได้จากการที่นักวิชาการอิสลามจำนวนหนึ่งมักจะกล่าวอ้างว่าความทันสมัยในยุคปัจจุบันเป็นสิ่งที่มียุ่แล้วในคัมภีร์เก่า (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2562) สอดคล้องกับที่ผู้วิจัยสังเกตพบว่าการสนทนากับมุสลิมใหม่หรือบุคคลภายนอก กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสูงมักจะกล่าวถึงความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาในคัมภีร์อัลกุรอาน คำพูดและความประพจน์ของศาสดามูฮัมหมัดกับองค์ความรู้วิทยาศาสตร์แบบสมัยใหม่ เพื่อแสดงให้เห็นถึงพลานุภาพและความมหัศจรรย์ของศาสนาอิสลาม ตัวอย่าง เช่น พวกเขาอ้างถึงท่าทางการนอนหลับในเวลากลางคืนของท่านศาสดามูฮัมหมัด ว่ามีความสอดคล้องกับท่านอนเพื่อลดอาการปวดหลังตามที่แพทย์สมัยใหม่แนะนำ การรับประทานอาหารด้วยมือตามแบบท่านศาสดากับหลักการแพทย์สมัยใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการรับจุลินทรีย์จากมือสู่ปาก เพื่อช่วยย่อยอาหาร เป็นต้น

ในอีกมุมหนึ่ง การที่สมาชิกกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสูงให้ความสำคัญกับรายละเอียดในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันดังที่กล่าวมาข้างต้น ส่งผลให้พวกเขาถูกวิพากษ์วิจารณ์จากมุสลิมหลายกลุ่ม ที่มีความคิดเห็นว่าการกระทำของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสูง เป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือไปจากหลักธรรมอิสลาม รวมไปถึงจนถึงการระบุว่า แท้จริงแล้วกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสูงเป็นเพียงกลุ่มย่อยของสำนักคิดซูฟีเท่านั้น (อะห์มัด ก้อพิทักษ์ และฟาริด เฟ็นดี, 2559ก; 2559ข) การกำหนดอัตลักษณ์ให้แก่กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสูงด้วยมุมมองเชิงลบดังเช่นในกรณีนี้ เป็นสิ่งที่ต้องใช้ความระมัดระวังเป็นอย่างสูง เนื่องจากเป็นการกระทำเชิงอำนาจในการช่วงชิงนิยามว่าใครหรือฝ่ายใดที่ปฏิบัติถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม ในเมื่อมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ที่ปฏิบัติถูกต้อง ย่อมหลีกเลี่ยงมิได้ที่จะเกิดคู่ตรงข้ามคือฝ่ายที่ปฏิบัติไม่ถูกต้อง ซึ่งแน่นอนว่าในปัจจุบันนี้ศาสนาอิสลามเป็นหนึ่งในศาสนาที่มีสำนักคิดย่อยอยู่เป็นจำนวนมาก มุสลิมที่อาศัยอยู่ต่างพื้นที่กันอาจมีความประพจน์ที่เหมือนหรือต่างกันได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสำนักคิดหรือการตีความหลักธรรมอิสลามของนักวิชาการแต่ละสำนัก กอปรกับความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลในยุคปัจจุบัน ที่ทำให้บุคคลทั่วไปสามารถผลิตเนื้อหา (Content) ตามความพึงพอใจของตนเอง และสามารถเผยแพร่เนื้อหาดังกล่าวสู่สายตาสาธารณชนได้สะดวกมากยิ่งขึ้น การไหลผ่านของข้อมูลเหล่านี้อาจส่งผลให้ผู้รับสารเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความเชื่อและพฤติกรรมได้ ปัจจัยเหล่านี้จึงส่งผลให้สังคมโลกและสังคมมุสลิมมีความสลับซับซ้อน (Complex) และหลากหลาย (Diversity) ไปพร้อม ๆ กัน จนกระทั่งเป็นการยากที่คำสอนที่เกิดจากการตีความของสำนักคิดสำนักใดสำนักหนึ่ง จะสามารถครอบครองพื้นที่ในจิตสำนึกของมุสลิมทั่วทั้งโลกได้อย่างสมบูรณ์

ความท้าทายอีกประการหนึ่งของวิถีในการทำงานกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับสูง คือการยึดมั่นในผู้นำหรือผู้อาวุโสในระดับสูงและรูปแบบการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามแนวทางที่พวกเขาเชื่อว่าดี การยึดมั่นตามแนวทางนี้ส่งผลให้ถูกต่อต้านและวิพากษ์วิจารณ์จากขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อทำงานศาสนา

อิสลามหลายกลุ่ม เนื่องด้วยกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่เน้นการตีความคัมภีร์ตามทัศนะของผู้รู้ทางศาสนา แต่ละคนในสายที่กลุ่มนี้ยึดถือ ซึ่งแนวทางนี้ ถือว่าเป็นการสอนศาสนาอิสลามที่ไร้แบบแผน เพราะมิได้ตีความคำสอนตามหลักการตีความของศาสนา (ภัทรมน กาเหיים, 2559) การยึดมั่นแบบนี้อาจเป็นหนึ่งในสาเหตุที่ส่งผลให้มุสลิมบางคนในชุมชน ที่มีความรู้ด้านศาสนาอิสลามอยู่พอสมควร คิดว่าสมาชิกของกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่มีความรู้ที่น้อยกว่าตนเอง และในบางครั้งกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่กลายเป็นผู้สร้างความลำบากใจให้แก่มุสลิมคนอื่น ๆ เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่ มีการเคารพผู้ก่อตั้งและครอบครัวของผู้ก่อตั้ง รวมไปถึงจนถึงการปฏิบัติตามเนื้อหาในหนังสือประจำกลุ่ม ที่มีใช้ตำราหลักของศาสนาอิสลาม ซึ่งได้รับการยอมรับในหมู่ผู้รู้โดยทั่วไปในสังคมมุสลิม (ดอน ปาทาน, 2563) ข้อวิพากษ์ดังกล่าวนี้สอดคล้องกับเรื่องเล่าที่สมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่นำมาเผยแพร่ระหว่างการประชุมภายหลังการละหมาดเวลาเย็น หรือการพูดคุยกับสมาชิกคนอื่น ๆ ภายในกลุ่ม เนื้อหาส่วนหนึ่งเป็นการกล่าวถึงปาฏิหาริย์ที่เชื่อว่าเกิดจากการทำงานตะอ์วะฮ์ระดับสี่ จนกระทั่งได้รับการตอบแทนจากอัลลอฮ์บนโลกนี้ เช่น การที่สมาชิกบางคนในกลุ่มฯ ได้รับมอบทรัพย์สินจากบุคคลอื่นเป็นจำนวนมาก หรือมีจำนวนเพียงพอกับที่เขาต้องการเพื่อใช้ทำงานตะอ์วะฮ์ระดับสี่ การแก้ไขปัญหาของครอบครัว การเข้ารับอิสลามของบุคคลต่างศาสนาอย่างง่ายดาย อันเชื่อมโยงกับการทำงานเผยแพร่ศาสนาของพวกเขา ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงเรื่องเร้นลับที่เกิดขึ้นกับผู้ทำงานหรือผู้นำกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่ในประเทศอินเดีย ซึ่งการให้ความสำคัญกับการรับรู้สิ่งเร้นลับเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติของท่านศาสดามุฮัมมัด (มะซาการี อาแด, 2543 น. 45) ซึ่งเป็นหนึ่งในแหล่งกำเนิดอัตลักษณ์ร่วมของมุสลิมทุกกลุ่มบนโลก

ด้วยเหตุที่กลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่ต้องการหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง พวกเขาจึงเปิดรับสมาชิกจากมุสลิมทุกกลุ่มสำนักคิด โดยหวังว่าผู้คนจากหลากหลายภูมิหลังเหล่านี้จะได้มีปฏิสัมพันธ์ ได้รับการอบรมสั่งสอน และฝึกฝนพฤติกรรมของแต่ละคนให้มีแนวทางการปฏิบัติตนเหมือน ๆ กัน ดังที่ขบวนการตะอ์วะฮ์ระดับสี่ได้วางไว้ อย่างไรก็ตาม การอบรมสั่งสอนดังกล่าวนี้มีนักวิชาการศาสนาที่มีชื่อเสียงในโลกอิสลามร่วมสมัยได้อธิบายว่า มิได้เป็นการถ่ายทอดความรู้ด้านศาสนามากมายนัก แต่เป็นการนำพาให้สมาชิกมีแนวทางปฏิบัติตนแบบสำนักซูฟี โดยมีได้แก้ไขความประพฤติดิม ๆ ของสมาชิกที่ไม่สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามที่ถูกต้อง ดังนั้นรูปแบบในการประพฤติตนของสมาชิกกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่จึงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามแนวคิดที่เข้ามาจากสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ จนกระทั่งนำไปสู่ความเสี่ยงที่อาจจะออกนอกหลักการสำคัญทางศาสนา (มุหัมมัด นาซีรุদ্ดีน อัลบานีย์, ม.ป.ป.) นี่จึงเป็นความท้าทายที่สำคัญของกลุ่มตะอ์วะฮ์ระดับสี่ ในการธำรงอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม ให้คงอยู่ไปพร้อม ๆ กับการต่อรองกับอัตลักษณ์อื่นที่เข้ามาจากภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลจากสำนักคิดอื่น ๆ ในโลกวิชาการศาสนาอิสลามที่มีอยู่จำนวนมาก ซึ่งบางสำนักคิดมีลักษณะเป็นแนวคิดที่สุดโต่งและไม่ประนีประนอมกับความเป็นอื่นในสังคมมุสลิม ในขณะที่เดียวกัน พวกเขาเองก็ต้องระมัดระวังไม่ให้ตนเองกระทำการต่าง ๆ ที่ออกนอกแนวทางตามคำสอนอันเป็นหลักสำคัญของศาสนาอิสลามด้วยเช่นกัน

5.3.5 ความเชื่อมโยงระหว่างอัตลักษณ์ การเผยแผ่ศาสนา และอำนาจในชุมชน

ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ การเผยแผ่ศาสนา และอำนาจในชุมชนมีความเชื่อมโยงถึงกัน โดยอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกนำมาใช้กำหนดตำแหน่งแห่งที่ของมุสลิมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ว่าพวกเขาเป็นใคร ต้องปฏิบัติตนเช่นใดในบริบทหนึ่ง ๆ และจะต่อรองอัตลักษณ์ของตนเองให้คงอยู่ได้อย่างไร เมื่อต้องเจอกับความท้าทายต่าง ๆ ที่เข้ามา ซึ่งนี่เป็นการช่วงชิงอำนาจในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของตนเองและบุคคลอื่น กล่าวคือ มุสลิมที่เป็นสมาชิกกลุ่มตะวัละฮ์ระดับลิฆได้ช่วงชิงอำนาจในการนิยามแนวทางความประพฤติของท่านศาสดามูฮัมหมัด โดยพวกเขาใช้เนื้อหาจากหนังสือที่ถูกเผยแพร่ภายในกลุ่มเป็นแหล่งอ้างอิงสำคัญ เพื่อสร้างความชอบธรรมในการกล่าวว่าการกระทำเช่นใดที่เรียกได้ว่าเป็นการกระทำตามแบบอย่างของท่านศาสดามูฮัมหมัด นอกจากนี้พวกเขายังได้ประกอบสร้างอัตลักษณ์ของตนเองขึ้นมา โดยใช้การฝึกฝนและปฏิบัติตามกิจกรรมตามแนวทางของกลุ่ม เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างความเป็นตะวัละฮ์ระดับลิฆกับมุสลิมกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม ร่วมกับการเผยแผ่ศาสนาไปยังชุมชนเพื่อทำภารกิจตามสูตรของกลุ่ม ซึ่งพวกเขาได้ปฏิบัติตามกฎของการทำกิจกรรมอย่างเคร่งครัด ยิ่งไปกว่านั้นในช่วงเวลาที่พวกเขาละหมาดร่วมกับมุสลิมคนอื่น ๆ ณ มัสยิดประจำชุมชน ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าบางครั้งพวกเขาช่วงชิงอำนาจในการนิยามว่าความประพฤติตามแนวทางตะวัละฮ์ระดับลิฆเป็น “ของแท้” ตามหลักอิสลาม เพื่อชักชวนให้มุสลิมคนอื่นเข้ามาเป็นสมาชิกหรือร่วมกิจกรรมของพวกเขา

สำหรับฟากฝั่งของชาวบ้านในชุมชน ได้พยายามช่วงชิงอำนาจในการนิยามความเป็นมุสลิมทั่วไปด้วยเช่นกัน โดยอ้างอิงกับการละหมาด ที่มุสลิมทุกคนต่างรับรู้ร่วมกันว่าเป็นศาสนกิจที่สำคัญของอิสลาม เพราะเป็นหนึ่งในศาสนกิจภาคบังคับ ที่อัลลอฮ์มีคำสั่งให้มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติ ไม่ว่าจะมีความแตกต่างหรือมีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับใดก็ตาม ทุกคนต้องทำการละหมาด 5 ครั้งต่อวันเหมือนกัน โดยวิธีการละหมาดของชาวบ้านกับสมาชิกกลุ่มตะวัละฮ์ระดับลิฆ ต่างก็ต้องปฏิบัติด้วยท่าทางและทำในเวลาตามคำสอนทางศาสนา ที่ถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนเหมือนกัน จุดนี้เองเป็นสิ่งที่ชาวบ้านนำมากล่าวอ้าง ว่ากลุ่มตะวัละฮ์ระดับลิฆมิได้มีความพิเศษอันใดที่เหนือกว่าพวกเขา นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสังเกตเห็นว่าชาวบ้านในชุมชนมิได้ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติกิจวัตร เช่น การนอนและการรับประทานอาหารในรูปแบบของตะวัละฮ์ระดับลิฆ เนื่องจากชาวบ้านมักใช้น้ำเสียงที่แสดงออกถึงความเบื่อหน่าย หรือบางรายอาจถึงขั้นแสดงออกถึงความเห็นที่ขัดแย้งกับการปฏิบัติตนในรูปแบบดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า ชาวบ้านส่วนมากมักนิยามว่ากลุ่มตะวัละฮ์ระดับลิฆคือผู้เผยแผ่ศาสนาหรือชักชวนให้ทำความดี อีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือชาวบ้านในชุมชนช่วงชิงอำนาจในการนิยามตัวตนความเป็นมุสลิมคณะเก่าให้แก่กลุ่มตะวัละฮ์ระดับลิฆ โดยที่กลุ่มตะวัละฮ์ระดับลิฆมิได้มีโอกาสชี้แจงหรือกล่าวถึงประเด็นนี้ให้สมาชิกของกลุ่มฯ และบุคคลภายนอกได้รับรู้ เนื่องจากพวกเขาต้องปฏิบัติตามกฎของกลุ่มที่ระบุไว้ว่า ผู้ที่เป็นสมาชิกจะต้องไม่กล่าวถึงเนื้อหาใด ๆ ที่เกี่ยวข้องหรืออาจชักนำไปสู่ความขัดแย้ง

จากข้อมูลอัตลักษณ์ที่โดดเด่น วิธีการเผยแผ่ศาสนา และการใช้อำนาจของมุสลิมทั้งสองฝ่าย แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิขในศูนย์รวมประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา เพิ่งเริ่มเคลื่อนไหวอย่างเป็นทางการเป็นเวลาไม่นานมากนัก แต่พวกเขากลับมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น จนกระทั่งมุสลิมคนอื่น ๆ สามารถรับรู้ได้อย่างชัดเจน และชาวบ้านสามารถแยกแยะพวกเขาออกจากมุสลิมกลุ่มอื่น ๆ ที่เดินทางเข้ามาในชุมชนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งมุสลิมบางส่วนยังให้การสนับสนุนการทำกิจกรรมของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิข ด้วยการเอื้อเฟื้อน้ำและอาหาร เนื่องจากตระหนักว่าการทำงานเผยแผ่ศาสนาของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิข ส่งผลให้มุสลิมในชุมชนบางคนมีความประพฤติที่ดีมากยิ่งขึ้น สำหรับกรณีของมุสลิมที่มีทัศนคติว่าความพยายามของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิขมิได้ส่งผลกระทบต่อ ชุมชน และกลุ่มที่มองว่าดะอ์วะฮ์ระดับลิขส่งผลกระทบต่อชุมชนนั้น มุสลิมทั้งสองกลุ่มหลังนี้ต่างก็ได้แสดงออกถึงการต่อต้านการทำกิจกรรมของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิขอย่างชัดเจน อีกทั้งบางคนยังให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิขอย่างผิวเผินอีกด้วย ในอีกทางหนึ่ง กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิขพยายามสร้างความเข้มแข็งหรือมั่นคงให้แก่กลุ่มของตนเอง ด้วยการแสวงหาสมาชิกใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นมุสลิมใหม่ ซึ่งกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิขได้ทำหน้าที่เป็นผู้ฝึกการปฏิบัติตนขั้นพื้นฐานในการเป็นมุสลิมให้แก่บุคคลเหล่านั้น ด้วยการยึดแนวทางของกลุ่มเป็นสำคัญ และในหมู่พวกเขาเอง ยังคงมีการส่งเสริมหรือสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติตามแนวทางของกลุ่มฯ ผ่านการฝึกฝนตนเองเมื่อเดินทางออกจากครอบครัว หรือเมื่อมารวมตัวกันที่ศูนย์ฯ เพื่อประชุมในทุกเวลาเย็นของวันพฤหัสบดี ตามกำหนดการของกลุ่มฯ ที่สำคัญคือ ในการเทศนาธรรมภายหลังการละหมาดในเวลาเย็น พวกเขา มักกล่าวถึงความสำคัญและคุณค่าของการทำงานดะอ์วะฮ์ระดับลิข ว่างานนี้เป็นงานของศาสนาดูฮัมหมัดที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่มุสลิม ดังนั้นผู้ปฏิบัติตามย่อมได้รับการตอบแทนอย่างคุ้มค่าในโลกหน้าจากอัลลอฮ์อย่างแน่นอน

การเผยแผ่ศาสนาเป็นหนึ่งในกิจกรรมภาคบังคับของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิข ที่จำเป็นต้องปฏิบัติเมื่อเข้าพักในมัสยิดต่าง ๆ กิจกรรมนี้ช่วยส่งเสริมให้พวกเขามีตัวตน และมีตำแหน่งแห่งที่ในสังคมอย่างชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะของผู้เผยแผ่ศาสนา ผู้เชิญชวนให้ไปมัสยิด ผู้เชิญชวนให้ทำความดี และยังเป็นเครื่องเตือนใจแก่มุสลิมในชุมชนให้ละหมาดครบทั้ง 5 เวลาในแต่ละวัน ซึ่งความสำเร็จทั้งหมดนี้ เกิดจากการที่กลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิขมีการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การเผยแผ่ศาสนาด้วยการสนทนาตัวต่อตัว และการยึดมั่นในกฎของกลุ่มฯ ที่ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการบริจาและ ความขัดแย้งใด ๆ การปฏิบัติสิ่งเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านสังเกตเห็นและรับรู้ได้ จนกระทั่งนำไปสู่การแยกแยะได้ว่าใครคือกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิข ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มเคลื่อนไหวด้านศาสนาอิสลามกลุ่มอื่น ๆ ที่ใช้วิธีการเผยแผ่อย่างหลากหลาย ใช้สื่อสมัยใหม่ประกอบการส่งต่อข้อมูล รวมไปถึงจนถึงกลุ่มเคลื่อนไหวที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ซึ่งชาวบ้านทั่วไปอาจไม่สามารถรับรู้ถึงอัตลักษณ์ที่โดดเด่น หรือเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายของกลุ่มเคลื่อนไหวเหล่านี้ได้มากพอ

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแปลหนังสือหรือตำราที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม รวมไปถึงจนถึงนักวิชาการด้านศาสนาอิสลาม ควรเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือในเนื้อหาของหนังสือที่ถูกเผยแพร่ในกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆม์ รวมไปถึงจนถึงวิธีการพิจารณาความน่าเชื่อถือขึ้นเบื้องต้นของหลักฐานทางศาสนา

2) ผู้นำกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆม์ควรมีการควบคุม ดูแล และเฝ้าระวังพฤติกรรมของสมาชิกภายในกลุ่มให้เป็นไปในแนวทางที่เหมาะสม คือมีอัตลักษณ์ของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆม์อยู่ควบคู่กับการไม่ละเมิดอัตลักษณ์ของผู้อื่นหรือมุสลิมกลุ่มอื่น ๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการตีความคำสอนทางศาสนาที่แตกต่างกัน และการไม่ยอมรับในอัตลักษณ์ของผู้อื่น รวมทั้งควบคุมสมาชิกให้ปฏิบัติตามมาตรการสาธารณสุขของรัฐอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดต่อ

3) ผู้นำชุมชนหรือผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลมัสยิดในชุมชนควรทำข้อตกลงหรือสร้างความเข้าใจร่วมกับสมาชิกกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆม์ที่เข้าพักในมัสยิด ว่าจะต้องปฏิบัติเช่นไรบ้าง เพื่อให้ทรัพย์สินของมัสยิดมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย รวมไปถึงควรมีการเก็บบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าพักในมัสยิด เพื่อให้สามารถติดต่อกลับไปได้ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับทรัพย์สินของมัสยิดหลังจากการเข้าพัก และควรมีผู้ตรวจสอบความเรียบร้อยภายในมัสยิดก่อนที่สมาชิกกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆม์จะเดินทางกลับออกจากมัสยิดทุกครั้ง

5.4.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยถึงความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์มุสลิมและอัตลักษณ์ของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆม์ว่ามีความสัมพันธ์อย่างไร

2) ควรมีการศึกษาวิจัยถึงอัตลักษณ์ การใช้อัตลักษณ์ และผลกระทบจากการทำกิจกรรมเผยแผ่ศาสนาของกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆม์ในพื้นที่อื่น ๆ

3) ควรมีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อค้นหาปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของมุสลิมที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มดะอ์วะฮ์ระดับลิฆม์ และผลของการเปลี่ยนแปลงต่อการส่งเสริมคุณธรรมในชุมชนและสังคมวงกว้าง

บรรณานุกรม

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2556). ชุดโตปหรือชุดโต๊ป. สืบค้นจาก <http://www.m-culture.in.th/album/176959/js/highslide/graphics/>
- กรมการศาสนา. (2558). ศาสนาในประเทศไทย. สืบค้นจาก <https://www.dra.go.th/files/knowledge/5bda6ca834d63.pdf>
- กอนิตะห์ บุงอตาหยง. (2550). ญีฮาด เป็น มุฮัมมัดกับงานตะอวะฮตามแนวทางสะลัฟในจังหวัด ชายแดนใต้ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- กีฬละห์ ดารากัย. (2564). การปรับตัวของผู้หญิงมุสลิม (มุสลิมใหม่) กลุ่มตำบลลิสม. *วารสารปณิธาน*, 17(2), 47-72.
- โคเซอร์, ลิวอิส เอ. (2535). แนวความคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยา ตอน ชาร์ลส์ ฮอร์ตัน คูลีย์ และ ยอร์จ เฮอร์เบิร์ต มี้ด (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คอลัฟ ต่วนบุละ, มาหะมะดารี แวนะ, มัดบัสรี อุเส็ง, และมุฮำหมัดราฟิร มะเก็ง. (2559). *การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้กับสิทธิเสรีภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา* (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- จรัญ มะลูลีม และมุฮัมมัด ฟาฮีม. (2560). ภูมิทัศน์ของอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. กรุงเทพฯ: สแควร์ ปริ้นซ์ 93.
- จรัญ มะลูลีม. (เมษายน, 29 2563). จรัญ มะลูลีม : ที่มาของ “ตะอวะฮ์”. สืบค้นจาก https://www.maticchonweekly.com/column/article_300567
- จรัญ มะลูลีม. (มีนาคม, 7 2566ก). มุสลิมในอินเดีย และเซอร์ ซัยยิด อะหมัด ข่าน (1). สืบค้นจาก https://www.maticchonweekly.com/column/article_652098
- จรัญ มะลูลีม. (มีนาคม, 14 2566ข). มุสลิมในอินเดียและเซอร์ ซัยยิด อะหมัด ข่าน (2). สืบค้นจาก https://www.maticchonweekly.com/column/article_653625
- จรัญ มะลูลีม. (มีนาคม, 29 2566ค). มุสลิมในอินเดีย และเซอร์ ซัยยิด อะหมัด ข่าน (4). สืบค้นจาก https://www.maticchonweekly.com/column/article_657694
- จังหวัดฉะเชิงเทรา. (2564). แผนพัฒนาจังหวัดฉะเชิงเทรา พ.ศ. 2561-2565 (ฉบับทบทวน 2564): จังหวัดฉะเชิงเทรา.
- จิรศักดิ์ โสละสัน. (2550). กระบวนการสร้างชุมชนมุสลิมในพหุสังคมอีสาน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ฉัตรทิพย์ สุวรรณชิน, และและพนมพร จันทรปัญญา. (2558). การสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา. *Panyapiwat Journal*, 7(2), 267-280.
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ (บก.). (2558). *ถกเถียงวัฒนธรรมในงานวิจัยภาคกลาง. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- ชัยญา อินทร์ไชยา. (สิงหาคม, 23 2564). อิสลาม: บนมายาคติและการปรับตัวกับพลวัตโลก. สืบค้นจาก Way

Magazine. <https://waymagazine.org/muslim-in-the-wind-of-change/>

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2541). มุสลิมศึกษา : สังคมศาสตร์ทวนกระแส และ "ความเป็นอื่น". *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 4(1), 6-10.

เขาวรรณฤทธิ์ เรื่องปราชญ์, และอับดุลเลาะ การินา. (2555). ต่ครึญหะดีษเฉพาะความหมายภาษาไทยในหนังสือ คุณค่าของอะมาล ของ ชัยคุลหะดีษ เมาลานา มุฮัมมัด ชะกะรียา. *วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย*, 7(12), 41-57.

ชนมธิดา อัยกุล. (2561). เส้นแบ่งอัตลักษณ์ในอินโดนีเซีย: ความเกลียดชัง "คนอื่น" ในแคมเปญต่อต้านอาฮก. *วารสารประวัติศาสตร์ ธรรมศาสตร์*, 5(1), 65-115.

ซูไวบะห์ โต๊ะดาหยง. (2561). อัตลักษณ์ และการรักษาอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายมลายูที่ย้ายถิ่นมาตั้งถิ่นฐานใน กรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษา ชุมชนมุสลิม เสรีไทยซอย 4 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ฐิตินัน บ. คอมมอน. (2560). โซเชียลมีเดีย: เทคโนโลยีแห่งตัวตนและการสร้างอัตลักษณ์ในยุคสังคมหลังสมัยใหม่. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 31(97), 247-258.

ณัฐพงศ์ บุญเหลือ. (2559). เมื่อมาเลย์มุสลิมกรุงเทพฯ และปริมณฑล กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย. *วารสารสุสมิแล*, 37(1), 64-78.

ณัฐพงศ์ สอนดี. (2559). การสื่อสารของกลุ่มดะวะฮ์ในการดำรงความเป็น มุสลิม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ณรงค์ อาจสมิติ. (2555). รัฐชาติ ชาตินิยม และอัตลักษณ์ไทดำ. *วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา* 31(2), 53-78.

ดารารพ ศรีม่วง. (2558). การประกอบสร้างอัตลักษณ์ของนักเขียน : กรณีศึกษาเรื่องเล่าจากประสบการณ์ชีวิตของ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ดุจดือน พันธุมนาวิน. (2553). ทฤษฎีและผลการวิจัยทางจิตพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการวิจัยและพัฒนาบุคคลและสังคม. กรุงเทพฯ: สามลดา.

ดอน ปาทาน. (เมษายน, 20 2563). กลุ่มดัดลีฆะมาอะห์และโควิด-19 : หลายประเทศต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ.

สืบค้นจาก <https://www.benarnews.org/thai/commentary/TH-Pathan-balancing-act-04202020175445.html>

เด่นพงษ์ แสนคำ. (2561). ศาสนากับการดำรงอยู่ในสภาวะสมัยใหม่. *วารสารพื้นถิ่นโขง ซี มูล*, 4(2), 123-148.

ต่อเหล็บ โอรามหลง และซาฟีอี อาดำ. (2557). วิธีการดะวะฮ์ของมุลนิฮ์สันติชนแก่มุอัลลัฟในประเทศไทย. *วารสาร อัล-ฮิกมะฮ์ อัล-ฮิกมะฮ์*, 4(7), 23-35.

ธนโชติ ประหยัดทรัพย์. (2565). มุสลิมเกาะยวายน้อย : การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ธนโชติ ประหยัดทรัพย์ และอับดุลรอญิง สือแด. (2565). การปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มแนวคิดในชุมชนมุสลิมเกาะยวายน้อย. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย*, 5(2), 113-145.

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2547). แนวคิดเรื่องความชอบธรรม. สืบค้นจาก

<http://164.115.27.97/digital/files/original/91065aa09da9180d0afdb84c393110d6.pdf>

ฉันทน์ชนก ช่างเรือ. (2559). กระบวนการปฏิสัมพันธ์และการสร้างอัตลักษณ์ผ่านการแต่งกาย(ฮิญาบ) ของสตรีมุสลิมใน
สังคมไทย. *วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม นิด้า*, 3(2), 81-100.

นพมาศ อึ้งพระ. (2556). อคติ การกีดกัน และความสัมพันธ์ของมนุษย์. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, 38(4), 47-78.

นารีรัตน์ วัฒนเวฬุ, นัจมียะ ปะลาวัน, และวิไล สุขปานแก้ว. (2563). วิถีชีวิตไทยมุสลิมและจีนมุสลิมตามแนวทาง
อิสลามในนครคุนหมิง มณฑลยูนนาน. *วารสารอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 11(2), 14-23.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2562). อิสลามกับโลกสมัยใหม่. สืบค้นจาก https://www.academia.edu/7299959/อิสลามกับโลกสมัยใหม่_-_นิธิ_เอียวศรีวงศ์

นิยามาล อาแย. (2552). ตัวตนคนมลายูมุสลิมในเขตเมืองยะลา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์).
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

บุญกรม ดงบังสถาน และคณะ. (2548). การต่อสู้ครั้งสุดท้ายของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ: ออฟเซ็ท เพรส.

บุญเอื้อ บุญฤทธิ์. (2558). การก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้กับอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่และพฤติกรรม
ของเจ้าหน้าที่รัฐ. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 14(2), 46-58.

เบญจวรรณ อุปะชฌาย์. (2561). แนวคิดเรื่องตัวตนที่รู้จักและกระบวนการสร้างตัวตนของมิเชล ฟูโกต์. *วารสารวิชาการ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า*, 5, 159-208.

บำรุง มูชา จันทร์เชื้อ. (มีนาคม, 23 2566). สีน้าตาลสองเพาะกรุยเข็มลายผ้าสวยงาม. สืบค้นจาก
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1168153617147709&set=pcb.1965242997153225>

ปริญญา ประหยัดทรัพย์. (2563). การปรับตัวของมุสลิมใหม่ในชุมชนมุสลิมพื้นที่ชายฝั่งอันดามันหลังเข้ารับอิสลาม.
วิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, 16(1), 168-183.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2550). ความอิทธิพลอิทธิพลของมโนทัศน์ชาติพันธุ์. *วารสารสังคมศาสตร์*, 19(1), 183-228.

พระครูปลัดไพรัช จนทสโร (กาญจนแก้ว). (2561). การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิม ในเขตพื้นที่อำเภอ
เทพา อำเภอสะบ้าย้อย อำเภอนาทวี และอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค*, 5(2),
284-294.

พระครูโสภณพุทธศาสตร์ และพระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2562). อัตลักษณ์ทางศาสนา: รูปแบบการสื่อความหมายเพื่อ
สร้างสันติภาพของประชาคมอาเซียน. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค*, 6(4), 1887-1912.

พระมหาทรงกลกานต์ ฐิตธมโม, คงสฤกษ์ แพ่งทรัพย์, และพูนศักดิ์ กมล. (2562). การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุ
วัฒนธรรมในประเทศไทย กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสาร
มหาจุฬาวชิการ*, 6(2), 46-59.

พระมหาสุชนันต์ สุขวพัฒนา, พระเมธีวรญาณ, และสมหญิง ลมูลพัทธ์. (2564). การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุ
วัฒนธรรมในประเทศไทย : กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธ
โอสปริทรรค*, 7(1), 176-189.

วลัยลักษณ์ ทรงศิริ. (พฤษภาคม, 26 2559). คนตานี มลายูมุสลิมที่ถูกลืม. สืบค้นจาก <https://lek-prapai.org/home/view.php?id=131>

วสันต์ ปัญญาแก้ว และคณะ. (2559). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสังคมวิทยา. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วันเพ็ญ สุภาจันทร์, เกตุฉภา บุญปรการ, และเอมอร เจียรมาศ. (2556). ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันผ่านพื้นที่การ
แต่งงานข้ามชาติพันธุ์. *วารสารศิลปศาสตร์*, 5(1), 76-89.

วาริต เจริญราษฎร์. (2564). ลักษณะเด่นและบทบาททางสังคมของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม
กทม. นิวส์. *มนุษยศาสตร์สาร*, 22(2), 210-232.

วิลาสินี สุขกา, มนัสสวาส กุลวงศ์, และเอกราช มะลิวรรณ. (2562). การปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษามุสลิมจาก
สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในพื้นที่จังหวัดสงขลา : กรณีศึกษานักศึกษาขมรมมุสลิมมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลศรีวิชัย (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.

วิไลวรรณ จงวิไลเกษม. (2551). จิตสำนึกสาธารณะ : อำนาจแห่งเรื่องเล่าบ้านทรายขาว. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 22(66),
17-34.

ศรีสุดา วนาลิสิน, วิณา คันฉ่อง, และวินิภาญจน์ คงสุวรรณ. (2558). ประสบการณ์การสร้างเสริมสุขภาพจิตตามหลัก
ศาสนาอิสลามของนักศึกษามหาวิทยาลัยไทยมุสลิมที่อยู่ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบ. *วารสารการ
พยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 29(1), 44-56.

ศิริพร ภัคดีมาสุข. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษาภาษาไทย. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2555). ความรู้เบื้องต้นทางสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาล. (ม.ป.ป.). รู้จักกลุ่ม “ดาวะฮ์” ก้นหน้อย ตอนที่ 3. สืบค้นจาก

<https://www.drwinai.com/รู้จักกลุ่ม-ดาวะฮ์-ก้น-3/>

สมัคร์ กอเซ็ม. (2555). โยรชายแดน: พื้นที่และขบวนการทางศาสนา. การปรับสร้างอัตลักษณ์ของผู้ย้ายถิ่นมุสลิมบริเวณ
พรมแดนไทย-พม่า. *วารสารสังคมศาสตร์*, 24(1-2), 317-348.

สมัคร์ กอเซ็ม. (2556). การเมืองวัฒนธรรมของการเผยแพร่ศาสนาอิสลามในกลุ่มเยาวชนชาติพันธุ์ในภาคเหนือของ
ไทย: กรณีศึกษาขบวนการตะวะหีในจังหวัดเชียงราย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์).
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,

สมัคร์ กอเซ็ม. (2557). ร่องรอยของความเป็นอื่น: มุสลิม "ชาวเขา" และการเมืองอัตลักษณ์ในกระบวนการเปลี่ยน
ศาสนา. *วารสารสังคมศาสตร์*, 26(1), 53-89.

สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับแห่งประเทศไทย. (2542). พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมคำแปลเป็นภาษาไทย. นคร
มะดีนะฮ์ มุนาวัเราะเราะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย: ศูนย์กษัตริย์ ฟาฮัด เพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน.

สะสีอี วาลี. (2550). การตะวะฮ์ของคณะกรรมการประจำมัสยิดในการส่งเสริมการเคาะลาญญะมาอะฮ์ : กรณีศึกษา
คณะกรรมการประจำมัสยิดในอำเภอเชียงตุง จังหวัดนราธิวาส (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์).
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สำนักงานคณะกรรมการอิสลามฉะเงิงเทรา. (ม.ป.ป.). รายชื่อมัสยิด ที่อยู่ อีหม่าม คอเต็บ บิหลัน ในจังหวัดฉะเงิงเทรา

- รวม 67 มัสยิด. สืบค้นจาก <http://www.islamicchachoengsao.com/menu/register.html>
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (16 มิถุนายน 2550). อัตลักษณ์. สืบค้นจาก <http://legacy.orst.go.th/?knowledges>=อัตลักษณ์-๑๖-มิถุนายน-๒๕
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). เอกลักษณ์. สืบค้นจาก <https://dictionary.orst.go.th/>
- สำราญ ผลดี. (2559ก). ประวัติศาสตร์ชุมชนมุสลิมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาสมัยรัตนโกสินทร์ถึงปัจจุบันศึกษาพื้นที่บางกอกน้อยและบางกอกใหญ่. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 10(22), 67-79.
- สำราญ ผลดี. (2559ข). ประวัติศาสตร์ชุมชนมุสลิมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาสมัยรัตนโกสินทร์ถึงปัจจุบัน ศึกษาพื้นที่บางกอกน้อยและบางกอกใหญ่ (ดุซงึนพันธ์ปรัชญาดุซงึนบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำราญ ผลดี. (2561). มุสลิมบางกอกน้อย: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ ภูมิปัญญา และวิถีวัฒนธรรมอิสลามในเมืองหลวง. *วารสาร วิชาการ มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 12(28), 316-327.
- สุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง. (2565). อัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ในพหุวัฒนธรรมและการสื่อสาร. *วารสารศาสตร์*, 15(1), 198-228.
- สุชาติ เศรษฐมาลินี. (2550). การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมยูนนานในภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์*, 19(2), 23-58.
- สุชน เลิศวีระสวัสดิ์. (2561). การเมืองอัตลักษณ์ของชุมชนมุสลิมอัต-ตักวา (วัดเกต) เชียงใหม่ภายใต้กระแส “ความหวาดกลัวอิสลาม”. สืบค้นจาก https://www.kpi.ac.th/media/pdf/research/171_-_สุชน_เลิศวีระสวัสดิ์_c8841a3f9dee5f45cb19f9cd969ce985.pdf
- สุทธิพร บุญมาก. (2555). ความเคลื่อนไหวของอัตลักษณ์บนเส้นเขตแดน: แรงงานมลายูปัตตานีข้ามแดนไทย-มาเลเซียในร้านต้มยำ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 29(3), 81-106.
- สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต. (2549). พิจารณาแนวความคิด habitus ของ Pirre Bourdieu ในฐานะตัวกำหนดการกระทำ. สืบค้นจาก <http://www.shi.or.th/download/140/>
- สุพรรณ รุ่งรักษ์. (2563). บทบาทของชมรมคนรักผ้าสะระบันต่อการสร้างกระแสนิยมการใช้ผ้าสะระบันของชายไทยมุสลิม. *วารสารรุสมิแล*, 41(2), 11-30.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2559). ทฤษฎีการสื่อสาร. กรุงเทพฯ: ระเบียบทอง.
- สุไลมาน ขาเริ่มดาเบะ และคณะ. (2557). *เสื่อโต้ปในตลาตมร์กัลยะลา : วิถีชีวิตของผู้ประกอบการกับกระบวนการผลิตและการค้าขาย* (รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุวิมล พิชญ์ไพบูลย์. (2561). วิถีมุสลิมกับความผูกพันต่อหลักศาสนาอิสลามและการบังคับใช้กฎหมายอิสลาม : ชุมชนสวนหลวง 1. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิชญ์ทรรศน์*, 13(2), 233-243.
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด. (2531). กลุ่มชาติพันธุ์: ชาวไทยมุสลิม. กรุงเทพฯ: กองทุนสง่ารัฐจิระอัมพร.
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด และदनัย มุสา. (2541). *การพัฒนาทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ : ชาวไทยมุสลิม* (งานวิจัยฉบับสมบูรณ์). กระทรวงศึกษาธิการ.
- แสน กิรินวนันท์ และสิริยา รัตน์ช่วย. (2562). กลไกขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนเมืองของชุมชนมุสลิมมัสยิดกมาลุลอิสลามกรุงเทพมหานคร. *วารสารปาริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 32(2), 37-50.
- อนุสรณ์ อุณโณ. (2554). “นับปีตะมาแกปี แนน” (นับปีไม่กินหมาก): มลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ประเทศไทย.

งานวิจัย. กระทรวงวัฒนธรรม.

อะห์มัด ก้อพิทักษ์ และฟารีด เพันธ์ดี [Video file]. (15 เมษายน 2559, 25 พฤศจิกายน 2565). ซีแจงและวิจารณ์

หลักฐานการออกตะวะฮฺ ของกลุ่มญะมาอะฮ์ดะบลิค ที่ส่งเข้ามาในรายการ. สืบค้นจาก Youtube:

<https://www.youtube.com/watch?v=Zar2ymvZit8>

อะห์มัด ก้อพิทักษ์ และฟารีด เพันธ์ดี [Video file]. (13 เมษายน 2559, 25 พฤศจิกายน 2565). แฉหนังสือเล่มเขียว

(คุณค่าอำมาล) ของกลุ่มญะมาอะฮ์ดะบลิค วัตตะวะฮฺ. สืบค้นจาก Youtube:

<https://www.youtube.com/watch?v=5D5QS7xmXdg>

อาลี เสือสมิง. (26 กันยายน 2553). หนังสืออะฮฺลิค(พะฎอฮฺ อัลอะหมัล)นั้นเราสามารถนำมาอ่านและปฏิบัติได้หรือไม่ ? สืบค้นจาก <https://alisuasaming.org/webboard/index.php?topic=147.0>

อลิสอา หะสาเมาะ. (2552). อัตลักษณ์ของชุมชนมุสลิมในตำบลหรือเสาะออก : ภาคใต้ของประเทศไทย. *วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(2), 203-230.

อับดุลรอญี สือเต. (2564). การชุมนุมทางศาสนา “ญะมาอะฮ์ ตะวะฮ์ ดะบลิค”. *วารสารรัฐมิตแล*, 42(1), 27-28.

อับดุลละาะ หนุ่มสุช. (2562). อิสลามกับความหลากหลายของมุสลิม : แตกต่างไม่แตกแยก. *วารสารวิทยาลัยอิสลาม ศึกษา*, 1(1), 33-45.

อับดุลสุโก ดินอะ. (18 เมษายน 2563). Covid-19 “ตะวะฮ์” และมุสลิมไทยบทเรียนที่ต้องปรับปรุง. สืบค้นจาก มติชนสุดสัปดาห์: https://www.matichonweekly.com/column/article_297148

อับดุลสุโก ดินอะ. (2549). ฝ่าวิกฤตชายแดนใต้ในสายตาของอุस्ताซ. กรุงเทพฯ: มติชน.

อัลฮุตา บินดีฮารูน. (2557). วิธีการตะวะฮ์ขององค์กรมุสลิมะฮ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อัศวีรี ลาปีอี, ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, และสุธี ประศาสน์เศรษฐ. (2562). การต่อสู้ทางวาทกรรมระหว่างรัฐกับท้องถิ่น ว่าด้วยการจัดการความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 16(73), 73-87.

อัสรี มาหะมะ. (2558). จราเมาะห์อากามา: พื้นที่ปฏิบัติการต่อรองและขบวนการเคลื่อนไหวทางศาสนาของชาวมลายูมุสลิมสายจารีต. *วารสารสังคมศาสตร์*, 27(2), 63-99.

อัสรี มาหะมะ. (ม.ป.ป.). การก่อร่างสร้างอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมข้างคลาน. สืบค้นจาก

<https://web.codi.or.th/wp-content/uploads/2022/01/19.การก่อร่างสร้างอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมข้างคลาน.pdf>

อานันท์ กาญจนพันธุ์ และคณะ. (2559). โลกสมัยใหม่ในชีวิตประจำวัน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เอกรินทร์ ต่วนศิริ. (2558). โลกทัศน์ของปัญญาชนมุสลิมกับประชาธิปไตย. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 21(3), 87-124.

Achmad, A. (2021). Tablighi Jamaat Schism: Responses and Changes of Its Members in Indonesia. *Al-A'raf : Jurnal Pemikiran Islam dan Filsafat*, 18(1), 1-27. Achmad

Achmad. (2021). Tablighi Jamaat Schism: Responses and Changes of Its Members

- in Indonesia. *Al-A'raf : Jurnal Pemikiran Islam dan Filsafat*, 18(1), 1-27.
- Alagha, J. (2011). *Hizbullah's identity construction*. Amsterdam: Amsterdam university.
- Ali, J. and Orofino, E. (2018). Islamic Revivalist Movements in the Modern World: An Analysis of Al-Ikhwan al-Muslimun, Tabligh Jama'at, and Hizb ut-Tahrir. *Journal for the Academic Study of Religion*, 31(1), 27-54.
- Aspling, F. (2011). *The private and the public in online presentations of the self* (Department of Sociology Master's Thesis). Stockholms university.
- Berglund, J. (2012). Islamic identity and its role in the lives of young Swedish Muslims. *Contemporary Islam*, 7(2), 207–227 . <https://doi.org/10.1007/s11562-012-0191-1>
- Cambridge University. (n.d.). Identity. access from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/identity>
- Cambridge University. (n.d.). Identity. access from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/image>
- Cerulo, K. (1997). Identity Construction: New Issues, New Directions. *Annual Review of Sociology*, 23, 385-409.
- Dehghani, R. (2018). The Role and Impact of Islamic Identity in the Process of Nation-State Building in Iran and Turkey. *Revista Publicando*, 15(2), 1537-1558.
- Dreher, J. (2016). The Social Construction of Power: Reflections Beyond Berger/Luckmann and Bourdieu. *Cultural Sociology*, 10(1), 53-68.
- Hardy, C. Lawrence, Thomas B. and Grant, David. (2005). Discourse and collaboration: The role of conversations and collective identity. *Academy of management review*, 30(1), 58-77.
- Horstmann, A. (2007). The inculturation of a transnational Islamic missionary movement: Tablighi Jamaat al-Dawa and Muslim society in Southern Thailand. *Journal of Social Issues in Southeast Asia*, 22(1), 107-130.
- Hossain, T. and Khan, A. (2020). Vision of Sir Syed Ahmad Khan and Aligarh Movement in India. access from https://core.ac.uk/display/333607952?utm_source=pdf&utm_medium=banner&utm_campaign=pdf-decoration-v1
- Jory, P. (2007). From “Melayu Patani” to “Thai Muslim”: The Spectre of Ethnic Identity

in Southern Thailand. *ARI Working Paper* 84, 1-27.

Račius, E. (2004). *The Multiple Nature of the Islamic Da'wa*: University of Helsinki.

Rana, M. (2009). *Tablighi Jamaat: Discourse and Challenges*. access from

<https://www.pakpips.com/web/wp-content/uploads/2017/11/138.pdf>

The Tajdid. (n.d.) access from <https://thetajdid.wordpress.com/portfolio/jemaah-tabligh/>

Vrajolli, M. (2015). *Muslim identity: more than just clothing, language or origin*. access

from <https://mvslim.com/muslim-identity-more-than-just-clothing-language-or-origin/>

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

นาย ประสิทธิ์ เชาวมั่น

ประวัติการศึกษา

ศิลปศาสตรบัณฑิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี
ปีสำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2563

